MAGYAR KÖZLÖNY

73. szám

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG HIVATALOS LAPJA

2010. május 11., kedd

Tartalomjegyzék

20/2010. (V. 11.) OKM rendelet	A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004. (V. 20.) OM rendelet módosításáról	15768

V. A Kormány tagjainak rendeletei

Az oktatási és kulturális miniszter 20/2010. (V. 11.) OKM rendelete a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004. (V. 20.) OM rendelet módosításáról

A közoktatásról szóló 1993. évi LXXIX. törvény 94. § (1) bekezdésének a) és f) pontjában kapott felhatalmazás alapján az oktatási és kulturális miniszter feladat- és hatásköréről szóló 167/2006. (VII. 28.) Korm. rendelet 1. § a) pontjában meghatározott feladatkörömben eljárva a következőket rendelem el:

1. § A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről, valamint egyes oktatási jogszabályok módosításáról szóló 17/2004. (V. 20.) OM rendelet (a továbbiakban: R.) 3. számú melléklete az e rendelet melléklete szerinti kerettantervvel egészül ki.

2. § Hatályát veszti az R. 6. § (2) bekezdése.

3. § (1) Ez a rendelet a kihirdetését követő 8. napon lép hatályba, és a hatálybalépését követő napon veszti hatályát.

(2) E rendelet rendelkezéseit a hatálybalépését követően indult eljárásokban kell alkalmazni.

Dr. Hiller István s. k.,
oktatási és kulturális miniszter

Melléklet a 20/2010. (V. 11.) OKM rendelethez

AZ ELŐREHOZOTT SZAKISKOLAI SZAKKÉPZÉS (9., 10., 11. ÉVFOLYAMOK) KÖZISMERETI KERETTANTERVE

BEVEZETÉS

A szakiskolai szakképzés (9., 10., 11. évfolyam) szakmai programját kiegészítő kerettanterv *különös hangsúly helyez arra, hogy a tanítási-tanulási folyamat tervezésébe*

- megalapozza és továbbfejlessze a tanulók képességeit, motivációit, az egész életen át tartó tanuláshoz
- beépítse a Nemzeti alaptantervben megfogalmazott tudásértelmezést, és ennek megfelelően az egész tanítási-tanulási folyamatot a kulcskompetenciák fejlesztésének szolgálatába állítsa;
- érvényesítse a tudás és az iskolai tananyag interdiszciplináris, problémaközpontú szemléletét és szervezését;
- segítséget nyújtson ahhoz, hogy a tartalmak feldolgozása, elsajátítása során érvényesüljön a Nemzeti alaptantervnek a tanulásról és a tanulásszervezésről kialakított felfogása;
- végül a tervezés során biztosítsa a keresztantervi jellegű, kiemelt fejlesztési feladatok megoldhatóságát.

A kompetenciaterületek által megvalósított integráció a problémák köré szerveződő integrációs megoldást képviseli.

A Kerettanterv a valós világ jelenségeinek bonyolultsága felől közelíti a feldolgozandó témát, és a tudományterületek csak eszközök a jelenségek megértéséhez.

A kompetenciaterületek témakörei, témái a valóság problémáit és az azok felismeréséhez, megértéséhez, kezeléséhez szükséges tudásokat, képességeket is a mindennapi élet kontextusába helyezik, kiemelve ezzel a társadalmilag releváns, alkalmazható tudás fontosságát.

A Kerettanterv – a Nemzeti alaptanterv tudás- és tanulásértelmezésének megfelelően – a feldolgozásra kiválasztott tartalmakat és tanulásszervezési eljárásokat egyaránt alárendeli az adott kulcskompetencia és az azon belül kiemelt kompetenciák fejlesztésének.

A Kerettantervben a kulcskompetenciákra épülő „tantárgyak” témakörei, témái, tartalmai, illetve az egyes „tantárgyak” között is igen gazdag tartalmi kapcsolatrendszer van. Ezeket a kapcsolatokat a Kerettanterv minden „tantárgy” és minden témakör esetében külön is megfogalmazza. A Kerettanterv által tervezett tanulási folyamat hálózatszerű, így a tartalomszervezés lehetőséget biztosít az egyes témák rugalmas feldolgozására, a sorrendek és témakapcsolatok viszonylag szabad alakítására.

A Kerettanterv elemeiben az oktatási programcsomagokhoz közelítő segítséget nyújt a tanítási-tanulási folyamat megszervezéséhez.

A Kerettanterv nem tartalmazza a Testnevelés és sport műveltségterület tantervét. Ebben a vonatkozásban az iskolák számára az OKM által kiadott kerttanterv megfelelő tantárgyi tantervének használatát ajánljuk.

A tanulói teljesítmények esetében csak a „kiválóan megfelelt” és a „megfelelt” minősítések alkalmazását javasolja, az „értékelhetetlen” minősítés kritériumainak meghatározását (amely értelemszerűen a hiányzásokkal függ össze) a helyi pedagógiai program, illetve házirend feladatának tekinti.

Az időkeret felosztása

Kompetenciaterületek	Kompetenciaterületek szerinti óraszámok évfolyamonként			
	1.	**2.**	**3.**	**Összesen**
Idegen nyelvi	108			108
Tanulás (a moduláris óraszám terhére)	36	36	18 (első félév	90
Történelmi, szociális állampolgári	72	72	18 (első félév	162
Természettudományos	72	36	36 (első félév)	144
Digitális	72	36		108
Matematikai	72	36		108
Művészeti	36	72	18 (első félév)	126
Anyanyelvi	72	72	18 (első félév)	162
Összesen	540	360	108 (első félév)	1008
Kezdeményezőképesség és vállalkozói → virtuálisan 60 óra. (Nem önálló 'tantárgy', beépül a többi kompetenciaterület anyagába, elsősorban a történelmi, szociális és állampolgári, az anyanyelvi, a digitális és a hatékony, önálló tanulás kompetenciaterületekbe.)				

A kerettanterv az **egyes „tantárgyak" tervezését** az alábbi struktúrában valósítja meg:

- a kompetencia neve,
- bevezetés,
- 9., 10., 11. évfolyam,
- kulcsfogalmak évfolyamonként,
- mintamodul,
- mintaprojekt,
- értékelés.

Az egyes kompetenciaterületek feldolgozását, illetve a helyi tantervek elkészítését a Kerettanterv a **témakörök**, **téma**, **tartalom** (a feldolgozandó tartalmak leírása), **tevékenység** (a tanulók által végzendő tevékenységekre, munkaformákra, módszerekre, eszközökre tett javaslatok), kiemelt kompetenciák, **kapcsolódások** (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek) meghatározásával, illetve megfogalmazásával segíti.

ANYANYELVI KOMMUNIKÁCIÓ

Bevezetés

Az anyanyelvi kompetencia fejlesztési programjának két alapvető kiindulópontja van:

- az anyanyelvet valamilyen fokon minden tanuló beszéli, aktívan műveli, konstruálja;
- a tanulóknak ennek megfelelően a nyelv adekvát (tehát szituatív) és bővülő körű használatához teret, tanulási lehetőséget kell nyújtani, amely saját tapasztalatokra épít, és segít a jövőbeni hatékony életvezetésben.

A tág értelemben vett anyanyelvi kommunikáció fejlesztése ilyen formában nem új, tehát nem a tanuló által nem ismert tananyag megtanítása, hanem a beszélt, írott és nem verbális nyelvről való ismeretek bővítése, a nyelv megfelelő élethelyzetekhez igazodó használata készségének fejlesztése és a hiteles kommunikációhoz szükséges attitűdök formálása.

A kerettanterv logikája tehát a tanulói tapasztalatokra épít, annak viszonylag szűk, de jól ismert köréből indul ki, és érkezik el földrajzi, fogalmi és időbeli tágabb körökhöz (leendő munkavállaláshoz szükséges tudás, készség, attitűd).

Mivel a kompetenciaterület tágan értelmezett kommunikációfogalommal operál, a kerettanterv számos kapcsolódási pontot tartalmaz más műveltségterületek vagy tantárgyak irányába. Így sok helyen kapcsolódik a természettudományokhoz, a matematikához, a művészetekhez és a szomatikus neveléshez is. Fontosnak tartjuk, hogy a „tananyag” és a képességek begyakorlásán túl maradjon idő és energia az említettek mellett nem kevésbé fontos kompetenciafejlesztési területre: az attitűdök (ismereteink, érzelmeink és cselekvéseink koherenciájának) felismertetésére és alakítására.

9. évfolyam

Óraszám: 72

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek, tanulásszervezési eljárások, módszerek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. Beszédtanulás – a kisgyermek nyelvtanulása **6 óra**	**a) Családi emlékek a nyelvtanulásáról** **6 óra**	Spontán, utánzásos tanulás a kisgyermeknél. A helytelen nyelvhasználat példái a beszélni tanuló kisgyermeknél.	Egyéni gyűjtőmunka: fényképek, videofelvételek, hangfelvételek a tanulók 1–3 éves korából. Kinek mi volt az első szava? És a szülőké, nagyszülőké? A gyermeknyelv anekdotái – stilisztikailag, grammatikailag hibás mondatok, frazémák. Mi a hiba? Nyelvtani és stilisztikai ismeretek	**Kiemelt kompetenciák** Információgyűjtés és feldolgozás. Különféle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása. Hallott és olvasott szöveg értése,

		Kreatív nyelvhasználat gyermekeknél.	felidézése. Hangutánzó szavak, hangulatfestő szavak használata a gyerekeknél. Csoportos gyűjtés, közös prezentáció, majd frontálisan vezetett nagycsoportos feldolgozás. Egyéni interjúkészítés óvodásokkal tetszőleges témában, lehetőleg hangfelvétellel (max. 5 perc). Páros feladat, amely magában foglalja az interjúterv elkészítését, majd a szöveg felnőttnyelvtől való eltérésének listázását. Közös, nagycsoportos megbeszélés.	szövegalkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat. Helyzetnek megfelelő és meggyőző érvelés, megfelelő szókincs. Mások megismerésének igénye.
2. Új szavak, új mondatok – nyelvi elemek tanulása **4 óra**	**a) Élethosszig való tanulás – új nyelvi elemek tanulása** **2 óra** **b) Ismeretlen nyelvi elemek, szövegek megfejtése** **2 óra**	A nyelv változásai, új szavak, kifejezések (technika, argó, jövevényszók). Nyelvi elemek eltűnése, kopása (tájnyelv, archaikus kifejezések). Kontextuális jelentés, következtetés ismeretlen szöveg jelentésére.	A tanulók szavakat, kifejezéseket gyűjtenek, amelyeket szerintük szüleik, nagyszüleik nem értenének. 18–19. századi magyar költők egy-egy verséből kiscsoportokban kiválogatják az ismeretlen vagy/és ma már nem használt szavakat, kifejezéseket. Átírják a versek szövegét mai, általuk használt nyelvre. Tudományos vagy szakmai szöveg idegen szavainak megfejtése a szövegkörnyezetből (gyógyszerhasználati utasítás, szakmai technológiai szöveg). A jelentés vázlatos körülírása, majd a valóságos definíció megtalálása csoportos feladat.	**Kulcskompetenciák** Idegen nyelvi kommunikáció: a kulturális sokféleség tisztelete, nyelvi segédeszközök megfelelő használata, a nyelvek, kultúrák közötti kommunikáció iránti érdeklődés és kíváncsiság. Matematikai kompetencia: alapvető matematikai elvek és folyamatok alkalmazása az ismeretszerzésben és a problémák megoldásában.
3. Idegen nyelv tanulása – a felnőtt nyelvtanulása **6 óra**	**a) Idegen nyelvek hasonlósága és különbözősége a magyartól** **4 óra**	Hangkészlet, betűkészlet, szókészlet, nyelvi struktúra.	A tanulók meghallgatnak egy idegen nyelvű szöveget ismertebb és kevésbé ismert nyelveken. Megkísérlik eltalálni, milyen nyelven szólt a beszélő, majd megindokolják, miről ismerték fel a nyelvet. Megnézik, hány betűje van az ábécének néhány európai nyelvben. Miben azonos és miben különböző a betűkészlet? Van-e a magyar nyelvben a választott nyelvekben használt minden hang? Miben más egy	Természettudományos kompetencia: természettudományos és műszaki műveltséget igénylő döntések meghozatala. Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás.

	b) Számítógépes fordítóprogramok működése **2 óra**	A szöveg hibái, a hibák logikája.	idegen nyelvű mondat (a tanult idegen nyelvet használva)? (Mondatrend, segédigék, toldalékolás.) A tanulók saját 3-4 soros szövegeiket valamelyik internetes fordítóprogrammal idegen nyelvre fordítják, és ellenőrizzék annak helyességét. Ezután tetszőleges idegen nyelvű rövid (10-15 soros) szöveget fordítanak le magyarra ugyanezzel a programmal. Ezt követően húzzák alá a helytelen vagy helytelennek vélt szövegrészeket, majd tanári segítséggel állapítsák meg, mi volt a hiba. Ellenőrző gyakorlatként egy hasonló, jó magyar mondatot „rontsanak el" a felfedezett hiba logikája szerint.	A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, IST-eszközhasználat képessége, új ismeretek, elsajátítása, feldolgozása és beépítése. Szociális és állampolgári kompetencia: normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése, hatékony kommunikáció különféle területeken.
4. Nem beszélt nyelv – jelek, grafikus ábrázolások **17 óra**	**a) Jelek és kommunikáció a közlekedésben** **6 óra**	Közlekedési jelek: lámpák, táblák, útburkolati jelek, rendőri karjelzések. A közlekedők jelzései egymás felé (formális és informális jelrendszerek). GPS, térkép, a jelek értelmezése. Menetrendek olvasása.	Csoportos versenyfeladat: minél több közlekedési jelzést gyűjtése és lerajzolása. Saját tapasztalatok alapján prezentációra alkalmas méretű gondolattérkép készítése a közlekedők formális jelzéseiről (fehér bot, féklámpa, index stb.) és informális jeleiről (autóstop, kézjelek stb.). Autóstérkép és turistatérkép jelzéseinek olvasása irányok, égtájak kezelése térképen és lehetőség szerint GPS-en. Frontális bemutató és egyéni vagy kiscsoportos gyakorlás. MÁV, Volán és repülőjáratok menetrendjeinek jelrendszereit a tanulók kiscsoportban „fejtik" meg, majd adott paraméterekkel utat terveznek. (Az adottságoktól függően papír alapon, vagy/és internet segítségével.)	Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: kommunikációs képesség, a tapasztalatok értékelése, egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, függetlenség, kreativitás. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: a közízlés fejlődésének megértése, az esztétikum mindennapokban betöltött szerepének megértése, művészi önkifejezés.

	b) Technikai jelek, jelzések **4 óra**	Elektromos készülékek piktogramjai és adatai (feszültség, teljesítmény, fordulatszám, figyelmeztető jelzések és kezelőszervek jelzései). Ruházaton lévő adatok és piktogramok (összetétel, tisztíthatóság, vízállóság, kezelés). Gépjárművek adatai (motor űrtartalom és teljesítmény, motorolaj tulajdonságainak jelzése, izzólámpák jelzései, gumi levegőnyomásának jelzése, gumi és keréktárcsa méretei).	Készülékek használati utasításainak felhasználásával kiscsoportokban adatokat, jeleket gyűjtenek a tanulók. Külön-külön oszlopba írják azokat, amelyeket értenek, és azokat, amelyeket nem értenek. Majd lapot cserélnek, és próbálják a „nem értett” oszlopban megmagyarázni az adatokat. A megmaradó „nem értem” elemeket felkutatják a könyvtárban, vagy az interneten, esetleg szaküzletben. Saját ruházat és/vagy ruhaneműk termékismertető jelzéseinek felhasználásával összegyűjtik a tanulók, hogy milyen jelek használatosak, majd értelmezik azokat (milyen következtetéseket vonnak le, mit lehet és nem lehet tenni egy ruhaneművel). Frontális bemutató: a teljesítmény mérőszámai (LE és újabban kW) és átváltásuk, azok adóvonzata (annak bemutatása, hogy miért fontos ez). A tanulók előzetes ismereteinek felhasználásával a motorolaj tulajdonságainak bemutatása, fajtái és a csomagoláson látható viszkozitási jellemzők leírása – tanulói prezentációk. Hasonló gyakorlat lehet egy másik csoportnak a gépjárműizzók jellemzőinek leírása (teljesítmény, feszültség, foglalat, típus stb.), valamint a gumiabroncsok és keréktárcsák méretezése, jellemzői (max. sebesség, évszak, forgásirány).	Kiemelt fejlesztési feladatok Énkép, önismeret A tanulás tanítása Felkészülés a felnőttlét szerepeire Gazdasági nevelés **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Élő idegen nyelv Informatika Matematika Művészetek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek

	c) Veszélyességi jelek, piktogramok **2 óra**	Veszélyes kémiai anyagok és készítmények (otthon, iskolában, munkahelyen) piktogramjai, veszélyekre utaló R és biztonságos használatra utaló S mondatai, számai.	A tanulók az internet (pl. SDT-portál) segítségével páros munkában minél több piktogramot, jelet kutatnak fel, majd értelmezik azokat. Otthoni gyűjtőmunkát követően tájékoztatják a csoport többi tagját legalább tíz, piktogrammal ellátott anyag biztonságos használatáról.	
	d) Európai asztrológiai jelek **2 óra**	Az asztrológiai jegyek jelképei, horoszkóp.	Egyéni munkával, az internet segítségével minden tanuló megkeresi, hogy melyik csillagjegybe tartozik, majd keres hozzá jellemzőket, horoszkópot. Kiscsoportban megbeszélik, kire, mennyire jellemzőek a leírások.	
	e) Az öltözködés, mint jelrendszer **3 óra**	Különböző korok öltözködése, társadalmi helyzet, rang, divat, egyéni ízlés. Mindennapi, hivatali, munkahelyi és alkalmi öltözködés. Hajviselet, testdíszek, jelvények. Szubkultúrák.	A tanulók egyéni kutatómunkát követően rajzokon megjelenítik valamelyik kor jellegzetes öltözködését, majd frontálisan bemutatják a többieknek. Csoportos versenyfeladat: öltözködéssel kapcsolatos közmondások gyűjtése. Beszélgetőkör: mai fiatalok öltözködési szokásai, szubkultúrák (pl. emók, rockerek) – jelek jelentései, értékrend.	
5. Nem beszélt nyelv és beszélt nyelv kapcsolata – metakommunikáció **17 óra**	**a) Testbeszéd** **2 óra** **b) Térközszabályozás: bútorok, épületek** **3 óra**	Térközszabályozás, testjelzések különböző kultúrákban. A térközszabályozás tárgyi eszközei, a térközök jelentése: személyes, formális, hivatalos zónák.	A tanulók csoportban olyan közel állnak egymáshoz, ahogy kényelmesen érzik magukat, majd olyan közel lépnek egymáshoz, hogy az zavaró. Feldolgozás: Milyen érzés volt? Mi történt? Máskor is volt-e már hasonló élmény? Mi következik ebből? A pedagógus példákat mutat be más kultúrákból, ahol a térköz másként szabályozott (roma tanulók is elmondhatják tapasztalataikat). A tanulók körbeülnek (legyen két székkel több, mint ahány résztvevő van). Elsőnek a pedagógus foglal helyet a körben. Hogyan helyezkedtek el a tanulók? Ki és milyen	

			távolságra került a tanártól? Hol van a két üres szék? Miért? A tanulók iskolán kívül gyűjtenek példákat a tárgyakkal való térközszabályozásra: korlátok, pultok, szószék, testületi ülésterem, szekrények, földre festett csíkok stb. (lehetőleg képi rögzítéssel). A terepmunka után csoportosítják, majd bemutatják a tapasztaltakat.	
	c) Arckifejezések **2 óra**	Az érzelmek nem verbális kifejezése saját tapasztalatok alapján az állatvilágban és különböző humán kultúrákban.	A tanulók ötletrohammal érzelmeket sorolnak fel. Tanári prezentációval ismerjenek meg szépírói leírásokat érzelmekről, beszéljék meg, hogy volt-e ilyen érzésük. Kimutatták-e és hogyan? Keressenek érzelmeket kifejező képeket az interneten! Nyomtassák ki és készítsenek csoportokat. Írják le minél pontosabban, egyre bővülő mondatokkal, hogy mit látnak.	
	d) Testbeszéd a művészetben: színházi játék, balett, pantomim, festmények, szobrok **10 óra**	Színészi eszközök, a pantomim nyelve, jelentések és üzenetek a festészetben és a szobrászatban. .	Színészi játék megtekintése rövid videofelvételről (film vagy színház). Először kiscsoportban, majd osztályszinten flipcharton írják le a tanulók, hogy a színész mit csinált, milyen volt a mozgása (egész testével mozgott vagy részeivel, gyorsan vagy lassan, iránya milyen volt és erősítette szóbeli közlését vagy azzal ellentétes volt). A tapasztalatok alapján tanári segítséggel pipalistát készítenek. Színházi előadás megtekintése, a pipalista alapján a színészi eszközök megfigyelése. Közös megbeszélés és összesítés: Használják-e a diákok ezeket az eszközöket saját kommunikációjukban? „Most mutasd meg!” játék. Pantomimjáték megfigyelése videóról, majd kísérlet annak	

			utánzására. Írjanak történetet a látott előadás alapján. Nézzék meg a Csodálatos mandarin c. balettet (vagy annak részletét), és mondják el a történetet. Egyéni vagy kiscsoportos feladat: múzeumi látogatás, fényképek készítése közparkokban figurális ábrázolású szobrokról. Mit érez, mit gondol a képen látható vagy szoborként megörökített ember? Mozdulatjelentések a képzőművészetben – tanári prezentáció. Élő szobor készítése az osztályban tetszőleges témában (kiscsoportos feladat). Élőszobor az iskolai aulában, szünetben – osztályfeladat.	
6. Nem beszélt nyelv és beszélt nyelv kapcsolata – képek **16 óra**	**a) Képi kifejezések az utcán** **8 óra**	Tag, grafitti, murális művészet. A reklám.	Fényképeken tagek és grafittik gyűjtése. Melyiknek mi a jelentése? Készítsenek taget flipchartra filctollal vagy festékszóró flakonnal. Próbálják el a mozdulatot „szárazon” – társuk rajzolja az ábrát. Nézzék meg J. Pollock képeit, és nézzenek utána hogyan készült! Készítsenek képet Pollock technikájával. Mit jelent a kép, mire gondoltak közben? Grafitti az őskorban és az ókorban – képek, filmek megtekintése a barlangrajzokról és az egyiptomi sírokról. A murális művészet mint üzenet: keressék meg Diego Rivera képeit az interneten. Mi hasonló és mi különbözik a mai grafitti és Rivera képei között? Fényképek gyűjtése óriás reklámokról. Mit „mond” a kép? Mi van a szövegen? Készítsenek reklámplakát-tervet, melyen önmagukat reklámozzák, képpel, montázzsal és szöveggel. A munkákat magyarázattal mutassák be az osztálynak vagy kisebb csoportnak.	

	b) Kép és szöveg. Képregény, film és rajzfilm **4 óra**	Némafilm és szövege, a képregények és rajzfilmek üzenetei.	Chaplin, Groucho Marx vagy Stan és Pan filmjeiből részletek megtekintése. Egy-egy rövid etűdhöz kiscsoportban írjanak szöveget, figyelembe véve a szereplők szájmozgását és a történetet. Szinkronizálják a filmet. Végül beszéljék meg, mi volt könnyű és mi nehéz a feladat megoldásában. A tanulók válasszák ki kedvenc képregényüket vagy rajzfilmjüket. Mondják el, miért azt szeretik. Nézzék meg ezeket közösen, majd válasszanak ki egy rövid részletet, és egyénileg mindenki írjon egy egyoldalas történetet a részlet alapján, mintha ebből készült volna a képregény vagy a rajzfilm. Nézzenek meg egy epizódot a South Parkból, és írják meg Kenny szövegét.	
	c) Képolvasás, képalkotás, mozgókép – alkotás **4 óra**	Régi és új fotók üzenetei. (Mobil)kamerás felvételek technikája, szabályai.	A tanulók hozzanak régi és új családi/egyéb fotókat az órára. Készítsék el csoportban egy 2-3 perces film forgatókönyvét a közösen választott témában. Játsszák el, s a csoport egyik tagja videokamerával/mobiltelefonnal rögzítse a felvételt. Visszanézés, megbeszélés: verbális ás nonverbális kommunikáció. Mi sikerült? Mi nem? Milyen érzés volt szerepelni? Mikor szabad felvételeket készíteni?	
7. Nem beszélt nyelv és beszélt nyelv kapcsolata – zene **6 óra**	**a) Mai zene és szöveg** **4 óra**	Rap, hip-hop, metál, rock, emo zene és szövegek: argo, hangsúly, ritmus, hanglejtés, rím.	A tanulók válasszanak ki két szöveges zenei stílust, és ahhoz gyűjtsenek reprezentatív példákat. Hallgassák meg közösen, és a tanárral együtt próbálják leírni a szöveget (idegen nyelvű szövegeket is lehet próbálni). Válogassák ki a köznyelvitől eltérő nyelvhasználati elemeket, valamint tanári segítséggel a képzavarokat, nyelvtani hibákat,	

			ha van ilyen. Listázzák, hogy mitől jó és mitől nem jó egy szöveg. Tanári segítséggel találjanak olyan hangsúly-, hanglejtéselemeket, amelyek a köznyelvitől eltérőek. Kíséreljenek meg a nyelv ritmusát kihasználva rapszöveget írni és előadni. Vizsgálják meg tanári segítséggel, hogy a kiválasztott szövegekben vannak-e rímek, és azok milyen fajtájúak! A tanár ismertesse meg őket a nem használt rímtípusokkal, és kíséreljenek meg ezekben is rímalkotással!	
	b) A vers ritmusa és dallama **2 óra**	Időmértékes és magyaros verselés.	Tanári előadás az időmértékes verselés bemutatására. A tanulók együtt és külön-külön, majd kánonban próbáljanak elmondani egy-két sor időmértékes verset (ismételve a szöveget), erőteljesen hangsúlyozva. Majd az időmértékes verselés szótagjeleiből összeállított képletet kíséreljék meg halandzsaszöveggel előadni. Próbáljanak a szöveghez zenei ritmust készíteni. Hasonló gyakorlat a magyaros verselés köréből. Válasszanak ki egy általuk kedvelt dalszöveget, és nézzék meg, illik-e valamelyik forma rá.	

10. évfolyam

Óraszám: 72

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek, tanulásszervezési eljárások, módszerek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. Mindennapi élethelyzetek: a beszéd és írás kultúrája **10 óra**	**a) Kommunikációs helyzetnek megfelelő szövegtípusok alkotása, alkalmazása** **2 óra** **b) Tegezés-magázás** **2 óra**	Kommunikációs helyzetek felismerése, az azokkal adekvát viselkedés, stílus kiválasztása. Inadekvát kommunikációs hatások mindennapi helyzetekben. A tegeződő-magázódó nyelvhasználat: iskolában, otthon, hivatalban, vásárláskor, baráti körben.	A tanulók különböző stílusban megírt, a személyes találkozáskor használt üdvözlő szöveget kapnak, majd párokat sorsolnak. A találkozáskor elmondják szövegeiket, a feladat: a többieknek el kell találniuk, ki-kicsoda lehetett. Szerepjáték: megfelelő és nem megfelelő kommunikációs helyzetek eljátszása, esetleg saját, csoportosan írt szöveggel. A helyzetek közös értelmezése tanári segítséggel. A tanulók közösen listát készítenek olyan helyszínekről, ahol naponta vagy gyakran járnak. Közösen eldöntik, hogy tegezni, magázni vagy önözni kell azokat, akikkel e helyeken találkoznak. Majd egy másik listát is gyártanak intézményekről, szolgáltató helyszínekről, ahol még soha nem voltak, s tanári segítséggel megpróbálják eltalálni, hogy milyen formát kellene használniuk. Egyes szituációkat magázva, majd tegezve is eljátszanak, és megfigyelik a helyzetek közötti különbségeket. Mi a teendő, ha nem tudjuk eldönteni, hogy tegezünk vagy magázunk valakit.	**Kiemelt kompetenciák** Információgyűjtés és -feldolgozás. Különféle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása. Hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat. Helyzetnek megfelelő és meggyőző érvelés, megfelelő szókincs. Mások megismerésének igénye. Kulcskompetenciák Idegen nyelvi kommunikáció: a kulturális sokféleség tisztelete, szókincs, a nyelvek, kultúrák közötti kommunikáció iránti érdeklődés és kíváncsiság. Természettudományos kompetencia: természettudományos és műszaki műveltséget igénylő

	c) Telefonálás **2 óra** **d) Levelezés** **4 óra**	Telefonálási etikett és nyelvhasználat. A papír alapú és az elektronikus levelezés sajátosságai. Hivatalos és magánlevél stílusa, formája.	Először szituációs játékkal, majd valódi helyzetekben telefonbeszélgetéseket folytatnak a tanulók. A beszélgetéseket elemzik: megszólítás, megbeszélés, befejezés szakaszonként. Közös megbeszélés: hol szabad, hol lehet, és hol nem illik telefonálni. Tanulói gyűjtőmunka: családtagoktól, ismerősöktől üdvözlőlapok gyűjtése. A szövegeket kiscsoportban vizsgálják meg abból a szempontból, hogy ki és miért írta, ők írnának-e ilyen lapot, vagy írtak-e már? Tanári prezentáció: Levelek az irodalomból – az irodalmi levél funkciója. A levelezés története, különös tekintettel a 18–19. századra. A levél ma: papír és elektronikus. Kiscsoportban hivatalos levél megfogalmazása az iskola igazgatójának (kérés, panasz, javaslat).	döntések meghozatala, áltudományos, egyoldalúan tudomány- és technikaellenes megnyilvánulások kritikája. Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, a valós és a virtuális kapcsolatok megkülönbözetése, kritikus és megfontolt attitűd az elérhető információs és az interaktív média felelősségteljes használata érdekében, kulturális, társadalmi, szakmai célokat szolgáló közösségekben és hálózatokban való részvétel. A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, IST-eszközhasználat képessége, új ismeretek, elsajátítása, feldolgozása és beépítése, szükség esetén tanács, információ és támogatás kérése. Szociális és állampolgári kompetencia: normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése, hatékony kommunikáció különféle területeken.
2. Mindennapi élethelyzetek: a tájékozódás kultúrája **24 óra**	**Hírek, újságok** **2 óra** **Reklámok** **4 óra**	Országos és helyi napilapok, hetilapok híranyagának értelmezése. Reklámok nyelvi sajátosságai – információk értelmezése a reklámokban.	Mi újság? Több különböző országos politikai, bulvár és helyi napilap aznapi számának kiscsoportban való összehasonlítása. Melyik orgánum mit tart fontosnak? Azonos-e a hírek tartalma? Egy-egy adott híranyag tartalmának összefoglalása egyénileg, majd csoportos összehasonlítása. Egyéni gyűjtőmunka: reklámok tematikus gyűjtése a nyomtatott és elektronikus sajtóból. Ki mit tart vonzónak a reklámok elemei közül (kép, szöveg)? Csoportos megbeszélés. Kiscsoportos munka: Milyen információt tudtunk meg egy termékről a	

			reklámból? Az információk valóságtartalmának ellenőrzése. Nagycsoportos összefoglalás.	Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: kommunikációs képesség, a tapasztalatok értékelése, egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, függetlenség, kreativitás. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: a közízlés fejlődésének megértése, az esztétikum mindennapokban betöltött szerepének megértése, művészi önkifejezés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Hon- és népismeret A tanulás tanítása Felkészülés a felnőttlét szerepeire Gazdasági nevelés **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Élő idegen nyelv Informatika Művészetek Ember a természetben Életvitel és gyakorlati ismeretek
	Kérdezéstechnika **2 óra**	Kérdezés, érdeklődés, az információigény pontos kifejezése.	A reklámokból megismert termékekre a tanulók egyénenként írásos kérdéseket fogalmaznak meg, egymásnak továbbadják, és megpróbálják megválaszolni. Tanári segítséggel csoportosítják a kérdéseket: nyitott és zárt kérdések. Mikor melyiket érdemes használni? – közös megbeszélés és szituációs gyakorlatok.	
	Orvosi nyelv 6 óra	Panasz megfogalmazása (pontos leírás). Diagnózis értelmezése, orvosi tájékoztatási kötelezettség (kérdések megfogalmazása). Beutalók, igazolások, receptek értelmezése. Gyógyszerek használata.	Saját élmények gyűjtése az orvosnál. Mi történt, ki mit mondott? Mi fáj, mi a panasz? Meghívott orvossal való beszélgetés: Milyen típusú megfogalmazás segíti az ő munkáját? Orvosi segítséggel megvizsgálják a tanulók, hogy mit jelentek a tüdőszűrés, röntgenvizsgálat (csonttörés) és a laboratóriumi leletek szövegei. Kiscsoportban kérdéseket fogalmaznak meg (Mit kérdezhetünk?). Tanári prezentáció: orvosi titoktartás. Írásos betegjogi és betegtájékoztatási szövegek olvasása, közös értelmezése. Beutalók, igazolások és receptek szövegeinek értelmezése kiscsoportban, majd tanári irányítással. Gyógyszerek használati utasításainak értelmezése tanári segítséggel: jelek, jelzések a gyógyszeres göngyölegen, használattal kapcsolatos figyelmeztetések.	

	Hivatali, jogi szaknyelv **10 óra**	Szerződések. Önkormányzattal, hivatalokkal való kapcsolat. Hatóságokkal való kapcsolat.	Kiscsoportos gyűjtőmunka: szerződések fajtái (mire kell, lehet szerződést kötni). A tanulók párban írjanak egymással adásvételi szerződést egy képzeletbeli tárgyról. Mutassanak be néhányat az osztályban. Tanári prezentáció: iratminták alapján minek kell egy szerződésben lenni. A tanulópárok kijavítják megírt szerződéseiket a tanultak alapján. Valóságos szerződések tanulmányozása: tanári segítséggel a hosszú szerződésszövegek lényegi elemeinek megtalálása (banki, adásvételi, szolgáltatási, titoktartási szerződés). Az online szerződés sajátosságai – internetes kutatómunka és tanári magyarázat. Önkormányzati hivatalos nyomtatványok gyűjtése a helyi önkormányzat ügyfélszolgálatán. Interjúkészítés az ügyfélszolgálaton, melyik ügyben mi a teendő (űrlapok, okmányok igénylése és pótlása, kérvény, igazolás, nyilatkozat, panasz, helyi adók bevallása). Csoportos látogatás a rendőrségen: Tanulói interjúk: Mit és hogyan lehet intézni a rendőrségen (feljelentés, bejelentés, idézés, határozat)? Prezentáció szakember által: adózás (személyi és vállalkozói). Személyi jövedelemadó bevallás nyomtatványának értelmezése és kitöltése (papír alapú és online).	
3. Rétegnyelvek – köznyelv **30 óra**	**a) Szülők nyelvhasználata – gyerekek nyelvhasználata** **2 óra**	Generációs nyelvhasználati különbségek: hangképzés, hangsúly, hanglejtés, szavak, témák, szólások, hasonlatok, metaforák, szimbólumok, szinesztéziák.	Nagycsoportos megbeszélés: Mit mondasz? – családi élmények a nyelvhasználati különbözőségekről. A pedagógus élményei a tanulói nyelvhasználatról (milyennek hallja a tanulókat). A tanulók élményei a pedagógusok nyelvhasználatáról.	

			Kiscsoportos munka tanári előkészítéssel: szavak, szólások, hasonlatok, metaforák, szimbólumok, szinesztéziák csoportosítása: csak a tanulók használják, csak a felnőttek használják, mindkét csoport használja.	
	b) Média nyelvhasználata **4 óra**	Rádiók és tv-csatornák műsorainak nyelve, bemondók nyelvhasználata (hangképzés, hangsúly, hanglejtés), újságok szerkesztési stílusa.	Kiválasztott rádió- és tv-műsorok bemondóinak nyelvhasználata: tanári prezentáció a helyes hangképzésről, hangsúlyról, hanglejtésről. Tipikus hibák bemutatása. A pedagógus által választott hanganyag meghallgatása után a tanulók kiscsoportban megállapítják az elkövetett hibákat és a helyes nyelvi elemeket. A tanulók kiscsoportban összehasonlítják napilapok és bulvárlapok szerkesztési stílusát (képek, főcímek).	
	c) Tájnyelv, tájszólás, dialektus **4 óra**	Egyes tájegységek sajátos nyelvhasználata, külföldiek magyarnyelv-használata.	Ha a tanulók között van tájnyelvet beszélő, mutassa be és tanári segítséggel mondja el, miben különbözik az adott tájnyelv az irodalmi nyelvtől. A pedagógus filmek, hangfelvételek segítségével bemutatja a jelentősebb tájnyelveket. A tanulók kiscsoportban olvassák el néhány népdal szövegét, majd hallgassák meg autentikus előadásban azokat. Próbálják meg utánozni a kiejtést. Ezután először kiscsoportban, majd egyénileg megkísérlik egy adott rövid írott szöveg felolvasását az egyik tájszólásban. Nagycsoportos megbeszélés: Ki a „paraszt”? A tanulók gyűjtsenek videoanyagokat Magyarországon élő külföldiek nyelvhasználatáról. Mi a jellemző? Mi okoz számukra nehézséget?	

	d) Szakmai nyelv és köznyelv **4 óra**	A szakmai nyelv szókészleti jellemzői (jövevényszók, új alkotású szavak).	Idős szakemberek meghívásával vagy megkérdezésével a tanulók olyan, a tanulandó szakmájukhoz kapcsolódó szaknyelvi szavakat keresnek, amelyeket ma már nem használnak. Találjanak olyan szavakat, amelyeket még az idősebb kollégák nem tanultak ifjúkorukban. Tanári segítséggel állapítsák meg, hogy a szakszavak hogyan képződtek: más nyelvből átvett szavak vagy új alkotásúak. Vizsgálják meg, hogy az eredeti nyelvből átvett szavak írásmódja változott-e, hogyan képezhetünk belőlük újabb szavakat, hogyan ragozzuk őket. Kiscsoportban egy szakszavakkal teli szöveget írjanak át úgy, hogy az laikus számára is érthető legyen. Majd fordítva: egy, a tanár által laikus nyelven megírt szöveget fordítsanak át szakszöveggé. (Esetleg idegen nyelven is gyakorolható, ha erre lehetőséget ad néhány tanuló nyelvtudása.)	
	e) Sportágak nyelvezete, szurkolói kommunikáció **4 óra**	Sportágakra jellemző szókészlet, a szurkolók nyelvezete (rigmusok, jelek, molinók).	Sportújságok, internet segítségével minél több, egyes sportágakra jellemző kifejezés gyűjtése: az eredményt szavanként írják fel egy-egy post-it cédulára, majd készítsenek olyan nagy „térképet”, amelyen a cédulák felragasztva sportágakat írnak le egy-egy csoportban. Ha van olyan szó, amely több sportágban is használatos, akkor azt grafikusan is jelöljék (átmetsző körökkel). Nagycsoportban gyűjtsenek olyan verseket, rigmusokat, amelyeket a szurkolók szoktak skandálni. Írják le, és vizsgálják meg a szöveget, majd kiscsoportban elemezzék verstani szempontból: ritmus, rím. Próbálják meg a szöveget javítani verstani, stilisztikai és tartalmi szempontból. Ültessék át a	

			szövegeket más csapatokra úgy, hogy verstani szempontból a szöveg ne sérüljön.	
	f) Számítógépes programok nyelvhasználata **6 óra**	„Microsoft” nyelv, GPS, játékok: grammatika, szóhasználat.	Gyűjtsenek a tanulók számítógépes programok magyar nyelvű képernyős utasításaiból példákat (különös tekintettel a határozói igenév helyes és helytelen használatára vonatkozóan). Tanári segítséggel vizsgálják meg, megfelelnek-e az üzenetek a magyar nyelvtan szabályainak. Kiscsoportban javítsák ki egy választott játék szövegeit. Tanári előadás: A számítógépes szaknyelv helyesírási szabályai (-val, -vel ragok használata, idegen szavak írása és toldalékolása). A számítógépes beszédgenerátorok sajátosságai: gyűjtsenek és hallgassanak meg programokat (számítógép, pályaudvari automata bemondó stb.), GPS-t, majd írják le, miben hasonlít és miben különbözik a gép nyelv a beszélt nyelvtől. Egyénenként mondják el a gépi szöveget helyesen hangsúlyozva.	
	g) Elektronikus írott rétegnyelvek: SMS, MSN, e-mail, chat, blog nyelvhasználati sajátosságai **6 óra**	Az elektronikus írott kommunikáció nyelvtana, szóhasználata, stílusa. Rövidítések, jelek.	A tanulók négy kiscsoportban gyűjtsenek SMS, MSN, e-mail, chat szövegeket. Közös megbeszélésen emeljék ki a közös elemeket, értelmezzék a rövidítéseket és szimbólumokat (jeleket). Adott rövid szépirodalmi szöveget (pl. drámarészletet) írjanak meg adott karakterszámban SMS-ben, MSN-en vagy e-mailben. Majd fordítva: véletlenszerűen kiválasztott SMS-t írjanak át legalább egyoldalas, választékos szövegbe. A blog sajátosságai: gyűjtsenek a tanulók kedvenc blogokat, és mondják el, miért jók. Új dolog-e a blog? Tanári prezentáció a	

			személyes napló nyilvánossá tételéről az irodalomban (pl. Karinthy: Tanár úr kérem!). Tanulói csoportmunka: Mi a hasonló és mi a különböző a nyilvános elektronikus napló és irodalmi megfelelői között. Gyűjtsék össze, hogy mitől lesz személyes egy napló, és miért érdekel ez másokat.	
4. A köznapitól eltérő nyelvhasználat. **8 óra**	**a) Humor, viccek** **4 óra** **b) Ünnepi alkalmak nyelvezete** **4 óra**	A humor jellegzetességei, esztétikája. Az irodalmi és a köznyelvi humor sajátosságai. Ünnepeken és különleges alkalmakon használt nyelv, ekkor alkalmazott nyelvi eszközök.	Közös megbeszélés: viccmesélés. Mi a jellemző a viccekre, mitől vicces valami (szokásostól eltérő kontextus, gondolati paradigmaváltás, ki nem mondott jelentések). Tanári segítséggel humoros irodalmi szövegek olvasása és értelmezése (pl. Örkény, Karinthy, Vonnegut). Halotti beszéd, ima, Himnusz, Nemzeti dal, házassági fogadalom, köszöntők (népi és városi) szövegeinek tanári bemutatása. Filmrészletek megtekintése házasságkötésről, temetésről, ünnepségekről – közös megbeszélés arról, hogy melyik milyen érzéseket keltett.	

11. évfolyam

Óraszám: 18

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek, tanulásszervezési eljárások, módszerek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. Munkavállalás **18 óra**	**a) Álláskeresés.** **2 óra**	Álláslehetőségek keresése a szakmában.	A tanulók egyéni kutatómunkával fedezzék fel a különböző internetes álláskereső portálok működését, keresési és szűrési funkcióit. Szakmaszerzés előtti és utáni munkalehetőségeket is keressenek. Nézzék át a napilapok és hetilapok álláshirdetéseit. Kiscsoportban készítsenek összesítéseket arról, hogy milyen feltételekkel keresnek dolgozókat a hirdetők.	**Kiemelt kompetenciák** Információgyűjtés és -feldolgozás. Hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat. Helyzetnek megfelelő és meggyőző érvelés, megfelelő szókincs. **Kulcskompetenciák** Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás. A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, IST-eszközhasználat képessége, új ismeretek, elsajátítása, feldolgozása és beépítése.
	b) Önéletrajz (célhoz rendelt forma és tartalom) **4 óra**	Europass önéletrajz írása.	Tanári prezentációval ismerjék meg a tanulók az Europass CV formátumát, az egyes fejezetek tartalmát. A tanulók készítsék el az önéletrajz vázát (minden CV-ben azonos elemek). Ezután tanári segítséggel a kiválasztott hirdetésre igazítva írják tovább megfelelő tartalmakkal az önéletrajzot.	
	c) Állásinterjú **4 óra**	Állásinterjún való megjelenés, viselkedés, kommunikációs minták, meggyőzési technikák.	Vendégelőadó vagy belső HR-szakember előadása az állásinterjún megjelenőkkel szembeni elvárásokról, az ott előforduló szituációkról. Szituációs játék: állásinterjú. Csoportos megbeszélés a tanulságokról.	

	d) Munkaszerződés, munkaköri leírás **2 óra** **e) Érdekérvényesítés, asszertív kommunikáció** **2 óra**	Munkaszerződések és munkaköri leírások alaki és tartalmi jellemzői. Asszertivitás a gyakorlatban. Kooperáció és konfliktuskezelés.	Tanári prezentáció a munkaszerződések és munkaköri leírások főbb elemeiről és fajtáiról. Hibás mintaszerződések és munkaköri leírások elolvasása és a lehetséges hibák, csapdák megtalálása kiscsoportban. Kérdések és igények megfogalmazása – szituációs gyakorlat. Tanári segítséggel az asszertivitás és az agresszivitás közötti különbségek feltárása. Együttműködési és versenyjátékok kiscsoportos gyakorlata, majd a tanulságok megfogalmazása. Konfliktuskezelési technikák: Ki melyikben érzi magát otthon, melyikben érzi magát kellemetlenül? Saját élményű gyakorlatok. Relaxációs gyakorlatok, stresszoldás gyakorlása.	**Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret A tanulás tanítása Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Felkészülés a felnőttlét szerepeire Gazdasági nevelés **Műveltségi területek** Informatika Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Testnevelés és sport

Kulcsfogalmak

9. évfolyam

Jel, jelrendszer, piktogram, jelentés, nonverbális nyelv, térközszabályozás, testjelzések, verbális kommunikáció, szórend, hangutánzó szavak, hangulatfestő szavak, jövevényszavak, archaikus szavak, tájnyelv, tudományos nyelv, szakmai nyelv, hangkészlet, betűkészlet, hangsúly, hanglejtés, rím, ritmus, időmértékes verselés.

10. évfolyam

Szituatív nyelvhasználat, humor, nyelvi kifejezőeszközök, hasonlatok, metaforák, szimbólumok, szinesztéziák, hangképzés, hangsúly, hanglejtés, megszólítás, megbeszélés, elbúcsúzás, levelezés (hivatalos és magán), hír, reklám, utasítások, nyomtatványok, mondatfajták, jövevényszók, új alkotású szavak.

11. évfolyam

Önéletrajz, interjú, szerződés, konfliktus.

Mintamodul

Anyanyelv (11. évfolyam)
Mindennapi élethelyzetek: a beszéd és írás kultúrája. Találkozások

A modul célja: A mindennapi életben előforduló interakciókban való megfelelő kommunikáció bemutatása és gyakorlása.

Időkeret: 10 óra

Módszertani ajánlás A lépések és tevékenységek oszlop sugallja a módszertani javaslatot: minél több cselekvés, kipróbálás jellemezze a modult. A megcélzott készségek kialakítása elsősorban saját élményű módon lehetséges. A tradicionális didaktikával szemben ajánlott az élménytől elindulni az értelmezés és az elméleti magyarázat felé. A modul a kerettantervben különböző helyeken szereplő egységek tematikus szervezését kínálja, így értelemszerűen azok időkeretében valósítható meg.

	Lépések, tevékenységek	Kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Egymás köszöntése** Indításként dramatikus helyzetekben a megfelelő megszólítás formáját gyakorolhatják a tanulók: tegezés-magázás-önözés, formális és informális kapcsolatok, térközszabályozás személyes találkozási helyzetekben.	**Kiemelt kompetenciák** Információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus és etikus alkalmazás. Egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés. Kritikus és kíváncsi attitűd, kreativitás. Saját nézőpont összevetése mások véleményével. **Kulcskompetenciák** A hatékony, önálló tanulás: a saját tanulási stratégia fejlesztése. Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés, tolerancia, önismeret. Idegen nyelvi kompetencia: a nyelvek, kultúrák közötti kommunikáció iránti	A diákok először olyan helyzeteket mutassanak be, amikor egymással találkoznak (utcán, iskolába). Ki mit mond és csinál? Majd játsszanak el olyan helyzetet, ahol egyikük valamilyen szolgáltatási helyzetben van (eladó, szerelő stb.). Utána próbálják ki a találkozást egy hatósággal (rendőr, hivatal). Végül kiscsoportban kreáljanak találkozási helyzeteket, és játsszák el azokat. A többi csoport feladata eltalálni, hogy kik találkoztak. A vállalkozó kedvűek „találkozzanak” idegen nyelven, esetleg halandzsanyelven. A tanár minden szituáció után tartson megbeszélést, és flipcharton rögzítsék, hogy mi volt a helyzet, mit mondtak a	Foglalkozások, pozíciók jelzésére alkalmas ruhadarabok: fehér, barna, kék köpeny; nyakkendő, zakó, szakadt trikó vagy nadrág, munkaruha, szerszámos doboz, egy szál virág stb., amelyekből szituációkra és viszonyokra lehet következtetni. Flipchart- vagy csomagolópapír, filctoll, gyurmaragasztó

		érdeklődés és kíváncsiság.	szereplők köszöntésként, és milyen távolságra voltak egymástól. Szükség szerint a tanár korrigálja a megoldásokat.	
2.	**Kérdezéstechnika** Az interaktív helyzetekben való megfelelő viselkedés egyik fontos eleme az információkérés vagy az érzelmi azonosulás eszköze, a kérdés.	**Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret A tanulás tanítása Felkészítés a felnőttlét szerepeire **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika	Mi történik a találkozás után? HOGY VAGY? Csoportos beszélgetés arról, hogy miért kérdezzük ezt a kérdést? Mi rá a válasz és miért? A tanulók kiscsoportban írják össze azokat a kérdéseket és helyzeteket, amikor tényleg meg akarják tudni, hogy valaki hogy érzi magát. Tanári segítséggel osztályozzák a kérdéseket aszerint, hogy azok zárt vagy nyitott kérdések. Ezután kiscsoportokban adott kérdéseket fordítsanak át másik típusúvá (a nyitottakat zárttá és fordítva).	Flipchart- vagy csomagolópapír, filctoll, gyurmaragasztó.
3.	**Információkérés a gyakorlatban** A tanulóknak valóságos helyzetekben kell gyakorolniuk azt, amit tanultak, majd utána meg kell állapítaniuk, hogy legközelebb mit kell ugyanúgy, illetve másként tenniük hasonló helyzetben.		Párokban menjenek el boltokba, áruházakba, hivatalokba egy-egy feladattal (keressenek vagy tudjanak meg valamit). A feladatokat célszerű differenciáltan, különböző nehézségi fokozatban meghatározni. Előtte írják meg kérdéseiket. Utána mondják el tapasztalataikat nagycsoportban, tanári vezetéssel.	–
4.	**Érdekérvényesítés, asszertív kommunikáció** Az érvelés, mások meggyőzése, a saját érdekek érvényesítése alapvető készség a mindennapi életben. Elsődleges az igény, az érdek megfogalmazása önmaguk számára, majd ennek kifejezése a környezetnek.		Kiscsoportos gyűjtőmunka: „Azt utálom, ha ilyenek velem” címmel. A tanulók írják össze a számukra kellemetlen, idegesítő viselkedésmódokat.	Flipchart- vagy csomagolópapír, filctoll, gyurmaragasztó.

			A tanár kérje meg a tanulókat, hogy szóljanak, ha ő vagy mások így viselkednek. Adott esetben ő is figyelmeztesse a tanulókat. A tanulók kiscsoportokra osztva játsszanak el egy érdekütközésre építő konfliktusjátékot (pl. tíz meghatározott emberből ki az a hat, akit elviszünk magunkkal, ha itt a világ vége stb.). A 4-5 fős csoportok válasszák ki először egyénenként, majd csoport konszenzussal a hat megmentendőt, ezután minden csoport delegáljon egy-egy embert akváriumhelyzetes vitára, ahol a küldötteknek kell megegyezniük egymással. A közös értékelésen beszéljék meg, mi történt, mit éreztek, mit tanultak a helyzetből. Kiscsoportban fogalmazzák meg igényeiket az iskolával/tanárral szemben. Írják le és tervezzék meg, hogy milyen módon fognak érvényt szerezni kívánságaiknak.	
5.	**Értékelés** Az értékelés nem a tanulók, hanem a modul történéseinek értékelése. Ez fontos mind a tanulók, mind a tanár tanulási folyamatai szempontjából.		Az értékelés kezdetekor a tanár készítsen emlékeztető listát arról, hogy az egyes órákon mi történt, mit csináltak a tanulók. Utána nagycsoportba beszéljék meg, ki melyik eseményen érezte magát jól, és melyiken kényelmetlenül. Mi lehetett az oka? Minden tanuló írjon fel legalább három dolgot egy-egy post-it cédulára, amelyet fontosnak tart,	Flipchart- vagy csomagolópapír, filctoll, gyurmaragasztó, post-it tömb.

			vagy amit megtanult a modulban. Ragasszák fel egy nagy lapra, és tanári segítséggel alkossanak halmazokat a cetlikből tartalmuk alapján.	

Mintaprojekt

Klipkészítés

A projekt célja: A tanulók tanulják meg a képi anyagok elkészítéséhez szükséges tervezési folyamatot, és legyenek képesek arra, hogy szövegkönyv készítésével szövegesen tudják megfogalmazni képi ötleteiket. A megvalósítás során a vélemények és alternatívák meghallgatásával fejlődjenek társas készségeik, érvelési technikáik.

Időkeret: 15 óra

Módszertani ajánlás

A projektet célszerű a tanév olyan időszakára időzíteni, amikor a tanulók fáradtabbak az iskolai terhelés miatt (pl. november vége, vagy június), mivel végrehajtása ugyan nagy koncentrációt igényel, de lehetővé teszi a mozgásos feladatokat és az igény szerinti szünetek tartását. A projekt lényege a folyamat és az, hogy a tanulók a kezdettől a produktumig alkotószerepet kapjanak, azaz a film az ő elképzeléseiket tartalmazza. Az elkészült klip a társaknak és nekik tetsszen és legyenek képesek megfogalmazni a klip során bennük ébredt érzelmeket, gondolatokat.

	Lépések, tevékenységek	Kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Mi az a „klip”?** Televíziós zenecsatornák kínálatából öt-tíz film kigyűjtése. Néhány zenés klip megtekintése, beszélgetés arról, hogy milyen a jó és milyen a rossz klip.	**Kiemelt kompetenciák** Egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés. Kritikus és kíváncsi attitűd, kreativitás.	Kiscsoportban videorészletek gyűjtése, majd közös megnézése. Nagycsoportos megbeszélés, flipcharton emlékeztető írása.	Tévé és/vagy internet, képrögzítésre alkalmas adathordozó, flipchart, filctoll, gyurmaragasztó.

2.	**Egy jónak ítélt klip forgatókönyvének elkészítése a film alapján** Számolják meg a tanulók, hogy hány vágásból áll a film, egy-egy vágás milyen hosszú. Vágásonként egy-egy papírra írják le két oszlopban, hogy mi és milyen sebességgel történik, ki és mi látszik az előtérben és a háttérben. Igazi filmrészlet forgatókönyvének elolvasása, majd ennek alapján a választott klip leírásának pontosítása.	Saját nézőpont összevetése mások véleményével. **Kulcskompetenciák** A hatékony, önálló tanulás: a saját tanulási stratégia fejlesztése. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: az esztétikum mindennapokban betöltött szerepének megértése, művészi önkifejezés. Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés, tolerancia, önismeret. Kiemelt fejlesztési feladatok Énkép, önismeret A tanulás tanítása Felkészítés a felnőtt lét szerepeire. **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom	Kiscsoportban.	A rögzített filmek lejátszására és megnézésére alkalmas eszköz, A4-es lapok, íróeszközök, gyurmaragasztó.
3.	**Saját ötletek gyűjtése az elkészítendő klipre** Döntés a filmötletről.		Ötletroham.	Flipchart, filctollak, gyurmaragasztó.
4.	**Forgatókönyv készítése az ötlet alapján** Közben egy-egy részlet kipróbálása, eljátszása.		Dramatikus módszerek.	A4-es lapok, íróeszközök.
5.	**A klip nyersanyagának elkészítése, több variációban** Vágás, szerkesztés.			Digitális kamera, rögzítéshez és vágáshoz digitális eszközök.
6.	**Bemutató, kritikák megírása**			Digitális lejátszóeszköz, projektor és filmvászon vagy képernyő. Számítógép, nyomtató, A4-es lapok.
7.	**A projekt közös értékelése.**		A tapasztalatok megbeszélése, az elvégzett munka értékelése.	Flipchart, filctoll, gyurmaragasztó.

Értékelés

Az anyanyelvi kompetencia fejlesztésének középpontjában a szövegértés és szövegalkotás képessége áll. Ennek megfelelően az értékelés részint egyes fogalmak ismeretére, másrészt bizonyos készségekre, harmadrészt attitűdökre vonatkozik.

Az attitűdök értékelése nem megszokott az iskolai gyakorlatban, és módszere alapvetően eltér a tradicionális osztályzástól. A fejlesztendő attitűd az anyanyelvi kompetencián belül a tanuló önmagához és az őt körülvevő világhoz való, különösen a társakhoz való viszonyt jelenti. Akkor sikeres a fejlesztés, ha a tanuló szubjektív

értékelése önmagával és társas (formális és informális) kapcsolataival szemben átfedésben van a külső szemlélők értékelésével. Egyszerűbben: a tanuló olyannak látja saját magát és másokhoz való viszonyát, mint környezete. Az ehhez az állapothoz szükséges attitűd a saját maga változtatásának igénye és annak akarása. Az „igény” és „akarat” nem osztályozandó, de értékelhető. Ennek módja a rendszeres visszajelzés felkínálása a tanulónak a pedagógus és társai által. A visszajelzések gyűjtése és dokumentálása portfoliószerűen történhet, ugyanígy a tanuló reakcióinak és elhatározásainak rögzítése. Ez utóbbira ajánljuk a következő táblázat értelemszerű kitöltetését a tanulóval, pedagógussal és egy vagy néhány diáktárssal.

Mit fogok ugyanúgy csinálni, mint eddig? (Mit szeretnék, ha ugyanúgy csinálnál, mint eddig?)	Mit fogok másként csinálni, mint eddig? (Mit szeretnék, ha másként csinálnál, mint eddig?)
Mit fogok elkezdeni, amit eddig nem csináltam? (Mit szeretnék, ha elkezdenél csinálni?)	Mit fogok abbahagyni, amit eddig csináltam? (Mit szeretnék, ha abbahagynál, amit eddig csináltál?

Az alábbi táblázat elsősorban az elvárt tudást és készségeket listázza minimálisan elvárható (megfelelt) és optimumszinten (kiválóan megfelelt). Ennek megfelelően a pedagógus a pedagógiai programban meghatározott módon értékelheti a tanulót szövegesen vagy skálázott módon, érdemjeggyel. Ha az értékelés érdemjeggyel történik, akkor is javasoljuk, hogy a pedagógus pontosan fogalmazza meg elvárásait és azokat a pontokat, amelyeknek a tanuló még nem felelt meg. Javasoljuk, hogy értékelésében kerülje a jelzőket és jelző értékű kifejezéseket, hiszen a „felületes”, „gondos”, „nem elég mély”, „ügyes” stb. kifejezések nem jelölik ki az önfejlesztés irányát. A tanuló munkájának, tudásának, képességeinek megfelelő szóbeli vagy akár írásos értékelésre jól alkalmazható az attitűdöknél ajánlott táblázat módosított változata.

Ha nagyobb osztálylétszámmal kell dolgoznia a pedagógusnak, akkor érdemes az alábbi táblázatot blokkosítani, és több témakört együttesen értékelni, vagy nem minden tanulót minden témakörben értékelni.

Témakör	**Fogalmak, összefüggések, algoritmusok**	
1. Beszédtanulás – a kisgyermek nyelvtanulása	Megfelelt	Képes megállapítani egy mondatról, hogy a szükséges mondatrészeket tartalmazza-e. Felismer hangutánzó és hangulatfestő szavakat.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló felismeri és javítani is tudja a szórendi vagy/és szóalkotási hibákat. Képes interjút készíteni és a következtetéseket összefoglalni.
2. Új szavak, új mondatok – nyelvi elemek tanulása	Megfelelt	Felismeri az archaikus, jövevény, tájnyelvi szavakat. Képes néhány esetben a szövegkörnyezetből egy-egy ismeretlen kifejezés, szó jelentését megfejteni.
	Kiválóan megfelelt	Képes archaikus szöveget mai köznyelvre vagy/és argóra átfordítani. Egy-egy ismeretlen szó jelentését definiálni tudja a kontextusból.

3. Idegen nyelv tanulása – a felnőtt nyelvtanulása	Megfelelt	Meg tudja állapítani, hogy melyek a különbségek az ismertebb európai nyelvek (angol vagy német, vagy francia) betűkészletei között. Felismer néhány stilisztikai, mondattani, helyesírási hibát számítógépes programok fordításaiban.
	Kiválóan megfelelt	Felismeri az ismertebb európai nyelvek egyikében (angol, német, francia) a magyartól való hangkészletbeli különbözőségeket. Képes a számítógépes programok nyelvi hibáit reprodukálni helyes magyar szöveg „elrontásával”.
4. Nem beszélt nyelv – jelek, grafikus ábrázolások	Megfelelt	Felismeri a közlekedési jelzéseket, és szövegesen le tudja írni lényegi jelentéseiket. Képes egyszerű útvonalakon utat tervezni menetrend segítségével. Ismeri a veszélyekre utaló piktogramokat.
	Kiválóan megfelelt	Képes a jelek és jelrendszerek lényegét felismerni, elemeinek jelentését meghatározni, azokat megfelelő helyen használni.
5. Nem beszélt nyelv és beszélt nyelv kapcsolata – metakommunikáció.	Megfelelt	Hivatalos és köznapi helyzetekben képes a magyar kultúrában szokásos térközszabályozást és testnyelvet használni.
	Kiválóan megfelelt	Képes a metakommunikációs üzenetek verbális megfogalmazására. Tud játékosan vagy külön jelentést adva mondanivalójának testnyelvi üzeneteket a szöveggel ellentétesen kifejezni.
6. Nem beszélt nyelv és beszélt nyelv kapcsolata – képek	Megfelelt	Képes a képi eszközökhöz nyelvi magyarázatot, leírást készíteni.
	Kiválóan megfelelt	Verbális üzeneteket tud képi megfogalmazással kifejezni. Kreatív szöveget készít képi megfogalmazásokhoz.
7. Nem beszélt nyelv és beszélt nyelv kapcsolata – zene	Megfelelt	A tanuló képes néhány mondatban elmondani, kifejezni, hogy egy szöveget miért tart jónak vagy rossznak. Felismeri, hogy mely hangsúly- és hanglejtéselemek mások a zenében, mint a köznyelvben. Felismeri a rímeket és a versritmusokat.
	Kiválóan megfelelt	Képes szöveget alkotni adott zenei ütemre, azt előadni. Tud néhány soros időmértékes verset alkotni.

1. Mindennapi élethelyzetek: a beszéd és írás kultúrája	Megfelelt	Felismeri, hogy egyes szituációkhoz milyen nyelvi stílus illik, tud az adott helyzetekben kommunikálni. Ismeri a telefonálás és levelezés alapvető szabályait.
	Kiválóan megfelelt	Tud információt kérni, saját igényeit megfogalmazni különböző magán- és hivatalos helyzetekben. Képes megfogalmazni és formailag is elfogadható módon megírni hivatalos levelet, kérést, panaszt.
2. Mindennapi élethelyzetek: a tájékozódás kultúrája	Megfelelt	Megérti a napilapok híreinek lényegét. Meg tudja állapítani reklámokból azok információtartalmát. Saját igényeinek megfelelő kérdéseket képes megfogalmazni. El tudja mondani panaszát, igényeit orvosnál, hivatalban, hatóságnál. Érti egyes egyszerű szerződések tartalmát, tudja, kihez forduljon kérdéseivel.
	Kiválóan megfelelt	Képes egyes napilapok híranyagát szembeállítani egymással és megállapítani az azonosságokat, különbözőségeket, elválasztani a tényt az értelmezéstől. Megért lényeges információkat orvosi diagnózisból, gyógyszerhasználati utasításból. Képes egyszerű adásvételi szerződést készíteni (minta alapján). Rákérdez szerződésekben, iratokban a számára nem világos részekre.
3. Rétegnyelvek – köznyelv	Megfelelt	Felismeri a különböző rétegnyelvek közötti különbséget. Saját maga által beszélt rétegnyelv szövegét képes megfogalmazni köznyelvi formában.
	Kiválóan megfelelt	Képes „fordítani” különböző rétegnyelvek között. Ismeri a rétegnyelvek stilisztikai, grammatikai, szókészlet- és hangkészletbeli különbségeit.
4. A köznapitól eltérő nyelvhasználat	Megfelelt	Ismeri a köznapi humort, megérti az irodalmi humort. Ünnepi alkalmakon tud néhány mondatot mondani (dramatikus helyzetekben).
	Kiválóan megfelelt	Érti a köznapi és az irodalmi humor közötti hasonlóságot és különbségeket.
1. Munkavállalás	Megfelelt	Tudja, hogy hol kereshet munkahelyet, és képes jelentkező levelet írni, interjún magáról beszélni, kérdésre válaszolni. Tudja, mit kell tartalmaznia a munkaszerződésének, munkaköri leírásának. Meg tudja fogalmazni igényeit munkahelyi helyzetben (dramatikus szituációban).
	Kiválóan megfelelt	Europass típusú önéletrajzot készít magáról. Adott álláshelyhez igazítja bemutatkozó levelét, önéletrajzát, interjún való viselkedését.

IDEGEN NYELVI KOMMUNIKÁCIÓ
ANGOL NYELV

Bevezetés

Mai világunkban sok területen nélkülözhetetlen valamely idegen nyelv, leginkább az angol bizonyos szintű ismerete, használata. Hazánkban azonban még mindig kevesebben beszélnek idegen nyelveket, mint sok európai országban, pedig sokan tanulnak/tanultak valamilyen nyelvet. A szakképzésben is jó eséllyel találkozhatunk olyan diákokkal, akik (bár legtöbbjük több évig járt valamilyen nyelvórára) nem kommunikálnak az általuk tanult nyelven. Pedig egy idegen nyelv valamilyen szintű ismerete erősíti a munkaerő-piaci esélyeket, növeli az információhoz való hozzáférés lehetőségeit, és szélesíti, árnyalja az emberek világképét, gondolkodását, kapcsolati lehetőségeit.

E kerettanterv célja, képessé tenni a diákokat arra, hogy hétköznapi helyzetekben magabiztosan kommunikáljanak angolul. Nem törekszik összetett nyelvtani formák és anglicizmusok elsajátíttatására, sokkal inkább arra, hogy azt a nyelvismeretet, amelyet a diákok ennyi idő alatt el tudnak/tudtak sajátítani, a kommunikációs helyzetnek megfelelően képesek legyenek alkalmazni is. Ennek érdekében a témakörök, témák a diákokról szólnak, az ő tapasztalataikból, érdeklődésükből, világukból indulnak ki. A nyelvtani követelményeket minimálisra szorítottuk. Ezzel nem azt akarjuk közvetíteni, hogy a nyelvtan nem lényeges, hanem azt, hogy sokkal lényegesebb, ha valaki a gyakorlatban is tud alkalmazni néhány alapelemet, minthogy halvány emlékei legyenek azokról. Ebből következően az egyes témáknál csak azokat a nyelvtani jelenségeket soroltuk fel, amelyek az adott témához kapcsolva jól megtaníthatók, gyakorolhatók, ismételhetők. Ez természetesen nem zárja ki, hogy ennél összetettebb elemeket is használjunk a csoport és a diákok tudásszintjének megfelelően.

A kerettantervben előforduló valamennyi téma és tartalom (szókincs, nyelvtani jelenség, kommunikációs helyzet) bármelyik angol nyelvi tankönyv kezdő vagy középhaladó szintű kötetében megtalálható. A kerettantervben nem teszünk konkrét ajánlásokat arra, hogy a tanár hogyan prezentálja a nyelvtani jelenségeket, mert míg egyes csoportokban most kell megtanítani, más csoportokban esetleg csak ismételni kell azokat. Viszont számos gyakorlatot mutatunk be arra, hogyan aktivizálhatjuk a diákokat a témakörnek, témának, tartalomnak megfelelően, és hogyan tehetjük lehetővé, hogy aktív módon tanuljanak, ami elengedhetetlen a hosszú távú emlékezethez és az elsajátított elemek használatához. Fontosnak tartjuk, hogy a diákok folyamatosan kommunikáljanak egymással: párban, csoportban, osztályszinten. Ez (1) lehetővé teszi, hogy az adott téma „élővé" váljon: a diákok megszokják, hogy amit megtanulnak, azt használniuk is kell; (2) lehetővé teszi, hogy különböző helyzetekben használják a nyelvet (mindig vannak olyan tanulók, akik eleinte szívesebben beszélnek szűkebb körben, párban vagy csoportban, semmint az egész osztály előtt); (3) motiválja a diákokat: sokan azért szeretnek iskolába járni, mert jó együtt lenni, beszélgetni a társakkal. Az idegennyelv-oktatásban jól lehet használni ezt a motivációs erőt.

Tudatában vagyunk annak, hogy az egyes nyelvi csoportok szintje eltérő, illetve az adott csoportba kerülő diákok nyelvi háttere is nagy különbségeket mutathat. Ezért egy-egy témakörnél – mint ahogy azt már említettük – csak a minimális nyelvtani vagy kommunikációs elemeket soroljuk fel. Természetesen ez azt jelenti, hogy a korábban tanult elemeket, szavakat és fordulatokat is alkalmazniuk kell. Kezdő/újrakezdő csoportok esetében ezért javasoljuk a kerettantervben megadott sorrend megtartását, magasabb szintű csoportok esetén természetesen a megadott tartalom a csoportjellemzőknek megfelelően bővíthető, illetve az egyes témák, témakörök sorrendje felcserélhető. A szókincs tekintetében sem adunk meg – a különböző nyelvi szintek miatt – konkrét szólistát: a cél az, hogy az adott témakörön belül minden diák és csoport saját hátterének, képességeinek megfelelően fejlessze szókincsét. A tevékenységek kiválasztásakor is fontos szempont volt, hogy olyan feladatok kerüljenek a kerettantervbe, amelyek – akár egy csoporton belül is – több nyelvi szinten megvalósíthatók.

9. évfolyam

Óraszám: 108 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenység	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. A körülöttünk lévő világ **31 óra**	**a) Hétköznapi tárgyak** **3 óra**	Szókincs: hétköznapi tárgyak egyszerű melléknevek Nyelvtan: létige *(It's a… This pen is blue)* egyes és többes szám kérdés (What's this? Is it a pen?) birtokos névmások (my pen)	1. A diákok elővesznek öt tárgyat a táskájukból, és megnevezik őket, illetve ha nem tudják egy tárgy nevét, körbemehetnek vele az osztályban, és megkérdezhetik társaikat, illetve végül a tanárt. Ezután párban megkérdezik egymástól, tudják-e a tárgyak nevét (páros munka). 2. A tárgyakat egy nagy dobozba teszik, és egyesével húznak belőle. Becsukott szemmel találgatják, mi lehet az adott tárgy (csoportmunka). 3. Lerajzolják egy-egy tárgy valamelyik részletét, körbejárnak vele az osztályban, megkérdezik a többieket (osztályszintű munka). 4. Valamilyen tulajdonságuk szerint csoportosítják a tárgyakat (kicsi, nagy, piros stb.) (csoportmunka).	**Kiemelt kompetenciák** Fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények megértése, kifejezése és értelmezése szóban és írásban (hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás), a társadalmi és kulturális tevékenységek megfelelő keretein belül, az egyén szükségleteinek megfelelően. **Kulcskompetenciák** Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, bemutatás. A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, IST-eszközhasználat, új ismeretek, elsajátítása, feldolgozása és beépítése, másokkal való megosztása. Szociális és állampolgári kompetencia:

				hatékony kommunikáció, mások nézőpontjának megértése, együttműködés, konfliktuskezelés. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: tervezés, szervezés, irányítás, kreativitás. Kiemelt fejlesztési feladatok Énkép, önismeret Hon- és népismeret Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés A tanulás tanítása **Műveltségi területek** Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek
	b) Az iskola **4 óra**	Szókincs: tantárgyak napok iskolával kapcsolatos szókincs (tanár, diák, terem stb.) számok 1-től 10-ig Nyelvtan: *have got* *there is, there are* *how many/how much, some/any*	1. A diákok rajzos órarendet készítenek, amelyben minden egyes tantárgyat egy szimbólum jelenít meg. Megkérdezik egymástól, hogy melyik szimbólum melyik tárgyra vonatkozik (csoportmunka). 2. Angolul írják le az órarendjüket. Megkérdezik egymástól, mikor milyen órájuk van./Elmondják, milyen órájuk van valamelyik nap, és a párjuk kitalálja, melyik napról van szó (páros munka). 3. Olyan tárgyakat helyeznek el az előző téma szavaiból, amelyek az iskolához kapcsolhatók, és emlékezetből megpróbálják visszaidézni azokat (csoportmunka).	

			4. Párban dolgoznak. Az egyik diák becsukja a szemét. Emlékezetből mondja el a másiknak, hogy mi van a teremben (pl. *There are four windows*). A másik diák helyesel, vagy kijavítja a társát. Esetleg segítő kérdéseket is feltehet (pl. *How many chairs are there in the classroom?*). 5. „Prospektust" készítenek az iskoláról csoportban. (Pl. *There are 16 classrooms in the school.*) Ha lehetséges, digitális képeket készítenek a feladathoz. Munkájukat bemutatják egymásnak.	
	c) Az iskola környéke **4 óra**	Szókincs: épületek, üzletek helyzetjelző szavak (*on, next to, on the left, on the right* stb.) egyszerű igék (*eat, buy* stb.) Nyelvtan: *can (You can have a Coke in… How can I get to...)* felszólítás (*turn left, walk* stb.)	1. A diákok párban dolgozva lerajzolják az iskola környékét, és angolul megnevezik az épületeket (bolt stb.) 2. Mindegyik pár azonos térképet (az iskoláról, vagy az iskola környékéről) kap. Példaként először a tanár mond instrukciókat: honnan hová menjenek a térképen. Az utasításokat összegyűjtik a táblán, majd az egyik diák diktálja a másiknak, hogy merre menjen egy adott pontból kiindulva, akinek meg kell mondania, hová érkezett. 3. A diákok közösen összegyűjtik a helyzetjelző szavakat (osztályszintű, esetleg vizuális segítséggel támogatott páros munka). Ezután a párok megkapják egy fiktív városrész térképét, de térképükön különböző épületek vannak megnevezve. Kérdéseket tesznek fel egymásnak, hogy mi hol van, mindaddig, amíg mindkettőjüknek teljesen nem lesz kitöltve a térképe. *(The church is in the park. The bank is between the hotel and the school.)* 4. Megneveznek épületeket, helyeket a környékükön, és külön cédulákra felírják azokat. Mindenki kihúz kettőt, és elmondja, hogyan lehet az egyik helyről a másikra jutni (csoportmunka). 5. Az 1. feladatban használt képet (iskola	

			környéke) kiegészítik azzal, hogy hol mit lehet csinálni. *(This is a shop. You can buy sandwiches here. Where can you have a drink?)* Áttervezik a rajzot, vagyis az iskola környékét. Plakátos prezentáció formájában előadják tervezetüket a többieknek. *(This is a new bar. You can meet your friends here.)*	
	d) A lakásunk/házunk **5 óra**	Szókincs: lakás részei, bútorok hétköznapi cselekvések igéi (*have a shower, cook* stb.) Nyelvtan: egyszerű jelen idő	1. A párok egy-egy képet kapnak egy lakásról/szobáról, de a másikéit nem láthatják. A két kép 5-10 részlete legyen eltérő. leírják egymásnak a saját képüket, igyekeznek megtalálni a különbségeket. *(There are four chairs in my picture. – In my picture there are three chairs.)* 2. Megtervezik „álombeli lakásukat", és bemutatják azt egymásnak csoportban. 3. Párban vagy egyénileg kapnak egy képet egy lakásról úgy, hogy egymás képét nem láthatják. Leírják, szerintük kik élnek benne. Ezután kiteszik az összes képet a falra vagy a táblára, és mindenki elmondja, mit gondol a saját képén látható otthonban lakókról. A többieknek ki kell találniuk, hogy melyik képről van szó. (Pl. *I think there are three children in this family and they play a lot.*) 4. Vendégek a jövőből: csoportban lerajzolják, milyen lesz szerintük egy lakás/ház 100 év múlva. Bemutatják az elképzeléseiket egymásnak, és kérdéseket tesznek fel egymás elképzeléseivel kapcsolatban. (Pl. *Where do you eat/sleep? Where can you watch films/cook?*) 5. Ingatlanhirdetéseket írnak, majd ingatlanirodát nyitnak. Eljátsszák, hogy lakást/házat keresnek. (Pl. *We want a house with three bedrooms. How many bedrooms are there in this house?*)	

	e) A településünk **5 óra**	Szókincs: a helyi közlekedés alapszavai évszakok, hónapok Nyelvtan: melléknévfokozás *should*	1. A diákok csoportban „prospektust" (egy-két oldal, ha lehet, képekkel) készítenek a településükről (mi található ott, mit csinálnak az emberek stb.). Ha szükséges, a tanár kérdéslistát állít össze segítségül. (Pl. *What do people do in summer? When is the village festival? What do people do then?*) A diákok bemutatják egymásnak az elkészült munkákat. 2. Kiválasztanak a területen működő két azonos szolgáltatást/helyet (két kocsma, két bolt, két iskola), és összehasonlítják azokat. *(The Csikó is cheaper than the Jani, but the Jani is more popular.)* 3. Csoportban eldöntik, melyik hónapban/évszakban szeretik legjobban a településüket és miért. Munkájukról beszámolnak egymásnak. 4. Csoportban összegyűjtik, szerintük mik a település legfontosabb problémái. Plakátot készítenek arról, mit lehetne tenni, és ezt bemutatják egymásnak. (Pl. *There are no trees in the park. People should plant trees in the park./You can't sit down in the park. There should be some benches in the park.*)	
	f) Magyarország **5 óra**	Szókincs: a csoportok témaválasztása szerint (ünnepek, ételek, sport stb.)	1. A diákok Magyarországról, magyar helyekről szóló angol nyelvű prospektusokat, leírásokat keresnek, és olyan mondatokat gyűjtenek, amelyeket többé-kevésbé értenek. 2. Projektmunka: csoportban feldolgoznak egy-egy aspektust Magyarországgal kapcsolatban, és plakátot (ünnepek, ételek, sport, zene stb.) készítenek róla, majd beszámolnak a munkájukról egymásnak. Szómagyarázatot is készítenek a más témát feldolgozó csoportok számára.	

	g) Európa **5 óra**	Szókincs: országok, népek a csoportok választása szerint számok 11-től	1. A diákok csoportban párosítják az országneveket, népneveket, esetleg fővárosokat. 2. Projektmunka: csoportokban kiválasztanak egy-egy európai országot, és röviden bemutatják (zászló, főváros, lakosok, látnivalók, érdekességek stb.). 3. Csoportban totót készítenek Európáról olyan kérdésekkel, amelyekre egy-egy szám a megoldás. A csoportok kitöltik egymás totóit (pl. *How many stars are there in the EU's flag? In how many countries is French the official language? How many people live in Sweden?*).	
2. Én és a világ **60 óra**	**a) Önmagam bemutatása** **3 óra**	Szókincs: külső és belső tulajdonságok	1. A tanár egy tulajdonságot/jellemzőt mond. Akik úgy érzik, igaz rájuk, a terem egyik végébe állnak, akik úgy érzik, nem, a másikba. Miután a tanár megemlített néhány lehetőséget, a diákok is felsorolnak jellemzőket. 2. A diákok csoportban keresnek öt olyan jellemzőt, amelyek a csoport minden tagjára igazak. 3. Három olyan állítást írnak a csoportjukról, amelyekből csak kettő igaz. A többiek kitalálják, melyik a hamis állítás. 4. Csoportban fiktív „párkereső" hirdetéseket írnak. Körbejárnak, hogy találnak-e olyan párt, amelyik legalább részben megfelel az általuk kitalált személynek. 5. Csoportban az egyik diák valakire gondol (osztálytárs, híres ember stb.). A többiek kérdéseket tehetnek fel, és ki kell találniuk, kire gondolt.	**Kiemelt kompetenciák** Fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények megértése, kifejezése és értelmezése szóban és írásban (hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás), a társadalmi és kulturális tevékenységek megfelelő keretein belül, az egyén szükségleteinek megfelelően. Kulcskompetenciák Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, bemutatás. A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, IST-eszközhasználat, új ismeretek, elsajátítása, feldolgozása és beépítése, másokkal való megosztása.

				Szociális és állampolgári kompetencia: hatékony kommunikáció, mások nézőpontjának megértése, együttműködés, konfliktuskezelés. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: tervezés, szervezés, irányítás, kreativitás **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret A tanulás tanítása Felkészülés a felnőttlét szerepeire Testi és lelki egészség **Műveltségi területek** Informatika Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek
	b) A családom **2 óra**	Szókincs: család	1. A diákok cédulákat húznak, amelyekre egy család valamelyik tagjának a neve van felírva (pl. *Mr John Smith, father/ Mrs Mary Smith, mother/Jack Smith, son/Susie Smith, daughter*), majd megkeresik a családtagjaikat. Ezután bemutatják családjukat a többieknek (pl. *This is my husband, John and this is my son, Jack./I'm John's wife and Jack's mother.*). 2. Csoportban fénykép(ek) segítségével bemutatják saját családjukat. 3. Kiválasztanak egy általuk kedvelt sorozatot/hírességet, és bemutatják a szereplők/az adott híresség családját.	

	c) A barátaim **1 óra**	Szókincs: belső tulajdonságok tevékenységek	A diákok csoportban dolgozva befejezik a következő mondatokat: *X is my friend because he/she…, He/she likes me because I…, We…*), majd a táblán összegyűjtik azokat. Sok tulajdonságot, cselekvést stb. írnak egy listára. Csoportban megbeszélik, mennyire fontosak az említett dolgok a barátság szempontjából, vagy fontossági sorrendbe állítják őket.	
	d) Az életem **8 óra**	Szókincs: napi rutin időpontok (pl. óra) Nyelvtan: egyszerű múlt idő	1. A diákok leírják egy átlagos hétköznapjukat. Megkérdezik párjukat, hogy mikor mit csinálnak. 2. Színes ábrát (pl. kördiagramot) készítenek arról, hogy mivel mennyi időt töltenek egy átlagos napon. Ábrájukat csoportban bemutatják egymásnak. 3. Egyszerű rajzokat készítenek arról, mit csináltak előző nap, és a rajzok segítségével elmondják egymásnak. Visszatérnek az 1. feladathoz, és párosítják a jelen és múlt idejű igéket. *4.* Cédulákat húznak, amelyekre tevékenységek vannak felírva, és megkérdezik párjukat: *When did you last …?*. 5. Párban dolgozva felírják az évszámokat születési évüktől az adott évig. Minden évről mondanak valamit, hogy mi történt velük akkor. Ezután keresnek egy másik párt, és velük közösen készítenek „közös történelmet” (pl. *In 1998 Mari moved to Cegléd*). 6. A tanár ismeretlen emberek képét függeszti a táblára. A diákok megnézik a fényképeket, és kiválasztanak egyet-egyet. Egyes szám első személyben beszélnek ennek az embernek az életéről. A többiek kitalálják, melyik képről lehet szó. 7. Minden diák külön cédulákra írja nyolc	

			híresség/kitalált, de ismert személy nevét. A cédulákat összehajtják, és egy kupacba teszik. Két vagy három csoportban játszanak. Az egyik csoport egyik tagjának két perce van arra, hogy egymás után minél több nevet elmagyarázzon a csoportjának. A csoport tagjai találgatnak vagy passzolhatnak. Két perc után a másik csoport következik. Mindenki sorra kerül. 8. Csoportban dolgozva mindegyik diák külön cédulára ír három-négy olyan kérdést, amelyet egy hírességtől megkérdezne. A cédulákat középre teszik. Az egyik diák kigondol egy hírességet, majd neki tetsző sorrendbe rendezi a kérdéseket, és megválaszolja őket. A többiek kitalálják, kiről van szó. Ezután más lesz a híresség, a kérdések maradnak. 9. Mindenki rajzolj egy kis képet (lehet egy tárgy vagy egy cselekvés). kitalálnak egy közös mesét egy közösen elnevezett alakról úgy, hogy valaki elkezdi az ő képével, majd bárki folytathatja, aki úgy gondolja, hogy a rajza segítségével tovább tudja fűzni a történetet. Fontos, hogy mindenkire sor kerüljön. Utólag csoportban megpróbálják leírni az egész történetet.	
	e) Étkezés **5 óra**	Szókincs: ételek, étkezések, vendéglői szavak Nyelvtan: *would like*	1. Gyűjtőmunka csoportban: a diákok olyan ételneveket sorolnak fel, amelyek magyarul és angolul is egyformán hangzanak (pl. hamburger, spaghetti, bacon). 2. Gyűjtőmunka: a diákok (vagy a tanár) olyan élelmiszer-csomagolásokat hoznak, amelyeken angol felirat is található. Minden csoport kap egy néhányat. A diákok szavakat gyűjtenek a csomagolásról (pl. salt, sugar). A csoportok csomagolást cserélnek, és folytatják a gyűjtőmunkát.	

			3. Összeírják, mit ettek előző nap. (Ne törekedjenek a magyaros ételek – pl. brassói aprópecsenye – neveinek a lefordítására!) Csoportban csoportosítják az általuk fogyasztott ételeket (pl. tejtermék, hús). 4. A tanár minden párnak ad egy egyszerű angol étlapot. Párban megbeszélik, hogy mit választanának az étlapról és miért. 5. Csoportban étlapot készítenek. Ha elkészültek, a csoport egyik tagja az asztalnál marad (pincér), a többiek (család) átmennek egy másik étterembe. Az étteremben az ottani étlap alapján rendelnek. Addig ismételjük, amíg mindenki lesz egyszer pincér. 6.	
	f) Egészség **4 óra**	Szókincs: testrészek egyszerűbb, egészséggel kapcsolatos szavak (*headache, medicine* stb.)	1. A diákok csoportban testrészeket jelölő szavakat gyűjtenek. Plakátot készítenek úgy, hogy mindegyik szóhoz kötnek valamit, ami segít a megjegyzésben (pl. *foot – football*). A szólistájukat megmutatják egymásnak. 2. A párok összegyűjtik, hogy az ő életükben mi egészséges és mi nem. *(I smoke, I play football every week.)* 3. Az egészséges életmód valamilyen aspektusát hirdető plakátot készítenek csoportban. A plakátokat kifüggesztik. 4. A párok listát kapnak az alapvető egészségügyi problémákról, melyeket aszerint csoportosítanak, hogy szerintük mennyire súlyosak és mit tesznek/tennének az adott esetben. 5. Átgondolják, milyen gyakoribb egészségi problémájuk van (allergia, fejfájás stb.), ha szükséges (tanári segítséggel), megnézik a szótárban. Ezután a diákok két koncentrikus körbe ülnek. A külső kör a betegeké, a belső az orvosoké. A betegek elmondják az orvosnak,	

			mi a bajuk, és az orvos tanácsot ad. Ezután a külső kör eggyel odébb lép. Most a betegek lesznek az orvosok. A szerepeket cserélve néhányszor megismétlik.	
	g) Öltözködés **4 óra**	Szókincs: ruházkodás időjárás Nyelvtan: folyamatos jelen idő	1. Katalógusok/rajzok felhasználásával a diákok párban választják ki és beszélik meg, mely darabokat viselnék szívesen. 2. Eljátsszák, hogy a kiválasztott darabokat egy üzletben meg is akarják vásárolni. 3. Párban csoportosítják a ruhadarabokat az időjárási tényezőknek megfelelően. 4. Egy diák kimegy. A többiek emlékezetből leírják, mit visel. Válaszukat megbeszélik a párjukkal. 5. Csoportban dolgozva minden diák kap egy borítékot. Mindegyik csoportban az egyik diák borítékjában üres papír van, a többiekében kép (egy vagy több emberről). El kell mondaniuk, mit látnak a képen. Akinek üres papírja van, elképzel egy képet, és arról beszél. Kérdezhetnek is egymástól. A csoport tagjainak ki kell találniuk, ki beszélt elképzelt képről. 6. A diákok aszerint csoportosítják a ruhadarabokat, hogy mit viselnek általában, ritkán, soha. Válaszaikat megbeszélik a csoportban. 7. A diákok párban dolgoznak. Egyikük kap egy képet (amelyen egy vagy néhány ember látható), ezt a másik nem láthatja. Le kell „diktálnia” a másiknak, mi van a képen. A másik diák lerajzolja, amit hall. Ha készen vannak, szerepet cserélnek (új képpel). A rajzokat az eredeti képekkel együtt teszik ki.	

	h) Utazás **5 óra**	Szókincs: utazás Nyelvtan: *Will* *If, first conditional*	1. A diákok páros munkában összehasonlítják a különböző utazási módokat (autó, vonat, hajó, busz stb.). 2. Csoportban dolgozva „utazási irodát” alapítanak. Megterveznek egy utat, és plakátot készítenek hozzá. (Pl. *You will see…, You will stay…*) Egy valaki az „irodában” marad, a többiek szétszóródnak más irodákba, és az ottani utakról érdeklődnek. Időnként lecserélik a helyben maradókat! 3. A diákok csoportban utazási kvízt készítenek. A csoportok kitöltik egymás kvízét.	
	i) Szabadidő **20 óra**	Szókincs: film tv zene sport újság, magazin Nyelvtan: *going to*	1. Csoportban megbeszélik, mivel foglalkoztak szabadidejükben az előző héten/mit fognak csinálni a jövő héten. 2. Csoportokban megszerveznek egy bulit (mikor lesz, hol, étel/ital, zene stb.). 3. Csoportokban dolgozva toplistát készítenek a legnépszerűbb tv-műsorokról, zenei műfajokról/sportokról/filmekről stb. (A csoportok választása szerint.) A toplistákat osztályszinten ismertetik. 4. Projekt: csoportokban dolgozva kitalálnak egy tv-műsort, és elkészítik az egyik adást. (Ha lehetséges, vegyék is fel.) Az adásokat közösen megnézik. 5. Csoportban kiválasztanak egy előadót/együttest/sportolót/színészt, és ismertető plakátot készítenek róla. Szóban is beszámolnak a munkáról. 6. A párok kiválasztják egy általuk kedvelt előadó egyik számát, és (tanár és szótár segítségével) lefordítják egyik dalának a szövegét. Meghallgatják egymás számait és fordításait. 7. Projekt: újságkészítés. Csoportokban elvállalnak egy-egy részt (hírek, sport, pletyka, rejtvény, horoszkóp stb.), és elkészítik az újságot.	

	j) Munka **8 óra**	Szókincs: saját szakma alapszókincse munkával kapcsolatos szavak (bér, álláskeresés stb.) Nyelvtan: *relative clauses (defining)* *have to/must*	1. A diákok foglalkozásokat és azok leírását párosítják. Rangsorolják a munkákat, hogy melyiket mennyire szívesen végeznék. 2. Feldolgozzák saját választott szakmájuk szókincsét csoportban (szógyűjtés, szómagyarázat, kvíz készítése, *relative clause*-ok használatával stb.). 3. Csoportban felmérést készítenek arról, hogy társaik körében mik a legfontosabb szempontok a munkával kapcsolatban (fizetés, munkaidő, munkatársak stb.). 4. Párban rövid leírást készítenek az egy-egy foglalkozással járó kötelességekről, életmódról. Felolvassák egymásnak, majd kitalálják, melyik foglalkozásról van szó. (Pl. *You have to get up very early. You have to wear clean clothes.*) 5. A diákok csoportban (tanár és szótár segítséggel) elemeznek angol nyelvű önéletrajzokat (segítség például a Europass oldalán), majd rövid és egyszerű angol nyelvű önéletrajzot írnak. 6. Elképzelik, hogy ők a munkaadók, és munkatársakat keresnek. Eljátsszák, mit kérdeznének, mire figyelnének egy állásinterjú alatt. Értékelik a jelentkezőket.	
3. Kommunikáció **17 óra**	**a) Telefon, sms** **4 óra**	Szókincs: telefonálás mobil sms	1. Rövid és egyszerű telefonbeszélgetések meghallgatása/leírása alapján összegyűjtik a telefonáláskor használatos leggyakoribb mondatokat, kifejezéseket. 2. Őket érdeklő apróhirdetéseket keresnek, és párban eljátsszák, hogy telefonon keresztül érdeklődnek. 3. Elképzelik, hogy véletlenül megszerzik egy híresség telefonszámát. Eljátsszák a	**Kiemelt kompetenciák** Fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények megértése, kifejezése és értelmezése szóban és írásban (hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás), a társadalmi és kulturális tevékenységek megfelelő

			beszélgetést párban. 4. Angol sms-szövegek segítségével listát készítenek az sms-ekben használatos rövidítésekről, jelekről. 5. Megpróbálják angolra ültetni az aznap elküldött sms-eik lényegét. 6. Átállítják a mobiljukat (vagy csoportonként egy mobilt) angol nyelvre, és megnézik, mi a menüpontok, funkciók angol neve. Kvízt készítenek ezekről egymásnak, és kitöltik a többiek által készített kérdéssorokat.	keretein belül, az egyén szükségleteinek megfelelően. **Kulcskompetenciák** Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, bemutatás. A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, IST-eszközhasználat, -képességek, új ismeretek, elsajátítása, feldolgozása és beépítése, másokkal való megosztása. Szociális és állampolgári kompetencia: hatékony kommunikáció, mások nézőpontjának megértése, együttműködés, konfliktuskezelés. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: tervezés, szervezés, irányítás, kreativitás. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret A tanulás tanítása Felkészülés a felnőttlét szerepeire

				Műveltségi területek Informatika Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek
	b) E-mail **4 óra**	Szókincs: alapvető levélformai kifejezések	1. Angol nyelvű e-mailekből összeszedik a leggyakoribb fordulatokat, és listát készítene róluk. 2. Párban hirdetéseket írnak. Reagálnak néhány általuk kiválasztott hirdetésre: jelentkeznek, további információt kérnek stb. Használják a helyesírás ellenőrző programot. 3. A tanár kitalál egy kirándulást. Minden csoportnak csak pár információt ad meg (különbözőket). A csoportok angolul e-mailezhetnek egymással, meg kell tudniuk a kirándulás minden részletét. 4. Írnak egy „igazi" e-mailt, és el is küldik. A válaszról beszámolnak egymásnak (pl. érdeklődjenek kapható-e egy számukra kedves CD, mennyibe kerül a jegy egy adott együttes koncertjére).	
	c) Internet **9 óra**	Szókincs: számítógép internet	1. A magyar nyelvben is használt angol vagy angol eredetű szavakat gyűjtenek a számítógéppel/internettel kapcsolatban csoportosan. A szavakról plakátot készítenek. 2. Elektronikus szótárakat keresnek és tesztelnek csoportban Az eredményről beszámolnak. 3. Csoportonként felmérést készítenek internetezési szokásaikról. A felmérés eredményét prezentálják. 4. A tanár a diákok nyelvi szintjének megfelelő internetes információ-keresési feladatsort készít. A feladatsor kitöltése lehet csoportos verseny vagy egyéni feladat.	

Mintamodul

Idegen nyelvi kommunikáció – angol nyelv (9. évfolyam)
Önmagam bemutatása (Én és a világ)

A modul célja: A diákok aktív kommunikáció közben bővítsék ismereteiket, és az új ismereteket használják is fel a kommunikációban. Legyenek képesek arra, hogy mind szóban, mind írásban egyszerű nyelvezettel és szókinccsel meg tudják osztani másokkal, mi jellemzi őket alapvetően, illetve értsék meg az erről szóló szóbeli és írásbeli megnyilvánulásokat, és tudjanak rákérdezni mások jellemzőire.

Időkeret: 3 óra

Módszertani ajánlás

A csoportok a nyelvi szintet tekintve nagyjából azonos összetételűek legyenek (ne legyen sokkal erősebb és sokkal gyengébb csoport a többinél), és egy csoportban ne legyenek túl közeli barátok vagy az együttműködést gátló, egymást nem kedvelők. Figyelni kell arra, hogy a kommunikáció valóban angol nyelven történjék.

	Lépések, tevékenységek	Kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	A diákok csoportban (3-4 fő) kapnak egy listát, amelyen külső és belső tulajdonságok szerepelnek vegyesen. El kell dönteniük, melyik külső és melyik belső tulajdonság. Majd megkeresik a szavak között az ellentétpárokat. Osztályszinten ellenőrizzük a szavak csoportosítását.	**Kiemelt kompetenciák** Fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények megértése, kifejezése és értelmezése szóban és írásban (hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás). **Kulcskompetenciák** A hatékony, önálló tanulás: új ismeretek elsajátítása, feldolgozása és beépítése, másokkal való megosztása. Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés, tolerancia, önismeret.	Csoportmunka Osztályszintű munka	Szólista

		Kiemelt fejlesztési feladatok Énkép, önismeret A tanulás tanítása		
2.	A tanár ismerteti a feladatot: jellemzőket mond. Akikre igaz, a terem egyik felébe állnak, akikre nem, a másik felébe. (Esetleg engedhetjük, hogy akik tényleg közömbösek az adott dologgal kapcsolatban, azok középen maradjanak.) A jellemzők lehetnek egyszerű jelzők: *I am lazy*, de lehetnek tevékenységek is: *I never get up before 8*. Adjunk kis időt a diákoknak, hogy az egy oldalra kerültek pár szót válthassanak a mellettük állókkal a kérdésről, de figyeljünk rá, hogy ezt csak angolul tegyék. Néhány jellemző után adjunk lehetőséget a diákoknak, hogy ők is mondjanak állításokat.	**Műveltségi területek** Életvitel és gyakorlati ismeretek	Osztályszintű játék	Lehetőleg toljuk félre a padokat/asztalokat.
3.	A diákok visszaülnek az eredeti három-négy fős csoportba. Három állítást fogalmaznak meg magukról és a csoportjukról (amelyik mindegyikükre igaz, vagy egyikükre sem igaz). A három állítás közül egy legyen hamis, a másik kettő igaz. Lehetőleg olyan információt tartalmazzanak az állítások, amelyek nem nyilvánvalóak. (A tanár körbejár, és ha szükséges, segíts, korrigál.) A csoportok felolvassák egymás után az állításokat. A többi csoport tippel, hogy melyik a hamis.		Csoportmunka Osztályszintű munka	Papír, toll
4.	A csoportok fiktív személyek nevében párkereső hirdetéseket írnak (csoportonként kb. hatot): ki kit keres (keresztnév, életkor, nem, külső és belső tulajdonságok, szabadidő, preferenciák). Minden csoporttag leírja a hirdetéseket. (A tanár körbejár, és ha szükséges, javít, korrigál.) Új csoportok alakulnak úgy, hogy minden új csoportban legyen mindegyik eredeti csoportból valaki. Az új csoportok felolvassák/megmutatják egymásnak a hirdetéseiket, és megnézik, találnak-e olyan embereket, akik összepasszolnának (ha nem is az összes, de több jellemző alapján).		Csoportmunka (szakértői mozaik)	Papír, toll

5.	Az eredeti csoportba visszatérve az egyik diáktag egy élő hírességre gondol. A többiek kérdéseket tesznek fel az illető személyről, a kitaláló válaszol rájuk. A többiek kitalálják, kiről van szó. Ezután egy másik csoporttag gondol valakire. Fontos, hogy mindenkire sor kerüljön. (Ha bátortalanabb a csoport, kitehetjük a táblára több híresség képét, és a kitaláló csoporttag ezek közül választhat egyet, akire gondol és akivel kapcsolatban válaszol.)		Csoportmunka	Szükség esetén hírességek képei, gyurmaragasztó
6.	A diákok párokat alkotnak (lehet az előbbi négyfős csoportok félbebontásával, vagy új, véletlenszerű párok alkotásával is). Másfél percig az egyik diák beszél önmagáról, a társa hallgatja, de nem kérdez. A következő másfél percben az eddig hallgató diák beszél.		Páros munka	Óra (a beszédidő méréséhez)

Mintaprojekt

Idegen nyelvi kommunikáció – angol nyelv (9. évfolyam)
Újságkészítés (Szabadidő)

A projekt célja: A diákok érdekes témával foglalkozó angol szöveget olvassanak, és nyerjék ki belőle a számukra lényeges információt. Alkossanak rövid és egyszerű angol nyelvű írott szöveget az általuk preferált témáról. Erősítsék a magabiztosságukat abban, hogy valamilyen szinten értik az idegen nyelvű szöveget, és maguk is ki tudják fejezni gondolataikat, véleményüket angol nyelven írásban.

Időkeret: 6 óra

Módszertani ajánlások

Fontos, hogy minden diák valóban olyan rovatot/témát válasszon, amelyik érdekli őt, és ne azért kapcsolódjon egy adott csoport munkájához, mert a barátja azt választotta. Folyamatosan bátorítsuk a diákokat, hogy a cél nem az, hogy szóról szóra értsenek egy angol szöveget, hanem hogy értsék, miről szól az egész szöveg, és megtalálják a számukra érdekes információt. Az angol szöveg alkotásánál sem elvárás az, hogy az anyanyelven megfogalmazott gondolataikat szó szerint fordítsák angolra, hanem hogy egy adott témáról szöveget tudjanak alkotni a tudásuknak megfelelően.

A feladatot online változatban is meg lehet valósítani.

	Lépések, tevékenységek	Kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	A tanár angol nyelvű újságokat, magazinokat visz az osztályba. A diákok csoportonként kiválasztanak egyet. Nézegetik azt, majd leírják, milyen részei vannak a választott folyóiratnak, és milyen témákkal foglalkozik. Csoportforgóval listát készítenek a lehetséges témákról, rovatokról, részekről.	**Kiemelt kompetenciák** Fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények megértése, kifejezése és értelmezése szóban és írásban (hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás). **Kulcskompetenciák** Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, bemutatás. A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, IST-eszközhasználat, -képességek, új ismeretek elsajátítása, feldolgozása és beépítése, másokkal való megosztása. Szociális és állampolgári kompetencia: hatékony kommunikáció, mások nézőpontjának megértése, együttműködés, konfliktuskezelés. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: tervezés, szervezés, irányítás, kreativitás **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret A tanulás tanítása	Csoportmunka Osztályszintű munka (csoportforgó)	Angol nyelvű újságok, magazinok
2.	Az újság nevének kiválasztása: a diákok először csoportban mondják el az ötleteiket. Ezután minden kiscsoport két nevet javasolhat. A neveket a táblára teszik (vagy írják). Minden diáknak 20 dollárja van, melyet úgy költ el az egyes nevekre, ahogy akar. Ha akarja, mind a 20 dollárt egy névhez teszi, ha akarja, különböző összeget szán különböző nevekre attól függően, hogy melyik mennyire tetszik neki. A diákok „szavaznak” a pénzükkel. Megszámoljuk és kihirdetjük az eredményt.		Csoportmunka (ötletroham) Osztályszintű munka (Költs el egy húszast!)	Papír, toll Játékpénz vagy zsetonok
3.	A tanár megkéri a diákokat, hogy nézzék meg az 1. pontban készült listát, és válasszák ki, hogy melyik rovatban dolgoznának szívesen. Szükség lesz egy két-három fős „főszerkesztői” csoportra is, akik az összes cikket átnézik, kitalálják, milyen sorrendben következzenek a rovatok stb. A diákok csoportokat alakítanak preferenciájuk szerint. (Lehet párban és egyénileg is dolgozni. Ha egy-egy csoport túl nagy lenne, vállaljanak arányosan nagyobb feladatot – több cikket, több rejtvényt stb.).		Csoportalakítás választás szerint	Az 1. pontban készített lista
4.	A rovatok munkatársai összeülnek, és ötletelnek. Ezután kiosztják a munkát. A kiválasztott ötletekről beszámolnak a „főszerkesztőknek”.		Csoport- (páros vagy egyéni) munka	Papír, toll
5.	Szótár, internet, könyvek, számítógép stb. segítségével megírják a cikkeiket. A tanár segít, ha szükséges, de ne felejtsük el, hogy nem ő a főszerkesztő. A főszerkesztők elkészítik az		Csoport- (páros vagy egyéni) munka	Könyvek, számítógép, internet, szótár stb.

	impresszumot. (Ha valaki nem ismerné, nem használná, a tanár hívja fel a figyelmét a helyesírás-ellenőrző program használatára.)	Felkészülés a felnőttlét szerepeire **Műveltségi területek** Informatika Ember és társadalom		
6.	Az elkészült cikkeket kinyomtatják. Elkészítik az újság lapjait. Lehet ollóval és ragasztóval, de ha van olyan diák a csoportban, aki ezt számítógépen meg tudja oldani, használjuk ki ezt a lehetőséget.		Csoport- és osztályszintű munka	Számítógép, nyomtató, olló, ragasztó, papír
7.	Ha lehetséges, sokszorosítsuk az újságot, és kapjon belőle mindenki. Ha ez nem lehetséges, az eredeti egy példányt nagyobb méretben készítsük, és tegyük ki a falra, hogy mindenki számára elérhető és jól olvasható legyen. A csoportok maguk között értékelik a munkájukat szóban. „Megünneplik" a kész újságot: a főszerkesztők osztályszinten értékelik a munkát. A tanár is értékelhet.		Csoport- és osztályszintű munka	Fénymásoló/csomagolópapír, papír, gyurmaragasztó

Értékelés

Sokat segíthet, ha a tanári értékelés mellett lehetőséget adunk a folyamatos önértékelésre is. Minden témakör előtt a csoporttal közösen kitölthetünk egy önértékelő táblázatot, vagy megkérhetjük a diákokat, hogy egyénileg töltsék ki azt. Ez a táblázat a tanár által az adott témakörhöz és a csoportjellemzőkhöz igazított mondatokból állhat, pl. „Be tudok mutatkozni.", „Meg tudom mondani, mit szeretek és mit nem.", „Meg tudom kérdezni, hogy…". A diákok csoportszinten/egyénileg tölthetik ki az oszlopokat a témakör elején és (esetleg más színnel) a témakör végén, így folyamatos visszajelzéshez juthatnak fejlődésükről.

Mivel elsődleges célunk a diákok kommunikációs kompetenciáinak a fejlesztése, a tanári értékelésnek két lényeges szempontja van: (1) mennyire kommunikál a diák angol nyelven, és mennyire valósul meg a kommunikációs szándék; (2) mennyit fejlődött a diák önmagához képest. Ezért a minimumelvárás tulajdonképpen minden részképességet, készséget, ismeretet, attitűdöt érintően a kommunikáció létrejötte, a kommunikációs szándék megvalósulása. Ettől a szinttől felfelé tulajdonképpen egy nyitott skálán helyezkedik el a kommunikáció árnyaltsága, helyessége, összetettsége, folyamatossága stb. Fontos, hogy visszajelzést adjunk a diákoknak az önmagukhoz képest elért fejlődésről, hiszen egy-egy angol nyelvet tanuló csoportba többnyire különböző nyelvi háttérrel rendelkező diákok kerülnek.

1.	**Beszédkészség – kommunikációs érték**	
	Megfelelt	Az adott helyzetnek többé-kevésbé megfelelően kommunikál.
	Kiválóan megfelelt	Az adott helyzetnek megfelelő, változatos verbális és nonverbális elemeket alkalmaz.
2.	**Beszédkészség – szókincs**	
	Megfelelt	Az adott helyzetnek megfelelő szókincset is alkalmaz, korlátozott szókinccsel érteti meg magát.
	Kiválóan megfelelt	Az adott helyzetnek megfelelő alapszókincset aktívan alkalmazza.
3.	**Beszédkészség – nyelvhelyesség**	
	Megfelelt	A szóbeli megnyilvánulások többé-kevésbé érthetők, félreértés esetén segítő kérdésre reagál, pontosít.
	Kiválóan megfelelt	A szóbeli megnyilvánulások nyelvhelyességileg teljesen érthetők, kevés hibát tartalmaznak.
4.	**Beszédkészség – kiejtés**	
	Megfelelt	A kimondott szavak felismerhetők, érthetők.
	Kiválóan megfelelt	Az angol nyelv hangkészletének megfelelő számú hangot különböztet meg a beszédben, a szóhangsúlyok pontosak.
5.	**Beszédkészség – folyamatosság**	
	Megfelelt	Kisebb-nagyobb szünetekkel kommunikál.
	Kiválóan megfelelt	Folyamatosan és gördülékenyen kommunikál.
6.	**Beszédkészség – kommunikációs szándék**	
	Megfelelt	Részt vesz a kommunikációs folyamatban.
	Kiválóan megfelelt	A kommunikáció folyamatát igyekszik fenntartani (reagál, kérdez, kezdeményez stb.).
7.	**Íráskészség – kommunikációs érték**	
	Megfelelt	Az alkotott írott szöveg nagyjából tükrözi a kommunikációs szándékot.
	Kiválóan megfelelt	Az alkotott írott szöveg a kommunikációs szándéknak teljesen megfelelő, a mondatok logikus összefüggésben állnak egymással.

8.	**Íráskészség – szókincs**	
	Megfelelt	A témának megfelelő szókincset is alkalmaz, korlátozott szókinccsel érteti meg magát.
	Kiválóan megfelelt	A témának megfelelő változatos szókincset alkalmaz.
9.	**Íráskészség – nyelvhelyesség**	
	Megfelelt	Az írott szöveg nyelvhelyessége nem gátolja a kommunikációs szándék megvalósulását.
	Kiválóan megfelelt	Az írott szöveg nyelvhelyességileg teljesen érthető, kevés hibát tartalmaz.
10.	**Szövegértés – hallott szöveg értése**	
	Megfelelt	Többé-kevésbé érti, miről szól a hallott szöveg, ki tud érteni belőle információkat.
	Kiválóan megfelelt	Érti, összességében miről szól a hallott szöveg, és megtalálja benne a lényeges információkat.
11.	**Szövegértés – írott szöveg értése**	
	Megfelelt	Többé-kevésbé érti, miről szól az írott szöveg, és meg tud találni benne információkat.
	Kiválóan megfelelt	Érti, hogy összességében miről szól az írott szöveg, és megtalálja benne a lényeges információkat.
12.	**Motiváltság**	
	Megfelelt	A feladatokban részt vesz.
	Kiválóan megfelelt	A nyelvtanulás, az idegen nyelven való kommunikáció felé nyitott, az újdonságokat szívesen veszi, alkalmazza.
13.	**Együttműködés**	
	Megfelelt	Nem utasítja el a társaival való együttműködést.
	Kiválóan megfelelt	Igyekszik interakcióba lépni másokkal, együttműködő, segítő.

MATEMATIKAI KOMPETENCIA

Bevezetés

A matematika tantárgy célja, hogy a Nat pedagógiai célkitűzéseinek megvalósításához a matematika tanításán keresztül járuljon hozzá elsősorban a matematikai kulcskompetencia fejlesztésével, de különböző mértékben az összes kompetencia fejlesztése során bizonyos részfeladatok megoldásával. Kiemelt jelentőségű a kreativitás és a döntéshozatali képesség fejlesztése.

Az elsajátítandó matematikai ismereteket, fogalmakat, összefüggéseket és algoritmusokat úgy rendeztük el, hogy a tanulókban – az életkoruknak megfelelő – világos kép alakuljon ki a matematikának a társadalomban és az egyes emberek életében betöltött szerepéről. Ezért az egyes témaköröket a tanulókat érintő problémák felvetésével kezdjük, és az ezekre adható válaszok és válaszkísérletek megfogalmazásával zárjuk. Közben a tanulók elsajátítják azokat az új ismereteket, amelyeket számukra a Nat előír, és amelyek lehetővé teszik a problémák alaposabb vizsgálatát.

A tanulók matematikai kompetenciáinak, az adott területen elért fejlődésének a megállapítására elsősorban a tanulók órai tevékenységének megfigyelése, illetve a páros és csoportmunkában készített munkáik elemzése kínál lehetőséget. Az értékelés – ha szükség van erre – kiegészíthető röpdolgozatok íratásával, házi feladatok kitűzésével és ellenőrzésével, osztály- és iskolai szintű matematikai versenyek szervezésével. A hagyományos témazáró dolgozatok megíratását az oktatásnak ezen a területén nem tartjuk indokoltnak.

A tanulók heterogén előképzettsége miatt különösen fontos, hogy az egyes részterületeken mutatkozó esetleges hiányosságok (pl. számolás közönséges törtekkel) nem lehetnek akadályai annak, hogy a diákok a matematika más területeiről szemléletes képet szerezhessenek. Így például az egyenletmegoldás algoritmusait, a szöveges feladatok alapján formulák felírását, a valóság matematikai modellezésének ezt a formáját a számolásban kevéssé gyakorlott tanulók is megismerhetik jól megválasztott, könnyen kezelhető számpéldák révén.

Az értékelés fejezetben a különböző részterületek párhuzamos fejlesztésének segítése érdekében a megismerendő fogalmak és algoritmusok viszonylag részletes, szintezett követelménylistáját tesszük közzé a többi részkompetencia fejlesztési feladatainak felsorolását követően.

9. évfolyam

Óraszám: 72 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek, tanulásszervezési eljárások, módszerek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. A racionális számok. Mik azok a racionális számok? **6 óra**	**a) Számok mindenhol** **1 óra**	A természetes számok. Számok a hétköznapi életben. A számok mint kódok, pl. telefonszámok. Mennyiségek, mérés.	Számok keresése különböző szövegekben, tankönyvekben, újságokban. Egyéni és páros gyűjtőmunka: a tapasztalatok elemzése először kiscsoportban, majd frontális munkában. Játék: számbarkochba. A tanulók megbeszélik a számokkal és a számolással kapcsolatos tapasztalataikat, élményeiket. Megvizsgálják a matematikai jelek és jelentésük kapcsolatát. A számok, adatok gyűjtése során kiemelt figyelmet fordítanak a környezet védelmével összefüggő adatokra. A kiszámolási feladatok egy részét valós adatokkal végzik, ennek révén is gyűjtenek információkat.	**Kiemelt kompetenciák** A mennyiségek és azok mérőszáma közötti kapcsolatok felismerése. A mindennapi életből származó adatok megfigyelése, értelmezése. A matematikának mint fejlődő tudománynak a felfogása (a matematikában használt fogalmaknak, még a számfogalomnak is egyre bővülő tartalma van). **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: helyes és kreatív nyelvhasználat, információgyűjtés, -feldolgozás. **Kiemelt fejlesztési feladatok** A tanulás tanítása Környezettudatosságra nevelés **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Ember a természetben
	b) A törtek, a 0 és a negatív számok **2 óra**	A mindennapi életben gyakran használt törtek és negatív számok.	Félidők és harmadok a sportokban. Melyik tört a nagyobb és mennyivel: 1/2 és 1/3?	

			Zsinórok, kötelek szétvágása. Ha egy 2 m-es zsinórt 0,1 m-es darabokra vágunk, hány embernek jut belőle? A negatív számok modelljei. Adósság és vagyon.	
	c) **A számegyenes** **2 óra**	A számegyenes; számok ábrázolása. Számok nagyság szerinti rendezése, pl. Melyik nagyobb? A 2,50 vagy a 2,050? Mit jelent a 4/5? 0,8-et vagy egy 4 és 5 közötti számot? A –2 vagy a –3 a nagyobb? Melyik nagyobb: a háromnegyed vagy a hatnyolcad?	Számok ábrázolása a számegyenesen. Tegyünk óriás számegyenest a tanterem falára, jelölve rajta néhány fontos eligazodási pontot: 1, 2, 3, 5, 10, 100, majd a tanulók keressék meg további pontok helyét: 0, felek, kis abszolút értékű negatív számok, más törtek, nagy számok. Megbeszélés. Csoportmunkában különböző léptékű számegyenesek ábrázolása a füzetben, az ábrázolandó számok nagyságának megfelelően választott egységek. A tanulók közvetlen környezetében lévő, a mindennapi életükkel kapcsolatos mennyiségek, pl. időtartamok, hosszúságok, tömegek, szögek becslése és mérése. A kapott adatok ábrázolása. Egyszerű számítási feladatok a tanulók számára érdekes területekről.	
	d) **Kis számok, nagy számok** **1 óra**	A számhalmazok ismétlése, megadása néhány elemük felsorolásával.	Adott számok tulajdonságainak megállapítása páros munkában. Pl. –3/4: tört, 0-nál kisebb. Furcsa számok keresése, nagyon nagy és nagyon kicsi számok. Becslések, pl. Milyen vastag lenne egy 50-szer félbehajtott, jó nagy selyempapír?	

2. **Számolás zsebszámológéppel, számítógéppel, becslés, fejszámolás** **12 óra**	**a)** **Alapműveletek egész számokkal és tizedes törtekkel** **4 óra**	Összeadás, szorzás zsebszámológéppel, előzetes becslés, utólag ellenőrzés. Mekkora az eltérés a becslés és a számolás között? Elfogadható-e, vagy tévedés valamelyik?	Melyiket válasszam? A tanulók közel azonos térfogatú, de nagyon eltérő alakú, lapos, hosszúkás, illetve kocka alakú téglatestekkel dolgozzanak. Becsüljék meg, melyiknek a legnagyobb a térfogata, majd mérjenek és számoljanak zsebszámológéppel. Egy tizedesjegy pontosságú, cm-ben mért adatokkal számoljanak. Végezzenek hasonló becsléseket és számításokat a felszínre vonatkozóan is. Páros és csoportmunka, majd az eredmények bemutatása faliújságon, „poszteren”.	**Kiemelt kompetenciák** A matematika és a valódi világ problémái közötti kapcsolatok látása. A munkával kapcsolatos számítások ismerete, az iskolában megszerzett tudás alkalmazása a gyakorlatban is. Az önellenőrzés képessége, felelősségvállalás számítási munkáikért. (Hogyha nem is képesek maguk elvégezni a könyvelési feladatokat, pénzügyi számításokat, arra szükségük van, hogy világos képet kapjanak ezekről a műveletekről is.) **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: kritikus és építő jellegű párbeszédre törekvés. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: az egyén személyes, szakmai és/vagy üzleti tevékenységeihez illeszthető lehetőségek, kihívások felismerése, értelmezése, a pénz világában való tájékozódás képessége. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Gazdasági nevelés Felkészülés a felnőttlét szerepeire (pályaorientáció)
	b) **Az adatok értelmezése** **2 óra**	Becslés, mérés, számolás és következtetések levonása.	Új modellen hasonló feladatok vagy az előző folytatása magasabb szinten. Milyen a térfogat-felszín arány? Milyen alakú dobozt használjunk, ha takarékoskodni akarunk a csomagolóanyaggal? Milyen más szempontok – pl. reklámcélból a feltűnés keresése – határozhatják meg a dobozok alakját?	

				Műveltségi területek Ember és társadalom Földünk - környezetünk Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek
	c) **Számítógépes adatkezelő programok használata, pl. Excel** **2 óra**	Az adatbevitel pontossága, a sorok és az oszlopok eltérő szerepe, az összegző funkció.	Sorok és oszlopok összegzése. Lehetőség szerint a tanulók kettesével üljenek számítógéphez, és úgy gyakorolják a táblázatok használatát. Ha erre nincs lehetőség, a tanár egy laptopon vagy kivetítőn mutassa meg az elvégzendő műveleteket, majd a tanulók kiscsoportokban, forgószínpadszerűen maguk is próbálkozzanak meg a számítógépes feladatmegoldással.	
	d) **Táblázatok készítése az üzleti terv pénzügyi tervezéséhez** **4 óra**	Kiadás és bevétel tervezése, nyilvántartása. Kiadás: anyag, eszköz, bér és járulékai, hiteltörlesztés, adó. Bevétel: a termék vagy a szolgáltatás díja, kölcsön.	Játékos, a tanulók fantáziáját megmozgató üzleti terv készítése, pl. a hét törpe vagy egy űrhajó legénységének étkeztetésére. A tanulók beszéljék meg egymással és a tanárukkal is, hogy mit és miért számolnak ki, készítsenek tervet, érveljenek saját elképzeléseik mellett, hallgassanak meg másokat, és figyeljenek mások véleményére. Gyűjtsenek információkat a vállalkozások alapításával, működetésével és megszüntetésével kapcsolatos tennivalókról, készítsenek számításokkal is alátámasztott terveket.	

3. **Számolás törtekkel** **3 óra**	**Prímszámok. Oszthatósági szabályok. Prímtényezős felbontás a közös nevező megtalálása érdekében – törtek összeadása és kivonása** **3 óra**	A prímszám fogalma, 2-vel, 5-tel való oszthatóság, 3-mal és 9-cel való oszthatóság. Természetes számok felbontása prímtényezőkre. 2, 3, 4, 5, 6, 9 számokkal való oszthatóság. A legnagyobb közös osztó és legkisebb közös többszörös keresése egyszerű számpéldákon.	Játék a számokkal. Például bemutatkozik a 7: páratlan szám vagyok, csak 7-szer 1-es téglalap alakban lehet elrendezni engem. Csapatverseny: számok szorzása és számok szorzattá bontása. Csoportmunka: 100-nál kisebb számokból álló számhalmazok elemeinek szétválogatása. Osztható-e 2-vel, 3-mal, 5-tel, 9-cel? Beszélgetés a számítások közben elkövethető hibákról, egy ellenőrzési lehetőség a 9-cel való oszthatóság alapján. Bonyolult szorzások, osztások egyszerűen, új fogalmak – frontális munka. Győzd le a számológépet! – páros munka, verseny. A számlálóban és a nevezőben is soktényezős, egyszerűsíthető törtek értékének kiszámítása. Páros verseny: az egyik tanuló zsebszámológéppel, a másik papíron, ceruzával dolgozik. Szövegek mondanivalójának felismerése.	**Kiemelt kompetenciák** Jártasság a számok tényezőkre bontásában, mert ez additív szemléletünkkel szemben másfajta képet mutat a számokról. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: hallott és olvasott szöveg értése. Szociális és állampolgári kompetencia: különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Gazdasági nevelés **Műveltségi területek** Ember és társadalom Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek
4. **Gondoltam egy számot… Nyitott mondatok** **9 óra**	**a)** **Egyenletekre vezető rejtvények** **2 óra**	Gondoltam egy számot… 2x+3=11 típusú egyszerű egyenletekkel.	A tanulók oldjanak meg és találjanak ki „Gondoltam egy számot” feladatokat. Egyenletekre vezető egyéb rejtvények, pl. Hány golyó van a gyufásdobozban? A darabszám rejtjelezve, egyenlettel van a dobozra írva. Hány forintost takarok el a kezemmel,	**Kiemelt kompetenciák** Annak megismerése, hogy az egyenletek mind a matematikán belül, mind a gyakorlati alkalmazásban nagyon jelentős szerepet játszanak, és ezek az egyszerű, egyismeretlenes,

			ha hozzáadok, megszorzom stb., akkor „a” darab lesz?	elsőfokú egyenletek a valódi, alkalmazható ismeretek megszerzésének első lépései. Ebben a szakaszban az egyenleteknek, ha látszólag gyakorlatias feladatban vannak is elrejtve, nincs gyakorlati jelentőségük, mindig rejtvényszerűek. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: hallott és olvasott szöveg értése, különféle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása. Szociális és állampolgári kompetencia: hatékony kommunikáció különféle területeken. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Gazdasági nevelés Környezettudatosságra nevelés Felkészülés a felnőttlét szerepeire **Műveltségi területek** Ember és társadalom Földünk - környezetünk Életvitel és gyakorlati ismeretek
	b) **Elsőfokú egyenletek** **2 óra**	Szöveg nélküli egyenletek, kezdetben az együtthatók és a gyök is kis pozitív egész szám, később törtes egyenletek is.	Egyéni és páros munka, majd közös megbeszélés.	
	c) **Elsőfokú egyenlőtlenségek** **2 óra**	Szöveges, fejben megoldható egyenlőtlenségek, pl. Milyen magas lehet az a gyerek, aki egy 50 cm magas zsámolyra állva magasabb, mint 2 m?	A tanulók először közösen oldjanak meg néhány feladatot, majd csoportokban dolgozzanak. Az egyes csoportok a többieknek találjanak ki egyenlőtlenséget tartalmazó feladatokat, és ezeket közösen oldja meg az osztály. Használjanak mérleget, mérőszalagot!	
	d) **Szöveges feladatok** **3 óra**	A szokásos tankönyvi szöveges feladatok szituációihoz illeszkedő, de egyszerűen, könnyen érthetően megfogalmazott szöveges feladatok.	A tanulók játsszák el a szituációkat, pl. vásárlás, munkavégzés; vágjanak ki, építsenek meg modelleket, pl. változtatom egy téglalap oldalait. A hangsúly a szövegértésre, a kapott eredmények értelmezésére és ne a számítási bonyodalmakra essen. Az egyszerű feladatokat a tanulók zsebszámológép nélkül végezzék, a bonyolultabb számításokat igénylők esetében a tanárok döntsék el, van-e lehetőség és szükség a számítások gyakorlására, vagy célszerűbb számológépeket alkalmazni.	
5. Grafikonok mindenhol. Koordináta-rendszer **6 óra**	**a)** **Grafikonok gyűjtése, elemzése** **1 óra**	Grafikonok olvasása, hétköznapi jelentések megbeszélése.	Grafikonok keresése újságokban és az interneten, másolása, reprodukálása, szerkesztése. A grafikonokat elsősorban a hazai és az uniós gazdasági életből, valamint a személyes érdeklődésüknek megfelelő területekről gyűjtsék a	**Kiemelt kompetenciák** A mennyiségek és azok grafikus ábrázolása közötti kapcsolatok ismerete. A mindennapi életünkből származó adatok ábrázolása jól

			tanulók. Egyéni és páros gyűjtőmunka: a tapasztalatok elemzése először kiscsoportban, majd frontális munkában. A grafikonok forrásai: újságok, más tárgyak tankönyvei, reklámok. Az elemzés szempontjai: Mit jelölnek a tengelyek vagy a kördiagramokon az egyes körcikkek? A látott adatok megegyeznek-e a tanulók korábbi tapasztalataival, feltételezéseivel?	megválasztott grafikonokon. Annak megértése, hogy a tanult matematikai fogalmak (pl. növekedés, maximum, minimum) szoros kapcsolatban vannak a valóság megismert jelenségeivel. A függvények grafikonjára vonatkozó ismereteik alapján a „talált" grafikonok értelmezése. Az igazság tisztelete (a diákok ismerjék meg, milyen módon lehet a grafikonokat úgy bemutatni, hogy azok tényszerűen igazak legyenek, de mégis téves következtetéseket indukáljanak, és tanulják meg, hogy ez ugyanolyan csalás, mint a valódi hazugság). **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése. Szociális és állampolgári kompetencia: az aktuális események tanulmányozása és tendenciáinak ismerete. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Hon- és népismeret Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Gazdasági nevelés Környezettudatosságra nevelés.
	b) **A derékszögű koordináta-rendszer** **1 óra**	Pontok, egyenesek ábrázolása a koordináta-rendszerben.	A koordináta-rendszer és ahhoz hasonló, az eligazodást segítő jelölési konvenciók (választhatóan): sakk, B4, hosszúsági és szélességi körök a térképen és a földgömbön, sorok és ülések a moziban stb. – frontális megbeszélés. Indoklások, érvelések, a megoldások megvitatása, kiscsoportban és az egész osztályban.	

				Műveltségi területek Ember és társadalom Földünk - környezetünk Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek
	c) **Grafikonok készítése. Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása grafikusan** **2 óra**	Szemléletes feladatok, elsőfokú, egyismeretlenes egyenletek és egyenlőtlenségek.	Lázgörbék, eladási grafikonok elemzése. A kisebb-nagyobb reláció megfigyelése elsőfokú függvények esetében. Kooperatív munka: az egyes csoportok más-más témájú, a koordináta-rendszerben ábrázolt grafikonokon végezzenek összehasonlításokat, pl. lázgörbe esetén XY-nak hétfőn és kedden magasabb volt a láza, mint MN-nek, de szerdától már MN volt a lázasabb. A csoportok szóvivői mutassák be megállapításaikat és azt is, hogy mi alapján döntöttek. A célszerűen választott, közös koordináta-rendszerben ábrázolt görbéket a matematikatanítási segédlet vagy a tankönyv, illetve a munkafüzet tartalmazza.	
	d) **Következtetések a grafikonok alapján. Manipulációs lehetőségek a grafikonokkal** **2 óra**	Növekedés és fogyás megállapítása, legnagyobb és legkisebb értékek keresése.	Valódi adatok alapján grafikonok készítése és elemzése. Az adatokat statisztikai évkönyvekből vagy az internetről gyűjtsék össze a tanulók, tanári segítséggel – egyéni és csoportmunka. Azonos adatok ábrázolása különböző léptékű koordináta-rendszerekben, annak megfigyelése, hogy az ügyesen megválasztott grafikon tényleges hazugság nélkül is mennyire félretájékoztathatja az olvasókat – frontális munka.	

6. Egybevágósági transzformációk, nagyítás, kicsinyítés 6 óra	**a) Miért nincs jó világtérkép? 1 óra**	A tér síkbeli ábrázolásának problémái. A gömb nem képezhető le a síkra, a térképek a nagy, kontinens méretű területek ábrázolása során jól felismerhetően más-más képet mutatnak attól függően, hogy milyen szempontot emelnek ki a térkép készítésekor.	Összehasonlítás: Milyen például Ausztrália alakja a nagy világtérképeken és a csak Ausztráliát ábrázoló térképen? Térképek a földrajzi atlaszból és az internetről. Néhány azonos részlet kimásolása különböző térképekről (indigó, másoló papír, számítógépes módszerek), kivágása és összehasonlítása a rajzok egymásra helyezésével is – páros munka, majd frontális megbeszélés.	**Kiemelt kompetenciák** Biztonságos tájékozódás a térben, az irányokat jelölő fogalmak pontos használata. Új, kihívást jelentő szituációkban együttműködés a társakkal, segítség kérése és adása. Matematikai eszközök használata. **Kulcskompetenciák** Idegen nyelvi kommunikáció: a nyelvek, kultúrák közötti kommunikáció iránti érdeklődés és kíváncsiság. Természettudományos kompetencia: a természeti világ alapelveinek ismerete. **Műveltségi területek** Ember és társadalom Földünk - környezetünk Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek
	b) Síkbeli alakzatok nagyítása és kicsinyítése 2 óra	Egyszerű ábrák kicsinyítése és nagyítása szabadkézzel és geometriai szerkesztéssel. A hasonlóság fogalma.	Kicsinyítés (pl. térképek) és nagyítás (pl. mikroszkopikus ábrák) a gyakorlatban, képek gyűjtése egyéni és páros munkában. A tapasztalatok megbeszélése. Nagyítás diavetítéssel vagy árnyjátékkal – osztálymunka. Hányszoros a nagyítás? – becslés és mérés. Háromszögek és négyszögek kicsinyítése és nagyítása szabadkézzel, majd annak ellenőrzése, hogy matematikai értelemben hasonlóság-e;	

			szögek és az oldalak arányainak ellenőrzése. Szakaszok felezése és többszörözése szerkesztéssel. Az érdeklődő tanulók szerkesszék meg különféle síkbeli alakzatok adott arányú képét is.	
	c) Egybevágósági transzformációk **2 óra**	Matematikai szempontból a fordított sorrend lenne indokolt, de mivel a hasonlósági transzformációk könnyebben felismerhetők, mint az egybevágóságiak, célszerű ezt a felépítést követni. Eltolás, forgatás, tengelyes és középpontos tükrözés felismerése. Szimmetrikus alakzatok, szabályos sokszögek.	Példák keresése csoportmunkában, sok tanári segítséggel. Eltolásra: a vonat haladása egyenes szakaszon, számítógépes játékok, pl. Európa-játék, ahol a teljes képet úgy kell összerakni, hogy annak egyes elemeit forgatás nélkül lehet a helyükre illeszteni. Forgatásra: lemezre helyezett téglalap helyzetének megfigyelése, kis szögben történő elforgatás nyomán; ábrák elmozdulása az autók kerekén, forgó daru. Tükrözés: tengelyes tükrözés tükörrel, középpontosan tükrös alakzatok előállítása egy pontból, a tükrözés középpontjából kiindulva, újabb és újabb pontok és tükörképük felvételével, megrajzolásával. Páros munka: az egyik tanuló tegyen le két egybevágó alakzatot az asztalra, a párja keresse meg, milyen mozgatással vihető az egyik a másikba. Néhány eset bemutatása poszteren is. Díszítő ábrákon (népművészet, iparművészet) példák keresése a már megismert egybevágóságokra – frontális munka.	

	d) A sík- és a gömbfelület. Világ körüli út tervezése a földgömbön és az atlasz segítségével **1 óra**	A térbeli előkészítés után a tanulók a síkbeli alakzatok hasonlóságának vizsgálatával szerezték meg azokat a matematikai ismereteket, amelyekkel a bevezetésben felvetett és ahhoz hasonló kérdéseket is meg tudnak vizsgálni.	Melyik a legrövidebb út? Merre vezet a legrövidebb út Calgary és Taskent között? Mit mutat a térkép és mit a földgömb? Melyik a valódi távolság? – megbeszélés. A tanulók – tanári segítséggel – ábrákkal rögzítsék tapasztalataikat. Magyarország-méret: nem tévedünk, ha síknak képzeljük a Földet, maradnak a szögek és a távolságok arányai is. Kontinensméret: már nincs minden szempontból jó térkép, minden térképen valami torzul, miközben van olyan geometriai tulajdonság, amelyet megőriz.	
7. A tangram játék. Speciális négyszögek, háromszögek, példák nevezetes vonalakra **8 óra**	**a) A tangram játék** **2 óra**	Ismerkedés a háromszögek és négyszögek tulajdonságaival, pl. egybevágó háromszögek, egyenlőszárú háromszögek.	Tangramkészlet kivágása papírból. Minták kirakása olyan ábrák alapján, amelyeken látszanak és olyanokon, amelyeken nem látszanak az elemek. Felragasztott szép ábrák bemutatása az osztálynak – csoportmunka.	**Kiemelt kompetenciák** A látható világ bonyolult alakzataiban az egyszerű geometriai formák felismerésének képessége. A matematikai játékok élménye révén előítéletek nélküli együttműködés a társakkal. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: információgyűjtés, -feldolgozás. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret **Műveltségi területek** Életvitel és gyakorlati ismeretek

	b) Alakzatok **3 óra**	Speciális négyszögek: rombusz, paralelogramma, téglalap, négyzet, trapéz. Nevezetes vonalak a háromszögekben: magasság, súlyvonal, szögfelező, középvonal, oldalfelező merőleges. „Ha… akkor…” állítások vizsgálata, pl. ha a négyszög átlói felezik egymást, akkor a négyszög paralelogramma.	Beszélgetés az elnevezésekről. Háromszögek és rombusz, paralelogramma, téglalap, négyzet, trapéz kivágása papírból (minta alapján vagy szerkesztéssel). Az alakzatok csoportosítása különböző geometriai szempontok alapján, csoportmunka. Az alakzatok felismerése szokatlan helyzetben – páros munka. Nevezetes vonalak berajzolása szabadkézzel (megszerkesztése) különböző háromszögekbe – egyéni munka.	
	c) Egyszerű alakzatok szerkesztése **3 óra**	Speciális háromszögek és négyszögek szerkesztése.	Eszközhasználat közös megbeszélése. Az alapszerkesztések közös ismétlése. Egyszerű alakzatok szerkesztése egyéni munkában.	
8. Mérőműszerek, mérőeszközök, mérés **12 óra**	**a) A hosszúság, terület, térfogat, tömeg, idő mértékegységei, átváltásuk** **2 óra**	A mértékegységváltás sok problémát okoz a tanulóknak, ezért ezt a témát állandóan és türelmesen ismételni érdemes. Ebben a három órában azt érdemes összegyűjteni, hogy milyen mérőeszközöket és mértékegységeket használunk a mindennapi életben szükséges mérésekhez.	A tanulók először osztálymunka keretében adjanak becsléseket a különböző mennyiségekre, majd csoportmunkában, méréssel ellenőrizzék azt. Pl. Milyen messze van tőlünk a legközelebbi könyvesbolt? Ellenőrzés térképen, méretarány, átszámítás. Hányszor akkora a tanterem alapterülete a diákasztal területénél? Mérés papírból kivágott „asztalmodellel” és számítások hosszúságmérések alapján. További mérések és mértékegységek.	**Kiemelt kompetenciák** A mérés, mértékegység témakörben előforduló ismeretek gyakorlati és más tanítási órák keretében történő alkalmazása. A modern mértékegységrendszer előnyeinek a megértése a hagyományos, igen sokféle mértékegységhez képest. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: megfelelő szókincs. Digitális kompetencia: az IST eszközök használata. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Környezettudatosságra nevelés **Műveltségi területek** Ember a természetben

	b) Szögmérés, szögfajták **1 óra**	A fok és a derékszög a szögmérés mértékegysége.	Távoli tárgyak (pl. fák vagy egy épület) látószögének becslése az objektumok felé kinyújtott karjaink szögének megállapításával (pl. kicsit nagyobb, mint fél derékszög, vagy 30 fok körül stb.). A tapasztalatok alapján rajzok készítése a füzetbe. Páros munka: adott nagyságú szögek rajzolása szabadkézzel, majd ellenőrzése szögmérővel.	
	c) Egyszerű alakzatok kerülete, területe **6 óra**	Háromszög, négyzet, rombusz, télalap, trapéz, paralelogramma kerülete, területe. Derékszögű háromszög oldalai, kerülete, területe (Pitagorasz-tétel).	Adott számú kis négyzetből különböző téglalapok, háromszögek és más egyszerű alakzat kirakása, a kerület „megszámolása". Adott hosszúságú zsinórból téglalapok körbekerítése, a terület becslése és számítása – páros munka.	
	d) A kör kerülete és területe, a körív hossza, a körcikk területe **3 óra**	A kör kerülete és területe, viszonyítás a beírt és a körülírt négyzethez, a képletek ismertetése.	Adott területű, illetve kerületű kör rajzolása körzővel, a sugár megbecsülése, majd a kapott körre vonatkozóan a számítás elvégzése, ha szükséges újabb ábrával nagyobb pontosság elérése – egyéni és osztálymunka. Sok gyakorlati példa.	
9. Most mi végzünk felmérést! Statisztikai adatok gyűjtése, rendszerezése **5 óra**	**a)** **Hogyan lehet adatokhoz jutni?** **Mérés, kikérdezés** **1 óra**	Megállapítható és mérhető adatok. Az adatgyűjtés etikai kérdései. Az adatok rögzítésével kapcsolatos kérdések megbeszélése: olvashatóság, pontosság, fontos és felesleges információk.	A korábban elemzett grafikonok újra előkerülnek. Mit lehet leolvasni róluk? Adatgyűjtés a tanulókat érdeklő témákban, pl. Melyik csapatnak szurkolnak az iskola tanulói? Milyen tömegű a náluk lévő táska? Az adatgyűjtés közben felmerülő problémák megbeszélése csoportmunkában.	**Kiemelt kompetenciák** Tanári útmutatás alapján a felmerülő problémák (pl. megfelelő-e az iskolatáskák súlya az egészségügyi szempontok alapján) megoldásához adatok gyűjtése és megadott szempontok szerinti célszerű elrendezése.

				Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció: különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése. Természettudományos kompetencia: kritikus és kíváncsi attitűd. Szociális és állampolgári kompetencia: a közösségi tevékenységek és a különböző szinteken hozott döntések kritikus és kreatív elemzése. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Gazdasági nevelés **Műveltségi területek** Ember és társadalom Ember a természetben
	b) **Az adatok elrendezése, csoportosítása, ábrázolása** **2 óra**	Az összegyűjtött adatok táblázatba rendezése. Elvész sok részlet, de a megmaradó adatok jól áttekinthetővé válnak.	Grafikonok, táblázatok készítése csoportmunkában, számítógépen vagy papíron. Az eredmények bemutatása poszteren vagy számítógépes prezentációval – csoportmunka.	
	c) **Középértékek, következtetések** **2 óra**	A módusz, a medián és a számtani közép. Mikor melyik középértéket érdemes használni?	Átlagszámítás. A mért adatok nagyság szerinti rendezése és így a módusz (a leggyakoribb elem) és a medián (a középső elem) megkeresése saját példákon – páros munka. Népszámlálási (statisztikai évkönyv) és nyelvészeti (betűgyakoriság, pl. számítógépes megszámolás) adatok elemzése – osztálymunka. Titkosírás megfejtése betűgyakoriság alapján – csoportmunka.	

10. Mit lehet nyerni a lottón és a totón? Néhány kombinatorikai feladat **5 óra**	**a) A lottó és más szerencsejátékok matematikusszemmel** **1 óra**	Matematikai szempontból az optimális megoldás: szervezni és nem játszani kell a szerencsejátékokat.	Mi az államilag szervezett lottó szerepe? A sport támogatása. Csak a bevétel viszonylag kis része képezi a nyereményalapot. Nem érdemes pénzkeresetben reménykedni. A játékosok a játék élményét, izgalmát kapják, ezért fizetnek – beszélgetés.	**Kiemelt kompetenciák** A matematikán kívül is eredményesen alkalmazható gondolkodási módszerek ismerete (például az esetek, lehetőségek szétválasztása és gondos végigkövetése). **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret **Műveltségi területek** Életvitel és gyakorlati ismeretek
	b) Hányféleképpen lehet sorba rakni? Kiválasztani? Sorba rakni és kiválasztani? **3 óra**	Kombinatorikai feladatok: az összes eset áttekintése, sorba rendezése és kiválasztása néhány elem esetén. Az alapképletek megismerése, a faktoriális jelölés bevezetése.	Néhány elemes példákban kiügyeskedni a megoldást, egy, majd néhány, végül az összes eset megadásával lehetséges sorrend vagy kiválasztás – egyéni munka és megbeszélés. A képletek alkalmazásával (táblázatból) válasz keresése szöveges kombinatorikai feladatra, nagyobb elemszám esetén is – csoportmunka.	
	c) Hány szelvényt kell kitölteni a biztos telitalálathoz? **1 óra**	Lottó: kb. 44 milliót.	Interneten keresés az esélyekre. Mire való az esélykalkulátor? Feltételezve, hogy ebből a 8 számból lesznek a kihúzottak, akkor a program megmondja, melyik számokat jelöljem be a több száz szükséges szelvényen, és	

			ha tényleg azokból a számokból húznak, biztosan lesz 5 találatom. De miért pont azokból húznának?	

10. évfolyam

Óraszám: 36

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek, tanulásszervezési eljárások, módszerek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. Valószínűségszámítás 6 óra	**a) Kombinatorika, sorba rendezés és kiválasztás 2 óra**	Egyszerű kombinatorikai feladatok ismétlése (sorba rendezés és kiválasztás).	Osztályszintű ismétlés után csoport-, illetve páros munkában feladatok szituációs játékokba helyezése, eljátszása, megoldása.	**Kiemelt kompetenciák** A mindennapi életből származó adatok megfigyelése, értelmezése. A matematika és a valódi világ problémái közötti kapcsolatok látása. Problémamegoldás, logikus gondolkodás. Játékelmélet. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: helyes és kreatív nyelvhasználat. **Műveltségi területek** Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati
	b) Egyszerű esemény valószínűsége 4 óra	A valószínűségszámítás alapjai: kedvező esetek száma, összes esetek száma, esemény bekövetkezésének valószínűsége.	Csoportmunkában olyan életszituációk gyűjtése, ahol a „valószínűség” kifejezést használjuk. Páros vagy csoportmunkában végzett kísérletek segítségével a	

			valószínűség fogalmának megértése. Osztályszintű beszélgetés a témáról. Egyszerű feladtok megoldása páros munkában.	
2. Hogyan számoljunk nagyon nagy számokkal? **A számok normálalakja** **2 óra**	**a) Csillagászati és mikroszkopikus méretek** **2 óra**	Mit jelent a közelítő számítás, ha a számok nagyon nagyok vagy nagyon kicsik? Az összeadásnak és kivonásnak akkor van jelentősége, ha a számok megközelítőleg egyformán nagyok vagy kicsik. Nagyon kell figyelni a helyi értékre! Nagyon eltérő számok szorzására és osztására szükség lehet. Érdemes a számításokat számológéppel végezni, de előtte fontos a várható eredményre becslést adni.	A tanulók gyűjtsenek írásokat újságokból vagy az internetről, ahol nagyon nagy és nagyon kicsi számok szerepelnek – egyéni munka. A talált számokat kerekítsék és értelmezzék a szöveg jelentésének megfelelően kiscsoportokban. Páros munka: az egyik tanuló úgy olvasson fel egy általa választott szöveget, hogy a számokat kihagyja belőle. A társa próbálja meg a hiányzó számokat pótolni, majd cseréljenek szerepet. A szöveg alapján végezzenek számítási műveleteket. Pl. Az egyik égitest a Földtől ennyi távolságra van, egy másik annyira, milyen messze lehetnek egymástól? Ha egy tablettában ennyi milligramm hatóanyag van, akkor a gyár évente mennyi hatóanyagot használ fel? Készítsenek grafikont, ábrázolják a hatóanyag szükséges mennyiségét attól függően, hogy hány tabletta készítését feltételezik.	**Kiemelt kompetenciák** A matematika és a valódi világ problémái közötti kapcsolatok látása. A munkával kapcsolatos számítások ismerete, az iskolában megszerzett tudás alkalmazása a gyakorlatban is. Az önellenőrzés képessége, felelősségvállalás számítási munkáikért. (Ha nem is képesek maguk elvégezni a könyvelési feladatokat, pénzügyi számításokat, arra szükségük van, hogy világos képet kapjanak ezekről a műveletekről is.) **Kulcskompetenciák** Természettudományos kompetencia: a természettudományos és műszaki műveltség alkalmazása a problémamegoldásban. Digitális kompetencia: internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás.

				Kiemelt fejlesztési feladatok Gazdasági nevelés Környezettudatosságra nevelés A tanulás tanítása **Műveltségi területek** Ember és társadalom Ember a természetben Földünk - környezetünk
3. Az áfa és más adók. Ne fizessünk többet, mint amennyit kell! Arányossági feladatok 14 óra	**a) Mi az adókulcs? 1 óra**	Adónemek, sávos adózás.	Beszélgetés az adóról, példák más országokból tanári irányítással.	**Kiemelt kompetenciák** Tájékozódás a világ mennyiségi viszonyaiban. Megfontolt, ismeretekkel alátámasztott véleményalkotás adóügyekben is. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése. Szociális és állampolgári kompetencia: a társadalmi-gazdasági kérdések vizsgálata, együttműködés Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: az egyén személyes, szakmai és/vagy üzleti tevékenységeihez illeszthető lehetőségek, kihívások felismerése, értelmezése. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Hon- és népismeret Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Gazdasági nevelés
	b) Százalékszámítás a mindennapi élet igényei szerinti mélységben, kamatszámítás 8 óra	A százalékszámítás és néhány gyakran használt elnevezés. Mit jelent a 20-50-70%-os árleszállítás vagy áremelés? Kamatszámítás.	A tanulók keressenek adatokat árleszállításról, áremelkedésről, kamatszámításról – egyéni munka, csoportos megbeszélés. A tanulók csoportmunkában az interneten vagy máshol található 4 személyes ételrecepteket írjanak át több (6, 10) személyre, végezzék el a számításokat, beszéljenek olyan problémákról is, hogy milyen megoldást választanának, ha a számításokból fél tojás következne stb.	
	c) Százalékszámítás adóügyekben 3 óra	Az alap és az érték megkülönböztetése.	Mit jelent, ha az ár 20% áfát tartalmaz, illetve ha az árra még rá kell számítani 20% áfát? Adók számítása a tanulókat érintő területekről vett példákban – csoportmunkában és frontális megbeszéléssel. Milyen hatást gyakorol az árakra a fogyasztási adó mértékének a megváltoztatása? Beszélgetés hiteles adatok felhasználásával.	

	d) A személyi jövedelemadó **2 óra**	A százalékszámítási ismeretek alkalmazása gyakorlati jellegű feladatokban.	A tanulók becsüljék meg a jövedelemadó mértékét, majd végezzenek pontos számításokat számítógép segítségével.	Felkészülés a felnőttlét szerepeire (pályaorientáció) **Műveltségi területek** Ember és társadalom
				Kiemelt kompetenciák A matematika és a valódi világ problémái közötti kapcsolatok látása. Tájékozódás a világ mennyiségi viszonyaiban. **Kulcskompetenciák** Digitális kompetencia: számítógépes alkalmazások a szabadidő, az információmegosztás, az együttműködő hálózatépítés, a tanulás és a kutatás terén. A hatékony, önálló tanulás: a tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: a kulturális tevékenységben rejlő gazdasági lehetőségek felismerése és kiaknázása. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Testi és lelki egészség
4. Függvények. Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása grafikusan **4 óra**	**a) Lehet-e egyenleteket megoldani számolás nélkül?** **2 óra**	Függvények ábrázolása közös koordináta-rendszerben (lineáris, abszolútérték, egyszerű másodfokú függvények).	Csoportmunkában függvények grafikonjának ábrázolása. Osztályszintű megbeszélése.	
	b) Olvasás a grafikonokról. f<g vizsgálata **2 óra**	Mit jelent, ha a grafikonok metszik egymást? A megoldások leolvasása. Két függvény között a kisebb-nagyobb viszony megállapítása, egyenlőtlenségek megoldása.	Lázgörbék és egyéb, a hétköznapi életben jelentős grafikonok ábrázolása, ezek viszonyítása egy konstans függvényhez – csoportmunka, majd a tapasztalatok megbeszélése. Az elkészült grafikonok bemutatása faliújságra kitett ábrákkal, illetve számítógépes szemléltetéssel. A csoportok próbálják meg a tengelyek elnevezésének ismerete nélkül megállapítani, mire vonatkozik a többi csoport grafikonja.	

				Műveltségi területek Magyar nyelv és irodalom Művészetek
5. Geometriai mérések, számítások **10 óra**	**a) A kocka, a téglatest, az egyenes hasáb, a henger, a gúla, a kúp és a gömb felszíne és térfogata (táblázattal)** **10 óra**	Ráismerés a testekre, tanári segítséggel a megfelelő adatok lemérése és a megfelelő képlet kiválasztása, majd behelyettesítés és számolás. A Pitagorasz-tétel alkalmazása a gúla és a kúp testmagasságának kiszámítására.	A tanulók gyűjtsenek konzerves és egyéb dobozokat. Becsüljék meg, hogy körülbelül azonos-e a térfogatuk, illetve a nagyobb hányszorosa a kisebbnek. A számításokat tanári segítséggel végezzék. A fő feladat a formulák használatának gyakorlása, a becslés pontosságára vonatkozó következtetések levonása. Hajtogassanak testeket papírból, majd a csoportok cseréljenek egymással. Becsüljék meg a kapott test felszínét, majd számítással, illetve a háló kiterítésével és átdarabolásával ellenőrizzék becslésük helyességét.	**Kiemelt kompetenciák** A térbeli tájékozódás fejlesztése (a szokásos példák mellett az iskolai terekben és a szabad területeken való tudatos mozgás is segíti a térbeli tájékozódást, ezért érdemes minden alkalmat megragadni a térélmény átélésére). **Kulcskompetenciák** Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: az esztétikum mindennapokban betöltött szerepének a megértése. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Környezettudatosságra nevelés A tanulás tanítása **Műveltségi területek** Művészetek

Kulcsfogalmak

A matematikai kulcsfogalmak esetében csak igen kevés esetben szükséges, hogy a tanulók ismerjék a meghatározásokat. Általában az a feladatuk, hogy az adott fogalomra példákat mondjanak, pl. negatív szám; vázlatos ábrákat készítsenek, pl. négyszögek; ráismerjenek a grafikonra, pl. parabola; el tudják végezni a számítást, pl. átlag; megtalálják a képlettárban a megfelelő képletet, pl. a gúla térfogatát.

9. évfolyam

Természetes szám, racionális szám, számegyenes, becslés, táblázatkezelés, oszthatósági szabályok, prímszám, egyenlet, koordináta-rendszer, grafikon, tükrözés, forgatás, eltolás, kicsinyítés, nagyítás, háromszög, négyszögek, kör, szögmérés, kerület és terület, statisztikai adatok gyűjtése, elemek sorba rendezése és kiválasztása.

10. évfolyam

Valószínűség, számok normál alakja, becslés és kiszámolás számológéppel, százalékszámítás, hasáb, henger, gúla, kúp térfogata és felszíne.

Mintamodul

Matematika (9. évfolyam)
Mérőműszerek, mérőeszközök, mérés

A modul célja: A mindennapi életben használt mérések, mértékegységváltások és egyszerű kerület- és területszámítások gyakorlása, új ismeretként a szögmérés mértékegységének megértése.

Időkeret: **12 óra**

Módszertani ajánlás

A feladatok összetettsége miatt nagy szükség van a differenciálásra. Olyan módszereket érdemes választani, amelyek minden tanuló számára lehetőséget kínálnak arra, hogy tájékozódjanak a tananyagban, megismerjék az itt szereplő elnevezéseket, szemléletes képet kapjanak a szögfüggvények fogalmáról – ehhez a frontális munka és a kiscsoportokban elvégezhető mérések kínálnak lehetőséget. A példamegoldási feladatokat a tanulók egyéni képességeihez szükséges igazítani. Fontos, hogy minden tanuló képes legyen önállóan is dolgozni, de ehhez nagyon eltérő nehézségi fokot jelentő feladatokat célszerű kijelölni számukra.

	Lépések, tevékenységek	Kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Ráhangolódás**	**Kiemelt kompetenciák** Információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus és etikus alkalmazás. Egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés. Kritikus és kíváncsi attitűd,		
2.	**Mérések mindenhol**		Osztályszintű és csoportmunka.	Mérőléc, mérőszalag, mérleg, lehetőleg kétkarú, stopperóra.
	Mérések elvégzése, hosszúság, tömeg, idő. Becslés, megismételt mérések, az eredmények megbeszélése. A tanulók először osztálymunka keretében adnak becsléseket a különböző mennyiségekre, majd			

	csoportmunkában méréssel ellenőrzik azokat. Pl. Milyen messze van tőlünk a legközelebbi könyvesbolt? Ellenőrzés térképen, méretarány, átszámítás. Hányszor akkora a tanterem alapterülete a diákasztal területénél? Mérés papírból kivágott „asztalmodellel” és számítások hosszúságmérések alapján.	kreativitás. Saját nézőpont összevetése mások véleményével. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szókincsfejlesztés, szóbeli és írásbeli kifejezőkészség. Természettudományos kompetencia: a tudás gyakorlati alkalmazása. Szociális és állampolgári kompetencia: csapatmunka, együttműködés, tolerancia, önismeret. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: a szakmai lehetőségek felismerése, tervezés, kockázatvállalás. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Gazdasági nevelés A tanulás tanítása **Műveltségi területek** Ember és társadalom Ember a természetben Informatika		
	Egyéni és kiscsoportos munka: rajzolás a füzetbe, számítógépes munka, pl. GeoGebra-val. Távoli tárgyak (pl. fák vagy egy épület) látószögének becslése az objektumok felé kinyújtott karjaink szögének megállapításával (pl. kicsit nagyobb, mint fél derékszög, vagy 30 fok körül). A tapasztalatok alapján rajzok készítése a füzetbe. Páros munka: adott nagyságú szögek rajzolása szabadkézzel, majd ellenőrzése szögmérővel.		Egyéni és kiscsoportos munka. Páros munka.	Szobai és terepen használható mérőeszközök. Számítógép, lehetőség szerint aktív táblával vagy digitális táblával kiegészítve.
	Kerület és terület			
	Téglalapok kerülete és területe, ismétlő feladatok. A kör kerülete és területe, viszonyítás a beírt és a körülírt négyzethez, a képletek ismertetése. Adott számú kis négyzetből különböző téglalapok kirakása, a kerület „megszámolása”. Adott hosszúságú zsinórból téglalapok körbekerítése, a terület becslése és számítása – páros munka. Adott területű, illetve kerületű kör rajzolása körzővel, a sugár megbecsülése, majd a kapott körre vonatkozóan számítás elvégzése, ha szükséges újabb ábrával nagyobb pontosság elérése – egyéni és osztálymunka.		Kiscsoportos munka.	Nyomtatott névjegyek, szórólapok, hirdetések gyűjteménye, on-line minták (pl. a Google képkeresőjében).
3.	**Lezárás, értékelés**			
	Az elsajátított ismereteknek, a begyakorolt algoritmusoknak és a közös munkavégzés színvonalának megbeszélése. A munkák közben készített jegyzetek rendezése, a legfontosabb tapasztalatok kiemelése, számítógépes prezentáció vagy poszter készítése a mérésről és a szögekről.		Osztályszintű megbeszélés.	–

Mintaprojekt

Amikor a számolni tudás szakma volt

A projekt célja: A számolási készség fejlesztése, a számfogalom építése matematikatörténeti vonatkozású feladatok segítségével. Matematikatörténeti szövegek olvasása, beszélgetés a matematikáról, szerepéről az egyes emberek és az emberiség életében. A projekt bármely matematikai témához kapcsolható, mert a számolás minden matematikai témakörnek része, az egyéb műveltségi területek közül elsősorban az Ember és társadalom területtel kínál együttműködési lehetőséget.

Időkeret: 8 óra

Módszertani ajánlás

A tanulók a néhány kiválasztott, számírásokra és régi műveletvégzésre vonatkozó matematikatörténeti ismeretet ugyanúgy tevékenység, kísérletezés keretében ismerjék meg, mint például a mérést, mértékegységeket.

A számírások alkalmat adnak a szigorú logikai összefüggések megismerésére és a sokféle információ változatos forrásokból (könyvek, internet) való megszerzésére is.

	Lépések, tevékenységek	Kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Hogyan számoltak az emberek a távoli korszakokban?** **Tervkészítés.** Az ismert régi kultúrák közül melyiket választják a tanulók: egyiptomi, babilóniai, görög, római, rovásírásos magyar, középkori európai számírások?	**Kiemelt kompetenciák** A térbeli és időbeli tájékozódás témához kapcsolódó eszközök, az időszalag és a térképek ismerete. Annak megértése, hogy az egyre fejlődő számírás révén hogyan egyszerűsödött a számolás, pl. a nagy számok szorzása római számokkal külön mesterség volt, a helyi értékes számírással viszont iskolai feladattá vált. A megszerzett ismeretek mások számára is érdekes módon történő bemutatása. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: hallott és olvasott szöveg értése.	Csoportmunka.	Nyomtatott vagy számítógépes képgyűjtemény a különböző kultúrák matematikai műveltségéről.
2.	**Kidolgozás**			
	Mintaképpen az egyiptomi számírást mutatjuk be. • Egyiptom a térképen, az ókori Egyiptom elhelyezése az időszalagon. • Az egyiptomi hieroglifák, a mindennapi életben használt számírás.		Megbeszélés az osztályban. Egyéni munkában térképvázlat készítése.	Térképek, időszalag.
	• Az egyiptomi szorzás. A tanulók információkat keresnek az ókori Egyiptom kultúrájáról. A megszerzett információkat térben és időben elrendezik, ehhez használják az időszalagot és a földrajzi, valamint a történelmi térképeket. Az interneten rákeresnek a számok hieroglifájára, és az		Frontális munka.	Számítógépes prezentáció.

	osztályterem díszítésére is alkalmas posztereket készítenek belőle. Gyakorolják az egyiptomi számírással írt számok olvasását, és egyiptomi módra írnak le számokat. Beszélgetés az egyiptomi kultúra máig fennmaradt emlékeiről. Az interneten írnokszobor-fényképeket keresnek, beszélgetnek az írnokok munkájáról. Az érdeklődő tanulók megismerhetik az egyiptomi szorzás algoritmusát, amely a nem helyi értékes számírásban szinte nélkülözhetetlen (pl. a Sulinet honlapjáról).	Szociális és állampolgári kompetencia: a társadalmi sokféleség és kohézió tisztelete. Digitális kompetencia: internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás, IST alkalmazása a kritikai gondolkodás, a kreativitás és az innováció területén, kritikus és megfontolt attitűd az elérhető információs és az interaktív média felelősségteljes használata érdekében. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret A tanulás tanítása **Műveltségi területek** Ember és társadalom Informatika		
3.	**Lezárás, prezentáció, értékelés**			
	A kultúrák sokfélesége.		Osztályszintű megbeszélés és csoportmunka.	
	A matematikai műveltség néhány eleme a különböző korokban.			
	A tanulók kiállítást szerveznek, bemutatják az általuk készített prezentációkat.			
	A tapasztalatokat megbeszélik, az elvégzett munkát értékelik.			

Értékelés

Az értékelés alapja a tanév során elvégzett tevékenységek minősége és mennyisége. A gyűjtőmunkáról, az összegyűjtött képekről, grafikonokról való beszélgetésről, modellek készítéséről, a közös munkában, párban és kiscsoportban végzett problémafelvetésről és problémamegoldásról, az elért eredményekről való beszámolásról (elsősorban poszterek, de esetlegesen más formák, szöveges beszámolók is megjelenhetnek) van szó. Itt rengeteg tevékenységfajta van, amelyek a különböző érdeklődésű tanulók számára más-más munkaformát kínálnak. Ezek a tevékenységek a tantervben részletesen fel vannak sorolva, itt a fejlesztendő részkompetenciák néhány elemét emeljük ki. Megfelelt minősítést érdemel az a tanuló, aki képességeinek megfelelően részt vesz az órai közös munkában, kiválóan megfeleltek azok a tanulók, akik kreatív módon, matematikai ismereteiket jól alkalmazva képesek az önálló munkára, és tudnak együtt dolgozni a többiekkel.

MATEMATIKAI RÉSZKOMPETENCIÁK

I.

Tájékozódás térben: a tanulók rámutatás nélkül, csak szavakkal irányítják társaik mozgását egy síkbeli pont, illetve egy tanterembeli tárgy megtalálása céljából.

Tájékozódás időben: eligazodás a történelmi időszalagon.

Mérések: hosszúságmérés vonalzóval, mérőszalaggal, nagyobb távolságok becslése, mérés kétkarú mérleggel, rövid, pár perces időtartamok becslése, szögmérés papíron és terepen.

II.

A tanulók gyakorlottak a megismerési folyamat egyes elemeiben, ráismernek ezekre, terveket tudnak készíteni.

Az ismeretszerzés folyamata a háromszög súlypontja meghatározásának példáján:

1. *Tapasztalatszerzés*: papírból kivágott háromszög súlypontjának megkeresése a megfelelő alátámasztási pont megkeresésével, próbálgatással.
2–3. *Képzelet, emlékezés*: a következő órán felidézik tapasztalataikat a modell használata nélkül.
4. *Gondolkodás*: módszert keresnek – tanári útmutatások alapján – a súlypont matematikai eszközökkel történő meghatározására, megtanulják a szerkesztési lépéseket.
5. *Ismeretek rendszerezése*: összehasonlítják a kísérleti úton és a szerkesztéssel megkapott súlypontot, keresik az esetleges eltérések okait; a súlypont fogalmát a háromszög más nevezetes pontjaihoz kapcsolják.
6. *Ismerethordozók használata*: nyomtatott és számítógépes forrásokban információkat keresnek a súlypont meghatározásáról bonyolultabb esetekben is.

III.

A tanulók képesek megszerzett ismereteiket alkalmazni. Észreveszik, hogy a matematikaórákon hasonló problémákkal foglalkoznak, mint amilyenek a hétköznapi életben is előfordulnak. A zsebpénz vagy az ösztöndíj elköltésének példáján elemzik a hasonlóságokat, különbségeket. Megtervezik költségvetésüket, becsléseket végeznek, hogy az adott összeg mire elegendő, a hónap végén megnézik, jók voltak-e az előzetes elképzeléseik, elemzik, hogy megfelelően működik-e, vagy változtatni kell a stratégiájukon.

IV.

A tanulók a matematikaórákon felmerülő feladatokat, problémákat megoldandó helyzetként kezelik, és azokat nem számonkérésként élik át. Tudják magukról, hogy képesek olyan problémákat megoldani, amelyekre nem ismernek receptet, megoldási algoritmust, pl. területszámítási feladatnál a bonyolultabb alakzatot képesek egyszerűbbre, könnyen kezelhetőre felbontani.

V.
Tapasztalataikat, megszerzett ismereteiket képesek úgy bemutatni társaiknak poszter, prezentáció vagy egyéb formában, hogy az nekik is, társaiknak is az *alkotás élményét* közvetítse.

VI.
A matematikaórák is keretet biztosítanak az *együttműködés gyakorlására*. A pedagógusok természetesnek tekintik, hogy a valódi csoportmunkát sokféle érzelem, vita, konfliktus kíséri. Ez nem elvesztegetett időt jelent, hanem a tanulás lényegi eleme: az együttműködés képessége ezen az úton fejlődik.

VII.

A matematikatanulásba bekapcsolt elbeszélő elemeknek (gyakorlati alkalmazások, matematikatörténeti érdekességek stb.) igen nagy a jelentőségük abban, hogy *a matematika természetét, jelentőségét az egyén és a társadalom életében minden tanuló átlássa*, azok is, akik saját tapasztalataikon, csupán a problémamegoldásokon keresztül nem érik el ezt a szintet.

FOGALMAK, ÖSSZEFÜGGÉSEK, ALGORITMUSOK

Ez a rész az elsajátítandó fogalmakat, összefüggéseket, algoritmusokat tartalmazza. A minimumkövetelmények (megfelelt) lényegében olyan ismeretek, amelyeket a tanulók általában már az általános iskolában elsajátítanak, akkor is, ha egyébként nem jó a tanulmányi eredményük. Azért tüntettük fel, mert gyakran előfordul, hogy egy-egy tanulónak valamely részterületen komoly hiányosságai vannak, tehát az alapokat pótolni szükséges. Ezek az alapok jelentik a minimumkövetelményeket. Az optimális követelmények (kiválóan megfelelt) a művelt, középszinten képzett tanulók ismereteit sorolják fel, amelyek a közép- majd felsőfokú továbbtanuláshoz is elvezethetnek. A tanuló érdeklődésének megfelelő néhány területen néhány elem alapos elsajátítása már elegendő alapot jelenthet a Kiválóan megfelelt minősítés elérésére, ha a tanuló a minimumkövetelményeknek minden részterületen megfelel.

Az alábbi táblázatban először a 9. évfolyam követelményei, majd újrakezdett számozással a 10. évfolyam követelményei szerepelnek.

Témakör	**Fogalmak, összefüggések, algoritmusok**	
1. A valós számok. Mik azok a nem valós számok?	Megfelelt	A tanuló képes megadott számok elhelyezésére a számegyenesen, meg tudja mutatni, hol a helye a kis egészeknek, a nagy kerekszámoknak, ismerős törteknek. (A számokat a mentális számegyenesnek, vagyis a mindennapi szükségletekhez illeszkedően válasszuk.)
	Kiválóan megfelelt	A számhalmazok elnevezésének ismerete, a halmazok megadása példák felsorolásával, a racionális szám és az egész szám definíciója. A valós számok és a számegyenes közötti kapcsolat ismerete.

2. Számolás zsebszámológéppel, számítógéppel, becslés, fejszámolás	Megfelelt	A tanuló képes az alapműveletek elvégzésére számológéppel, és gyakorlott a fejszámolásban kétjegyű számokkal.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló képes összetett számolások elvégzésére: becslés, számolás, ellenőrzés. Képes felelősséget vállalni a kapott, általa ellenőrzött eredmény helyességéért.
3. Titkosítás, kódolás, számelmélet. Bizonyosság-bizonytalanság, érvelés	Megfelelt	A tanuló képes az egyjegyűek gyors, hiba nélküli szorzására, egyszerű esetben néhány ismerős szám szorzattá bontására.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló ismeri az alapvető oszthatósági szabályokat: 2, 3, 4, 5, 6, 9. Képes a számok prímtényezőkre bontására, ismeri a négyzetszámokat 144-ig. Ismereteit alkalmazni tudja a törtek egyszerűsítésére.
4. Gondoltam egy számot… Nyitott mondatok	Megfelelt	A tanuló képes az egyszerű egyenletek, mint pl. 2x+3=7 megoldására mérlegelvvel. Képes szöveget alkotni egyszerű egyenlethez. A tanuló képes az egyenletet értelmező, egyszerű szövegesek alapján egyenletek felírására és megoldására, pl. Kabátot vettem és még 12 000 Ft-ért cipőt. Összesen elköltöttem 28 000 Ft-ot. Mibe kerül a kabát?
	Kiválóan megfelelt	A tanuló képes a példatárak szokásos, egyszerűbb szöveges feladatainak korrekt, önálló megoldására.
5. Grafikonok mindenhol. Koordináta-rendszer	Megfelelt	A tanuló képes az újságokban, tankönyvekben található grafikonok legfontosabb információinak a leolvasására. Tud pontokat ábrázolni a koordináta-rendszerben, és észreveszi a kapcsolatokat a sakkal, a nézőtéri ülések számozásával stb.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló képes a grafikonok elemzésére matematikai ismereteinek a felhasználásával. Tud egyeneseket, félsíkokat és egyéb alakzatokat ábrázolni a koordináta-rendszerben.
6. Térképek, alaprajzok	Megfelelt	A tanuló képes a hasonlóság matematikai és hétköznapi értelmének megkülönböztetése, pl. Két ember hasonlít egymáshoz, ha nagyjából megegyeznek az arcvonásaik, a termetük. Két téglalap, ha az oldalak aránya pontosan megegyezik. A tanuló képes szabadkézzel hasonló alakzatokat rajzolni. Eligazodik a számára ismerős térképen.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló képes geometriai szerkesztéseket elvégezni: eltolás, forgatás, tükrözés, kicsinyítés, nagyítás. A számára idegen táj térképén is eligazodik.
7. A tangram játék. Speciális négyszögek, háromszögek, példák nevezetes vonalakra	Megfelelt	A tanuló képes az adott alakzatok közül megadottak kiválasztására, pl. két egybevágó, két hasonló alakzat, illetve egyenlő oldalú háromszög, a téglalap, a négyzet, kör, ellipszis.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló képes a speciális négyszögek (rombusz, paralelogramma, téglalap, négyzet, trapéz) definiálására, ismeri azok fontosabb tulajdonságait, nevezetes vonalait, egyszerűbb „Ha.. akkor…” állításokat, pl. ha a négyszög átlói felezik egymást, akkor a négyszög paralelogramma.

8. Mérőműszerek, mérőeszközök, mérés	Megfelelt	A tanuló képes megmutatni, mennyi az 1 cm, az 1 m és elmondani, mi van az iskolától 1 km-re Képes becslést adni szögek nagyságára, pl. ez nagyobb, mint a derékszög fele. Téglalap kerületét meg tudja mérni, ki tudja számítani.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló ismeri a szokásos mértékegységeket és jártas az átváltásukban. Tájékozott a szögmérésben, ismeri a fok és az ívmérték fogalmát. Ki tudja számítani a kör kerületét, a körívek hosszát. Ismeri a szögfüggvények fogalmát, a derékszögű háromszögekben, képes egyszerű alkalmazásokra, a mért és számított adatok összehasonlítására.
9. Most mi végzünk felmérést! Statisztikai adatok gyűjtése, rendszerezése	Megfelelt	A tanuló képes a számára érdekes, jelentést tartalmazó adatok elrendezésére, csoportosítására, az erre alkalmas esetekben átlagszámításra.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló ismeri a legfontosabb statisztikai jellemzőket, ismeri a módusz, medián és az átlag fogalmát, tudja, mikor melyik középértéket célszerűbb alkalmazni.
10. Mit lehet nyerni a lottón és a totón? Néhány kombinatorikai feladat	Megfelelt	A tanuló képes az egyszerű sorba rendezési feladatok kiszámítására, összetettebb kombinatorikai feladatokban képes egy vagy néhány, a feltételeket kielégítő megoldást megtalálni.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló tanult ismeretei alapján képes kiszámítani néhány szerencsejáték, pl. a totó, lottó esetében a biztos telitalálathoz szükséges szelvények számát.
1. Véges és végtelen halmazok	Megfelelt	A tanuló képes halmazok (egészek, törtek, racionális, irracionális és a-nál kisebb, b-nél nagyobb stb.) megadására felsorolással, illetve a felsorolás megkezdésével
	Kiválóan megfelelt	A tanuló képes a végtelen halmazok összehasonlítására, pl. a párosak és egészek kölcsönösen egyértelműen egymáshoz rendelhetők.
2. Hogyan számoljunk nagyon nagy számokkal? A számok normál alakja	Megfelelt	A tanuló képes azonos nagyságrendű számok összeadására és szorzására, más, de egyszerű esetekben is.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló képes számolni kicsi és nagy számokkal, keverten is, képes nagyon eltérő nagyságú számokat tartalmazó, de egyébként egyszerű szöveges feladatokat megoldani.
3. Az áfa és más adók. Ne fizessünk többet, mint amennyit kell! Arányossági feladatok	Megfelelt	A tanuló képes a gyakran előforduló százalékok értelmezésére, egyszerű számításokra, pl. fejszámolás az árleszállításokkal kapcsolatban, utánaszámolás a banki kamatoknak. Ki tudja számítani az adót leegyszerűsített feladatokban.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló képes a szokásos százalékszámítási feladatok megoldására, az adó kiszámítására egyszerűbb esetekben, de valódi adatokkal.

4. Bonyolultabb számolások, bűvészmutatványok a számokkal. Algebrai kifejezések	Megfelelt	A tanuló képes elvégezni a hatványozást és a gyökvonást egyszerű, fejben könnyen kiszámítható példákon. Képes a megoldóképlet alkalmazására egész együtthatós, 0-ra rendezett egyenletek esetében, és képes a gyökök ellenőrzésére behelyettesítéssel.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló képes hatványozni, gyököt vonni: becslés, kiszámítás géppel, kiolvasás táblázatból. Képes algebrai azonosságokat alkalmazni, valamint különböző másodfokú egyenleteket megoldani.
5. Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása számolás nélkül. Egyenletek, egyenlőtlenségek megoldása grafikusan	Megfelelt	A tanuló képes parabola rajzolására a koordináta-rendszerben, parabola és egyenes metszéspontjának közelítő leolvasására.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló képes függvények ábrázolására, a metszéspontok leolvasására, számítással történő ellenőrzésre, a függvények közötti kisebb-nagyobb reláció megállapítására.
6. Geometriai mérések, számítások	Megfelelt	A tanuló ráismer a fontosabb alakzatokra. Képes látott, kézbe fogott testek összehasonlítására térfogat, illetve felszín szempontjából, szemléletes úton felismeri a nagy különbségeket és a közel azonos értékeket is. Képes képletbe helyettesítésre egyszerű esetekben.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló képes térfogat és felszín becslésére számadatok alapján, a számítások elvégzésére, a kapott eredmények összehasonlítására.
7. Miért és mikor bízhatunk a közvélemény-kutatásokban?	Megfelelt	A tanuló ismeri a mintavétel fogalmát, képes a véletlen mintavétel alapján végzett következtetések megbízhatóságáról helyes véleményt alkotni.
	Kiválóan megfelelt	A tanulónak vannak ismeretei a matematikai statisztika feladatairól és lehetőségeiről.

TERMÉSZETTUDOMÁNYOS KOMPETENCIA

Bevezetés

A természettudományos műveltség komplex, összetett fizikai, kémiai, biológiai és földrajzi, ismeretanyagot összefogó természettudományos kompetenciát feltételez.

Jelen kerettanterv a természettudományos kompetencia fejlesztése érdekében úgy integrálja, a már meglévő tanulói ismeretanyagot, hogy közben figyelembe veszi a megvalósításhoz rendelkezésre álló pedagógus-erőforrásokat, azaz tematikailag moduláris jellegű. A négy tantárgy keretében az alapfokú oktatás során elsajátított ismereteket szintetizálva, rendszerezve az a célja, hogy a Nat pedagógiai céljainak megfelelően a természettudományos kompetencia fejlesztésével olyan felelős, döntésképes állampolgárok nevelése, akik olyan tudásnak kerülnek a birtokába, amelynek segítségével képesek áttekinteni a társadalmi-gazdasági és a természeti-ökológiai rendszerek közötti összefüggéseket, és ismereteiket a mindennapi élet szempontjából fontos döntéseik során a hétköznapokban, a társadalmi cselekvéseikben alkalmazzák.

Kiemelt cél, hogy a tanulók választott szakmájukkal kapcsolatos társadalmi-gazdasági és természeti jelenségeket megismerjék, és azokat a későbbiekben felhasználják.

Feladata a környezettudatos magatartásnak, a felnőtt ember felelősségérzetének a kialakítása a természet–társadalom–technológia sajátos egymásra hatásában.

Feladata, hogy felismertesse a tanulókkal a természettudományos ismeretek szükségességét, gyakorlati hasznát a felnőttlét hétköznapjaiban, valamint azt, hogy a jelenségek nem elszigetelten, önmagukban játszódnak le, hanem hatnak egymásra és környezetükre is.

A tanulók a mindennapi életben megfigyelhető természeti jelenségek (biológiai, kémiai, fizikai, földrajzi) megfigyelésével, a hétköznapokra jellemző problémafeladatok megoldásával olyan megismerési, elemzési, értelmezési, tanulási technikákat sajátíthatnak el, amelyek nélkülözhetetlenek lehetnek az életben.

Ennek érdekében a témaköröket célszerű mindig egy hétköznapi jelenség, folyamat felvetésével indítani, majd a közben körvonalazott és megfogalmazott konkrét szabályokkal, törvényekkel lezárni. A tanulók aktív tanulási folyamatának motiválásával az önálló megismerő-, elemző-, értelmezőtevékenység fejlesztésére kell törekednünk. Az irányított önálló tevékenykedtetés segíti a tanulás tanulását is. A kerettanterv éppen ezért tartalmaz javaslatot a változatos oktatásszervezési módok (frontális, csoport-, páros munka) és oktatási módszerek (előadás, magyarázat, megbeszélés, vita, szemléltetés, tanulói referátum, projektmódszer, kooperatív technikák) használatára. A javasolt eszközök/módszerek természetesen a helyi tantervben a helyi sajátosságoknak megfelelően formálhatók, tölthetők meg tartalommal, az egyes témakörök és témák szükségszerűen részletezhetők.

A tantárgy tanítása – különböző mértékben ugyan, de – hozzájárul szinte az összes kompetenciaterület fejlesztési feladataihoz, melyeket témakörönként jelzünk.

9. évfolyam

Óraszám: 72

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek, tanulásszervezési eljárások, módszerek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. Tudomány (természettudomány), technika, társadalom 2 óra	**a) Az egyén (az ember), a tudomány, a technika és a társadalom kapcsolata 1 óra**	A tudomány, a technika, a társadalom fejlődésének kapcsolata, valamint az ember (egyén) szerepe e kapcsolatokban.	Három szókártya, három fogalom: tudomány, technika, társadalom. A tanulók önállóan próbálják körüljárni a fogalmakat korábbi tanulmányaik, ismereteik alapján, majd azokat osztályszinten összesítve fogalmazzák meg. Ellenőrzésként interneten keressék meg a három fogalom meghatározását. Irányított közös beszélgetés során ismerjék fel a tudomány–technika–társadalom fejlődésének egymásra hatását, kapcsolatát. Érveljenek az ember felelősségének fontossága mellett a tudomány, a technika és a társadalom változásainak vonatkozásában.	**Kiemelt kompetenciák** Alapvető tudományos fogalmak, módszerek ismerete, etikai kérdések iránti érdeklődés, kritikus és kíváncsi attitűd, a természeti világ alapelveinek ismerete, a tudományos elméletek társadalmi folyamatokban játszott szerepének ismerete, megértése. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: információgyűjtés és -feldolgozás, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, halott és olvasott szöveg értése, helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban. Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás.
	b) Ismerjük meg a természetet! 1 óra	A természeti jelenségek, történések megfigyelésének módszerei (kísérlet, megfigyelés, modellezés, szimuláció).	Frontális tanári bemutató, tények, adatok gyűjtése: megfigyelés, mérés, számítások, kísérletek, modellezés, szimuláció. Egyéni munka: mai tudományos modellek felkutatása, szimulációk bemutatása (internet).	

				A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, IST-eszközhasználat képessége, korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, a tanultak széles körű alkalmazása az élet minden területén, új ismeretek elsajátítása, feldolgozása, beépítése, munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Felkészülés a felnőttlét szerepeire A tanulás tanítása Gazdasági nevelés Környezettudatosságra nevelés **Műveltségi területek** Ember és társadalom, Földünk – környezetünk, Ember a természetben, Informatika
2. Az anyag 46 óra	**a) Környezetünk anyagai 16 óra**	Az emberi hétköznapok anyagai.	Frontális munka: Milyen anyagok alkotják a hétköznapi élet tárgyait? Táblán csoportosítás: természetes és mesterséges anyag. Csoportmunkában a tanulók a háztarásokban használt tárgyak mellé sorolják fel, milyen anyagokból készültek azok (egy tárgy többféle anyagból is előállítható). A csoportmunka során összegyűjtött információk közös rendszerezésével	**Kiemelt kompetenciák** Alapvető tudományos fogalmak, módszerek ismerete, az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete, a természettudományos műveltség alkalmazása a problémamegoldásban, természettudományos és műszaki műveltséget igénylő döntések meghozatala,

		A világ felépítésének anyagelvűsége – elemi részecskék, atomok, ionok, molekulák, vegyületek. Szervetlen és szerves anyag. Élő és élettelen anyag.	tegyenek megállapítást: a tárgyak funkciója határozza meg, hogy milyen anyagból készülnek, az anyag tulajdonsága annak szerkezetével függ össze. Előre kiadott otthoni gyűjtőmunka: az anyagszerkezet kutatásának története. Az anyagszerkezet (rész-egész kapcsolata) elemzése modellek segítségével: atommodell, molekulamodellek stb. tanári irányítással. Ötletroham: minél több anyag felsorolása a hétköznapi életből, melyeket a táblán feltüntetnek. Tanár által irányított kooperatív csoportmunka – Rendelkezésre bocsátott szakirodalom, internet segítségével fogalommeghatározás és az összegyűjtött anyagok csoportosítása: természetes és mesterséges anyag, szerves és szervetlen anyag, egyszerű és összetett anyag, élő és élettelen anyag. Egyszerű kísérletek: oldatok és keverékek vizsgálata, különbségük. Kísérlet: keverékek szétválasztása (ülepítés, szűrés), mechanikai szennyvíztisztítás. Oldatok készítése (töménység): növényvédő szerek oldata, mosószerek és tisztítószerek oldatai, por alakban kapható antibiotikumok oldatainak elkészítése stb.	szándék és képesség a fenntartható fejlődés érdekében a lokális és globális vonatkozású cselekvésre, biztonság és fenntarthatóság tisztelete a tudományos és technológiai fejlődés hatásaival kapcsolatban. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: információgyűjtés és -feldolgozás, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, halott és olvasott szöveg értése, helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban. Matematikai kompetencia: számok, mértékek és struktúrák, alapműveletek ismerete, alapvető matematikai elvek és folyamatok alkalmazása az ismeretszerzésben és a problémák megoldásában. Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás. A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, IST-eszközhasználat képessége, korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, a tanultak széles körű alkalmazása az élet minden területén,
	b) Az anyag szerkezetének és tulajdonságának kapcsolata **15 óra**	Halmazállapot. Vezetőképesség (elektromos, hő).	Kísérlet, megfigyelés, mérés (csoportmunkában): halmazállapot-változások (pl. víz), exoterm és endoterm változások, elektromos vezetőképesség (vezetők és	

		Tulajdonság és felhasználhatóság. Szerkezetben az energia – vegyületek képződése és bomlása.	szigetelők), hővezető képesség. Táblázati adatok, grafikonok elemzése, értelmezése (pl. olvadási görbe). A csoportok bemutatják a kísérletek eredményeit. Frontális munkában az eredmények rendszerezése, összegzése során következtetéseket fogalmaznak meg a tulajdonság és a szerkezet összefüggésére, a felhasználhatóságra. Tanári bemutató kísérlet: kémiai egyesülések és bomlások energetikai változásainak megfigyelése. A kísérleti tapasztalatok alapján a tanulók két csoportban gyűjtenek példákat kémiai bomlások és egyesülések hétköznapi jelenségeire, azok gyakorlati hasznaira, negatív hatásaira. Tanulói referátum: a robbanómotor működése – mire való az üzemanyag? Tanuló kísérlet: az égés jelensége. Szituációs játék előzetes kutatómunka alapján: interjú egy tűzoltóval – különböző tűzeseteknél, különböző helyzetekben milyen tűzoltási módszereket alkalmaznak.	új ismeretek elsajátítása, feldolgozása, beépítése, munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása. Szociális és állampolgári kompetencia: a fenntartható fejlődés támogatása. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Felkészülés a felnőttlét szerepeire A tanulás tanítása Gazdasági nevelés Környezettudatosságra nevelés Testi és lelki egészség **Műveltségi területek** Ember és társadalom, Földünk – környezetünk Ember a természetben Informatika Matematika Életvitel és gyakorlati ismeretek
	c) Kémia a háztartásban **5 óra**	Élelmiszerek, gyógyszerek mosó- és tisztítószerek, festékek, növényvédő szerek, műtrágyák.	Projekt (csoportmunka): a mindennapi élet során a háztartásokban használt kémiai anyagok csoportosítása, legfőbb jellemzőinek meghatározása, megismerése. Környezettudatos magatartást formáló projektmunka elkészítése, annak bemutatása, értékelése.	
	d) Az élőlény **10 óra**	Szerves molekulák, sejtek, szövetek szervek, szervrendszerek, szervezet. Szervezet=élőlény	Tanári demonstráció modellek segítségével: az élő szervezet szervezeti hierarchiája. Kooperatív munka önállóan választott információforrások felhasználásával	

		(individuum) sejt=építőegység – sejt=önálló élőlény. Életjelenségek. Növény vagy állat?	(könyvtár, internet, folyóiratok, szakember megkérdezése): fehérjék, zsírok, szénhidrátok, nukleinsavak szerkezetének, biológiai funkciójának feldolgozása, falitábla készítése. Sejt mikroszkopikus vizsgálata, egysejtű élőlények megfigyelése. Szövetek mikroszkopikus vizsgálata, megfigyelés, tapasztalat alapján a szövet szerkezetének és funkciójának kapcsolata. Film megtekintése és elemzése alapján az életjelenségek fogalmának meghatározása, életjelenségek felsorolása, csoportosítása. A növények és állatok közti alapvető különbségek megfogalmazása.	
3. Lakóhelyünk **24 óra**	**a) Univerzum** **4 óra**	Világűr, égitestek, csillagok, bolygók. Naprendszer. Űrkutatás jelentősége	Szituációs játék Képzeletbeli űrutazás élménybeszámolója: a világűr „alkotórészei”, égitestek, galaxisok, csillagrendszerek. Modell és film segítségével a Naprendszer bolygóinak, mozgásainak bemutatása. Az idő számításának (kronológia) története: Miért 24 óra egy nap? Hány nap egy év? Forráselemzés: különböző naptártípusok, különböző civilizációk időszámításai (egyiptomi, azték, maja, Julianus-naptár, Gergely-naptár). Egyéni kutatómunka: könyvtár, internet – Mely tudományterületek szolgálatában áll az űrkutatás? Milyen gyakorlati vívmányai vannak? (pl. Interferon) Az új információk bemutatása önálló kiselőadás formájában.	**Kiemelt kompetenciák** A természeti világ alapelveinek ismerete, alapvető tudományos fogalmak, módszerek ismerete, az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete, természettudományos műveltség alkalmazása a problémamegoldásban, áltudományos, egyoldalúan tudomány- és technikaellenes megnyilvánulások kritikája, szándék és képesség a fenntartható fejlődés érdekében a lokális és globális vonatkozású cselekvésre, a biztonság és fenntarthatóság tisztelete a tudományos és technológiai fejlődés hatásaival kapcsolatban.
	b) A Föld nevű bolygó **8 óra**	A Föld szerkezete – kőzetburok, vízburok, légkör.	Forráselemzés: a Föld kialakulásának története. Modellelemzés: a Föld szerkezete.	

		A geoszféra mozgásjelenségei. A geoszféra és az emberi tevékenység kölcsönhatása. Életfeltételek.	Csoportmunka: a geoszféra mozgásjelenségeinek magyarázata – kontinensek mozgása, földrengés, szökőár, tengeráramlások, levegőáramlások, azok hatása (előny és hátrány) az élővilágra, a társadalmakra, a gazdasági életre. Csoportmunka: üvegházhatás, savas esők, eutrofizáció, az ózonpajzs-sérülés okainak a feltárása, ismeretterjesztő prezentáció készítése a megelőzés egyéni lehetőségeiről, az egyén személyes felelősségéről. Vita és érvek Lehet-e élet a Földön kívül? Nemere István, Erich von Däniken könyvei.	**Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: információgyűjtés és -feldolgozás, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, halott és olvasott szöveg értése, helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban, szövegalkotás, az esztétikai minőség tisztelete. Matematikai kompetencia: számok, mértékek és struktúrák, alapműveletek, alapvető matematikai reprezentációk fejlődő ismerete, matematikai fogalmak, összefüggések és koncepciók megértése. Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás, komplex információ előállítást, bemutatást és megértést segítő eszközök használata. A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, IST-eszközhasználat képessége, korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, a tanultak széles körű alkalmazása az élet minden területén, új ismeretek elsajátítása, feldolgozása, beépítése, munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása,
	c) Magyarország **10 óra**	Tiszán innen Dunán túl – Magyarország természeti adottságai (domborzat, éghajlat, vízrajz). Magyarország gazdasága és társadalmi jellemzői.	Földgömb vagy internet segítségével Magyarország megkeresése az európai kontinensen. Kooperatív csoportmunka: különböző térképtípusok és önállóan választott információforrások segítségével az ország domborzati, vízrajzi, éghajlati adottságainak összegyűjtése. A csoportok néhány diás prezentációt készítenek, majd bemutatják azokat társaiknak. Kooperatív munka: nyomtatott idegenforgalmi tájékoztató prospektus készítése a hazai tájegységekről (természeti adottságok, látnivalók). Csoportmunka: a tanulók megkeresik az összefüggést a természeti adottságok és a gazdasági lehetőségek között. Gazdasági folyóiratok cikkeinek elemzése: Magyarország jelenlegi gazdasági mutatóinak és társadalmi szerkezetének, változásainak kapcsolata. Frontális összegzés tanári irányítással.	

	d) Utazzunk! **2 óra**	Térképhasználat, tájolás, tájékozódás.	Kooperatív munka: utazás megtervezése megadott úti cél vonatkozásában, az utazás tervezése gépkocsival/tömegközlekedéssel, szállás és étkezés megszervezése, látnivalók, programok. A tanulók maguk döntik el, hogy milyen információforrást használnak (internet, utazási iroda, turisztikai hivatal, útvonaltervező program használata stb.). Leggyorsabb útvonal, legrövidebb útvonal.	szükség esetén tanács, információ és támogatás kérése. Szociális és állampolgári kompetencia: a fenntartható fejlődés támogatása, különböző nézőpontok megértése és figyelembevétele, a társadalmi-gazdasági fejlődés iránti érdeklődés. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: a gazdaság átfogóbb működésének megértése, elemzési képesség, tapasztalatok értékelése, egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: az esztétikum mindennapokban betöltött szerepének a megértése. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Hon- és népismeret Gazdasági nevelés Környezettudatosságra nevelés A tanulás tanítása **Műveltségi területek** Ember a természetben Ember és társadalom Földünk – környezetünk Informatika Magyar nyelv és irodalom

10. évfolyam

Óraszám: 36

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek, tanulásszervezési eljárások, módszerek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. Az emberi szervezet **18 óra**	**a) Önfenntartás** **14 óra**	Az önfenntartás fogalmának tisztázása, önfenntartó életműködések. Mozgás, a mozgás-szervrendszer betegségei. Táplálkozás, táplálkozási rendellenességek, egészséges táplálkozás.	Csoportmunka: a tanulók különböző szókártyák közül gyűjtik össze az önfenntartó életműködéseket, majd saját tapasztalataik alapján megfogalmazzák azok létfontosságát. A mozgás mechanizmusának elemzése demonstrációs modellek segítségével. Egyéni gyűjtőmunka mozgásszervi megbetegedésekről, sérülésekről (izomláz, ínszalag szakadás, csontritkulás, csonttörés, ficam, rándulás, bokasüllyedés, gerincferdülés, lúdtalp), azok okainak megvitatása, kapcsolata az életmóddal. Frontális szemléltetés demonstrációs modell (torzó) használatával: a szervrendszer részeinek felismerése, azok testen belüli elhelyezkedésének ismerete. Csoportos kutatómunka nyomtatott, illetve digitális információhordozók segítségével: táplálkozási rendellenességek (anorexia, bulimia, kóros soványság, kóros elhízás, gyomorfekély) következményei, veszélyei. Profilkészítés: kórosan elhízott, illetve vészesen sovány ember profiljának bemutatása.	**Kiemelt kompetenciák** Alapvető tudományos fogalmak, módszerek ismerete, etikai kérdések iránti érdeklődés, kritikus és kíváncsi attitűd, a természeti világ alapelveinek ismerete. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: információgyűjtés és -feldolgozás, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, halott és olvasott szöveg értése, helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban, mások megismerésének igénye. Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, komplex információ-előállítást, -bemutatást és –megértést segítő eszközök használata,

		Légzés, a légzőszervrendszer betegségei.	Irányított vita a tanulók előzetes ismereteinek felhasználásával az egészséges táplálkozásról (táplálék összetétele, tápanyagtartalma, energiatartalma – kcal, kJ). A tanulók érveljenek a vegetáriánus, illetve a „mindenevő” táplálkozás mellett/ellen. Szónoki beszéd: egyéni munkában a tanulók mutassanak rá a vegetáriánus táplálkozás rejtett veszélyeire, érveljenek a kiegyensúlyozott, változatos „mindenevő” táplálkozás mellett, tekintettel arra, hogy táplálkozási szervrendszerünk felépítése és működése a mindenevő evolúciós eredetre utal (fogazat, tápcsatorna hossza, tagoltsága, emésztőnedveink/emésztőenzimeink működése). Frontális szemléltetés demonstrációs modell (torzó) használatával: a szervrendszer részeinek felismerése, azok testen belüli elhelyezkedésének ismerete. Páros munka, kísérlet/megfigyelés: a tanulók egymás légzésének (nyugodt állapotban, majd némi mozgás, pl. guggolás beiktatása után) megfigyelésével elemezzék a kilégzés és belégzés folyamatát, és ismerjék fel, hogy abban mely szervek hogyan vesznek részt. Gyűjtsék össze a leggyakoribb légzőszervrendszeri betegséget (nátha, mandulagyulladás, légcsőhurut, asztma, TBC). Két csoportban készítsenek meggyőző kampányanyagot (prezentáció, plakát, ismeretterjesztő szóróanyag – szabadon választható, hogy melyiket készítik el) a dohányzás káros hatásaival kapcsolatban.	internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás. Szociális és állampolgári kompetencia: a saját fizikai és mentális egészségre vonatkozó ismeretek, az egészséges életvitel meghatározó szerepének megértése, az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetésmentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete, különböző nézőpontok figyelembevétele, megértése, a személyes előítéletek leküzdése, az emberi jogok teljes körű tisztelete. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, kreativitás. A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, IST-eszközhasználat képessége, korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, a tanultak széles körű alkalmazása az élet minden területén, új ismeretek elsajátítása, feldolgozása, beépítése,

		Az anyagszállítás élettani szerepe és rendellenességei.	Frontális szemléltetés demonstrációs modell (torzó) használatával: a szervrendszer részeinek felismerése, azok testen belüli elhelyezkedésének ismerete. Frontális beszélgetés: saját tapasztalatok alapján összegyűjtött rendellenességek (szívinfarktus, szívroham, vérnyomás problémák, szélütés, agyvérzés, embólia, trombózis, visszérgyulladás) tüneteinek, okainak megvitatása során ismerjék fel a tanulók az anyagszállítás élettani jelentőségét, az életmód kihatását a szervrendszer működésére. Tanuló kísérlet: vérnyomásmérés (nyugodt állapotban különböző tanulóknál, kávé, tea elfogyasztása után, fizikai igénybevétel után). Az adatok értékelése után közösen fogalmazzák meg az életmód és a keringés működésének kapcsolatát. Profilkészítés csoportmunkában (minden csoport más feladatot dolgoz fel): az egyes csoportok készítsék el egy magas vérnyomásban szenvedő, egy szívinfarktuson átesett, illetve egy áramütést szenvedett ember profilját. Az elkészített profilokat figyelemfelkeltő plakát formájában jelenítsék meg társaik számára. Laboratóriumi vérképeredmény értelmezése – Mi olvasható ki belőle? Tanulói referátum: Az áramütés jelensége és következményei (fizikai magyarázat), legfontosabb balesetvédelmi szabályok (megelőzés).	munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Felkészülés a felnőttlét szerepeire Testi és lelki egészség Énkép, önismeret Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés A tanulás tanítása **Műveltségi területek** Ember és társadalom, Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk – környezetünk Ember a természetben Informatika

		A kiválasztás jelentősége, a kiválasztó szervrendszer rendellenes működése. Az immunrendszer részei, feladata, betegségei.	Frontális szemléltetés: demonstrációs modell (torzó) használatával a szervrendszer részeinek felismerése, azok testen belüli elhelyezkedésének ismerete. Ha megoldható, művesekezelő állomás meglátogatása során szerzett tapasztalatok alapján a tanulók fogalmazzák meg a kiválasztó funkciók feladatának létfontosságát – miért és mitől kell a vért megtisztítani. Irányított frontális beszélgetés: a szaunázás hatásai során ismerjék fel, hogy a bőr is fontos szereplője a kiválasztás folyamatának (verejtékezés). Saját tapasztalatok alapján gyűjtsék össze a kiválasztás folyamatának, szerveinek betegségeit, rendellenességeit (vesemedence-gyulladás, vesekő, „felfázás”, hólyaghurut), valamint azok megelőzésének lehetőségeit. Egy AIDS-ről szóló film megtekintése alapján a tanulók fogalmazzák meg az immunrendszer működésének lényegét, fontosságát. Frontális tanári demonstráció segítségével ismerjék meg az immunrendszer részeit (bőr, bélcsatorna, fehérvérsejtek, nyirokszervek, nyirokrendszer). Gyűjtőmunka: gyermek- és felnőttkori védőoltások – az aktív és a passzív immunizálás lényege. Szónoki beszéd: a tanulók fogalmazzanak meg olyan érvelést, amellyel rámutatnak arra, hogy a védőoltások beadása társadalmi felelősséget is jelent, nem csupán egyéni döntés kérdése (munkából kiesők – termeléscsökkenés, szolgáltatások akadozása stb.). Egyéni ismeretterjesztő kiselőadás készítése az allergiás megbetegedés lényegéről.	

			Vércsoportok – véradás. Interjúkészítés családtagokkal ♦ Van-e véradó a családban? Milyen orvosi vizsgálatok előzték meg a véradást? Kapott-e valaki már vért? Szerzett információk frontális megbeszélése, közös válaszkeresés az alábbi kérdésre: Miért nem kaphat mindenki mindenkitől vért, illetve miért nem adhat mindenki mindenkinek vért? Természetfilm megtekintése során adott megfigyelési szempontok mentén a tanulók megfogalmazzák az érzékelés biológiai feladatát.	
		Érzékelés, érzékszervek: látás, hallás, szaglás, bőrérzékelés.	Egyszerű tanulókísérletekkel, érzékelési gyakorlatokkal elkülönítik és csoportosítják az érzékszervek működését kiváltó ingereket, valamint különbséget tesznek észlelés és érzékelés között. Saját tapasztalat alapján gyűjtsenek össze érzékszervi megbetegedéseket Csoportmunka: az összegyűjtött megbetegedések okainak feltárása, a nem öröklötten kialakuló rendellenességek megelőzésének lehetőségei.	
		Szabályozás: az idegrendszer felépítése, működése, idegsejtek, idegek, agyvelő, gerincvelő, az idegrendszer rendellenességei.	Szakirodalom segítségével két csoportban az idegi, illetve a hormonális szabályozás lényegét fogalmazzák meg a tanulók. A szabályozás és vezérlés menetének összehasonlítása folyamatábra elemzésével. Frontális tanári szemléltetéssel a tanulók felelevenítik az idegrendszer alkotóelemeit, felépítését. Tudatmódosító szerek (alkohol, drog, gyógyszerek) központi idegrendszeri hatásai – film megbeszélése. Szakértői mozaik: az alkohol, drog, gyógyszerek, hígítók, ragasztók idegrendszer	

			működését befolyásoló hatásai. Az azonos témát feldolgozó csoporttagok összeülve megbeszélik, összegzik tapasztalataikat, majd saját csoporttársaiknak ismertetik a feldolgozott anyagot. A feladat végén a csoportok által összegyűjtött ismeretekből közös plakát készül. A stressz eredményei – alvászavar, depresszió. Tanár által irányított frontális vita ♦ Csak „rossz" stressz létezik? A vita során a tanulók ismerjék fel, hogy az emberi szervezetet érő stressztényezők milyensége, mennyisége, időbelisége, az adott szervezet fizikai és mentális állapota befolyásolja az általuk kiváltott élettani reakciókat. Profilkészítés egyéni munkával: depresszióban szenvedő egyén tüneteiről.	
		Hormonális szabályozás, belső elválasztású mirigyek működése, hormonális zavarok.	Frontális szemléltetés demonstrációs modell (torzó) használatával: a belső elválasztású mirigyek felismerése, azok testen belüli elhelyezkedésének ismerete. Kooperatív csoportmunka: az egyes csoportok különböző kórképet dolgoznak fel, majd ismeretterjesztő plakátot készítenek. Az elkészült plakátokból ismeretterjesztő kiállítást rendeznek. A plakátokat az osztály közösen értékeli tartalmi és formai szempontok alapján. A feldolgozáshoz a csoportok fényképeket kapnak, melyeken olyan jellegzetes betegségtünetek (Basedow-kór, hipofízer, törpe stb.) figyelhetők meg, amelyeket a rendellenes hormonműködés okozza. A tünetek alapján a tanár által rendelkezésre	

			bocsátott információforrások segítségével kell kideríteniük a rendellenesség okát. Civilizációs népbetegség a cukorbetegség – előzetes gyűjtőmunka során talált cikkek/esetleg cukorbeteg családtagokkal történt beszélgetés feldolgozásával a tanulók összegyűjtik a cukorbetegség jeleit, tüneteit, veszélyes szövődményi lehetőségeit. Profilkészítés a gyűjtött információk alapján: II. típusú diabétesz. Irányított frontális beszélgetés során megvitatják a megelőzés lehetőségeit. A téma végén kooperatív csoportmunkában (minden csoport más-más témát dolgoz fel) a tanulók egy-egy figyelemfelhívó demonstrációs anyagot készítenek valamely létfenntartó szervrendszeri rendellenesség, betegség megelőzésével kapcsolatosan, majd azokat bemutatják társaiknak.	
	b) Reprodukció (szaporodás) **4 óra**	Férfi és nő, elsődleges és másodlagos nemi jelleg, heteroszexualitás és homoszexualitás.	Elsődleges és másodlagos nemi jellegek meghatározása frontális beszélgetés során, demonstrációs eszközök felhasználásával. Irányított beszélgetés, vita a nemi identitásról, a nemek közti egyenlőségről, vita a másság elfogadásáról. A vitát célszerű a nemek közti egyenlőség kérdésével indítani, visszanyúlni történeti korokra, amikor még a két nem között társadalmi szempontból jelentős és szembetűnő különbséget tettek. A vita során mindenképp kerüljön meghatározásra a nemi identitás, valamint a másság fogalma a szexuális beállítottságot illetően. A tanulók ismerjék fel, hogy a heteroszexualitás, illetve a homoszexualitás nem akarat- és	

		Születésszabályozás, gyermekvállalás és fogamzásgátlás.	elhatározásfüggő (genetikai meghatározottság is), illetve azt, hogy a személyiség fejlődése során fontos mintaszerepe van a családnak. Csoportmunkában ismeretterjesztő előadás készítése a születésszabályozási módszerekről, az abortusz veszélyeiről. Jövőképalkotás a családalapításról, a gyermekvállalás felelősségéről.	
2. Anyag, energia, információ **18 óra**	**a) Élet és energia** **6 óra**	Az élőlények energiaszükséglete, a táplálék mint energiaforrás. Energiafelhasználás a háztartásokban: fűtünk, világítunk, gépeket működtetünk. Energiahordozók, energiaforrások, energiatípusok összehasonlítása.	Irányított közös beszélgetés Mihez kell az élőlényeknek az energia? Csoportmunka: hozott élelmiszerek tartalmának összevetése, tápérték vizsgálata. Vita a helyes és tudatos táplálkozásról ♦ Mikor és milyen táplálékra van szüksége a szervezetünknek? Kooperatív munka (az egyes csoportok eltérő feladatot dolgoznak fel, majd az összeállított információkat csoportokból egy-egy tag kiselőadásban ismerteti az osztállyal): egy nehéz fizikai munkát végző férfi, egy óvodáskorú kisgyermek és egy ülőmunkát végző hölgy energiaszükségletének meghatározása, megfelelő étrendjének összeállítása. Csoportmunka (szakértői mozaik): a tanulók csoportokban dolgoznak, minden csoport ugyanazt a komplex feladatot kapja. Írott és digitális információhordozók felhasználásával a megújuló és nem megújuló, illetve alternatív energiahordozók jellemzőinek kigyűjtése. A csoporton belül egyes csoporttagok más-más témakört feldolgozandó feladatot kapnak. Az egyes csoportok azonos témát feldolgozó tagjai konzultálnak egymással, összegzik	**Kiemelt kompetenciák** Alapvető tudományos fogalmak, módszerek ismerete, a természeti világ alapelveinek ismerete, az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete, a technológiák előnyeinek, korlátainak és társadalmi kockázatainak ismerete, új technológiák, berendezések megismerésének és működtetésének képessége. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: információgyűjtés és -feldolgozás, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, halott és olvasott szöveg értése. Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás.

		Atomenergia: hasznos, de veszélyes. Energiatakarékosság. Az energiatermelés és -felhasználás természeti és társadalmi hatásai.	ismereteiket, majd azokat a saját csoportjuknak előadják. Az elvégzett feladat eredményeként frontális formában közös témavázlat kerül a táblára. Dokumentumfilmek (Hirosima és Nagaszaki, Csernobil) megtekintése alapján vita az emberi felelősségről. Hova vezet(het)nek az atomenergiával kapcsolatos kutatások? Mire számíthat az emberiség? – A tanár a vita során ismerteti fel a tanulókkal, hogy a tudományos kutatómunka és az egyes innovációk a mindennapi élet szempontjából szükségesek, de rendkívül sok etikai kérdést vethetnek fel. Nem a kutatásnak vannak negatív, illetve pozitív következményei, hanem az eredmények alkalmazásának – ez az emberi felelősség kérdése. A Paksi Atomerőmű jelentősége (tanulmányút). Én így takarékoskodom – személyes példák felsorolása frontális formában. Egyéni munka: építsd meg a saját energiatakarékos otthonod! – Ötletek bemutatása, megvitatása (prezentáció, tervrajz). Kutatómunka csoportonként gazdasági folyóiratok cikkeinek tanulmányozásával: a gáz- és üzemanyagár változásainak oka, a globális felmelegedés jelensége, miért gazdagok az „olaj országok”.	Szociális és állampolgári kompetencia: a saját fizikai és mentális egészségre vonatkozó ismeretek, az egészséges életvitel meghatározó szerepének megértése. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, kreativitás. A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, IST-eszközhasználat képessége, korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, a tanultak széles körű alkalmazása az élet minden területén. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Környezettudatosságra nevelés Gazdasági nevelés Felkészülés a felnőttlét szerepeire Testi és lelki egészség A tanulás tanítása **Műveltségi területek** Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek

	b) Energia, munka, mozgás **6 óra**	Az élőlények mozgástípusai, az izom ereje. Mozgástípusok – egyenes vonalú egyenletes, egyenes vonalú egyenletesen változó, körmozgás. Rezgések és hullámok. Energia = munkavégző képesség, energiaátalakítás = munkavégzés.	Csoportos feladat: vetített film alapján növényi és állati mozgástípusok, mozgásformák gyűjtése. Szakirodalom (internet) segítségével a megfigyelt mozgásformák azonosítása. Irányított vita Ki az erősebb, a testépítő vagy a könnyűatléta? Az izomzat szerkezetének, tömegének és erejének kapcsolata. A vita során a tanulók számára váljon világossá, hogy a testalkat, izomtömeg genetikailag meghatározott, amely tudatos és célszerű sporttal fejleszthető, formálható, de csak egy bizonyos mértékig. A szteroidokkal „felpumpált” izomtömegnek terjedelme van, ereje annál kisebb, méretéhez, tömegéhez képest arányaiban kevesebb energiát képes biztosítani, viszont annál többet „fogyaszt”. Tanári magyarázat: mozgástípusok bemutatása demonstrációs kísérletek segítségével, példák a hétköznapi életből (pl. centrifuga működése). Film megtekintésével a rezgések és hullámok keletkezésének és jellemzőinek összegyűjtése. Rezgések és hullámok a környezetben, pozitív és negatív hatásaik (légkalapács, gépjármű forgalom okozta rezonancia, földrengés és szökőár, elektromágneses hullám, rádiótelefon, parabolaantenna stb.). Frontális feldolgozás: az energia és munka fogalmának összekapcsolása a mindennapi életből vett példák segítségével. Egyéni versenyfeladat: példa gyűjtése energiaátalakítással történő munkavégzésre. Csoportmunka: energiafajták (mozgási, magassági, rugalmas, hő, elektromos stb.)	Földünk - környezetünk Ember a természetben Informatika

		Háztartási gépek, berendezések, járművek teljesítménye és hatásfoka.	összegyűjtése, jellemzése különböző információforrások segítségével és alkalmazhatósága a hétköznapi életben. A csoportok eltérő energiafajtákat dolgoznak fel. A csoportok által kigyűjtött információk frontális rendszerezése (frontálisan elkészített táblavázlat formájában). Otthoni gyűjtőmunka csoportos feldolgozása Leány tanulók: a háztartásban használatos gépek, berendezések mutatóinak elemzése (áramfogyasztás, teljesítmény, hatásfok, fordulatszám); fiú tanulók: személygépkocsi, háztartási barkácsgépek, fűnyírók stb. (áram-/üzemanyag-fogyasztás, teljesítmény, hatásfok, fordulatszám).	
	c) Teremtés vagy a „Nagy bumm” 1 óra	A földi élet keletkezésének elméletei, ősrobbanás, Darvin evolúciós elmélete.	Vita A Biblia tanítása és az Ősrobbanás. Keletkezhet-e szervetlen anyagból szerves? Vitaindító kérdés: Bizonyíthatók-e a Biblia teremtésről szóló tanai? Bizonyítható-e az evolúció jelensége? Gyűjtőmunka: az evolúcióelméletet alátámasztó bizonyítékok.	
	d) Genetikai információ 5 óra	Az élőlények különbözőségének okai, tulajdonságok öröklődése, örökítő anyag, gének, kromoszómák feladata a szaporodás során. Az örökítő anyag változékonysága – mutáció, mutációt okozó tényezők, előnyös és hátrányos mutáció.	Ráhangoló közös beszélgetés „Kire ütött ez a gyerek?” Vita az „Apaság vélelme” – megállapítható, vagy kizárható? Ki a „felelős” a születendő utód neméért, az anya vagy az apa? Csoportmunka: családfaelemzés (ha van tanulók által hozott). A tanulócsoport fele példákat gyűjt emberi mutációkra, a másik fele mutációt okozó tényezőkre, majd ezeket ok-oksági viszonyba rendezik. Frontális vita Káros-e a mutáció?	

11 évfolyam

Óraszám: 36

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek, tanulásszervezési eljárások, módszerek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. Egészség – betegség **14 óra**	**c) Testi és lelki egészség** **2 óra**	Az életmód és az egészség kapcsolata, öröklöttségi tényezők. Aktív és tudatos egészségvédelem, a szűrővizsgálatok jelentősége, megelőzés.	Irányított beszélgetés: kinek mit jelent az egészséges életmód. A tanulók ismerjék fel, hogy az egészséges életmód több tényező függvénye: aktuális élethelyzet, kulturális, etnikai, társadalmi hovatartozás. A tanulók saját tapasztalat alapján gyűjtsenek példákat egészséges és kevésbé egészséges tevékenységformákra. Vita Az optimista ember egészséges? Érvek megfogalmazása a pozitív életszemlélet, az aktív életmód, kiegyensúlyozott életvitel és a testi egészség összefüggése mellett. Egyéni gyűjtőmunka Milyen szűrővizsgálatokat ismernek, milyen elváltozások mutathatók ki azokkal? Szónoki beszéd Miért fontos, hogy elmenj a szűrővizsgálatokra?	**Kiemelt kompetenciák** Alapvető tudományos fogalmak, módszerek ismerete, A természeti világ alapelveinek ismerete, etikai kérdések iránti érdeklődés, kritikus és kíváncsi attitűd. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: információgyűjtés és -feldolgozás, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, halott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás, megfelelő szókincs, helyes és kreatív nyelvhasználat, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés. Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás,
	d) Civilizációs ártalmak **8 óra**	A szenvedélybetegségek kialakulásának okai (külső és belső okok). Alkoholizmus, dohányzás, drogfogyasztás, gyógyszerfüggőség, egyéb	Közös beszélgetés. Van a környezetében szenvedélybeteg ember? Irányított vita: Milyen okok lehetnek a háttérben, mit helyettesítenek a „szenvedélyek”? Kooperatív csoportmunka (minden csoport ugyanazt a feladatot kapja, a csoport tagjai maguk között önállóan osztják el a	

		függőségek (játék, számítógép, vásárlás). Megelőzés és gyógyítás.	feladatokat) Mutassa be példákkal az egyes szenvedélybetegségek egészségkárosító hatásait (elektronikus és írott dokumentumok felhasználásával), néhány diás prezentáció készítése és előadása. Az elkészült és elhangzott bemutatók közös értékelése. Közös beszélgetés Mit helyettesítenek a káros szenvedélyek? Szituációs játék „Mi a megoldás?" Egymás meggyőzése a megelőzésről (dohányzás, kábítószer, alkoholizmus…) vagy a „leszokásról". Szituációs játék „Meg kell tanulni nemet mondani". Egy osztálytársad a hétvégi buliban megkínál partidroggal, mondj nemet! Szituációs játék elemzéséhez kortárs segítők bevonása.	komplex információ-előállítást, -bemutatást, és -megértést segítő eszközök használata, internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás. Szociális és állampolgári kompetencia: a saját fizikai és mentális egészségre vonatkozó ismeretek, az egészséges életvitel meghatározó szerepének megértése, normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése.
	e) A család **4 óra**	A család biológiai és társadalmi funkciói, csonka család. Házasság vagy élettársi kapcsolat, értékrend és erkölcs.	Beszélgetés, közös elemzés: a család szerepe, értékrendváltozások, normaváltozások a mindennapi életből vett példákkal. Szituációs játék: családi kapcsolatok megjelenítése, majd értékelése. Szóforgó: saját vagy médiából ismert példán keresztül a tanulók sorban elmondják véleményüket, gondolataikat napjaink családtípusairól (teljes család, csonka család).	Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, kreativitás, elemzési képesség, kommunikációs képesség, tapasztalatok értékelése, a gazdaság működésének átfogóbb megértése. A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, IST-eszközhasználat képessége, korábbi tanulási és élettapasztalatok

				felhasználása, a tanultak széles körű alkalmazása az élet minden területén, új ismeretek elsajátítása, feldolgozása, beépítése, munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Felkészülés a felnőttlét szerepeire Testi és lelki egészség Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra A tanulás tanítása **Műveltségi területek** Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember a természetben Informatika
4. Az élőlények és környezetük **11 óra**	**a) Környezet és élőlény** **4 óra**	Élettelen és élő környezeti tényezők. A környezeti tényezők hatása az élőlényekre.	Frontális munka: táblán, szókártyákon szereplő környezeti tényezőket csoportosítják (élettelen és élő) a tanulók. Kooperatív csoportmunkában a fény, víz, talaj, levegő élőlényekre gyakorolt hatásainak összegyűjtése (digitális tananyag, internet, természettudományi folyóiratok), majd bemutatása plakát formájában. (Minden csoport más környezeti tényezőt dolgoz fel.) Saját tapasztalatok összevetése a lakóhely élettelen környezeti tényezőinek hatásairól.	**Kiemelt kompetenciák** A természeti világ alapelveinek ismerete, alapvető tudományos fogalmak, módszerek ismerete, az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete, a természettudományos műveltség alkalmazása a problémamegoldásban, szándék és képesség a

	b) Életközösségek **4 óra**	Élőlények közötti kapcsolatok: táplálkozási kapcsolatok: autotróf (termelő), heterotróf (fogyasztó) - lebontó, parazita, szimbionta.	Egyéni gyűjtőmunka: a lakóhely termesztett növényeinek, tenyésztett állatainak összegyűjtése. Tűrőképesség: a Gauss-görbe elemzése (minimum-, maximum- és optimumérték/tartomány) A tág és szűk tűrőképesség értelmezése tanári bemutatással. Ábra segítségével táplálékláncok elemzése, a lánc egyes tagjainak szerepe – táplálékláncok kapcsolata, táplálékhálózatok. Csoportos kutatómunka: szimbionta szervezetek és lebontó szervezetek mindennapi haszna – bélbaktériumok, hüvelyben élő baktériumok (internet, film). Kooperatív munka keretében az egyes csoportok eltérő feladatot kapnak: ekto- és endoparazita, teljes és félparazita, növényi és állati parazita. A gyűjtött információk összegzése, rendszerezése egy közös plakáton történik a táblánál: parazita élőlények csoportosítása: ekto- és endoparazita, teljes- és félparazita, növényi- és állati parazita. Csoportos gyűjtőmunka otthon: a leggyakoribb emberi, állati, növényi paraziták felsorolása, jelenlétük veszélyei, megelőzés, védekezés bemutatása (internet, könyvtár, természettudományos folyóiratok, ismeretterjesztő filmek). A csoportok a veszélyekről és megelőzésekről információs kiadványt készítenek.	fenntartható fejlődés érdekében lokálisan és globális vonatkozásban való cselekvésre, biztonság és fenntarthatóság tisztelete a tudományos és technológiai fejlődés hatásaival kapcsolatban **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: információgyűjtés és -feldolgozás, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, halott és olvasott szöveg értése, helyzetnek megfelelő kommunikációszóban és írásban, szövegalkotás, az esztétikai minőség tisztelete. Matematikai kompetencia: számok, mértékek és struktúrák, alapműveletek, alapvető matematikai reprezentációk fejlődő ismerete, matematikai fogalmak, összefüggések és koncepciók megértése. Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, internet alapú szolgáltatások

		Anyagforgalom és energiaáramlás az élőlények és a környezet között – ökológiai egyensúly.	Tápláléklánc és táplálékpiramis tanulmányozásával a csoportok elemezzék az anyag- és energiaforgalmat a környezet, illetve a táplálkozási szintek között. Érveljenek az ökológiai egyensúly megtartása mellett, a túlzott emberi beavatkozás ellen az ökológiai rendszerek vonatkozásában. Egyéni gyűjtőmunka: a tanulók mutassák be a biogazdálkodás lényegét.	elérése, a velük való kutatás, komplex információ-előállítást, -bemutatást és -megértést segítő eszközök használata. A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, IST-eszközhasználat képessége, korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, a tanultak széles körű alkalmazása az élet minden területén, új ismeretek elsajátítása, feldolgozása, beépítése, munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása, szükség esetén tanács, információ és támogatás kérése. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: a gazdaság átfogóbb működésének megértése, elemzési képesség, a tapasztalatok értékelése, egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Környezettudatosságra nevelés
	c) A trópusoktól sarkkörökig **3 óra**	Természetes és mesterséges életközösségek.	Szakértői mozaik: a telepített és természetes erdő, mező és szántóföld összehasonlítása és bemutatása. A tapasztalatok alapján a tanulók mutassanak rá az átgondolatlan mezőgazdasági tevékenység negatív hatásaira (fajok egyedszámának csökkenése/túlzott növekedése, a diverzitás csökkenése, táplálékláncok, táplálékhálózatok megszakadása).	
		A földrajzi övezetesség és az élőlények elterjedése.	Kooperatív munka (az egyes csoportok más-más éghajlati övet dolgoznak fel): digitális tananyag és internet segítségével a trópusi, a mérsékelt éghajlati öv és a sarkkörök természeti körülményeinek, valamint az ott honos növényzetnek és állatvilágnak a jellemzése. A csoportok prezentáció segítségével bemutatják társaiknak az adott éghajlati övet.	
		Hegyvidéki zonalitás.	Szituációs feladat: hegyvidéki túravezető. Egy képzeletbeli hegyvidéki túra látnivalóinak bemutatása a hegy lábától haladva felfelé (milyen növények, állatok, hőmérsékleti és fényviszonyok tapasztalhatók).	

		Termesztett növényeink és állataink.	Kooperatív munka: csoportonként az ország egy-egy nagy tájegysége jellemző termesztett növényeinek, illetve tenyésztett állatainak a bemutatása a természeti adottságok és a környezeti igények függvényében. Frontális munka: az ország mezőgazdasági térképének elkészítése.	A tanulás tanítása **Műveltségi területek** Ember a természetben Földünk - környezetünk Életvitel és gyakorlati ismeretek Informatika Magyar nyelv és irodalom
2. Természet- és környezetvédelem 6 óra	**a) Környezetkárosítás 4 óra**	Természetvédelem és környezetvédelem kapcsolata. Hulladékok keletkezése, csoportosításuk, hulladékkezelés és -feldolgozás. A civilizáció, a gazdaság és a környezet kapcsolata.	Ábra segítségével táplálékláncok elemzése, a lánc egyes tagjainak szerepe – táplálékláncok kapcsolata, táplálékhálózatok. Csoportos kutatómunka: szimbionta szervezetek és lebontó szervezetek mindennapi haszna – bélbaktériumok, hüvelyben élő baktériumok, élesztő gombák és baktériumok. (internet, film). Film elemzése: biológiai produkció folyamata, a biológiai massza keletkezése. Vita az emberi tevékenység ökológiai egyensúlyra gyakorolt hatásáról: Veszélyben van-e a földi élet? A jövőnk a tét! A biogazdálkodás lényege – egyéni gyűjtőmunka. Kooperatív munka: telepített és természetes erdő, mező és szántóföld összehasonlítása, majd bemutatása. A tapasztalatok alapján a tanulók mutassanak rá az átgondolatlan mezőgazdasági tevékenység negatív hatásaira. (fajok egyedszámának csökkenése vagy túlzott növekedése, a diverzitás csökkenése, táplálékláncok-táplálékhálózatok megszakadása).	**Kiemelt kompetenciák** Alapvető tudományos fogalmak, módszerek ismerete, a természeti világ alapelveinek ismerete, az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete, technológiák előnyeinek, korlátainak és társadalmi kockázatainak ismerete, új technológiák, berendezések megismerésének és működtetésének képessége, a biztonság és fenntarthatóság tisztelete a tudományos és technológiai fejlődés hatásaival kapcsolatosan, szándék és képesség a fenntartható fejlődés érdekében a lokális és globális vonatkozású cselekvésre.

	b) Nemzeti parkjaink **2 óra**	Hazai nemzeti parkjaink megismerése.	Kooperatív csoportmunka: Kiránduljunk itthon! Interneten felkutatott, illetve gyűjtőmunkaként otthonról hozott prospektusok segítségével csoportonként egy-egy hazai nemzeti park bemutatása. A csoportok idegenforgalmi reklámanyagot készítenek. Szituációs játék: minden csoportból egy-egy tag az idegenvezető szerepkörébe bújik", a többiek a kirándulók. A feldolgozott ismereteket a szituációnak megfelelően adják át a csoportok a többieknek. Frontális értékeléssel a tanulók kiválasztják a legfelkészültebb idegenvezetőt, aki elismerést kap.	**Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: információgyűjtés és -feldolgozás, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, halott és olvasott szöveg értése. Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, komplex információ-előállítást, -bemutatást, és -megértést segítő eszközök használata, internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás. Szociális és állampolgári kompetencia: a saját fizikai és mentális egészségre vonatkozó ismeretek, az egészséges életvitel meghatározó szerepének megértése. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, kreativitás, elemzési képesség, kommunikációs képesség, tapasztalatok értékelése, a gazdaság működésének átfogóbb megértése.
3. Természet és társadalom **5 óra**	**a) Falun és városban** **2 óra**	A lakóhely természeti és társadalmi környezete, kölcsönhatásaik.	Egyéni munka: a tanulók bemutatják saját lakóhelyük természeti és társadalmi jellemzőit; egyéni prezentáció készítése (fotók, statisztikai adatok, diagramok stb.). Internet használat. Néhány elhangzott ismertető után a tanulók közösen fogalmazzák meg a természeti és társadalmi környezet, valamint a gazdasági környezet kapcsolatát.	
	b) Gazdagok és szegények **3 óra**	A Föld legszegényebb és leggazdagabb országai. Globalizáció.	Csoportos kutatómunka (két csoport): internet segítségével a leggazdagabb és legszegényebb országok kigyűjtése, természeti, gazdasági és társadalmi jellemzőinek, mutatóinak ismertetése. A kigyűjtött jellemzők ismertetése és elemzése a társadalmi-gazdasági összefüggések megfogalmazása. Csoportmunka: tudományos folyóiratok cikkeinek tanulmányozása, értelmezése során a tanulók összegyűjtik a globalizációs folyamatok jellemzőit, elemzik a pozitív,	

		Nemzetközi szervezetek.	illetve negatív hatásokat a társadalmakra, gazdasági mutatókra vonatkozóan. A csoportok azonos feladatot kapnak. Az összegyűjtött információkat minden csoport a falon elhelyezett csomagolópapíron saját színnel feltünteti, majd a többi csoport más-más színnel kiegészíti azt. Egyéni versenyfeladat: minél több nemzetközi szervezet felkutatása tevékenységük megjelölésével. A kigyűjtött szervezeteket tevékenységi körük szerint közösen csoportosítják a táblán (gazdasági, egészségügyi, katonai, jogi stb.). Közös vita, érvelés tevékenységeik jelentőségéről Szükségesek-e a nemzetközi szervezetek?	A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, IST-eszközhasználat képessége, korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, a tanultak széles körű alkalmazása az élet minden területén, új ismeretek elsajátítása, feldolgozása, beépítése, munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Környezettudatosságra nevelés Gazdasági nevelés Felkészülés a felnőttlét szerepeire A tanulás tanítása Testi és lelki egészség Hon és népismeret Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra **Műveltségi területek** Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Földünk - környezetünk Ember a természetben Informatika

Kulcsfogalmak

9. évfolyam

Tudomány, természettudomány, technika, kísérlet, modellezés, szimuláció, elemi részecske, atom, ion, molekula, vegyület, természetes és mesterséges anyag, szerves és szervetlen anyag, élő és élettelen anyag, egyszerű és összetett anyag, exoterm és endoterm változások, sejt, szövet, szerv, szervrendszer, szervezet, fehérjék, zsírok, szénhidrátok, nukleinsavak, életjelenség, naprendszer, égitest, kőzetburok, vízburok, légkör, geoszféra, éghajlat, domborzat, vízrajz.

10. évfolyam

Önfenntartás (létfenntartás), porc, csont, ín, izom, ízület, tápcsatorna, emésztés, emésztőnedvek, felszívódás, tápanyag energiatartalma, légzőszervek, belégzés, kilégzés, artéria, véna, kapilláris, vérnyomás, vérplazma, vörösvértest, fehérvérsejt, vérlemezke, véralvadás, kiválasztás, vese, vizelet, verejtékezés, immunrendszer, immunitás, nyirokszervek, nyirokrendszer, immunizálás, mesterséges immunitás, aktív immunizálás, passzív immunizálás, természetes immunitás, érzékelés, érzékszervek, ingerek, idegi szabályozás, hormonális szabályozás, idegsejt, ideg, környéki idegrendszer, központi idegrendszer, gerincvelő, agyvelő, belső elválasztású mirigy, hormon, reprodukció (szaporodás), elsődleges nemi jelleg, másodlagos nemi jelleg, külső nemi szervek, belső nemi szervek, energia, energiaszükséglet, megújuló energiahordozó, nem megújuló energiahordozó, alternatív energiahordozó, energiaforrás, energiatermelés, energiafelhasználás, munka, energia, teljesítmény, hatásfok, ősrobbanás, evolúciós elmélet, öröklődés, genetika, gén, kromoszóma, mutáció, mutagén.

11. évfolyam

Testi egészség, lelki egészség, egészséges életvitel, pozitív életszemlélet, egészségvédelem, szenvedélybetegség, függőség, drog, tudatmódosító szerek, házasság, élettársi kapcsolat, csonkacsalád, értékrend, erkölcs, élettelen és élő környezeti tényező, tűrőképesség, Gauss-görbe, minimumérték, maximumérték, optimumérték, élőhely, táplálékláncok, táplálékhálózatok, életközösségek, földrajzi övezetesség, hegyvidéki zonalitás, természetvédelem, környezetvédelem, eutrofizáció, globális felmelegedés, savas esők, hulladék, hulladékkezelés, újrahasznosítás, fenntartható fejlődés, nemzeti park, globalizáció.

Mintamodul

Természettudomány/11. évfolyam/Természet- és környezetvédelem/Nemzeti parkjaink

Módszertani ajánlás

A modult megelőzően a tanulócsoport az intézmény közelében, természeti környezetben rövid kiránduláson, sétán vesz részt. A séta során tanári irányítással a természetvédelem, környezetvédelem létjogosultságáról, kapcsolatáról beszélgetnek. A tanulók előzetes gyűjtőmunkaként keressenek könyveket, kiadványokat, publikációkat a hazai nemzeti parkok, természetvédelem vonatkozásában. Az anyag feldolgozása csoportmunkában, szimpátiacsoportokkal történik. Néhány hazai nemzeti park bemutatásával a természetvédelem fontosságát tudatosítjuk a tanulókban, és felkeltjük bennük az igényt a hazai tájak megismerésére.

Időkeret: 2 óra

	Lépések, tevékenységek	Kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Ráhangolódás**			
	A tanulók kis létszámú csoportokban dolgoznak a magukkal hozott forrásokból és az internet segítségével. Feladatuk csoportonként eltérő fogalommeghatározás: – védett terület (helyi és országos jelentőségű), – természetvédelmi terület, – tájvédelmi körzet, – nemzeti park, – védett természeti terület, – védett természeti érték, – kultúrtörténeti érték. A meghatározott természeti egységek fogalmait a csoportok ismertetik, majd közösen rendszerbe (halmazok) foglalják azokat a táblánál. A táblára felkerül a tíz hazai nemzeti park neve.	**Kiemelt kompetenciák** Az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete, a természettudományos műveltség alkalmazása a problémamegoldásban, alapvető tudományos fogalmak ismerete. **Kulcskompetenciák** Természettudományos kompetencia: az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete, a természettudományos műveltség alkalmazása a problémamegoldásban, alapvető tudományos fogalmak ismerete. Anyanyelvi kompetencia: információgyűjtés, -feldolgozás, helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban, esztétikai minőség tisztelete, szövegalkotás. Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, internet alapú szolgáltatások	Kooperatív csoportmunka, frontális munka	Nyomtatott kiadványok, prospektusok, újságcikkek, lexikonok, internet Flipchart tábla, színes filctollak
2.	**Feldolgozás**			
	Idegenvezetők számára tájékoztató demonstrációs anyag készítése valamely hazai nemzeti park látnivalóiról. Az eredeti csoportok dolgoznak tovább. Mindegyik csoport szabadon választhatja ki a bemutatásra kerülő nemzeti parkot. Fontos, hogy mind különböző legyen. A feldolgozásra kiválasztott nemzeti parkok a táblára kihelyezett, nagyméretű Magyarország vaktérképen vannak feltüntetve. A demonstrációs anyag felépítése megadott tanári szempontok alapján történik. A csoporttagok egymás között önállóan osztják ki a feladatokat: – a kiválasztott nemzeti park megközelítése (lakóhelytől)-útvonalterv/parkon belüli túraútvonal, – a park rövid története, – földrajzi környezete, – természeti értékei, – kultúrtörténeti értékei,		Kooperatív csoportmunka, szituációs játék	Nyomtatott kiadványok, prospektusok, újságcikkek, lexikonok, internet (az otthonról hozott, forrás-anyagot a választásnak megfelelően a csoportok kicserélhetik egymás között), prezentációs eszközök

	– tudományos kutatásai, – legjellemzőbb növény- és állatfajai, – a park egyéb szolgáltatásai (oktatás, szállás, étkezés stb.). Az elkészült bemutatóanyag tartalmazzon térképrészleteket, fotókat (jellegzetes tájrészletek, növények, állatok). **Kirándulás a Nemzeti Parkban idegenvezetővel** A csoportok egy-egy tagja mint idegenvezető kirándulókat toboroz a többi csoportból egy nemzeti park meglátogatásához, és az elkészült útvonalterv alapján irányítja az „odautazást”. A bemutatóanyag segítségével végigvezeti a túraútvonalon a kirándulókat. Az idegenvezetés közben a kirándulók kérdezhetnek is. A modul végén a pedagógus tízperces versenytotót hirdet a tanulók között, melyben az ismertetett nemzeti parkokkal kapcsolatos legjellegzetesebb információkra kérdez rá.	elérése, velük való kutatás, komplex információ-előállítást, -bemutatást és -megértést segítő eszközök használata. A hatékony, önálló tanulás: munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása, új ismeretek elsajátítása, feldolgozása, beépítése. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: kommunikációs képesség, tervezési képesség, szervezési képesség. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: esztétikum a mindennapokban, az esztétikai érzék fejlesztése. **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Informatika Földünk - környezetünk		Prezentációs eszközök
3.	**Értékelés**			
	Az elkészült prezentációkat a tanulók közösen értékelik és rangsorolják: leglátványosabb, legtöbb információval rendelkező. Az idegenvezetők tevékenységének értékelése szintén közösen történik: leghatározottabb, legjobb előadó stb. A versenytotó az egyéni teljesítmények értékelését teszi lehetővé.	**Kiemelt kompetenciák** Kritikus és kíváncsi attitűd **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kompetencia: helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, megfelelő szókincs.	Frontális munka, közös értékelés Egyéni értékelés	

		A hatékony, önálló tanulás: saját munka értékelése. Szociális és állampolgári kompetencia: különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: saját nézőpont összevetése mások véleményével. **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom		

Mintaprojekt

Természettudomány/9. évfolyam/Környezetünk anyagai/Kémia a háztartásban
Hogyan váljunk környezettudatos fogyasztóvá?

A projekt célja: A tanulóknak életkori sajátosságaikból adódóan már vannak tapasztalataik a mindennapi élet során használt/fogyasztott szerves és szervetlen kémiai anyagok használatával, az élelmiszerek fogyaszthatóságával kapcsolatban. A projekt célja, hogy a tanulók a tevékenységek során váljanak tájékozottá a hétköznapi élet során a háztartásban használatos kémiai anyagok fogyasztása, felhasználása, alkalmazása tárgykörében. Legyenek tisztában azok pozitív, illetve negatív (mérgező, káros) hatásaival. A projekt végére olyan közös produktum, digitális ismeretterjesztő kiadvány készül, amelynek információtartalma rávilágít a fenntartható fogyasztás fontosságára, segíti a fogyasztás negatív szokásainak felismerését, megszüntetését, azaz a környezettudatos fogyasztóvá válást.

Időkeret: 5 óra

Módszertani ajánlás

A projekt feldolgozása kooperatív csoportmunkát igényel, melyet a pedagógus instrukciói alapján előzetes egyéni anyag- és forrásgyűjtés előz meg. A csoportok sorsolás útján kapják meg feladataikat. A tevékenység menetét, a feladat szempontjait a pedagógus irányításával a tanulók határozzák meg. A kidolgozás szakaszában a csoportok részprojekteket készítenek, melyeket a közösen elkészített ismeretterjesztő kiadványban jelenítik meg a projekt zárószakaszában. A projekt alapvető célja nem új ismeretek szerzése, hanem a már meglévő tapasztalatok, tudás összegyűjtése, rendszerezése, azokból következtetések felállítása. A projektproduktum készítése során nem csak a tartalomra kell figyelniük a tanulóknak, hanem a kivitelre, az esztétikai látványra is. A csoportos tevékenység során kiemelten a tervezési, szervezési

kompetencia, valamint a társakkal való együttműködés, kommunikáció fejlesztése is történik. Az egyes tevékenységek, lépések időkorlátait nem célszerű rögzíteni, mivel az egyes csoportok feladatainak megoldása vélhetően nem teljesen azonos ütemben, nem azonos idő alatt fog bekövetkezni.

	Lépések, tevékenységek	Kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Tervezés, előkészítés**	**Kiemelt kompetenciák**		
	a) A projektet megelőzően, az előkészítő szakaszban a diákok egyéni gyűjtőmunkát végeznek: otthonról a mindennapokkal kapcsolatos élelmiszerek, háztartási vegyi anyagok, gyógyszerek stb. címkéit, dobozait gyűjtik össze. Előre kiadott önálló feladatként a háztartásokban használt anyagokkal kapcsolatos információforrásokat (könyvek, újságcikkek, lexikonok) kutatnak fel. A projekt során a tanulók akár külső segítséget is (pl. gyógyszerész, növényvédelmi szakember) igénybe vehetnek. A cél, hogy a feladatot a lehető legnagyobb önállósággal végezzék. b) A projekt indításakor a tanár ismerteti a témaválasztást, és indokolja is azt (takarékos és környezettudatos fogyasztói magatartás a háztartásokban). c) Az egyénileg gyűjtött anyagok segítségével felhasználási szempontok alapján közösen – a tanár által irányított beszélgetés formájában – csoportosítják a háztartás anyagait. Pl.: – fogyasztásra alkalmasak: élelmiszerek, gyógyszerek; – mosó- és tisztítószerek; – festékek; – növényvédő szerek, háztartási mérgek (pl. légyirtó, rágcsálók elleni szerek), műtrágyák. d) Ebben a szakaszban ismerik meg a tanulók a feladatot: a megnevezett, háztartásokban használatos anyagcsoportokkal kapcsolatos ismeretek rendszerezése, majd ismertetése a többi csoporttal oly módon, hogy az a projekt kitűzött céljára irányítsa a figyelmet. Az ismertetés után a csoportok közösen	Az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete, a természettudományos és műszaki műveltség alkalmazása a problémamegoldásban. **Kulcskompetenciák** Természettudományos kompetencia: az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete. Anyanyelvi kompetencia: információgyűjtés, -feldolgozás, szövegalkotás, az esztétikai minőség tisztelete. Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, komplex információ-előállítás, -bemutatás és -megértés, segítő eszközök használata, internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás. A hatékony, önálló tanulás: új ismeretek elsajátítása,	Egyéni gyűjtőmunka Frontális munka	Flipchart tábla, filctollak, szókártyák

	készítenek egy ismeretterjesztő kiadványt, egy közös produktumot, amely a környezettudatos felhasználásra, fogyasztásra motiválja az olvasóját. e) A tanulók 4-6 fős szimpátiacsoportokba szerveződnek. A feladatot (bemutatandó anyagcsoportot) sorsolás útján kapják meg. A feldolgozás szempontjait ötletroham segítségével állapítják meg, melyeket felírnak a táblára (pl. anyagok összetétele, természetes és mesterséges, szavatossági idő, tárolhatóság, előnyök és veszélyek emberre és környezetre, mennyit és milyen gyakran fogyasztjuk/használjuk, min alapszik a hatásuk, hol lehet beszerezni).	feldolgozása és beépítése, munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása, szükség esetén tanács, információ és támogatás kérése. Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés, a fenntartható fejlődés támogatása. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: tervezési képesség, szervezési képesség, kommunikációs képesség, tapasztalatok értékelése, egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: az esztétikum mindennapokban betöltött szerepének a megértése. **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember a természetben Informatika Földünk - környezetünk Életvitel és gyakorlati ismeretek	Ötletroham csoportmunka keretében	
2.	**Kidolgozás**			
	a) A csoportok kiosztják egymás között a részfeladatokat, megtervezik a végrehajtást, ütemezik a megoldást. Választhatnak felelősöket is. A csoportok önállóan felmérik, hogy a hozott információforrások, valamint tudásuk, eddigi tapasztalataik a témával kapcsolatban elegendőnek bizonyulnak-e a feladat megoldásához. Ha nem, külső segítséget is használhatnak. b) A csoportok az önmaguk által elkészített terveknek megfelelően, önállóan dolgoznak: – összegyűjtik az ötleteiket; – rendszerezik az eddigi ismereteiket, tapasztalataikat; – további új információkat, adatokat gyűjtenek; – megfogalmazzák a rendszerezett információkat, javaslataikat; – véglegesítik projektmunkájukat. c) Az elkészült produktumrészeket a csoportszóvivők bemutatják a többi csoportnak. Az összes csoport ismertetőjének elhangzása és bemutatása alapján a tanulók		Kooperatív csoportmunka (a tanár munka közben visszajelez, kezeli az esetleges elakadásokat)	Lexikonok, újságcikkek, hivatalos tájékoztató anyagok, internet, mobiltelefon (külső segítség igénybevétele), komplex információ-előállítást és -bemutatást segítő szoftverek és eszközök

	közösen döntik el, hogy az egyes ismertetőkben mely részek szolgálják leginkább a kitűzött célt (takarékos, környezettudatos fogyasztói magatartás formálása). Ezt követi a projektmunka végső formájának elkészítése, a csoportok által kidolgozott ismeretanyagok közös prezentációs anyagba rendezése, sokszorosítása (CD-re másolás, hogy mindenki hazavihesse).		Frontális munka	
3.	**Lezárás, prezentáció, értékelés**			
	A projektmunka – elkészült összefoglaló bemutató ismeretterjesztő anyag – közös megtekintése és közös értékelése tartalom és esztétikum szempontjából. A csoportok értékelik saját munkájukat, illetve csoporttagjaik egyéni teljesítményét kérdőív segítségével (hatékonyság, együttműködés). Tanár által irányított közös beszélgetés során megvitatják a projekttevékenységgel kapcsolatos élményeiket, tapasztalataikat.		Frontális munka	Kérdőívek

Értékelés

A természettudományos kompetenciaterület az alapfokú oktatás során négy önálló tantárgy – biológia, fizika, kémia, földrajz – elsajátított ismereteire alapoz. A természettudományi tudás összetett tudás. Az értékelés során a hangsúly nem annyira a lexikális ismeretek mennyiségére, hanem a mindennapi élethez leginkább kötődő tudnivalók alkalmazására, a tanulói tevékenységekre helyeződik. Az értékelés során célszerű a szöveges értékelést alkalmazni a hagyományos osztályozás helyett, mivel a kompetenciafejlesztés során elsősorban nem az ismeretek hiányát vagy meglétét vizsgáljuk, hanem a tanuló önmagához viszonyított fejlődését, előrehaladását.

A megfelelt szint többnyire az alapfokú oktatás során elsajátított ismertek alkalmazását jelenti, amikor a tanulók segítséggel képesek a természettudományi ismertek adott helyzetben történő alkalmazására.

A kiválóan megfelelt szint azokat a megalapozott átlagismerteket feltételezi, amelyek birtokában a tanuló önállóan képes azokat adott helyzetben, problémamegoldás során alkalmazni. Ez a szint már feltételezi a természettudományok, a természettudományi problémák, törekvések iránti kíváncsiságot, hajlandóságot a többletismeretek és a gyakorlat szerzésére különböző források felhasználásával.

Az értékelés során célszerű a tanuló önálló otthoni gyűjtő-, kutatómunkáját, tanórai tevékenységét, aktivitását, produktumait is rendszeresen figyelembe venni.

1.	**A természeti világ alapelveinek ismerete**	
	Megfelelt	A tanuló többé-kevésbé pontos fogalmakkal, ismeretekkel rendelkezik a természeti világ felépítéséről, működéséről, azokat önállóan csak nehezen, esetleg pontatlanul képes megfogalmazni.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló kellő ismerettel rendelkezik a természeti világ felépítéséről, működéséről, képes azok önálló és logikus megfogalmazására.
2.	**Alapvető tudományos fogalmak, módszerek ismerete**	
	Megfelelt	A tanuló a tudományos fogalmakat többé-kevésbé pontosan ismeri, természettudományos vizsgálatok, módszerek tulajdonságait segítséggel fel tudja ismerni, de önállóan nem alkalmazza azokat. A tanuló segítséggel képes az adott helyzetnek megfelelő természettudományi ismertek alkalmazására.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló pontosan ismeri és használja a természettudományi fogalmakat. Felismeri a természettudományos információk kereséséhez szükséges kulcsszavakat, önállóan felismeri a természettudományos vizsgálatok, módszerek főbb tulajdonságait, adott feladat megoldásában azokat önállóan alkalmazza. A tanuló képes az adott helyzetnek megfelelő természettudományi ismeretek alkalmazására.
3.	**Technológiák előnyeinek, korlátainak és társadalmi kockázatainak ismerete**	
	Megfelelt	A tanuló csak általánosságban képes a megismert technológiák előnyeinek és hátrányainak felismerésére, felismeri a környezetszennyező, környezetkárosító jelenségeket, de azok negatív hatásait nem tudja önállóan felmérni. Csak rávezető kérdések nyomán képes érvelni a technológiák társadalomra gyakorolt hatásait illetően.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló adott szinten önállóan képes a megismert technológiák előnyeinek és hátrányainak felismerésére. Érvelni képes a technológiák társadalomra gyakorolt pozitív és negatív kockázati hatásait illetően. A környezetszennyező, környezetkárosító jelenségeket azonosítani tudja, azok káros hatásait felismeri, saját környezetében elképzelései vannak azok kiküszöbölésére, mérséklésére.
4.	**Az emberi tevékenység természetre gyakorolt hatásának ismerete**	
	Megfelelt	A tanuló nem minden esetben foglalkozik az emberi tevékenység környezetre gyakorolt hatásával. Saját felelősségét esetlegesen ismeri fel. Adott problémát nem vagy csak segítséggel képes saját környezetére vonatkoztatva értelmezni.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló önállóan felismeri az emberi tevékenység környezetre gyakorolt hatását, tudatában van saját felelősségének. Általános környezeti problémát képes saját környezetére értelmezni, van saját véleménye, érve a probléma megoldására.
5.	**Azonosulás a fenntartható fejlődés fogalmával**	
	Megfelelt	A tanuló konkrét feladatok megoldása során irányítással képes az egyén tevékenységének személyes, a társadalmat és a környezetet érintő következményeinek a felismerésére. Fejlődésről alkotott elképzelései általánosak, irányítással képes a természet, társadalom, gazdaság kölcsönhatásait azonosítani. Többnyire felkéréssel vonható be a fenntarthatóságot elősegítő tevékenységekbe.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló tudatában van az egyén tevékenységének személyes, a társadalmat és a környezetet érintő következményeinek. Képes belátni, hogy a Föld erőforrásai végesek, hajlandó aktív cselekvésre a természet erőforrásainak megóvása érdekében. Pontos elképzelése van a fejlődés fogalmáról, képes a természet, társadalom és gazdaság kapcsolatrendszerében gondolkodni.
6.	**Információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás**	
	Megfelelt	A tanuló segítséggel, rávezetéssel képes információk keresésre, gyűjtésére, azok rendszerbefoglalására.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló önállóan, érdeklődéssel fordul az információhordozók felé, képes eldönteni, hogy adott természettudományi ismeret gyűjtéséhez milyen információforrást használjon. Szerzett ismereteit képes rendszerezni, azokat a problémamegoldásban alkalmazni.

7.	**Komplex információ-előállítást, -bemutatást és -megértést segítő eszközök használata**	
	Megfelelt	A tanuló bizonytalan a komplex információ-előállítást, -bemutatást és -megértést segítő eszközök használatában, azok alkalmazásához segítségre szorul.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló önállóan, céltudatosan képes a komplex információ-előállítást, -bemutatást és -megértést segítő eszközök használatára.
8.	**Internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás**	
	Megfelelt	A tanuló bizonytalan a digitális alapú információk használatában. Az internet alapú szolgáltatásokat többnyire csak segítséggel használja.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló ismeri és gyakorlottan használja az internetes keresőprogramokat, önállóan képes az ismeretszerzés logikai lépéseit felismerni és alkalmazni.
9.	**Kommunikáció**	
	Megfelelt	A tanuló szegényes szóhasználattal és nehezen kommunikál környezetével, saját gondolatai megfogalmazásához segítséget, bátorítást igényel.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló önállóan, összefüggő szövegalkotással képes saját gondolatait, véleményét, következtetéseit, meglátásait kinyilvánítani. Választékos szóhasználattal kommunikál környezetével.
10.	**Egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés**	
	Megfelelt	Az önálló feladatmegoldáshoz segítséget, iránymutatást igényel a tanuló, csoportos tevékenységbe nehezen vonható be, csoporttársaival nem vagy ritkán kooperál, véleményét, meglátásait önállóan nem, csak rávezető kérdésekkel osztja meg a többiekkel, nem figyel társai véleményére.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló egyéni feladatait önállóan megoldja. Csoportmunka során aktívan vesz részt a feladat megoldásában. Figyel társaira, észrevételeivel, ötleteivel segíti a csoport munkáját.

DIGITÁLIS KOMPETENCIA

Bevezetés

Az információs társadalomban nélkülözhetetlen az ún. digitális írástudás: az információs és kommunikációs technika eszközeinek használata és módszereinek ismerete mind a munka világában, mind a szabadidő értelmes eltöltésében. A tanulókat fel kell készítenünk arra, hogy a digitális technikát megfelelően alkalmazó felnőttként tudjanak dolgozni, alkotni, művelődni, szórakozni, hogy az értékes és értéktelen információkat megkülönböztessék, azok ismeretében helyes döntéseket hozzanak, továbbá tudásukat később is folyamatosan frissítsék, bővítsék.

A legfontosabb cél, hogy a szakiskolai tanulók elsajátítsák az információk megszerzésének, feldolgozásának, tárolásának, felhasználásnak és továbbításának korszerű technikáit, valamint megismerjék az információkezelés etikai szabályait is, melyeknek kiemelt jelentőségük van a munka világában. Az adott szakmában elhelyezkedve – akár alkalmazottként, akár vállalkozóként – nem nélkülözhetik az élet szinte minden területén alkalmazott informatikai ismereteket. A megelőző kötelező vagy informális oktatásból, valamint az iskolán kívüli, kötetlenebb számítógépes környezetből származó informatikai előismereteik rendkívül eltérőek, vegyesek,

rendszertelenek, olykor elavultak, és legtöbbször kimerülnek a számítógépes, virtuális játékokban vagy a céltalan internetezésben. A számukra készített tanterv ezért arra helyezi a hangsúlyt, hogy egy-egy témakör tudnivalói mindig konkrét, a mindennapi életből adódó, „hasznos”, gyakorlati feladatokra épüljenek, és az adott tevékenység során, azokat kipróbálva a tanulók a gyakorlatban sajátítsák el a legfontosabb ismereteket, technikákat.

A számítógép, a digitális technika köztudottan nagy motivációs erővel rendelkezik, amire építeni lehet és kell, lehetőleg *minden tantárgyban rendszeresen* felhasználva, beleértve a legkorszerűbb eszközöket is (pl. interaktív tábla, hálózatok). Mindez jó hátteret biztosít a csoportos munkához, a kooperatív tanulási módszerek alkalmazásához, és erősíti a hálózatban való tanulást, együttműködést. Segíti a felfedezést, a kreativitást, a multimédiás kommunikációt, a tapasztalatszerzést. Az ajánlott tanulói tevékenységek – kihasználva a digitális technika előnyeit – segítenek a kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia fejlesztésében is.

9. évfolyam

Óraszám: 72

Megjegyzés: az informatikaórák megtartására dupla órát javasolunk, ezért az egyes témákhoz tartozó óraszámok mindenütt párosak. Feltétel: olyan informatika-szaktanterem (megfelelő számú, hálózatba kötött, multimédiás, internetes számítógéppel), amely alkalmas csoportmunkára is. A Könyvtárhasználat témakör feldolgozásának helyszíne az iskolai könyvtár.

Az internetes tanulói gyűjtőmunka minden esetben a tanórán történik, mert nem tételezünk fel otthoni IKT-eszközöket.

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek, tanulásszervezési eljárások, módszerek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. Kommunikáció **10 óra**	**a) Személyes kommunikáció – „Riporter kerestetik”** **2 óra**	Szóbeli kommunikáció: közlés, felhívás, kapcsolatteremtés, érzelmek kifejezése. Gesztusok, nem verbális közlés.	A tanév eleji ismerkedést, bemutatkozást segítő személyiségfejlesztő játékok eljátszása, amelyekben a kapcsolatteremtés, a kommunikáció, a változatos információátadás dominál. 1. Irányítás szavak nélkül – játék cédulákra írt, osztálytermi keretek közt, mozgással, gesztusokkal közölhető utasítások végrehajtásával. 2. Csoportos interjú – „riporteri” kérdések alapján a társak bemutatása, megismerése. 3. Érzelmeket, indulatokat kifejező arcképek, művészi reprodukciók felkutatása (interneten vagy nyomtatott dokumentumokban) és közös megtekintése/kivetítése. Mit érezhet a vizsgált személy? Frontális kivetítés. Egy-egy tanuló „azonosul” egy szereplővel, és annak nevében	**Kiemelt kompetenciák** Az információ szerzését, megértését és felhasználását segítő eszközök használata. Információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus és etikus alkalmazás. Internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás. Egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés. Saját nézőpont összevetése mások véleményével. A digitális technika előnyeinek, korlátainak és kockázatainak ismerete.

			beszél. A többiek értékelik az érzelmek kifejezését. A kommunikáció különféle módjainak csoportosítása, jellemzőinek közös megfogalmazása. Az információátadást segítő technikai eszközök szerepének megbeszélése.	**Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: különféle helyzeteknek megfelelő kommunikáció, a kapcsolattartás fejlesztése, helyes és kreatív nyelvhasználat. A hatékony, önálló tanulás: információgyűjtés és -feldolgozás, figyelem-összpontosítás. Szociális és állampolgári kompetencia: a változások iránti fogékonyság, mások véleményének figyelembevétele. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: elemzés és értékelés. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség (kulturális kompetencia): kreativitás. (Választott oktatóprogramok alkalmazása esetén: idegen nyelvi kommunikáció és természettudományos kompetencia is.) **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Gazdasági nevelés Környezettudatosságra nevelés A tanulás tanítása Felkészülés a felnőttlét szerepeire **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek
	b) A jelek világa – beszélő képek **4 óra**	Képek, jelek, ikonok, piktogramok gyűjtése a mindennapi életből és más tantárgyakból. Jelek a saját szakmából. A digitális technikai eszközök jelei, a számítógép és szoftvereinek jelei. SDT-anyag feldolgozása: különféle jelek keresése	Jelek felismerése, ismert jelrendszerek elemzése, csoportosítása (jelentésük, típusaik, tulajdonságuk alapján), közösen. Tematikus jelek gyűjtése csoportmunkákban. Verseny: adott témakörből melyik csoport tud többet összegyűjteni, lerajzolni? Új jelek tervezése az adott témában, illetve a tanult szakmában – egyéni ötletek alapján. A számítógép rajzeszközeinek megismerése. Az informatika jeleinek vizsgálata tanári irányítás alapján: hasonlóságok és különbségek felfedezése. Különböző operációs rendszerek és/vagy böngészők, honlapok felületeinek (vagy képernyőképeinek) összehasonlítása, közös megbeszélése. Keresés az SDT-n vagy más honlapokon, egyénileg, pl.: Gyakori piktogramok A gyűjtőmunka eredményeinek bemutatása, közös megtárgyalása	
	c) Kommunikáció a számítógéppel **4 óra**	Jelek a számítógépen, grafikus felhasználói felület. Ikonok, párbeszédablakok, fülek, üzenetek a képernyőn.	A számítógéppel való interaktív kapcsolattartás, „párbeszéd” ismert szoftverek segítségével. A kommunikációt segítő, népszerű és nélkülözhetetlen perifériák kezelésének tanári bemutatása, majd egyéni gyakorlása. Az ésszerű, gazdaságos és környezettudatos eszközhasználat kérdéseinek közös megbeszélése.	

		Menürendszer, tálca. Mappa, könyvtárszerkezet, meghajtó váltása stb. Az iskolai hálózat megismerése, belépés, kilépés. A jelszó szerepe, jogosultságok. Jelszavak, adatbiztonság a hétköznapi életben – bankkártya, beléptető rendszer stb. Logikai játékok az interneten.	Menük és párbeszédablakok kezelésének gyakorlása tantárgyi oktatóprogramokkal (CD-ROM-ról, hálózatról vagy internetről), az SDT-vel, a Realikával. Tanári bemutatás, közös megbeszélés: hányféle módon lehet különböző alapműveleteket végezni, pl. törölni, másolni, kijelölni. Irányított beszélgetés: jelszóválasztás ésszerűen – „erős” és „gyenge” jelszavak választása. Közös vita: mire vigyázzunk a jelszó használatakor. Egymás tapasztalatainak meghallgatása, megvitatása az adatbiztonság témájában. Jelszókitaláló játék és a Kő-papír-olló játék) kipróbálása az interneten, egyénileg. A tanulók önállóan választanak egy számukra érdekes játékot az interneten, amellyel a számítógép kezelését gyakorolják. Pl.: Sudoku, RushHour, Amőba, Malom	
2. Alkotunk a számítógéppel **20 óra**	**a) Kreatív alkotások – Ki vagyok én?** **6 óra**	A szövegszerkesztés alapjai. Személyes dokumentumok (önéletrajz, levél) készítése. Sablonok használata, űrlapok kitöltése. Helyesírás-ellenőrzés. A személyes adatok kezelése.	Életrajz készítése egy választott iskolába vagy állásra való jelentkezéshez. A tanulók egyénileg dolgoznak, személyes adataikat előre megadott sablon rovataiba beírják. (Ajánlott a Word életrajzsablon vagy az interneten elérhető Europass használata) Az életrajzhoz egyszerű kísérőlevelet írnak, a legfontosabb formai-tartalmi elemek használatával (címzés, megszólítás, dátum, közlendő, aláírás stb.). A dokumentumokat kinyomtatják, összehasonlítják. Közös megbeszélés, véleménycsere: hol, milyen adatokat lehet/kell/szabad megadni. Szituációs játék csoportban: állásinterjú. Egyéni gyakorlás on-line interaktív anyagokkal	**Kiemelt kompetenciák** Információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus és etikus alkalmazás. Internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás. Számítógépes alkalmazások a szabadidő, az információmegosztás, a tanulás terén. Egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés. Kritikus és kíváncsi attitűd, kreativitás. Saját nézőpont összevetése mások véleményével.

				Kulcskompetenciák Anyanyelvi kommunikáció: szókincsfejlesztés, szóbeli és írásbeli kifejezőkészség. Természettudományos kompetencia: a tudás gyakorlati alkalmazása. A hatékony, önálló tanulás: a saját tanulási stratégia fejlesztése. Szociális és állampolgári kompetencia: csapatmunka, együttműködés, tolerancia. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: a szakmai lehetőségek felismerése, tervezés, kockázatvállalás. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: esztétikai érzék, kreativitás, önkifejezés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Gazdasági nevelés A tanulás tanítása Felkészülés a felnőttlét szerepeire **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Informatika
	b) Rajzos dokumentumok **6 óra**	Névjegy tervezése logóval, fényképpel, szöveggel. A számítógép kezelése, rajzolás. Szórólap készítése. Komplex dokumentumok.	„Virtuális cég” létrehozása csoportmunkával. Az egyes csoportok elkészítik az általuk elképzelt cég logóját, vezetőjének vagy alkalmazottjának névjegyét, illetve a cég szórólapját. Fényképet vagy egyszerű rajzokat készítenek, illetve kész képeket keresnek, amelyeket a dokumentumba illesztenek. A csoportok bemutatják, véleményezik, esetleg nyomtatás után kiállítják az elkészült alkotásokat.	
	c) Prezentáció-készítés – „Így látom én…” **4 óra**	A tantárgy(ak) képes, látványos feldolgozása diasorral.	Prezentációkészítés csoportmunkában. Kapcsolat a többi közismereti, illetve szakmai tantárggyal: a tanult témakörök illusztrálására szöveges-képes diák tervezése. Néhány kockából álló diasor készítése. Minden csoport más tantárgyat választ. Előzetes gyűjtőmunkát követően a szemléltetés szempontjából lényeges mondanivaló tömör leírása, elosztása, illusztrációk keresése (pl. internet, szkennelés), majd beillesztése. A prezentációk bemutatása a szaktárgyi órákon, a csoport szóvivőjének előadásában. A csoportok közösen értékelik egymás munkáját. Szempontok: lényegkiemelés, tartalom, látvány/esztétikum. (Szaktárgyi elismerés – együttműködés az adott a szaktárgy tanárával.)	

	d) Bemutatom kedvencemet **4 óra**	Kedvenc sport, zene, együttes, előadóművész, autó, motor, hobbiállat stb. bemutatása.	A tanulók témát választanak, anyagot gyűjtenek (pl. internetes keresés). Prezentációkészítés egyéni munkával, majd az elkészült alkotások rövid bemutatása kivetítve, szóbeli magyarázattal. Közös értékelés.	
3. Infokommunikáció **22 óra**	**a) Internetes és mobil kommunikáció** **4 óra**	Az információátvitel digitális eszközei, módjai. Levelezés és telefonálás a világhálón: e-mail, Skype. Interaktív tv. Illemszabályok a neten. Spam.	Saját e-mail cím (esetleg Skype- vagy MSN- stb. azonosító) létrehozása tanári irányítással. A regisztráció menetének kipróbálása. A tanulók elektronikus levelek küldenek egymásnak, illetve tanáruknak. A levelek fogadása, válaszadás. Fájlok csatolása, a csatolmányok megtekintése, mentése. Közös beszélgetés az elektronikus kommunikáció jellemzőiről, szabályairól, etikájáról, a spamekről és az ellenük való védekezésről. Mit szabad és mit nem? Miért fontos a szerzett információk kritikus használata, szűrése? Saját, tanulói tapasztalatok meghallgatása.	**Kiemelt kompetenciák** Az információ szerzését, megértését és felhasználását segítő eszközök használata. Információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus és etikus alkalmazás. Internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás A valós és a virtuális kapcsolatok megkülönbözetése. Számítógépes alkalmazások a szabadidő, az információmegosztás, az együttműködő hálózatépítés, a tanulás terén. Egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés. Tervezési, elemzési képesség. Kritikus és kíváncsi attitűd, kreativitás. Saját nézőpont összevetése mások véleményével. A digitális technika előnyeinek, korlátainak és kockázatainak ismerete. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szóbeli és írásbeli kifejezőkészség, különféle típusú szövegek információinak értelmezése, feldolgozása. Idegen nyelvi kommunikáció: a számítógép üzeneteinek megértése Matematikai és természettudományos kompetencia: problémamegoldás,
	b) Adatokat kezelünk **6 óra**	A táblázatkezelés alapjai. Táblázatos adatok értelmezése. Az adatok táblázatba rendezése, elemzése. Egyszerű diagramok.	Kész táblázatokból adatok kiolvasása, elemzése, összehasonlítása (pl. kémiai, fizikai tulajdonságok, gazdasági, meteorológiai, szakmai adatok) tanári minták alapján. Grafikonok értelmezése közösen. Kapcsolatépítés a többi tantárggyal, az aktuális tananyaggal a mintapéldák megválasztásában. Adatgyűjtés megadott témakörben (pl. közismereti tantárgyak, osztályzatok, mindennapi élet, szakma). Az adatok táblázatba rendezése a számítógépen, egyénileg. Az összegzés, átlagolás gyakorlása. Egyszerű táblázatok készítése a saját szakmához (pl. elképzelt árjegyzék, árukészlet/napi forgalom szimulálása, szolgáltatások jegyzéke, nyitva tartás) minta alapján Egyszerű grafikonok, diagramok készítése egyénileg, ajánlott típusok alapján.	

		Adatok, információk szerzése az internetről. Kritikus információszerzés, -szűrés. Alapvető adatvédelmi tudnivalók.	Egyéni adatgyűjtés az internetről a megadott példához. Az adatok összevetése a társakkal. Közös értékelés és megbeszélés tanári moderálással: Mire figyeljünk az adatgyűjtéskor? Megbízhatók-e kapott adataink?	összefüggések keresése, érvelés. A hatékony, önálló tanulás: a saját tanulási stratégia fejlesztése. Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés, közös döntéshozatal. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: elemzés és értékelés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Hon- és népismeret Gazdasági nevelés Környezettudatosságra nevelés A tanulás tanítása Felkészülés a felnőttlét szerepeire **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Élő idegen nyelv Ember és társadalom Ember a természetben Földünk - környezetünk Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek
	c) Közhasznú információforrások **6 óra**	Hasznos honlapok, információforrások böngészése (pl. moziműsor, időjárás, menetrend, térképek, útvonaltervezők). (Osztály)kirándulás tervezése.	Szituációs játék: kirándulás tervezése. Hová utazzunk? Milyen közlekedési eszközzel? Milyen látnivalók, kulturális események várnak? Milyen időjárás várható? Böngészés párban vagy kiscsoportban (3-4 fő). Utazási útvonal és időpontok tervezése, közlekedési eszköz választása. A várható költségek becslése. Műsorajánló készítése a tanulócsoport számára (a következő heti műsorokból) Csoportszóvivő választása, az útitervek és műsortervek bemutatása, összehasonlítása. Közös értékelés: Melyik terv az ötletesebb, tartalmasabb vagy gazdaságosabb?	
	d) Infotechnológia **4 óra**	Információkeresés és -közlés. Szakmai honlapok böngészése. Csoportos kommunikációs eszközök az információ szerzéséhez és fogadásához. Bepillantás a	Tanári problémafelvetés: Ki hogyan kommunikál az interneten? A közösségi kapcsolatépítés új lehetőségeinek formái. A saját tapasztalatok feltárása, megbeszélése, esetleg megvitatása. A „Ketten a weben” multimédia-tananyag megtekintése web2-es honlapokon, a számítógépeken párban vagy egyénileg. Az on-line kapcsolattartás és tájékoztatás lehetőségeinek kigyűjtése.	

		levelezőlisták, blogok, fórumok világába. WEB2. Valóság és virtualitás. Etika az interneten: a szerzői jog.	A chat, blog és fórum jellemzőinek közös összegyűjtése, az esetleges veszélyek megfogalmazása. Ismert közösségi portálok meglátogatása. (Részletesen a szabadidőben, délután az iskolában vagy otthon ajánlott.) A másolás és beillesztés problémája saját anyag gyűjtése/készítése esetén. Közös vita. Szabad?/Nem szabad? Mit kell tudni a letöltésekről, a másolásról? Az alapvető szerzői jogi kérdések tisztázása. Szabadon felhasználható szoftverek, szótárak honlapjainak tanári bemutatása (pl. SZTAKI, Google Translate, Creativcommons.org).	
	e) Elektronikus ügyintézés **2 óra**	Elektronikus vásárlás, e-ügyintézés. A szervezés, jelentkezés, átutalások, fizetés alapvető tudnivalói. Biztonsági kérdések, adatvédelem, e-aláírás.	Ki vásárolt már a neten? – a tapasztalatok közös megbeszélése. Mire figyeljünk? Biztonságos-e az adott webáruházban történő vásárlás? A mindennapi élethez vagy a szakmához illő, konkrét termék felkutatása és kiválasztása. Hol kapható? Mennyibe kerül? Hol olcsóbb? Hogyan rendelhető? Internetes áruházak keresése (tanári ajánlat alapján), az árak összehasonlítása. A rendelés menete. Adatbiztonsági nyilatkozatokban a vevők jogainak megkeresése, egyéni böngészése, majd közös megbeszélése. Beszélgetés az elektronikus ügyintézésről, az elektronikus azonosítás (esetleg aláírás) szerepéről, alapvető tudnivalóiról. A kormány által üzemeltetett ügyfélkapu meglátogatása, bepillantás a hasznos, kiemelt információk, szolgáltatások linkjeibe.	

			Nyomtatványok, űrlapminták megtekintése, állásajánlatok felkutatása.	
4. Könyvtárhasználat 8 óra (a tanév során folyamatosan)	**a) Tájékozódás a könyvtárban 4 óra**	A könyvtár állományai. Kézikönyvek, audiovizuális dokumentumok. Irányított kutatás a könyvtár információforrásai között.	A könyvtári szolgáltatások megismerése. Az év folyamán rendszeres könyvtári gyakorlatok egy-egy adott témában, konkrét feladattal a közismereti tárgyak ismeretei, illetve a szakmai tudnivalók bővítése érdekében. A médiumok megkülönböztetése formai és használati jellemzőik, információs értékük alapján, közös megbeszéléssel. Adatgyűjtés, szövegek válogatása, életrajzok, illusztrációk felkutatása a szaktárgyakhoz, a prezentációkhoz egyénileg. Internetes és „könyves” életrajz összehasonlítása konkrét személy esetében. Keresés a különféle dokumentumtípusokban: könyvek (ismeretközlő és szépirodalom), segédkönyvek (lexikon, szótár, enciklopédia), elektronikus hordozók. A gyűjtött és felhasználandó információk elmentése egyénileg, különféle formákban (saját jegyzet, fénymásolat, digitális hordozó).	**Kiemelt kompetenciák** Az információ szerzését, megértését és felhasználását segítő eszközök használata. Információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus és etikus alkalmazás. Internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás. Kritikus és megfontolt attitűd az elérhető információ és az interaktív média felelősségteljes használata érdekében. A digitális technika előnyeinek, korlátainak és kockázatainak ismerete. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: különféle típusú szövegek felhasználása, megfelelő segédeszközök használatával információgyűjtés. Idegen nyelvi kommunikáció: szövegértés fejlesztése, megfelelő segédeszközök használata, a nem formális nyelvhasználat megalapozása. A hatékony, önálló tanulás: a saját szaktudás erősítésének felismerése, az élettapasztalatokra épülő, motivált tanulás fejlesztése. Szociális és állampolgári kompetencia: viselkedési és általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: a kulturális értékek felismerése, az önismeret gazdagítása.
	b) Könyvtári informatika 4 óra	Nyomtatott és elektronikus dokumentumok összehasonlítása, felhasználása.	Forráskutatás és -felhasználás a tanév folyamán, folyamatosan. Egyéni vagy páros munka: információkeresés a helyi adatbázisban, katalógusban, illetve az interneten. A tanulmányokhoz vagy a mindennapi élethez kapcsolódó keresőkérdések megfogalmazása. Egyéni munkával a megfelelő adathordozó médium kiválasztása.	

		Katalógus, digitális katalógus, elektronikus könyv, e-szótár.	Egyénileg, tanári segítséggel: konkrét mű felkutatása az internetes könyvtári katalógusokban. Elektronikus könyvek letöltése a MEK-ből. Elektronikus szótárak megkeresése, gyakorlati kipróbálása. Internetes fordítóprogramok megismerése, tájékozódás a használat korlátairól (nyelv)tanári segítséggel.	**Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra A tanulás tanítása Felkészülés a felnőttlét szerepeire **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Informatika

10. évfolyam

Óraszám: 36

Megjegyzés: az informatikaórák megtartására dupla órát javasolunk, ezért az egyes témákhoz tartozó óraszámok mindenütt párosak. Feltétel: olyan informatika-szaktanterem (megfelelő számú, hálózatba kötött, multimédiás, internetes számítógéppel), amely alkalmas csoportmunkára is. A Könyvtárhasználat témakör feldolgozásának helyszíne az iskolai könyvtár.

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek, tanulásszervezési eljárások, módszerek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. Médiainformatika 12 óra	**a) Multimédiás dokumentumok 4 óra**	Multimédiás dokumentumok (szöveg, rajz, hang/zene, ábra, fénykép, animáció, film) megnyitása, kész dokumentumok átalakítása. Formátumok, konvertálás.	A multimédiás dokumentumok jellemzőinek összegyűjtése és osztályozása közösen. Gyűjtőmunka párban: a multimédiás dokumentumokhoz tartozó formátumok, illetve eszközök összegyűjtése az internet segítségével. Táblázat készítése az összegyűjtött, csoportosított adatokból közösen, az egyes tulajdonságok, jellemzők értelmezése. Ismerkedés konvertáló programokkal, ezek kipróbálása, kezelése.	**Kiemelt kompetenciák** Információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus és etikus alkalmazás. Internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás. Számítógépes alkalmazások a szabadidő, az információ-megosztás, a tanulás terén. Egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés. Kritikus és kíváncsi attitűd, kreativitás. Saját nézőpont összevetése mások véleményével.

			„Személyre szabom az eszközöm” – javasolt feladatok: Windows háttérkép megváltoztatása, mobiltelefonra háttérkép, egyéni csengőhangok készítése, animációk letöltése.	**Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: különféle típusú szövegek felhasználása, megfelelő segédeszközök használatával információgyűjtés. Idegen nyelvi kommunikáció: a nem formális nyelvhasználat megalapozása. A hatékony, önálló tanulás: információgyűjtés és -feldolgozás, figyelem-összpontosítás, az élettapasztalatokra épülő, motivált tanulás fejlesztése. Szociális és állampolgári kompetencia: a változások iránti fogékonyság, mások véleményének figyelembevétele. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: tervezés, elemzés és értékelés. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: önkifejezés, kreativitás, esztétikai érzék. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Gazdasági nevelés A tanulás tanítása Felkészülés a felnőttlét szerepeire **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Informatika
	b) Kreatív alkotások **8 óra**	Digitális eszközök használata. Fotó, hang-, filmfelvétel készítése és felhasználása.	Ismerkedés a mindennapi élet digitális eszközeinek használatával (mobiltelefon-kamera, fényképezőgép, DV-kamera, diktafon) – közös bemutató. „24 óra az életemből” címmel képsorozat, kisfilm készítése csoportmunkával. Az egyes csoportok különböző digitális eszközzel dolgozzanak. A csoportok bemutatják alkotásaikat: az elkészített fényképregényt. Kommentált történetmesélés a rendelkezésre álló digitális eszközök felhasználásával, kivetítéssel. Az elkészült anyagok megjelenítése különböző formákban: prezentáció, kisfilmrészletek, weblap. Filmszemle-szimuláció: az anyagok bemutatása csoportonként, kivetítéssel, a csoport szóvivőjének tájékoztató, kísérő szövegével. A tanulókból álló zsűri értékeli (pontozza) az alkotást. Bírálati szempontok: képanyag, tartalom, ötletesség, esztétikum, előadásmód. A legjobb történetek iskolai szintű bemutatásra ajánlása.	
2. Az elektronikus média **18 óra**	**a) Média mindenütt – „katasztrófa előben”** **6 óra**	A hagyományos médiumok (könyv, folyóirat, hanganyag, film) és az elektronikus, digitális technikára épülő	Közös beszélgetés a hagyományos és elektronikus média termékeiről, a legfőbb jellemzők és eltérések közös összegyűjtése, csoportosítása. Frontális szemléltetés: hagyományos és elektronikus médiumok bemutatása.	**Kiemelt kompetenciák** Internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás, információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus és etikus alkalmazás.

		médiumok (rádió, tv, internet) összehasonlítása, jellemzőik. A nyomtatott és on-line sajtótermékek összehasonlítása. Hírgyűjtés. Hírforrások megbízhatósága, naprakészsége. Az elektronikus média legfontosabb műfajainak megismerése (pl. hírműsorok, magazin-műsorok, honlapok, blogok).	Vita: Mikor melyiket érdemes választani? Milyen újságot olvasok? Miért? Egyéni indoklás érvekkel. Páros munka: kutatás az interneten. On-line sajtótermékek keresése, jellemzőik összegyűjtése. „Friss hírek” keresése információs portálokon. A párok röviden bemutatják, hol és milyen információt találtak. Szóbeli véleményt fogalmaznak meg a hírrel kapcsolatban. Mi a nap legfontosabb híre, eseménye a különböző portálon? A hír- és bulvárportálok összehasonlítása. A különféle lapok nyelvezetének, illusztrációinak összehasonlítása. Rövid hír készítése megadott témában vagy aktuális eseményről különböző hírforrások stílusában. Hír vagy kommentár? Ugyanaz a hír – különböző forrásokból. A különbségek felfedezése, irányított, közös beszélgetéssel, konkrét példák alapján. Egyéni feladat: A legérdekesebb, legmegrázóbb, legviccesebb, legmegdöbbentőbb hír/kép/videó, amivel találkoztam/amit láttam. Rövid bemutatás/elmondás a társaknak. A tanulók 4-5 csoportra osztódva választanak az alábbi témák közül: – az elektronikus média története, a „kezdetek”; – az elektronikus média fajtái (rádió, tv, internet); – a televízió műsorai; – a rádió műsorai; – internetes portálok. Feladat: a választott téma bemutatása társaiknak, valamilyen, általuk választott, látványos formában (pl. poszter, prezentáció, montázs, interjú).	A valós és a virtuális kapcsolatok megkülönbözetése. Egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés. Saját nézőpont összevetése mások véleményével. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szókincsfejlesztés, különféle helyzeteknek megfelelő kommunikáció, helyes és kreatív nyelvhasználat. Idegen nyelvi kommunikáció: a nem formális nyelvhasználat megalapozása. A hatékony, önálló tanulás: információgyűjtés és -feldolgozás, figyelem-összpontosítás. Szociális és állampolgári kompetencia: csapatmunka, együttműködés, mások véleményének figyelembevétele. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: a változások iránti fogékonyság, a szakmai lehetőségek felismerése, tervezés, kockázatvállalás, elemzés és értékelés. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: esztétikai érzék, kreativitás, önkifejezés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép és önismeret Gazdasági nevelés Környezettudatosságra nevelés A tanulás tanítása Felkészülés a felnőttlét szerepeire

	b) Művészet és média **4 óra**	Az elektronikus média sajátos műfajai. Irányított böngészés az interneten, művészeti alkotások felkutatása adott témában (zene, film, fotó stb.) Videoklipek közös megtekintése, elemzése.	Gyűjtőmunka közösen: minél több konkrét műsortípus felsorolása, jellemzőinek csoportosítása. Gondolati térkép készítése közösen a táblán vagy a számítógépen (pl. a http://www.bubbl.us oldal segítségével). „Kedvenc műsorom" – rövid bemutatás a jellemzőkkel, érdekességekkel, indoklással. Egyéni kutatómunka: kedvenc zeném, együttesem, előadóm témában információgyűjtés az internetről (leírások, életrajzok, anekdoták, fotók, zenék, filmrészletek). Prezentációkészítés. A gyűjtött anyag bemutatása a társaknak. Néhány népszerű, közösen választott klip megtekintése (Youtube, Indavideo).	**Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Élő idegen nyelv Ember és társadalom Művészetek Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek
	c) A reklám **2 óra**	A reklám szükségessége, fajtái, hordozói. A nyomtatott sajtó, nyilvános felületek, rádió, tv és az internet hirdetései. Az egyes reklámtípusok főbb jellemzői. Azonos termék/szolgáltatás – változatos megjelenítés. Reklám vagy spam? Az adathalászat veszélyei.	„Jó bornak is kell a cégér!" – vita a reklámok szükségességéről. Milyen a jó reklám? Ötletelés alapján a reklámfajták csoportosítása, a jellemzők összegyűjtése. Páros munkában gyűjtés: figyelemfelkeltő reklámok újságokból és az internetről. „Kedvenc" reklám, reklámszemét. A gyűjtött reklámok közös bemutatása, elemzése megadott szempontok alapján (célcsoport, esztétika, hangulat, hatás stb.).	
	d) Szakmámat hirdetem **6 óra**	A szakma termékeihez, szolgáltatásaihoz, a tervezett saját vállalkozáshoz reklám készítése változatos formákban. Elektronikus hirdetések közzététele.	Hirdetések gyűjtése a saját szakma témaköréből, az internetről és a nyomtatott sajtóból. A tanulók csoportokban dolgoznak. Az egyes csoportok önállóan választanak a tanult szakma termékei, szolgáltatásai közül. Gyűjtőmunka alapján saját reklámot terveznek, amellyel a szakma termékét/szolgáltatását kelendővé teszik (ún. „marketing terv" készítése).	

			A részfeladatokat egymás között elosztják. A készítendő reklámok fajtái: szöveges apróhirdetés, logó/cégér, szlogen, színes, képes újsághirdetés, plakát, prezentáció, honlapelem. A reklámok bemutatása, a nyomtatott anyagok kiállítása és közös zsűrizése.	
3. Könyvtár-használat **6 óra** (a tanév során folyamatosan, más tantárgyak óráin is!)	**a) Digitális források** **2 óra**	Irányított kutatás a könyvtár információforrásai között. Digitális katalógusok megismerése, adott dokumentum megkeresése.	Az év folyamán rendszeres könyvtári gyakorlatok egy-egy adott témában, konkrét feladattal a közismereti tárgyak ismeretei, illetve a szakmai tudnivalók bővítése érdekében. Megadott művek keresése egyénileg. Tematikus gyűjtőmunka a könyvtár állományában, különféle könyvtári médiumok használatával. Ismerkedés az elektronikus könyvtár katalógusaival.	**Kiemelt kompetenciák** Az információ szerzését, megértését és felhasználását segítő eszközök használata. Információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus és etikus alkalmazás. Internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás. Kritikus és megfontolt attitűd az elérhető információ és az interaktív média felelősségteljes használata érdekében. A digitális technika előnyeinek, korlátainak és kockázatainak ismerete **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: különféle típusú szövegek felhasználása, megfelelő segédeszközök használatával információgyűjtés. Idegen nyelvi kommunikáció: szövegértés fejlesztése, megfelelő segédeszközök használata, a nem formális nyelvhasználat megalapozása. A hatékony, önálló tanulás: a saját szaktudás erősítésének felismerése, az élettapasztalatokra épülő, motivált tanulás fejlesztése. Szociális és állampolgári kompetencia: viselkedési és általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: a kulturális értékek
	b) Szakmai irodalom **4 óra**	Szakkönyvtár. Nyomtatott és elektronikus dokumentumok felhasználása. Elektronikus adathordozók: e-könyv, e-szótár stb. Tantárgyi feladatokhoz információgyűjtés.	Forráskutatás és felhasználás a tanév folyamán, folyamatosan. Információkeresés a helyi adatbázisban, katalógusban, illetve az interneten. A tanulmányokhoz vagy a mindennapi élethez kapcsolódó keresőkérdések megfogalmazása. Egyéni munkával a megfelelő adathordozó médium kiválasztása. Konkrét mű felkutatása az internetes könyvtári katalógusokban. Elektronikus könyvek letöltése a Magyar Elektronikus Könyvtárból. Elektronikus szótárak gyakorlati kipróbálása (pl. a szakma idegen eredetű szavai).	

				felismerése, az önismeret gazdagítása. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret A tanulás tanítása Felkészülés a felnőttlét szerepeire **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Informatika

Kulcsfogalmak

9. évfolyam
Kommunikáció, jel, ikon, piktogram. Számítógép, képernyő (monitor), billentyűzet, egér, nyomtató, projektor, interaktív tábla.
Operációs rendszer, program, szoftver, fájl, mappa, jelszó, hálózat, multimédia, prezentáció.
Digitális kommunikáció, az információátvitel digitális eszközei, személyes adat, információ, e-mail, internet, honlap, portál, link, elektronikus ügyintézés, csevegés, blog, web2, számítógép-függőség.
Könyvtár, közhasznú adatbázis, SDT (Sulinet Digitális Tudásbázis), e-könyv.

10. évfolyam
Multimédia, prezentáció, tömegkommunikáció, média, sajtó, sajtótermékek, az elektronikus média.
Az információátvitel digitális eszközei. Könyvtár, közhasznú adatbázis, SDT (Sulinet Digitális Tudásbázis), e-könyv.

Mintamodul

Informatika (9. évfolyam)
Alkotunk a számítógéppel/Kreatív alkotások

A modul célja: a mindennapi életben, a munkavállalásban elterjedt és szükséges dokumentumok elkészítése, a komplex feladatokhoz szükséges információtechnológiai alkalmazói eszközök kiválasztása és biztonságos használata. Az esztétikus külalak iránti igény fejlesztése. A létrehozott személyes alkotások bemutatása IKT-eszközökkel.

Időkeret: 16 óra (8 dupla tanóra)

Módszertani ajánlás

A modul játékai, illetve alkotásai jó lehetőséget adnak az önismeret fejlesztésére éppúgy, mint a társakkal való együttműködésre. A tanulók nemsokára munkavállalók lesznek, így célszerű a számítógép segítségével olyan gyakorlati produktumokat létrehozni, amelyek – legfeljebb kisebb módosítással – a későbbiekben is felhasználhatók lesznek.

	Lépések, tevékenységek	Kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Ráhangolódás**	**Kiemelt kompetenciák** Információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus és etikus alkalmazás. Internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás. Számítógépes alkalmazások a szabadidő, az információmegosztás, a tanulás terén. Egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés. Kritikus és kíváncsi attitűd, kreativitás. Saját nézőpont összevetése mások véleményével. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szókincsfejlesztés, szóbeli és írásbeli kifejezőkészség.		
	a) Ki vagyok én?		Közös játék.	
	Kreativitást fejlesztő játék közösen Egy önként vállalkozó tanuló kimegy a teremből, miközben a többiek megbeszélik, melyik híres személyiség (művész, sportoló, tudós, politikus stb.) szerepét osztják rá. A bejövő tanulónak barkochbaszerűen, az általa feltett kérdések és igen/nem válaszok alapján ki kell találnia, kit személyesít meg.			
	b) Állásinterjú			
	Szituációs játék közösen Az önként vállalkozó tanuló(k) a tanult szakmában, annak egyik cégénél kíván(nak) elhelyezkedni. A tanulók 3-4 fős csoportja a cég vezetését személyesíti meg. (A többiek: a játék zsűrijét alkotják.) Eljátszanak egy állásinterjút, kérdéseket tesznek fel a jelöltnek szakmai tudásával, elhivatottságával, céljaival, elvárásaival kapcsolatban. Ezt követően az interneten egyénileg eljátszanak egy szimulált, virtuális állásinterjút, amelyhez egy képes-		Közös játék, egyéni tesztkitöltés/játék az interneten (frontálisan is elvégezhető, interaktív tábla esetén). Közös értékelés, vita, döntés.	Számítógép internetkapcsolattal, fejhallgatóval az állásinterjú szimulációs játékához. megfelelő honlapok esetleg: interaktív tábla.

	rajzos tesztet kell kitölteni, illetve elolvassák a tanácsokat. Interaktív tábla esetén a rajzos tanácsok és tesztkérdések közösen is elolvashatók, kezelhetők, megválaszolhatók. (Pl. Milyen típusú önéletrajzot írjunk, hogyan öltözzünk az interjúra, hogyan viselkedjünk és hogyan ne, mit válaszoljunk az anyagiakat tudakoló kérdésekre stb.) A játékot követően közös döntés: alkalmas-e az állás betöltésére a pályázó?	Természettudományos kompetencia: a tudás gyakorlati alkalmazása. A hatékony, önálló tanulás: a saját tanulási stratégia fejlesztése. Szociális és állampolgári kompetencia: csapatmunka, együttműködés, tolerancia, önismeret. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: a szakmai lehetőségek felismerése, tervezés, kockázatvállalás. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: esztétikai érzék, kreativitás, önkifejezés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Gazdasági nevelés A tanulás tanítása Felkészülés a felnőttlét szerepeire **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Választott közismereti vagy szakmai tantárgyak		
2.	**Feldolgozás**			
	a) Életrajz			
	Önéletrajz készítése egy választott állásra vagy iskolába való jelentkezéshez Személyes adataikat az előre megadott sablon rovataiba beírják. Az önéletrajzhoz egyszerű kísérőlevelet írnak, a legfontosabb formai-tartalmi elemek használatával (címzés, megszólítás, dátum, közlendő, aláírás stb.). A helyesírás-ellenőrzést a szövegszerkesztővel és hagyományosan, tanári segítséggel is elvégzik. Az önéletrajzba fényképet is illesztenek. A dokumentumokat kinyomtatják, összehasonlítják. Megbeszélik és indokolják, hol, milyen adatokat lehet/kell/szabad megadni?		Egyéni munka, közös megbeszélés, véleménycsere, érvelés, vita.	Önéletrajzsablonok a számítógépen. (Word-sablon, Europass, esetleg más, a neten található sablonok). Saját igazolványkép digitális változatban.
	b) Virtuális cég bemutatkozása			
	Előzetes tanulói gyűjtőmunkával névjegyek, nyomtatott (újság)hirdetések csoportosítása, véleményezése A tanár által bemutatott motiváló névjegy- és hirdetésminták, illetve ajánlott on-line szakmai hirdetések megtekintése, mintaválasztás. Képzeletbeli játék: „Virtuális cég” létrehozása. A tanulók elképzelnek egy szakmájukhoz illő céget. Csoportonként fantázianevet választanak neki, majd megrajzolják az elképzelt cég logóját, elkészítik vezetőjének vagy alkalmazottjának névjegyét, illetve a cég figyelemfelkeltő szórólapját.		Csoportmunka – szimpátia-csoportokkal.	Nyomtatott névjegyek, szórólapok, hirdetések gyűjteménye, on-line minták (pl. a Google képkeresőjében). Számítógépek felhasználói szoftverekkel, internetkapcsolattal. Digitális fényképezőgép vagy mobil-kamera (esetleg szkenner).

	Fényképet vagy egyszerű rajzokat készítenek, illetve kész képeket keresnek, amelyeket a dokumentumba illesztenek. Az egyes csoportok bemutatják, véleményezik, esetleg nyomtatás után kiállítják az elkészült alkotásokat.			
	c) Így látom én…			
	A prezentációk látványos alkalmazása a tanulásban A tanulók 3-4 fős csoportokban dolgoznak. Minden csoport egy-egy közismereti (esetleg szakmai) tantárgyat választ, majd annak egy érdekesebb témakörének szemléltetéséhez néhány diából álló prezentációt készít. Szakmai tantárgy esetén a prezentáció tárgya: Miért választottam ezt a szakmát? Mi tetszik ebben a szakmában? Előzetes gyűjtőmunkát követően a szemléltetés szempontjából lényeges mondanivaló tömör leírása, elosztása, illusztrációk keresése (pl. internet, szkennelés), majd beillesztése. A prezentációk bemutatása a szaktárgyi órákon, a csoport szóvivőjének előadásában. (A szóvivők kiválasztása a csoport és a tanár közös döntése alapján úgy történik, hogy a tanév során lehetőleg mindenki szerephez jusson.) A csoportok közösen értékelik egymás munkáját. Szempontok: lényegkiemelés, tartalom, látvány/esztétikum. (Szaktárgyi elismerés – együttműködés az adott szaktárgy tanárával.) Házi feladat: ötletek és anyagok gyűjtése a következő tanórai prezentációhoz. Téma: „Bemutatom kedvencemet”		Csoportmunka heterogén csoportokkal vagy véletlenszerűen választva.	Számítógép internetkapcsolattal, felhasználói szoftverekkel (esetleg szkenner). A bemutatóhoz projektor vagy interaktív tábla.

	(kedvenc sport, zene, együttes, előadóművész, autó, motor, hobbiállat stb. választása).			
3.	**Értékelés**			
	Minden csoport értékeli saját tevékenységét és az alkotásokat. Mit tanultunk? Milyen alkotások születtek? Miért tetszett/nem tetszett? Mi volt benne könnyű/nehéz? Hogyan ment az együttműködés? Legközelebb mit tennénk másképp? A tanár kiegészíti a tanulók véleményét, és rövid, összegző értékelést ad. A szaktárgyi feladatok esetében a szaktanár véleményét is tolmácsolja.		Csoportos önértékelés kérdések alapján, közös, frontális megbeszélés.	-

Mintaprojekt

Informatika (9. évfolyam)/3. témakör/Közhasznú információforrások
Kirándulás hazai tájakon

A projekt célja:

- az információkeresés, -gyűjtés és -feldolgozás képességének fejlesztése;
- az információk szerzését, megértését és felhasználását segítő digitális eszközök használata;
- jártasság közhasznú adatbázisok, hagyományos és internetes források használatában;
- egy-egy magyar táj, város megismerése több műveltségterülethez kapcsolódóan;
- a csapatmunkában történő tanulás és munkavégzés fejlesztése.

Időkeret: minimum 6+2 óra (+ a tényleges kirándulás ideje).

Módszertani ajánlás: a projekt időkerete túlmutat az informatikaórák hivatalos óraszámán, és más kapcsolódó tanórák, majd a szabadidő vagy a szünidő is felhasználandó, ha tényleges osztálykirándulást terveznek és bonyolítanak le a tanulók. Ennek előkészítése, megszervezése és lebonyolítása során jól lehet építeni a megismert infokommunikációs eszközök alkalmazására. Elképzelt kirándulás esetén az informatikai tanórákon belül a hagyományos és on-line közhasznú információforrások megismerésén legyen a hangsúly, illetve a megszerzett tudás megosztásán, a kooperatív tanulási módok lehetőségeit kihasználva. Mindkét esetben a javasolt három dupla tanóra közvetlenül a 9. osztályos informatika-tanterv Infokommunikáció/Közhasznú információforrások c. anyagrészéhez kapcsolódik, míg két tanóra (a ráhangoló és értékelő órák) a szabadidőben dolgozható fel. A projekt elsősorban az interneten, on-line elérhető közhasznú információforrások használatában való jártasságot segíti, megalapozva ezzel a 10. évfolyam tanulás kompetenciaterületének hasonló projektjét.

	Lépések, tevékenységek	Kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**Tervezés, előkészítés (1 óra)**	**Kiemelt kompetenciák** Az információ szerzését, megértését és felhasználását segítő eszközök használata. Információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus és etikus alkalmazás. Internet alapú szolgáltatások elérése, a velük való kutatás. A valós és a virtuális kapcsolatok megkülönbözetése. Számítógépes alkalmazások a szabadidő, az információmegosztás, a tanulás terén. Egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés. Tervezési, elemzési képesség. Kritikus és kíváncsi attitűd, kreativitás. Saját nézőpont összevetése mások véleményével. A digitális technika előnyeinek, korlátainak és kockázatainak ismerete. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció:		
	a) Ráhangolás			
	A pedagógus magyarországi tájegységek, városok, nemzeti parkok fotóit vagy rövid filmrészleteit vetíti ki motivációs céllal. (Ehhez az interneten számos kész anyag található, de készíthető a konkrét, tervezett kirándulásra motiváló prezentáció is.) A kialakítandó csoportok számának megfelelő, egy-egy magyar város vagy táj 4-5 részre vágott képének darabjaiból a tanulók húznak, majd összeállítják a képet. Az azonos képhez tartozók egy csoportba kerülnek.		Frontális szemléltetés, ötletbörze. Kooperatív munka: csoportos vita, érvelés, döntés. Véletlenszerűen kialakított csoportok.	Számítógép, internet, projektor vagy interaktív tábla. Megfelelő honlapok
	b) Úticél kiválasztása			
	A 4-5 főből álló csoportok a látottak alapján eldöntik, melyik helyszínt keresnék fel szívesen. Választásukat szóban megindokolják, amit a csoport szóvivője tolmácsol a teljes osztály számára. Elvárásfa készítése: minden tanuló és a tanár is kap 4 db színes, öntapadós papírlapot, amelyre ráír egy-egy szót. Mit vár a kiránduláson a látnivalóktól, a programoktól, magától, társaitól? Majd a csomagolópapírra előzőleg rajzolt fát felöltöztetik a címkékkel. Csoportosítják és közösen összegzik az elvárásokat.			Csomagolópapíron kopár fa rajza, filctoll, Post-it öntapadós lapok.
2.	**Kidolgozás (6 óra)**			
	a) A tanulók az előbbi csoportokban dolgoznak. Minden csoport ugyanazt a feladatot végzi, de más-más választott helyszínre tervezve a kirándulást. A főbb tevékenységek: • ütemterv készítése, időpontok választása, költségkalkuláció; • közlekedési eszköz megválasztása (vonat, busz, hajó, kerékpár) indulási és érkezési időpontokkal; • szálláshely kiválasztása; • étkezés megszervezése (étterem, saját főzés, közösen beszerzendő élelmiszerek listája stb.);		Csoportmunka, a csoporton belül munkamegosztás a részfeladatok függvényében. Önálló információkeresés.	Számítógép internetkapcsolattal, menetrendek, prospektusok, útikönyvek, térképek, útvonaltervek, műsorfüzetek. Hasznos honlapok A bemutatáshoz projektor vagy interaktív tábla.

	• programok összeállítása (látnivalók, múzeum, esti szórakozási lehetőségek, pl. mozi, színház, tv); • várható időjárás (a kirándulás konkrét dátumának ismeretében). A tanulók felosztják a feladatokat egymás közt, mindegyiknek választanak egy felelőst. Majd a felelősök a szükséges információkat egyénileg megkeresik, amelyhez a rendelkezésre álló nyomtatott, illetve internetes közhasznú információforrásokat használják. Minden esetben több variációt is összeállíthatnak. Az ajánlatokról jegyzetet készítenek. *b)* A kapott adatok ismeretében a csoportok kalkulációt végeznek, és megvitatják, majd eldöntik, hogy az egyes lehetőségek közül (közlekedési eszköz, szálláshely, étkezés, látnivalók) melyeket érdemes választani. Szempontok: időbeosztás, megközelíthetőség, gazdaságosság, tartalom, változatosság stb. *c)* Az egyes csoportok bemutatják egymásnak a választott helyszínre való kirándulás szervezésének lépéseit, információit, árajánlatát, programját. A bemutatáshoz rövid prezentációt készítenek adatokkal, kalkulációval, képekkel. A prezentáció bemutatása során igyekeznek meggyőzni a hallgatóságot az összeállított program előnyeiről. *d)* Opció Tényleges osztálykirándulás esetén az osztályfőnök bevonásával döntenek, hogy hová utazzanak az utazási tervek részleteinek és árának ismeretében. Újabb felelősöket választanak közösen, akik az osztálypénz begyűjtésében, a menetjegy megvételében, a szállásfoglalásban, a programszervezésben, élelmiszer-beszerzésben stb., majd a tényleges lebonyolításban konkrét, segítő tevékenységet végeznek.	szóbeli és írásbeli kifejezőkészség, különféle típusú szövegek információinak értelmezése, feldolgozása, a helyzetnek megfelelő kommunikáció, érvelés. Idegen nyelvi kommunikáció: nem formális nyelvhasználat megalapozása eszközhasználat során. Matematikai kompetencia: tervezés és elemzés, kalkuláció. A hatékony, önálló tanulás: a saját tanulási stratégia fejlesztése. Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés, a tudás megosztása, közös döntéshozatal. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: tervezési képesség, kreativitáselemzés és értékelés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Gazdasági nevelés		

3.	**Lezárás, értékelés (1 óra)**			
	a) Elvárásfa			
	A tanulók előveszik a legelső órán készített elvárásfát, és értékelik, hogy az egyes kívánságok mennyire teljesültek. (Értelemszerűen: csupán tervezett kirándulás esetén csak némely elvárások értékelhetők, míg tényleges kirándulás esetén mindegyik. Tényleges kirándulás esetén a projekt élménybeszámolóval és a kirándulás fotóinak/filmjének vetítésével zárul.)	Környezettudatosságra nevelés A tanulás tanítása Felkészülés a felnőttlét szerepeire	Frontális tevékenység, véleménycsere.	Elvárásfa rajza csomagolópapíron, számítógép, projektor (esetleg digitális fényképezőgép, kamera).
	b) Kilépőkártya A csoportok is értékelik a többi csoport munkáját. Elmondják, melyik csoport útiterve tetszett nekik legjobban. Majd minden tanuló kap a tanártól egy kártyát, amelyen megválaszolja az alábbi kérdéseket: • Milyen fontos, új ismeretekhez jutottál, illetve milyen fontos gondolattal találkoztál a projekt során? • A projekt megvalósítása során mi volt számodra a legérdekesebb? • Írj egy személyes megjegyzést vagy észrevételt! Értékeld saját részvételedet a projekt megvalósításában! A tanár röviden értékeli az egyes csoportok aktivitását, a tanulók információgyűjtő munkáját, prezentációját, szereplését.	**Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Élő idegen nyelv Ember és társadalom Ember a természetben Földünk - környezetünk Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek	Közös beszélgetés, a vélemények meghallgatása (beszélgetőkör). Egyéni munka: válaszadás kérdésekre írásban. Frontális tanári értékelés, összegzésszerűen a tapasztaltak és a kilépőkártyák alapján.	Nyomtatott kérdések papírlapon.

Értékelés

A tanulók munkájának értékelését a digitális kompetencia szempontjából a hagyományos értékeléstől eltérő formában célszerű megvalósítani. Ennek oka, hogy a digitális kompetenciák főként gyakorlati tevékenységekben, gyakran valamilyen dokumentum létrehozása során jelennek meg és fejleszthetők hatékonyan. Ezért célszerűnek látszik e tevékenységek eredményének, produktumának értékelését felhasználni a tanuló munkájának minősítésére. Ajánlott a tanuló egész év során létrehozott dokumentumait (papír alapú és digitális portfólió), a projektek megvalósításában végzett dokumentált közreműködését (projektnapló) értékelni, illetve az órai tevékenységét alkalmanként minősíteni. Az értékelés fejlesztő hatását erősítheti a szöveges értékeléssel való kiegészítés, illetve a diákok önértékelésével való összevetés.

1.	**Kommunikáció, önkifejezés**	
	Megfelelt	A tanuló saját gondolatait, érzéseit, véleményét nehezen tudja megfogalmazni, környezetével való ismertetésükhöz bátorításra szorul.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló képes saját gondolatait, érzéseit, véleményét megfogalmazni, választékos szóhasználattal környezete tudomására hozni.
2.	**Az információgyűjtés és -feldolgozás képessége**	
	Megfelelt	A tanuló érdeklődéssel fordul az új ismeretek felé, az információk gyűjtéséhez és rendszerbe szervezéséhez segítséget igényel.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló érdeklődéssel, aktívan kutatja az újabb ismereteket, a kereséshez igénybe veszi az internetet. Az ismeretek gyűjtéséhez képes minden lehetséges információhordozót igénybe venni, és az új ismereteket értelmezni, rendszerbe szervezni.
3.	**Infokommunikáció**	
	Megfelelt	A tanuló többé-kevésbé tisztában van az egyes infokommunikációs eszközök feladatával, felhasználási módjával.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló képes a szükségleteknek és az egyes életszituációk követelményeinek megfelelően, aktívan és célszerűen használni a helyesen megválasztott eszközöket.
4.	**Tanulás és alkotás számítógéppel**	
	Megfelelt	A tanuló rávezetéssel képes a legalapvetőbb számítógépes műveletek elvégzésére. Segítséggel képes új programok használatának elsajátítására és a megadott feladathoz illő, egyszerű dokumentumok készítésére.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló képes a számítógép önálló használatára életszerű, hétköznapi szituációkban is, valamint az új feladatokhoz szükséges számítógépes eszközök aktív, gyors elsajátítására, az önálló ismeretszerzésre. Számítógépes alkotásai felhasználhatók, esztétikusak.
5.	**Az internet alapú szolgáltatások kritikus használata**	
	Megfelelt	A tanuló képes az internet alapszintű használatára (elektronikus levelezés önálló használata, böngészés, egyszerű keresés).
	Kiválóan megfelelt	A tanuló tudatosan használja az internetes lehetőségeket, önállóan és szakszerűen képes az elektronikus levelezés és böngészés lehetőségeinek megfelelő szintű használatára. Tisztában van az etikai kérdésekkel és az internet veszélyeinek, biztonsági problémáinak alapjaival. Képes az információk adott szempontú szűrésére és kritikus használatára.
6.	**Az interaktív média felelősségteljes használata**	
	Megfelelt	A tanuló ismeri az egyes médiaeszközöket, segítséggel képes a használatukra.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló önállóan képes az adott feladathoz adekvát eszköz kiválasztására és aktív, megfontolt, etikus használatára, akár az eszközök használatának kombinálásával is.
7.	**Könyvtárhasználat/informatikai ismeretszerzés képessége**	
	Megfelelt	A tanuló bizonytalan a digitális információk kezelésében, az informatikai eszközöket az ismeretszerzés folyamatában csak felhívásra, rávezetés útján használja.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló magabiztosan, céltudatosan használja az informatikai eszközöket az ismeretszerzés folyamatában, ismeri és használja a keresőprogramokat, érti az ismeretek megszerzésének logikai összefüggéseit.

A HATÉKONY, ÖNÁLLÓ TANULÁS

Bevezetés

A modul tantárgy célja a tanulók gondolkodási, tanulási kompetenciáinak komplex módon történő fejlesztése aktivizáló, kooperatív módszerekkel, modern tanulásszervezési eljárásokkal. Ebből következően itt nem a tartalom, hanem a feladattípusok a lényegesek, ezekből adunk széles körű választékot, remélve, hogy tanulásszervezési eszközként a pedagógusok segítségére lesznek. A jelzett cél érdekében tulajdonképpen bármely tartalommal megtölthető eszközöket kínálunk a pedagógusoknak, amelyek segítségével a helyi tantervben az adott szakképzés, az adott iskola, az adott tanulók igényeinek legmegfelelőbben alakíthatják a képzést, amely végső soron a tanulók hatékony, önálló tanulását, kreativitását, autonóm gondolkodását, problémamegoldását alapozza meg, fejleszti, segíti. Ugyanakkor arra is törekszünk, hogy az általunk kínált eszközök segítségével a tanulók a „szokásosnál" élvezetesebben tanulhassanak, szem előtt tartva azt is, hogy érdeklődőbbek és nyitottabbak, ha építenek aktivitásukra, ha beleszólhatnak saját tanulásukba.

A kerettanterv tartalmaz memória- és gondolkodásfejlesztő, fogalmi kapcsolatokra vonatkozó, pontos fogalmi meghatározást segítő és érvelést fejlesztő játékokat. A feladatok egy része kifejezetten tanulási technikákat „tanít", a lényegkiemelés különböző módjait segíti elsajátítani, illetve megtanít kérdezni, míg más részük a problémamegoldás mellett a szociális kompetenciák fejlesztését is célozza. A javasolt projektek során a tanulók sokféle feladatot végeznek (kutatnak, interjúznak, információt gyűjtenek és dolgoznak fel, prezentációkat készítenek stb.). A feladatok sajátossága, hogy szinte minden esetben fejlesztik a kommunikációs készséget, a szövegértést és szövegalkotást (vagy akár a nonverbális kommunikációt), ha másként nem, a feladatokat követő megbeszélés során. E beszélgetések fontos feladata az elvégezettekre való reflektálás, a tanulás tudatosítása is. A feladatok zöme szociális kompetenciát is fejleszt, hiszen párban vagy csoportmunkában folyik, s egy részüknél még az értékelés is közösen, néhol demokratikus eszközökkel (szavazás) történik.

Ez a kerettantervi rész a szokásosnál jóval részletesebb, helyenként majdnem tanmenetszerű óraleírásokat tartalmaz: igen részletesen, tanórákra lebontva mutatja be a gondolkodás- és tanulásfejlesztés javasolt programját, így segítve azt, hogy bármely szakos tanár képes legyen a tanulás ilyen módon történő szervezésére. Elvárásaink között – nem titkoltan, hiszen helyenként jelezni is fogjuk – az is szerepel, hogy a modul tantárgyban „megtanult" tanulási technikákat az iskolákban más tanórákon is alkalmazni fogják. Ebben csupán reménykedhetünk, de azt mindenképpen javasoljuk, hogy az első évben megismert tanulási technikákat, gondolkodást fejlesztő játékokat a második és harmadik tanév projektkészítő óráinak elején pár percben elevenítsék fel.

Bízunk abban, hogy a hatékony, önálló tanulást elősegítő eszközökhöz, technikákhoz, kompetenciákhoz juttatjuk a tanulókat, amelyekkel nemcsak az iskolai tanulásban, hanem egész életükben sikeresebbek lesznek.

9. évfolyam

Óraszám: 36 óra

Óra	Lépések, tevékenységek	Munkaformák, módszerek, feltételek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1–2.	**Memóriajáték** *Ha a tanév elején ismerkedéshez használjuk:* a) A verbális memóriát fejlesztő játék során a tanulók körben ülnek. Az első körben mindenki megmondja a nevét úgy, hogy a játékot kezdő tanulót követő játékosok mielőtt a saját nevüket mondanák, megismétlik az előttük elhangzottakat. A második körben a játékot nehezíthetjük azzal, hogy a tanulóknak csukott szemmel kell elismételniük az előttük elhangzottakat. b) Játszhatjuk úgy is, hogy a tanulók valamilyen tárgyat (pl. labdát) dobálnak egymásnak, és a labda útja határozza meg a sorrendet. (Így még nehezebb.) A második körtől a játék az előbbiek szerint folytatódik. Ha már tudják egymás nevét, akkor a későbbiekben lehet úgy játszani, hogy a tanulók a keresztnevükhöz egy rájuk jellemző tulajdonságot megfogalmazó, alliteráló jelzőt tesznek. A szaktárgyi órákon a memóriajáték úgy játszható, hogy az adott tárgy adott témaköréből kell fogalmakat mondani. A játék végén beszélgetés Ez a játék a memóriáról szólt. Mi a szó magyar megfelelője? Milyen módszerrel sikerült megjegyezni az elhangzottakat? Használt-e valaki valamilyen trükkös technikát? Hogyan szoktak memorizálni valamit, amikor tanulnak? Különbözőképpen memorizálnak-e a különböző típusú/ műfajú szövegek (vers, szakszöveg) tanulásakor? Kinek mit könnyebb memorizálnia, vajon miért? Hogyan működik az emlékezet? Nehezítette, vagy könnyítette a játékot, amikor csukott szemmel játszották? Miért? Lehet-e fejleszteni a memóriát? Hogyan? Miért van az, hogy	A tanulók körben ülnek, közös játék és beszélgetés	**Kiemelt kompetenciák** A tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása, tanulás tudatosítása, figyelemösszpontosítás, új ismeretek elsajátítása, feldolgozása és beépítése kreativitás, fantázia, memóriafejlesztés, a kompetenciák, tudástartalmak, képességek megfelelő ismerete **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szövegértés és alkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat, helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban. Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés, demokratikus értékelés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Testi és lelki egészség

	az idősebbek jobban emlékeznek a régebbi dolgokra, eseményekre, mint a közelmúltban történtekre? Csoportokban dolgozva a tanulók találjanak ki más memóriajátékokat a memóriajáték mintájára. Szavazzák meg, melyik a legjobb, és próbálják ki azt/azokat.	Csoportmunka Értékelés szavazással Játék	**Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Művészetek Érintheti bármely műveltségi területet, amelynek szó-, illetve fogalomkészletével játszanak.
3–4.	**Figyelemkoncentráció** **a)** A tanulók 4-5 fős csoportokban dolgozva különböző témájú (pl. bevásárló lista, túlélő készlet, tengerparti nyaralás ruhatára) nyolc elemből álló listákat készítenek. A csoportok kiválasztott tagjai kétszer (ha nehezíteni akarjuk, akkor csak egyszer) felolvassák a listájukat a többieknek, majd az ismételt olvasásnál kihagynak egy elemet a felsoroltakból. A tanulóknak az a feladatuk, hogy felírják, mi maradt ki az adott listáról. Ha minden csoport listája elhangzott már mindkét módon, akkor osztályszinten megbeszéljük, ténylegesen mi maradt ki az egyes listákból. A beszélgetésben térjünk ki arra is, hogy mi volt a feladat lényege: memorizálás és figyelemkoncentráció. **b)** A tanulók párokat alakítanak, a tanár elmondja a feladatokat. • A pár egyik tagja mozgássorokat talál ki és mutat be, a másik tag a lehető legpontosabban utánozza a bemutatottakat. Majd szerepet cserélnek. • A pár egyik tagja rajzol egy házat, a másik egy tájat. A rajzokat nem mutatják meg egymásnak, hanem úgy próbálják elmondani a társuknak, hogy mit ábrázol az általuk készített rajz, hogy annak alapján képes legyen a rajzos reprodukcióra. A végén összehasonlítják az eredeti rajzokat az elmondások alapján készültekkel. • A pár tagjai együtt találnak ki egy (szabadon választott vagy megadott témájú) rövid történetet (azt is meg lehet adni, hogy hány mondatos lehet, vagy az időt lehet behatárolni). Az egymásra figyelés úgy is fokozható, hogy kikötjük: felváltva kell a mondatokat alkotniuk, azaz a történetet előre vinniük. **c)** Az osztály a tanár által kiválasztott komolyzenei számot csukott szemmel meghallgatja. Majd a tanulók önállóan dolgozva leírják, hogy milyen gondolatokat, érzéseket keltett bennük a zene, milyen címet adnának neki.	Csoportmunka Egyéni munka Osztályszintű beszélgetés Páros munka Egyéni munka	

	A végén beszélgetés Mi volt a közös a foglakozás feladataiban? Melyik esetben volt a legkönnyebb/a legnehezebb a figyelemösszpontosítás? Miért? A különböző feladatokban milyen más kompetenciákhoz kapcsolódott a tanulási kompetencia? Melyik volt a legérdekesebb feladat? Mi újat tanultak a foglalkozáson?	Osztályszintű beszélgetés	
5–6.	**Figyelemkoncentráció** **a)** A tanár a tanulóknak adott utasítások mellé zöld vagy piros kártyát mutat. A tanulóknak csak azokat az utasításokat kell, illetve szabad végrehajtaniuk, amelyeket a zöld kártya felmutatása követ. Az utasítások kiadásának gyorsításával nehezíthető a feladat. A végén megbeszélés Miről szólt, nehéz/könnyű volt-e ez a feladat? **b)** Figyelmes olvasás Az alábbi feladat a figyelmes olvasás jelentőségére hívja fel a figyelmet. A tanár másolja le, nyomtassa ki, és adja oda diákjainak a feladatot: **Kövesd pontosan az utasításokat!** **Nézd meg az órádat, és mérd a feladatra fordított időt!** **Ne siess, sokkal fontosabb, hogy kövesd a pontokba szedett utasításokat!** 1. Először fusd át az egész feladatot! 2. Vedd elő a füzeted, és írd bele a következő mondatot: „A részfeladatok elvégzése előtt az utasításokat mindig végig kell olvasni, hogy átfogó képet kapjunk az egészről.” 3. Folytasd a számsort! 3,7,15, ...; 5,9,17,33 ...; 2, 9, 37, 149,…; 4. Öt egymást követő egész szám összege 15. Számítsd ki a szorzatukat! 5. Folytasd a szóláncot: kezeslábas – lábasház – háztartás – …	Frontális munka Egyéni munka	**Kiemelt kompetenciák** A tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása, a tanulás tudatosítása, figyelemösszpontosítás, lényegkiemelés, fogalmi kapcsolódások alkotása, érvelés, kreativitás, fantázia, memóriafejlesztés, kérdezéskultúra, a kompetenciák, tudástartalmak, képességek megfelelő ismerete. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szövegértés és -alkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat, helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban. Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret A tanulás tanítása Testi és lelki egészség **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom

	6. Folytasd a szóláncot: Sopron – Nógrádverőce – Ercsi – … 7. Írj annyi híres ember nevet a „P.S.” monogramra, amennyit csak tudsz! 8. Gyűjts olyan szavakat, amelyekben az első betű elhagyása után is értelmes szavak maradnak, pl. váll - áll, marad - Arad. 9. Írd le, hogy miért kell a feladatok elvégzése előtt az utasításokat végigolvasni! 10. Most gondolj vissza, hogy mi volt az 1. feladat! (Ha nem jut eszedbe, akkor nézd meg!) 11. Ha pontosan követted az 1. feladat utasítását, akkor – a 2. feladat kivételével – jutalomból már nem is kell megcsinálnod a feladatokat! Írd a füzetedbe, hogy mennyi időt vett igénybe az egész feladat. Csendben csinálj valamit addig, amíg a többiek is befejezik a munkát! Ha mindenki befejezte a munkát, osztályszintű beszélgetés Miért fontos a figyelmes olvasás?	Osztályszintű beszélgetés	Művészetek Érintheti bármely műveltségi területet, amelynek szó-, illetve fogalomkészletével játszanak.
7–8.	**a) Lényegkiemelés – válaszok aláhúzásával** A tanulók egyénileg elolvassák a tanár által választott – az életkoruknak megfelelő, érdekes, (akár bulvár) hírportálról származó - szöveget, és aláhúzással válaszolnak az általa feltett, a szöveg lényegére vonatkozó kérdésekre. Majd párosával összehasonlítják az általuk aláhúzottakat. Ezt követően osztályszinten egyeztessük, melyek voltak azok a szöveghelyek, amelyek aláhúzásával a legrövidebben és a lényeges adatokat tartalmazóan lehetett a kérdésekre válaszolni. **b) Gondolkodásfejlesztés – játék** Az egyénileg, párban vagy csoportban is játszható játék lényege: fogalmi kapcsolatok létesítése. Mindenki három üres papírt kap. Az egyikre egy tetszőleges kérdést ír, a másikra egy főnevet. A kérdéseket és a főneveket külön-külön kupacokban összekeverik, majd mindenki húz egy kérdést és egy főnevet. A játék célja, hogy a húzott kérdésre a húzott főnév felhasználásával adjon választ az üres papíron. A kérdéseket és a válaszokat	Egyéni munka Számítógép Páros munka Osztályszintű megbeszélés Egyéni, páros vagy csoportos játék	

	felolvassák, és az értelmes (emellett lehet érvelni) válaszokat ponttal jutalmazzák. Vita esetén a játékvezető/a tanár, illetve az osztály szavazással dönt. Az a játékos/pár/csoport nyer, amelyiknek a játék/adott idő végén a legtöbb pontja van. A játék végén beszélgetés Tetszett-e ez a játék? Miért igen/nem? Miről szólt? Miért kérdez az ember? Mitől jó egy kérdés? Van-e rossz/értelmetlen kérdés? Mit fogadtak el értelmes válaszként? Azonos-e az értelmes és az igaz válasz? Mi dönti el a válasz igazságtartalmát? Lehet-e igaz/hamis egy kérdés? Van-e válasz minden kérdésre? Mit tanultak ebből a játékból?	Osztályszintű beszélgetés	
9–10.	**Lényegkiemelés – kérdésfeltevéssel** A tanulók egyénileg elolvassák a tanár által adott - az életkoruknak megfelelő, érdekes, (akár bulvár) hírportálról származó - szöveget, majd páros munkában a szöveggel kapcsolatos kérdéseket fogalmaznak meg. Ezután négyes csoportok alakulnak a párokból, és közösen megbeszélik előzetes munkájukat, majd kiválasztják a szerintük a szöveg lényegéhez legjobban kapcsolódó három kérdést. Végén osztályszintű beszélgetés Mi volt a feladat? Hogyan láttak a szöveggel kapcsolatos kérdések megfogalmazásához (pl. mondatról mondatra haladva fogalmaztak meg kérdéseket, vagy a konkrét szövegtől elszakadva tettek fel kérdéseket)? Hogyan választották ki a három leglényegesebb kérdést? Miért gondolták, hogy pont azok a leglényegesebbek? Minden szövegre lehet/tudnak kérdéseket feltenni? Szoktak-e kérdéseket megfogalmazni, amikor valami új ismerettel találkoznak? Ha nem, mit gondolnak, miért nem? Van-e a gyerekek életében olyan időszak, amikor sokat kérdeznek? Mikor? Miért kérdeznek, és vajon miért hagyják abba? Fontos lenne-e, hogy a tanulók is kérdezzenek az iskolában? Más lenne ettől az iskola? Jobb lenne egy ilyen iskola? Miért? A továbbiakban, illetve más, szaktárgyi órákon • a tanulók az adott – éppen aktuális – tananyagra fogalmaznak meg kérdéseket; • valamilyen tananyagból kapnak szétvágott kérdéseket és válaszokat, amelyeket nekik kell összepárosítaniuk; • vagy párosával ők készítenek ilyen szétvágott kérdéseket és válaszokat egymásnak.	Egyéni munka Páros és csoportmunka Osztályszintű beszélgetés	

11–12.	**a) Lényegkiemelés – aláhúzással/kiemeléssel** A tanulók párban dolgoznak, elolvassák a tanár által adott - az életkoruknak megfelelő, érdekes, (akár bulvár) hírportálról származó - szöveget, és aláhúzzák/számítógépen színnel kiemelik a lényeges részeket. Ezt osztályszintű megbeszélés követi Miről szól az adott szöveg? Milyen információkat tudunk meg belőle? Melyek ezekből a lényegesek és miért pont azok? Honnan tudjuk, hogy pont azok? Egy adott szövegnek csak egyféle szempontból lehetnek lényeges elemei, vagy lehetséges több szempontú lényegkiemelés is? Mit húznának alá ebből a szövegből, ha az lenne a kérdés, hogy ……..? Miért fontos a lényeg kiemelése a tanulás szempontjából? És egyébként? **b) Gondolkodásfejlesztés – játék** A párban vagy csoportban játszó tanulók feladata az, hogy tetszőlegesen választott köznevek között (egy játékfordulóban maximum 12 szó legyen) annyi fogalmi kapcsolódást (2-2 szó összekötése egy mondatban) találjanak, amennyit csak tudnak. Minden kapcsolatért pont jár, az olyan kapcsolat, amelyet senki más nem talált meg, dupla pontot ér. Ábrázolhatjuk a kapcsolatokat fogalomtérképen. Kapcsolhatjuk valamilyen tárgyhoz is a játékot úgy, hogy megkérjük a tanulókat, hogy egy éppen tanult területről válasszanak szavakat. Nehezíthetjük a játékot: szóhármasokat kössenek össze a tanulók. A játék végén beszélgetés Melyik összekapcsolás volt a legérdekesebb, legötletesebb? Miért? Tudna-e valaki két olyan szót mondani, amelyek között semmilyen kapcsolatot nem lehet találni? Min gondolkoztál játék közben? Mit tanultál játék közben? A tanulók négyfős csoportokban a szóforgó szabályai szerint dolgoznak: egy általuk kiválasztott játékforduló összes szavával (maximum 12 szó) alkotnak történet. A történetekből néhányat meghallgatunk.	Kooperatív páros munka Számítógép Osztályszintű beszélgetés Páros vagy csoportos játék Osztályszintű beszélgetés Kooperatív csoportmunka: szóforgó (a tanulók egymás után sorban egy-egy	

		mondatot tesznek hozzá a történethez, amíg az el nem készül)	
13–14.	**a) Lényegkiemelés – távirati stílusban** A tanulók párban dolgoznak. Elolvassák el a tanártól kapott - az életkoruknak megfelelő, érdekes, (akár bulvár) hírportálról származó - szöveget és fokozatosan (lehetőleg szövegszerkesztőt használva) meghúzzák azt: első körben a kétharmadára, a másodikban a megmaradt részt a harmadára, míg a végén maximum 10 szavas távirat maradhat. A tanulóknak a szöveg meghúzásánál kompromisszumos megoldást kell találniuk. A végén néhány pár felolvassa a „táviratát", és osztályszinten megbeszélik: Miről szól a szöveg? Milyen információkat tudunk meg belőle? Melyek ezekből a lényegesek? Mi maradna meg ebből a szövegből, ha az lenne a kérdés, hogy ……? A szöveg meghúzásakor melyik lépés volt a legkönnyebb és melyik a legnehezebb? Miért?	Kooperatív páros munka Számítógép	
15–16.	**a) Lényegkiemelés – címadással** A tanulók elolvassák a tanár által adott - az életkoruknak megfelelő, érdekes, (akár bulvár) hírportálról származó - szöveget, és páros munkában találó, lényeget kifejező, rövid, frappáns címeket adnak a szövegnek. Ezt követően négyes csoportokban dolgozva, a megoldásokat megbeszélve, teljes egyetértéssel választják ki a tanulók az általuk javasoltak közül a legjobbnak ítélt két megoldást. Majd osztályszinten ismertetik a csoportok a két-két címet. Ezek felkerülnek a táblára, végül szavazással döntik el a tanulók, hogy melyik címet tartják a legjobbnak. **b) Gondolkodásfejlesztés – játék** Valaki gondol valamit (leírja egy papírra), a többiek megpróbálják kitalálni, hogy mire gondolt (ami persze általában nem sikerül), saját tippjeiket ők is leírják. A kigondoló előre megbeszélt idő (pl. 1 perc) után megmondja, mire gondolt. Majd a többiek igyekeznek megindokolni, hogy az ő tippjük miért volt mégiscsak jó. Ezt úgy teszik, hogy valamilyen kapcsolatot, összekötést teremtenek a saját tippjük és a kigondoló	Páros munka Csoportmunka, osztályszintű szavazás Egyéni, páros vagy csoportos játék	

	gondolata között. (Pl. a kigondoló azt gondolta, hogy „kék az ég és zöld a fű”, valakinek az volt a tippje, hogy „télen havazik”, akkor jó érv lehet a tipp mellett például „a téli havazással létrejövő hótakaró védi a füvet a megfagyástól, és így az megint zöldellhet, ha ismét kék lesz az ég”. Minden játékos pontot kap a jól indokolt tippért. Végül osztályszinten megbeszéljük, kié volt a legjobb indoklás, s az extra pontot kap. A játékot egyénileg, párokban vagy csoportokban játszhatjuk, a kigondoló szerepe minden esetben körbejár. Kapcsolhatjuk valamilyen tantárgyhoz is a játékot: a tanulók egy éppen tanult területről gondolhatnak valamire. A játék végén beszélgetés Miről szólt ez a játék? Lehetséges-e a gondolatolvasás? Honnan tudhatjuk mégis, hogy mire gondol a másik ember? Mit jelent a pókerarc kifejezés? Mit jelent a metakommunikáció kifejezés? Előfordulhat-e, hogy az ember semmit sem gondol? Lehet-e a semmire gondolni? Mit tanultál ebből a játékból? Páros munkában írnak a tanulók egy rövid fogalmazást arról, hogy milyen lenne a világ, ha valamilyen módon mindenki mindig ismerné a másik gondolatait? Vagy: A diákok adott témáról (pl. nem csináltál leckét, és ezt megpróbálod megmagyarázni a tanárodnak; el akarsz menni a barátaiddal a hétvégén a Balcsira, és ezt be akarod adni az anyukádnak) párbeszédet írnak úgy, hogy az elhangzott szavak után zárójelben feltüntetik, közben mit gondolnak magukban a szereplők. A tanulók egy képregényt rajzolnak, amelyben a szereplők szájánál lévő buborékban van feltüntetve, hogy mit mondanak, és a fejéből kiinduló buborékban, hogy közben mit gondolnak. Vagy: A tanár különböző érzelmek (pl. öröm, düh, fájdalom, szomorúság) metakommunikatív kifejezéséről szóló feladatokat ad a tanulóknak. Játszhatják párban: az egyik tanuló mutatja, a másik kitalálja a metakommunikáció jelentését, majd cserélnek.	Osztályszintű beszélgetés Páros munka	
17–18.	**a) Lényegkiemelés** A tanulók páros munkában elolvassák a tanár által választott - az életkoruknak megfelelő, érdekes, (akár bulvár) hírportálról származó - cikk címét, és egy-két mondatban leírják a címhez tartozó cikk szerintük várható tartalmát.	Páros munka Osztályszintű megbeszélés	**Kiemelt kompetenciák** A tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása, a tanulás tudatosítása, a kompetenciák, tudástartalmak,

	Majd tanáruktól megkapják és elolvassák az eredeti cikket, és megbeszélik, hogy volt-e olyan javaslat, amelyik közelített a cikk tartalmához, illetve a kapott címhez melyik ötletet tartják a legjobbnak, legmulatságosabbnak, legkifejezőbbnek. **b) Szókincsfejlesztés – kategorizálás** A tanulók egyénileg vagy párban adott kategóriá(k)ba (pl. ország, város, hegy, víz, fiú, lány) tartozó, adott betűvel kezdődő szavakat gyűjtenek adott idő alatt, annyit, amennyi csak az eszükbe jut. Az adott betűt adhatja a tanár, de kiválaszthatják véletlenszerűen is. Adott idő után új betűvel folytatódik a játék. Lehet adott tantárgy vagy témakör adott kategóriáival játszani. A játék végén felolvassák a gyűjtött szavakat, és mindenki kihúzza azokat, amelyeket más is írt. Azokért a szavakért, amelyeket csak ő írt, mindenki pontot kap. A legtöbb pontot szerzett játékos lesz a nyertes. A játék végén beszélgetés Mit jelent a kategória, kategorizálás? Milyen magyar kifejezést ismernek rá? Milyen alapon történhet dolgok osztályba sorolása? Van-e olyan dolog, amelyet nem lehet semmilyen kategóriába sem betenni. Mire jó a dolgok kategorizálása? Hol van szükség a kategorizálásra, hol találkoztatok a hétköznapi életben a kategorizálással?	Egyéni vagy páros feladat Osztályszintű beszélgetés	képességek megfelelő ismerete, lényegkiemelés, szókincsfejlesztés, kategorizálás, fogalommagyarázat, kreativitás, fantáziafejlesztés. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szövegértés és -alkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat, megfelelő szókincs. Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Érintheti bármely műveltségi területet, amelynek szó-, illetve fogalomkészletével játszanak.
19–20.	**a) Lényegkiemelés** A tanulók elolvassák a tanáruk által választott - az életkoruknak megfelelő, érdekes, (akár bulvár) hírportálról származó - cikket, majd bekezdésenként folytatják a tanár által, a cikk tartalmának megfelelően, az alábbiakhoz hasonlóan elkezdett kérdéseket úgy, hogy azok a bekezdés lényegére kérdezzenek rá! Pl.: 1. bekezdés: Mi……? 2. bekezdés: Mit……? 3. bekezdés: Hány……..? 4. bekezdés: Volt-e……? 5. bekezdés: Milyen……...? stb. A tanulók új címet adnak a cikknek.	Egyéni munka Osztályszintű beszélgetés	

	Végül osztályszinten megbeszéljük a lehetséges kérdéseket és az ötletes, lényeget kifejező új címeket. **b) Szókincsfejlesztés – szóalkotás** A tanulók párban vagy csoportban versenyeznek. A játék célja, hogy a kapott hosszú összetett szóból adott idő alatt minél több értelmes szót alkossanak. (Pl. zöldbabfőzelék: zöld, bab, főz, főzelék, őz, ék, fék, fő, bő, lő, kő, el, le, fel, fél, kél, lék, ők, de...) Minden forduló végén mindenki kihúzza azokat a szavakat, amelyek másoknál is előfordulnak, a másoknál nem szereplő szavak egy-egy pontot érnek. A játék végén az a pár vagy csapat nyer, amelyik a legtöbb pontot gyűjtötte. A játék végén beszélgetés Miről szólt ez a játék? Miért fontos a szókincsfejlesztés? Mi az, hogy „szó”? Honnan vannak a szavaink? Ki alkotja őket? Ugyanazt a dolgot több szó is jelölhet, és egy szó több dolgot is jelenthet – keressetek rá példákat! Lehet-e valamilyen rendszert, módszert alkalmazni, kifejleszteni ehhez a játékhoz? Hasznos volt-e ez a játék? Melyik szókincsfejlesztő játék tetszett jobban: ez vagy a múlt órai? Miért?	Páros vagy csoportos játék Osztályszintű beszélgetés	
21–22.	**a) Lényegkiemelés** A tanulók elolvassák a tanáruktól kapott - az életkoruknak megfelelő, érdekes, (akár bulvár) hírportálról származó - cikket, és saját szavaikkal írásban válaszolnak a tanáruk által írásban feltett, a cikk lényegére rákérdező kérdésekre. A tanulók válaszaikat párosával összevetik, megbeszélik. Osztályszintű beszélgetésben összegezzük, hogy a lényegkiemelésnek milyen módjaival találkoztak a tanulók az elmúlt időszakban. Beszéljük meg, hogy ebből melyiket tartják a számukra leghasznosabbnak, használják-e azt más órákon, otthoni munka során!	Egyéni munka Páros munka Osztályszintű beszélgetés	

	b) Szókincsfejlesztés – szógyűjtés A tanulók párokban dolgoznak: a megadott szavakhoz adott idő alatt (3 vagy 5 perc/szó) összetett szavakat gyűjtenek, melyekben a megadott szó elő- vagy utótagként szerepel. Az nyer, aki a legtöbb olyan összetett szót találta, amelyik a többiek gyűjtésében nem szerepel. Például: szín, színház, színpad, színdarab, színkód, kocsiszín…	Páros munka	
	c) Szókincsfejlesztés – szinonimagyűjtés Ezt a feladatot is végezhetik a tanulók páros munkában és versenyben is. Játszhatjuk valamelyik tantárgy szókészletéhez kapcsolódva is. Példák: vidám (kedélyes, derűs, jókedvű, víg, felhőtlen stb.) kegyetlen (durva, könyörtelen, drasztikus, szívtelem, brutális stb.) kellemes (jó, békés, háborítatlan, élvezetes, idilli, zavartalan stb.) Minden pár választ egyet a megadott szavak közül, amelyet pantomimmal mutat be a többieknek.	Páros munka, verseny	
	Végül osztályszintű beszélgetés ♦ Milyen típusú feladatok voltak az utóbbiak, milyen kompetenciákat fejlesztettek, melyik tetszett jobban és miért?	Osztályszintű beszélgetés	
23–24.	**a) Lényegkiemelés – jegyzeteléssel** Mondjuk el tanítványainknak, hogy jegyzetet akkor készítünk egy adott szövegből, ha a lényeges mondanivalót akarjuk megjegyezni. A jó jegyzet • világos, áttekinthető; • pontokba szedett; • önállóan, saját szavakkal megfogalmazott, nem másolt; • saját gondolatokkal, véleménnyel is kiegészíthető.	Frontális tanári előadás	

	Ha sok új ismeretről – pl. szakkifejezésekről, új fogalmakról, folyamatokról – van szó, akkor a bővebb, olykor szóról szóra történő jegyzetelés segít többet a tanulásban, mert a feldolgozáshoz bővebb segítségre van szükség. Jegyzeteléssel rögzíthetünk elhangzott előadásokat is. Ilyenkor arra kell törekednünk, hogy minél tömörebb, de lehetőleg kerek mondatokat írjunk le, mert lehet, hogy utalásaink pár nap múlva már nem lesznek érthetőek számunkra. Törekedjünk saját rövidítések, jelek mihamarabbi kialakítására.		
	Ezután bármely tantárgy, bármely szövegéből készíttethetünk tanítványainkkal jegyzetet. Dolgozhatnak egyénileg vagy párban. A végén mindenképpen osztályszinten beszéljük meg az optimális megoldást.	Egyéni vagy páros munka Osztályszintű megbeszélés	
	Készíthet kiselőadást egy előre felkért tanuló vagy a tanár valamilyen témakörből, használhatnak ismeretterjesztő filmet is, melynek elhangzása, nézése közben a tanulók jegyzetet készítenek. Ezután is beszéljük meg az optimális megoldást.	Egyéni munka és osztályszintű megbeszélés	
	A feladatot záró beszélgetés témái ♦ Mi újat tanultak? Milyen kompetenciájuk fejlődött? Miben fogja ez őket segíteni a jövőben? Minek a jegyzetelése volt könnyebb: az írott, a hallott vagy a képekhez kapcsolódó hallott szövegé? Miért?	Beszélgetőkör	
	b) Szókincsfejlesztés – szómagyarázat Készítsünk olyan szólistát, amelyben minden megadott szónál négy jelentést kínálunk fel. Tanítványainknak az a feladatuk, hogy kiválasszák az általuk helyesnek tartott magyarázatot. Dolgozhatnak egyéni vagy páros munkában is. Csinálhatjuk versenyben is: az (a pár) nyer, amely leghamarabb készül el a legtöbb jó megoldással.	Egyéni vagy páros munka Verseny	
	A feladat végén közösen javítsuk és beszéljük meg a helyes megoldásokat.		
	Bármely téma vagy szaktárgy szókészletéből elkészíthető a szólista. Példafeladatok: portré • vacak por • arckép	Közös beszélgetés	

	• portugálul tréfa • porta franciául tized • káplár • adónem • nem adó • számrendszer Majd megadott szavakhoz/megadott tantárgy szókészletében szereplő szavakhoz párban ők csináljanak egymás számára hasonló feladatokat. Végül beszélgetés ♦ Milyen típusú feladatok voltak a foglalkozáson? Melyik tetszett jobban? Miért?	Páros munka Közös megbeszélés	
25–26.	**a) Lényegkiemelés – vázlatkészítéssel** Mondjuk el tanulóinknak, hogy ha a teljes szöveg logikai szerkezetét kell felvázolnunk vagy megjegyeznünk, inkább vázlatot készítsünk. A vázlatban a lényeget kulcsszavakban ragadjuk meg, és megfelelően tagolt, logikai szerkezetbe helyezzük. A vázlat is legyen pontokba szedett, áttekinthető, legyen olyan, mint egy bő tartalomjegyzék, illetve mint egy szűkszavú PowerPoint file. Bármilyen tantárgy szövegéből készíttethetünk tanítványainkkal vázlatot. Vázlatot kooperatív csoportmunkában is lehet készíteni, pl. a fordított szakértői mozaik elnevezésű módszerrel: • A csoportokon belül a tanulók A, B, C, D jeleket kapnak. • Minden csoport más-más témát dolgoz fel, és plakátot (vázlatot) készít belőle. • Az azonos betűjelűek új csoportot alkotnak, és plakáttól plakátig vándorolnak. • Mindig az magyaráz a többieknek, aki az adott plakát készítésében részt vett. **a) Szókincsfejlesztés – betűpótlással** Ebben a feladatban a tanulók hiányos szöveget(ket) egészítenek ki. A gyakorlat jól	Frontális tanári előadás Egyéni munka Kooperatív csoportmunka, fordított szakértői mozaik	

	fejleszti a képzelőerőt, a nyelvi fantáziát és rugalmas gondolkodást igényel. Bármely tantárgyhoz kapcsolódó szöveg használható. Például: Az _j év__red e_ső évt_zed_ben m__kába l_pő fi___lok _épvise__k az e_ső gen_rác_ót, a_ik eb__n az _j vil_gb_n nő__ek fel. Eg_sz él__üket _gy _lték le, hogy __ámító__pek, vi__oját__ok, di__tális zen__eját__ók, vi__oka__rák, mo__ltel_f_nok és m_s ha__nló ját___zerek - a dig___lis kor vív__nyai – vet__k kör_l _ket. Számítógépen dolgozva készítsenek a tanulók egymás számára hasonlóan meghúzott szövegeket. A meghúzásra szánt szövegeket adhatja a tanár, de kereshetik a tanulók is az interneten. Az utóbbi megoldás esetén fennáll annak a veszélye, hogy nagyon nehéz szövegekkel dolgoznak. A foglalkozás végén beszéljük meg, hogy a) és b) milyen típusú feladatok voltak, milyen kompetenciákat fejlesztettek. Melyik volt könnyebb? Miért? Melyik volt szórakoztatóbb? Miért? Melyik tetszett jobban? Miért?	Egyéni munka Számítógép Közös megbeszélés	
27–28.	**Skipping** Gyakori, hogy bizonyos szövegekben csak rákeresünk valamire: szavakra, szócsoportokra, csomópontokra, gondolatkörökre, de nem akarjuk az egész szöveget elolvasni. A skipping szó ugrálást, szökdécselést jelent. Arra a mozgásra utal, amelyet szemünk az ilyen típusú olvasás során végez. A skipping gyakorlása azt a képességet fejleszti, hogy szemünk néhány pillantást követően valóban a keresett szavakon akadjon meg. Nehezíthető a feladat, ha a szöveghez kérdéseket fogalmazunk meg.	Frontális tanári előadás Egyéni, páros vagy csoportmunka, verseny, játék	

	Még nehezebbé s egyben memóriafejlesztő feladattá is tehetjük, ha a kérdéseket csak szóban kapják meg a tanulók az olvasás megkezdése előtt. Versenyfeladattá is tehetjük, ha a feladat elvégzés ideje mellett a pontos válaszadást is értékeljük. Játékká is szervezhető, úgy hogy a tanulók párokban vagy négyfős csoportokban dolgoznak, és egymásnak adnak fel skipping feladatokat. A skipping fentiekben említett módjaihoz bármilyen témakör, tantárgy aktuális szövege használható.	Számítógép	
29–36.	**Szöveg-, témafeldolgozás, problémamegoldás a gyermekfilozófia/„kérdező közösség" módszerével** A Gyermekfilozófia az egyik legjobb módja a kritikai gondolkodás fejlesztésének. A módszer amellett, hogy kooperatív, önismeret- és önbizalom-növelő, motiválja a tanulókat, megtanít kérdezni, a problémákat felismerni, kulturáltan vitatkozni, egymásra figyelni, szöveget értelmezni és alkotni, lényeget kiemelni, érvelni, a fogalmakat pontosítani, definiálni. A módszert alkalmazva a tanár új szerepbe kerül: facilitátorként maga is részese, egyik szereplője a beszélgetésnek, aki csak akkor veszi át az irányítást és csak addig, amikor és amíg az a beszélgetés során (esetleges elakadásakor) feltétlenül szükséges. A kérdező közösség módszerének jellemzői: o Ülésrend – mindenki láthasson mindenkit (kör vagy patkó alakban célszerű ülni). o Gondolatébresztő szöveg (mese, történet vagy szakszöveg), film, újságcikk, színdarab, kép vagy akár az osztályban történt eset, amelyből a beszélgetés, vita kiindul. o Mindenki által elfogadott szabályok, pl. egyszerre csak egy beszél, nem lehet kinevetni a másikat, nem lehet közbeszólni, amíg a másik beszél, a véleményt, álláspontot meg kell indokolni. o Kérdezés – mindenki kérdezhet, de nem kötelező kérdezni, egyetlen kérdést sem lehet buta kérdésnek tekinteni stb. A kérdések, megvitatandó témák összegyűjtése után közösen választják ki, hogy melyekkel	Tanári ismertetés	**Kiemelt kompetenciák** A tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása, a tanulás tudatosítása, a kompetenciák, tudástartalmak, képességek megfelelő ismerete, fogalommagyarázat, kreativitás. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés, mások megismerésének igénye. Matematikai kompetencia: érvek láncolatának követése és értékelése. Természettudományos kompetencia: kritikus és kíváncsi attitűd. Szociális és állampolgári kompetencia: különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése,

	szeretnének foglalkozni. A beszélgetés az adott témáról addig tart, amíg van megvitatandó kérdés, probléma. o Gondolkodási idő – mindig elég időt kell hagyni arra, hogy a tanulók végiggondolhassák a feltenni kívánt kérdéseket, illetve érvelhessenek a vita során. o Összegzés – a beszélgetés, vita végén mindig át kell tekinteni annak gondolatmenetét, a legfontosabb csomópontjait, álláspontokat és azt is, hogy mit tanultak belőle. A módszer használható bármely tantárgyhoz tartozó tankönyvi, ismeretterjesztő stb. szöveggel, illetve megtörtént esemény elemzésével, látott film, színdarab értelmezésével. Első kipróbáláshoz a tanulók számára érdekes szöveget javasolunk, olyat, amely tartalmánál fogva felcsigázza érdeklődésüket, kérdésekre motiválja őket. A további órákon különböző típusú anyagok (pl. tankönyvszöveg, újságcikk, szépirodalmi szöveg, blog, esemény, film, színdarab) feldolgozását javasoljuk ezzel a módszerrel. A gyermekfilozófiai foglalkozások végén beszélgetés Milyen tanulásszervezési módszerrel folytak az elmúlt órák? Tetszett-e? Miért igen/miért nem? Melyik anyag/szöveg (tananyag, újságcikk, szépirodalmi szöveg, blog), esemény, film, színdarab stb./feldolgozása tetszett a legjobban? Miért? Nehéz vagy könnyű kérdéseket feltenni? Milyen típusú kérdést nehezebb feltenni, amelyre a szövegben megtalálható a válasz, vagy olyat, amelyre a szöveg nem válaszol? Melyiket milyen célból tesszük fel? Melyik bővíti inkább az ismereteinket? Milyen kompetenciákat fejleszt ez a módszer?	Kérdező közösség	az emberi jogok teljes körű tisztelete, az egyenlőség és a demokrácia tisztelete. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Felkészülés a felnőttlét szerepeire **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom A felhasznált szövegtől függően érintheti bármely műveltségi területet.

10. évfolyam

Óraszám: 36 óra

Óra	Lépések, tevékenységek	Munkaformák, módszerek, feltételek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1–2.	**a) Gondolkodásfejlesztés – játék** A pár mindkét tagja leír magának egy előre magállapodott számú (négy-öt-hat) betűből álló szót. A játék célja a másik szavának kitalálása. A játékosok felváltva beszélnek. • Az első játékos mond egy ugyanannyi betűből álló szót, mint a kitalálandó. • A második megmondja, hogy a saját szava és az első játékos által mondott szó között van-e közös betű, s ha igen, akkor hány. Pl. ha 1. játékos szava „kalap”, második játékos azt mondja „pokol”, akkor 1. játékos közli: három betű. A játék addig folyik, amíg valamelyik játékos kitalálja a másik által gondolt szót. Könnyíthető a játék, ha a betűegyezéseknél az egyező betű helyét is megmondják egymásnak a játékosok. A játék végén beszélgetés Miről szólt ez a játék? Könnyű volt vagy nehéz? Miért? Szerencsejáték, vagy használnod kell az eszed hozzá? Milyen stratégia könnyítheti meg a játékot? Milyen típusú szavakat nehezebb kitalálni? Melyik volt a leggyakrabban előforduló betű? Ugyanez lenne, ha angolul játszanátok? Miért? Mit tanultunk ebből a játékból? **b) Ismétlés a tudás anyja** A tanulók kiscsoportokban dolgozva gyűjtik össze, hogy milyen típusú gondolkodás és tanulásfejlesztő feladatokkal találkoztak a tavalyi órákon! Közösen vázlatot/posztert készítenek belőle. Majd „A” csoportból egy tanuló ismerteti az általuk készített munkát, a többi csoport szószólója pedig kiegészíti, korrigálja azt. Végül a mindenki számára elfogadott variációt mindegyik tanuló leírja.	Páros játék Írószer, papír, tetszés szerint szótár Csoportmunka	**Kiemelt kompetenciák** Új ismeretek, elsajátítása, feldolgozása és beépítése, IST-eszközhasználat, munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása, saját munka értékelése, szükség esetén tanács, információ és támogatás kérése, korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, a kompetenciák, a tanultak széles körű alkalmazása az élet minden területén. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat, saját kommunikáció figyelemmel kísérése, helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, információgyűjtés, -feldolgozás, kritikus és építő jellegű párbeszédre

	Beszéljék meg, hogy a különböző feladattípusoknak mi volt a célja, alapvetően milyen kompetenciákat fejlesztett, melyik tetszett nekik legjobban, ez azonos-e azzal, ami szerintük a leghasznosabb számukra.	Osztályszintű beszélgetés	való törekvés, mások megismerésének igénye. Matematikai kompetencia: alapvető matematikai elvek és folyamatok alkalmazása az ismeretszerzésben és a problémák megoldásában (statisztika használat, kérdőívek feldolgozása), érvek láncolatának követése és értékelése. Digitális kompetencia: számítógépes alkalmazások, az információmegosztás, a tanulás és a kutatás terén, az IST kreativitást és innovációt segítő hatásának megértése, az információ hitelessége és megbízhatósága körüli problémák ismerete, az IST interaktív használatához kapcsolódó etikai elvek ismerete, információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, komplex információ-előállítást, -bemutatást és -megértést segítő eszközök használata. Szociális és állampolgári kompetencia: hatékony kommunikáció különféle területeken, különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése, vitakultúra fejlesztése, együttműködés,
3–22.	**Tanulás – projektmódszerrel** **Instrukciók a projektmunkához** Mondjuk el tanulóinknak, hogy a továbbiakban projektmódszerrel fogunk tanulni. A projekt kiváló gyakorlótér a későbbi aktív társadalmi szerep- és munkavállalás megalapozására, hiszen a munkavégzés minden eleme (tervezés, szervezés, munkamegosztás, csoportos munkavégzés, felelősségvállalás, meglevő és új ismeretek alkalmazása és szintetizálása, értékelés) megtalálható benne. A projektmunka legnagyobb előnye, hogy nemcsak tanulásszervezési forma, hanem a tanulók közti együttműködés valóságos tevékenység közben valósul meg, s így lehetőséget nyújt az egymástól való tanulásra és a cselekvéses tanulásra is. A projektmunka során a résztvevőket felelősség terheli, nő az önismeretük, és szervesen hozzátartozik az értékelés, önértékelés is. Nagyon sokféle projekt lehetséges. Lehet egy valóban gyakorlati feladat, például egy tárgy, egy makett megtervezése és kivitelezése; egy esemény (ünnepség, kiállítás, vitafórum, kirándulás stb.) megtervezése, megszervezése, lebonyolítása; egy adott témában végzett kutatás, felmérés; valamilyen tényleges probléma megoldása, mint az iskolai klub kialakítása vagy akár egy helyi társadalmi probléma feltárása és megoldási javaslatok készítése, esetleg a tényleges megoldásban való részvétel. A tartalomtól, tevékenységtől függően nagyon különböző időigényűek lehetnek a projektek: az egyórástól a témahéten keresztül, akár az egész tanévet felölelő epochálisan megszervezettekig. Mintaként egy háromnapos osztálykirándulás tervezése projektmunkát ajánlunk (20 tanóra időtartamra), amely bármely más témakörben hasonló algoritmusban (tervezés, kivitelezés, prezentáció, értékelés) elvégezhető. A tanulók a kirándulás tervezését 4 fős (szimpátia alapon alakult) kiscsoportokban a tanórákon végzik, internet és iskolai könyvtár segítségével. A tanár végig jelen van, figyelemmel kíséri tevékenységüket, és segít, ha kérik, de alapjában véve nem szól bele a diákok munkájába.	Tanári előadás Kooperatív kiscsoportos munkavégzés Számítógépek, internet-hozzáférés, könyvtár, projektor	

	A projektkészítés menete 1. A **tervezés** első lépéseként a csoportok kiválasztják az úticélt. Felmérik, milyen programokat szeretnének megvalósítani, és ehhez milyen feladatokat kell a tervezés során elvégezni. Elosztják egymás között a részfeladatokat, felelősöket neveznek meg, megszabják, mennyi időt szánnak a részfeladatokra, határidőket tűznek. 2. A **kivitelezés** során mindenki végzi a feladatát: információkat, menetrendet, cikkeket, képeket, videókat gyűjtenek az internetről, utánanéznek a környék helytörténeti és történelmi vonatkozásainak, jelenének, majd szelektálnak, a talált információk közül kiválasztják a számukra relevánsakat. Az adatok keresésénél a tanulók felhasználják az informatikából a 9. évfolyamon a közhasznú információforrások kezeléséről tanultakat. Előre meghatározott időnként beszámolnak egymásnak a végzett munkáról, az esetleges problémákról, nem várt eredményekről, esetleges tervmódosítási javaslatokról, lehetőségekről. Amikor már rendelkeznek a szükséges információkkal, megtervezik az utazást, a szállást, az étkezést, az esetleges múzeumlátogatást, gyárlátogatást, kirándulást és egyéb programokat időbeosztással és költségekkel. Eldöntik azt is, hogy milyen formában prezentálják tervüket a többiek számára (poszter, honlap, PowerPoint stb.), és elkészítik prezentációjukat. 3. Mindegyik csoport **bemutatja** a produktumát. **4. Értékelés** • Csoporton belül értékelik az egyének részvételét (megfelelően és időben végrehajtotta-e a rábízott feladatot, együttműködött-e a többiekkel). • A csoportok értékelik egymás munkáit (pl. beszélgetéssel vagy szavazással kiválasztják a legjobb munkát), növeli az értékelés súlyát, ha a csoportok által megszavazott terv alapján valósul meg a következő osztálykirándulás. • Tanári értékelés.	Prezentáció Beszélgetőkörben Beszélgető-körben vagy szavazással Frontálisan	a személyes előítéletek leküzdése, kompromisszumra való törekvés Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: tervezési képesség, szervezési képesség, irányítási képesség, elemzési képesség, kommunikációs képesség, a tapasztalatok értékelése, kockázatfelmérés és -vállalás, egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, kreativitás, innováció, a célok elérését segítő motiváció és elhatározottság. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Hon-és népismeret Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Gazdasági nevelés Környezettudatosságra nevelés Felkészülés a felnőttlét szerepeire **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Ember a természetben Matematika Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek

	Beszélgetés a projektmunkában való részvételről ♦ Tetszett/nem tetszett, miért? Mi volt más, mint az eddig megszokott tanulási módok, mennyiben volt más? Mi újat tanultak a projektmunka során? Ha a terv alapján ténylegesen megvalósul a kirándulás, akkor utána ismét visszatérhetünk a terv – most már gyakorlat általi – értékelésére.	Osztályszintű beszélgetés	

23–36.	**Lakóhelyünk – projektmunka**
	
	Instrukciók a projektmunkához
	
	A tanulók a lakóhelyükkel kapcsolatos projektmunkát végeznek. A szimpátia alapon alakult 4-6 fős kiscsoportok által kidolgozott konkrét témák kiválasztása többfele módon történhet.
	
	• Egy osztályszintű beszélgetés keretében felmerülő helyi problémák, kérdések adhatják a témát – a kiscsoportok választhatnak közülük.
	• Feladatul adhatjuk a tanulóknak egy-két héttel a projekt kezdése előtt, hogy beszélgessenek szüleikkel, ismerőseikkel, hogy milyen helyi kérdés(eke)t lenne érdemes körbejárni, megvizsgálni, felmérést készíteni, megoldásukra javaslatokat tenni. A kiscsoportok egyeztetik tapasztalataikat és kiválasztják a nekik tetsző témát.
	• Adhat a tanár ötleteket, például:
	  • tömegközlekedés helyzete, elégedettségi szint, alternatív javaslatok;
	  • orvosi ellátás, egészségmegőrzés helyzete, elégedettségi szint, alternatív javaslatok;
	  • óvodai, iskolai ellátottság, elégedettségi szint, alternatív javaslatok;
	  • környezetvédelem helyzete, elégedettségi szint, alternatív javaslatok;
	  • a lakosság helyi informáltsága, elégedettségi szint, alternatív javaslatok;
	  • ivóvíz-ellátottság, csatornázottság, elégedettségi szint, alternatív javaslatok
	  • stb.
	  Ebben az esetben is a csoportok választanak maguknak feldolgozandó témát.
	
	Bármelyik megoldást választjuk, még a döntés előtt mondjuk el tanítványainknak, hogy minden csoport tagjainak az a feladata, hogy az általuk választott problémakört minél
		A projektmunka előkészítése
		
		Szimpátiacsoportok alakulása
		
		Osztályszintű beszélgetés – csoportos döntés
		
		Egyéni munka és csoportos döntés
		
		Tanári prezentáció és csoportos döntés	

	több aspektusból járják körül, tárják fel magát a jelenséget, problémát, keressék meg az okát, a következményét, más jelenségekhez való kapcsolódását, gondolják végig a lehetséges megoldásokat. Derítsék ki a saját témájukat illetően a helyi ellátottság, a jelenlegi megoldás milyenségét, készítsenek kérdőíves felmérést a lakosság (vagy egy megcélzott rétege) jelen megoldással való elégedettségéről. Ehhez előbb ki kell jelölni a megkérdezettek körét, majd kérdőívet kell a tanulóknak készíteniük, lekérdezniük, értékelniük, és végül a jelenlegi megoldástól eltérő alternatív javaslattal kellene előállniuk. Végül az általuk feltárt problémát és a javaslatukat egy általuk szervezett vitafórumon kellene prezentálniuk. Hogy a csoportok külön-külön vagy együttesen szervezzenek vitafórumokat/vitafórumot, azt az iskolavezetés véleménye, a rendelkezésre álló idő, illetve igénybe vehető helykapacitás függvényében döntsék el. Ennek fényében kell a csoportos döntést úgy meghozniuk, hogy a választott témát illetően a csoport tagjai között teljes legyen az egyetértés. Ennek érdekében beszélgessenek, vitatkozzanak, érveljenek, győzzék meg egymást. **A projektkészítés menete** 1. A **tervezés** során a csoportoknak először fel kell mérniük, végig kell gondolniuk, hogyan szeretnék körbejárni, kutatni (internetes, könyvtári kutatás, a témával foglalkozó, abban jártas emberekkel interjúk készítése, a lakosság, illetve célzott rétege körében kérdőíves felmérés készítése stb.) az általuk választott problémakört. Azt is el kell dönteniük, milyen formában kívánják prezentálni (plakát, videó, ppt. file stb.) a munkájukat, hogyan szeretnék megszervezni (mikor, hol, meghívottak köre stb.) a vitafórumot. Ezután gondolják végig, milyen eszközökre lesz szükségük a projektkészítéshez, a prezentációhoz, a vitafórumhoz, és milyen költségek merülnek fel (pl. útiköltség, magnó- vagy videokazetta az interjúzáshoz). Mérjék fel, hogy a kivitelezés mennyi és milyen feladatot takar, osszák fel részfeladatokra, tűzzenek mindegyikhez határidőt, és osszák el egymás között a munkát: jelöljenek meg felelősöket. Legyen valaki, aki a részfeladatokat koordinálja. Hívjuk fel tanítványaink figyelmét arra, hogy a csapatmunka csak szoros együttműködés esetén lehet sikeres, s hogy egyesek felelőtlen munkavégzése az egész csapat sikerét veszélyezteti.	Kooperatív csoportmunka Internet-, könyvtárhasználat, a csoportok által igényelt eszközök	

	2. A **kivitelezés** során mindenki végezze el a rábízott feladatot, készítsék el a produktumot. A kutatási tevékenységnél az információk megszerzésén túl az információk közti szelekció a legfontosabb feladatuk. Ha interjúznak, akkor az interjúk kérdéseit célszerű előre összeállítani. Ha kérdőívet készítenek, akkor azzal is számolniuk kell, hogy a lekérdezés után azt ki is kell értékelniük, ezért ne vagy csak igen kevés nyitott kérdést tegyenek bele. Hívjuk fel a figyelmüket arra, hogy produktumuk akkor lesz teljes, ha a problémáról alkotott saját véleményüket és megoldási javaslataikat, elképzelésüket is tartalmazza. A vitafórummal kapcsolatban időpontot kell egyeztetni az iskolavezetéssel (ha nincs kijelölve), valamint ugyancsak velük kell tisztázni a szükséges költségek fedezetét. A tanulóknak fel kell venniük a kapcsolatot például az iskola gondnokával a szükséges helyiségek és azok berendezése ügyében. Gondoskodniuk kell a meghívók, plakátok stb. elkészítéséről és az érdekeltekhez való eljuttatásukról. Gondolniuk kell arra is, hogy különböző meghívókat kell készíteniük az iskolavezetés, a tanárok, a szülők, más osztályok tanulói és az esetleges külső meghívottak számára. Gondoskodni kell a büfé szervezéséről is (valamilyen üdítőitalt vagy annak vásárlási lehetőségét mindenképpen biztosítani kell egy ilyen rendezvényen). Fel kell készülniük az esetleges váratlan akadályokra, problémákra (esőnap, áramszünet, baleset stb.). 3. A **prezentáció**val egybekötött (külön-külön időpontban és helyen vagy együttesen szervezett) vitafórumon a csoportok először bemutatják, hogy kutatási témájukban mit és milyen úton, módszerekkel tártak fel, milyen eredményre jutottak, és milyen alternatív javaslataik vannak, majd lebonyolítják a vitafórumot. 4.A vitafórum utáni **értékelés**: a) Mindegyik csoport értékeli a saját munkáját. Megbeszélik, elérték-e a kitűzött célt, ha nem, miért nem. Térjenek ki az egyes csoporttagok munkájára is: megfelelő módon és minőségben vett-e részt a közös munkában, időre elvégezte-e a rábízott feladatot, hogyan működött együtt a többiekkel, mennyire volt kreatív stb. b) A csoportok értékelik egymás munkáját. c) Tanári értékelés.	Csoportmunka beszélgető-körben Frontálisan	

11. évfolyam

Óraszám: 18 óra

Óra	Lépések, tevékenységek	Munkaformák, módszerek, feltételek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1–16.	**Közünk van hozzá! – projektmunka** **Instrukciók a projektmunkához** Mondjuk el tanulóinknak, hogy ennek a projektnek a lényege, hogy valamilyen önkéntes munkát végezzenek a helyi közösségért, illetve annak egy kiemelt csoportjáért. Az önkéntes munkát célszerű az előző évben alakított szimpátiacsoportokban végezni, mert folytatása lehet tavalyi munkájuknak. Az önkéntes munka ugyanis kapcsolódhat az előző tanévben a lakóhelyprojekt keretében feltárt valamelyik problémához, az ott javasolt alternatív megoldásokhoz vagy a településen működő valamely egyházi vagy civil szervezet karitatív munkájához, illetve bármilyen rászoruló réteg, csoport életének segítéséhez, könnyítéséhez. Példák: • Ha a lakóhelyprojektben feltárták, hogy az egészségmegőrzés érdekében tenni kellene valamit, akkor szervezhetnek egy egészségnapot, illetve részt vehetnek valamely civil szervezet, pl. a Vöröskereszt által szervezett ilyen tevékenységben, vagy bevonhatják a civil szervezetet a tanulók által szervezett eseménybe. • Ha megállapították, hogy még lenne mit tenni a környezetért, akkor szervezhetnek egy iskola (óvoda, művelődési ház, gyermekotthon, idősek otthona, egészségház stb.) környéki takarítási, szépítési, fásítási stb. napot. • Készíthetnek játékokat, apró ajándékokat gyermekotthon lakói, a környék óvodásai, kisiskolásai, a nagycsaládosok stb. számára, melyet egy általuk	Frontális előadás és beszélgetés	**Kiemelt kompetenciák** Új ismeretek, elsajátítása, feldolgozása és beépítése, munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása, saját munka értékelése, szükség esetén tanács, információ és támogatás kérése, korábbi tanulási és élettapasztalatok felhasználása, a tanultak széles körű alkalmazása az élet minden területén, kompetenciák, tudástartalmak, képességek megfelelő ismerete, a tanulás tudatosítása. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szövegértés és -alkotás, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés, mások megismerésének igénye. Szociális és állampolgári kompetencia: a vitakultúra fejlesztése, együttműködés, a személyes előítéletek leküzdése,

	szervezett kakaódélután, játékház, mikulás ünnepség stb. keretében adnak át a kicsiknek. • Rendbe tehetik a környéken élő idős emberek (óvoda, gyermek- vagy idősotthon stb.) kertjét, portáját. • „Kinőtt ruha/megunt játék” gyűjtési akciót szervezhetnek rászorulók részére. **A projektkészítés menete** 1. A **tervezés** során a csoportoknak először el kell dönteniük, milyen önkéntes tevékenységet szeretnének csinálni. Mérjék fel, mennyi és milyen feladatot takar a kivitelezés, osszák fel részfeladatokra, az előkészítő munkákhoz tűzzenek határidőt, és osszák el egymás között a munkát: jelöljenek meg felelősöket. Legyen valaki, aki a részfeladatokat koordinálja. Azt is végig kell gondolniuk, hogy a projekt előkészítéshez, a tényleges munkához milyen eszközökre lesz szükségük, és milyen költségek merülnek fel. Ismét hívjuk fel tanítványaink figyelmét arra, hogy mit jelent a csapatmunka, s hogy az esetleges felelőtlen munkavégzés az egész csoport munkájának eredményét veszélyezteti. 2. A **kivitelezés** során mindenki végezze el a rábízott feladatot. Ha a munka egy eseménynap megszervezése, akkor annak időpontját is meg kell jelölni, az összes érintettel egyeztetni, az esetleges külső meghívottaknak meghívót készíteni, eljuttatni. Ha az eseménybe másokat is be szeretnének vonni, pl. egy egészségnapon való részvételre, akkor plakátokat kell készíteni, a helyi sajtóorgánumokon keresztül felhívni a figyelmet a rendezvényre stb. Fel kell készülniük az esetleges váratlan akadályokra, problémákra (esőnap, áramszünet, baleset stb.). 3. A projekt **produktuma** ez esetben maga az önkéntes munka.	Kooperatív csoportmunka A csoportok által igényelt eszközök	kompromisszumra való törekvés, különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: tervezési képesség, szervezési képesség, irányítási képesség, elemzési képesség kommunikációs képesség, a tapasztalatok értékelése, kockázatfelmérés és -vállalás, egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés, kreativitás, innováció, a célok elérését segítő motiváció és elhatározottság. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Hon-és népismeret Gazdasági nevelés Környezettudatosságra nevelés Felkészülés a felnőttlét szerepeire **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Ember és természet Matematika Informatika Életvitel és gyakorlati

	4. A munka **értékelése**: a) Mindegyik csoport értékeli a saját munkáját. Megbeszélik, hogy elérték-e a kitűzött célt, ha nem, miért nem. Térjenek ki az egyes csoporttagok munkájára is: megfelelő módon és minőségben vett-e részt a közös munkában, időre elvégezte-e a rábízott feladatot, hogyan működött együtt a többiekkel, mennyire volt kreatív stb. b) A csoportok értékelik egymás munkáját (annak alapján, hogy meghívottként jelen voltak az egymás által szervezett eseményeken, vagy minden csoport beszámol az általa végzett munkáról, és ennek alapján értékelik egymás munkáját). c) Tanári értékelés.	Csoportmunka – beszélgetőkörben Frontálisan	
17–18.	**Mit tanultunk a tanulásról?** Kérjük meg a tanulókat, hogy először egyénileg gyűjtsék össze, milyen feladattípusokkal, módszerekkel, tanulásszervezési eljárásokkal találkoztak ezeken a foglalkozásokon. Majd párjukkal, csoportjukkal egyeztessék, és közös vázlatba rendezzék. Végül osztályszinten készüljön egy minden szempontból teljesnek tekinthető közös vázlat, melyet a tanulók jegyezzenek le a füzetükbe. Osztályszintű beszélgetésben térjünk ki arra, hogy mi újat, hasznosat tanultak, melyik feladatok tetszettek legjobban, melyiket tartják a leghasznosabbnak, melyiket tudják más tárgyaknál is használni, ténylegesen használják-e, ha nem miért nem. A beszélgetésben mindenképpen érintsük a motiváció kérdését is: milyen típusú feladatok motiválták őket, miért, milyen típusúak nem, miért? A maradék időben a tanítványaink által választott tanulás- és gondolkodásfejlesztő játékokat játsszuk!	Egyéni, páros, csoport- és osztályszintű munka Osztályszintű beszélgetés Játék	

Kulcsfogalmak

9. évfolyam

Helyes és kreatív nyelvhasználat, figyelemösszpontosítás, memóriafejlesztés, szókincsfejlesztés, lényegkiemelés, jegyzetelés, vázlat, skipping, „kérdező közösség”, együttműködés, kompetencia.

10–11. évfolyam

Helyzetnek megfelelő, hatékony kommunikáció, információ, vitakultúra, előítélet, kompromisszum, csapatmunka, kreativitás, innováció, motiváció, tudásmegosztás, értékelés-önértékelés.

Értékelés

1.	**Hallott és olvasott szöveg értése, lényegkiemelés**	
	Megfelelt	A tanuló a hallott és olvasott szövegekből a lényeges közléselemeket rávezető kérdések segítségével érti, az összefüggések felismeréséhez segítségre szorul.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló a hallott és olvasott szövegekből a lényeges közléselemeket pontosan érti, az összefüggéseket felismeri.
2.	**Szövegalkotás, kommunikáció**	
	Megfelelt	A tanuló szövegalkotásában pontatlanul használja a megismert fogalmakat, a fogalmak kifejtésében bizonytalan. Saját gondolatait, érzéseit, véleményét, jogait nehezen tudja megfogalmazni, közlésükhöz bátorításra szorul.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló közlésében szabatosan fogalmaz, a tanulás folyamán megismert fogalmakat mondatokba építve pontosan használja. Képes saját gondolatait, érzéseit, véleményét, jogait árnyaltan megfogalmazni.
3.	**Információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás**	
	Megfelelt	A tanuló érdeklődéssel fordul az új ismeretek felé, az információk gyűjtéséhez és rendszerbe szervezéséhez segítséget igényel.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló érdeklődéssel kutatja az újabb és újabb információkat, a kereséshez igénybe veszi az internetet. Az ismeretek gyűjtéséhez minden lehetséges információhordozót igénybe vesz. Az ismereteket képes rendszerbe szervezni.
4.	**Érvelés, vitakészség**	
	Megfelelt	A tanuló gondolatainak megfogalmazása során többnyire saját érzéseire hagyatkozik, a vita során nehezen találja meg azokat az érveket, amelyek a tárgyilagos véleményformáláshoz szükségesek.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló képes saját gondolatait, érzéseit tárgyilagosan megfogalmazni, érvekkel alátámasztva közölni környezetével. Érvelésében a logikai összefüggések kifejtésére törekszik.
5.	**Tanulási motiváltság**	
	Megfelelt	A tanulási helyzetekben kevéssé motivált, nehezen vonható be ezekbe a folyamatokba. A tanuláshoz, az ismeretek megszerzéséhez, azok feldolgozásához folyamatos segítségre van szüksége.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló érdeklődéssel, aktívan vesz részt azokban a tanulási folyamatokban, amelyek gondolkodásra késztetik, saját ötletei, gondolatai vannak, elmélyülten kutat egy adott témában. Az ismeretek megszerzésében önálló. Képes saját tanulását tudatosítani, azzal kapcsolatos ítéleteket alkotni.
6.	**Önértékelés, felelősségvállalás, felelős részvétel**	
	Megfelelt	A tanuló saját szerepének értékelésekor szeret a környezetére hivatkozni, tévedéseit, saját felelősségét nem vagy csak segítséggel, rávezetés útján ismeri fel.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló saját szerepét, munkáját képes tárgyilagosan értékelni, tévedéseit elismeri, döntéseit vállalja.

7.	**Tervezés, céltudatosság**	
	Megfelelt	A feladatokban, tevékenységekben a tanuló ötletszerűen vesz részt.
	Kiválóan megfelelt	A tevékenykedtető feladatok megoldásakor a tanuló határozott elképzeléssel lát a feladathoz, az egyes lépéseket megtervezi, az elérendő célt megfogalmazza.
8.	**Másokkal való együttműködés, részvétel csoportban**	
	Megfelelt	A tanuló a csoportos tevékenységekbe nehezen vonható be, véleményét nem vagy csak kérdezés után mondja el.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló a tevékenységekben aktívan és felelős módon vesz részt, figyel társaira, véleményüket megkérdezi, meghallgatja, ötleteivel segíti a csoportok munkáját.

TÖRTÉNELMI, SZOCIÁLIS ÉS ÁLLAMPOLGÁRI KOMPETENCIA

Bevezetés

A történelmi, szociális és állampolgári kompetenciaterület fejlesztésének célja, hogy már diákkorban képessé tegye a fiatalokat a tájékozódásra, véleményalkotásra a gazdaságban, politikában, a társadalmi kérdésekben, hogy segítse e téren a felnőttkori döntések meghozatalához szükséges információk összegyűjtését és feldolgozását. Feladata – a fentiek feltételeként – azoknak a képességeknek az elsajátításán dolgozni, amelyek a társadalomban való eligazodás szempontjából alapvető fontosságúak, így az ismeretszerzés alapjainak lerakása, a társadalmi kérdések iránti érdeklődés felkeltése, a megismerés lehetőségeinek megmutatása, a humanista értékrenden alapuló magatartásforma kialakítása és ösztönzése, az egyének és közösségek szerepének tudatosítása a világ, a társadalom és a mindennapi életünk alakításában.

A kompetencia fejlesztésében irányadó a jelen, a meglévő tapasztalatok. A témáknak is a mából kell kiindulniuk. Ugyanakkor – mivel társadalmi folyamatok aktuális állapotát helyezi a vizsgálódás középpontjába – az időben vissza is kell néznie. A jelen megértéséhez, a jövő tendenciáinak felvázolásához szükséges a múlt ismerete, hiszen a „történelmi amnézia” megakadályozhatja egy egészséges jövőkép kialakítását.

A témák projektszerűen építkeznek – egy konkrét probléma határozza meg, hogy milyen mennyiségű ismeret, milyen képességek szükségesek ennek megoldásához.

A tananyag témakörökre épül. Az egyes témakörök modulárisak, egymással felcserélhetők, s így a diákcsoportok érdeklődésének megfelelően választhatjuk meg a témák sorrendjét. A témakörök feldolgozása epochálisan ajánlott, vagyis intenzív szakaszokban, az adott időszakon belül az egymást követő iskolai napokon folyamatosan.

A témák feldolgozásához igyekszünk sokszínű módszertani segítséget adni, hiszen a cél a diákok aktív közreműködése, sőt a szociális képességek fejlesztésének lehetősége és nyilvánvaló terepe a szűkebb közösség, az együttműködő diákcsoport, ezért a foglalkozások alapvető kerete a kooperatív csoport.

A témakörök belső tagolása a fenti céloknak és elveknek kíván megfelelni azzal, hogy ráhangolódásként a most, a jelen egy kérdésére épít vagy szövegszerűen, vagy tapasztalással egy-egy gyakorlat segítségével. A feldolgozásban történeti anyagokat is használ. A lezárás igyekszik a jövő felé fordítani a figyelmet, egyszerű kérdésekkel (hogyan lesz ez 10 év múlva), illetve újabb témák felé nyitva.

A feldolgozandó anyagra vonatkozó javaslatok a részletes tantervben szerepelnek. Az anyagok összeállításában igyekeztünk beépíteni az utóbbi évtized tanagyag-fejlesztésének, jó gyakorlatainak minél több elemét. Az anyagok bőségesebbek, több mint, ami az órákon feldolgozható. Ez lehetőséget teremt a pedagógusnak, hogy a diákcsoportok igényeinek, képességeinek, érdeklődésének, a kompetenciafejlesztés adott fókuszainak megfelelően tudjon választani és differenciálni. Emellett természetesen óriási szükség van a tanár innovatív, kreatív, értelmiségi gondolkodására, attitűdjére.

9. évfolyam

Óraszám: 72

A témakörök epochákat jelentenek, a témák modulárisan építkeznek.

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek, tanulásszervezési eljárások, módszerek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. Kik vagyunk, és honnan jövünk? **24 óra** Az epocha rólunk szól, olyan témákat dolgoz fel, amelyek a hétköznapokban velünk is megtörténnek, és gyökerei alapvető emberi sajátosságokhoz vezetnek vissza.	**a) Az emberi természet – Hitek és tévhitek az emberről** **6 óra** A témakör célja az érdeklődés felkeltése és annak megtapasztalása, hogy az emberi kultúra térben és időben milyen sokszínű és	Kultúrák térben… A kultúrák térbeli változatossága, a kulturális találkozások és félreértések okának keresése.	Bevezetés Beszélgetés arról, hogy találkoztunk-e valaha olyan szokásokkal, furcsaságokkal, amelyek meghökkentettek minket, és szokatlanok voltak számunkra. A témakör bevezetése ♦ Arra a kérdésre keresünk választ, hogy miben vannak közöttünk, emberek között különbségek és miért. *A sokszínű világ* Feldolgozás Csoportmunka: a diákok választanak egy helyet a világon, ahová el szeretnének jutni (magyarázat miért, milyenek az ott élő emberek). Lezárás Az előre behozott világtérképen jelöljük a választott helyet és itt az emberek… mondatot. *Kulturális találkozások*	**Kiemelt kompetenciák** A fizikai és mentális egészségre vonatkozó ismeretek, az egészséges életvitel meghatározó szerepének megértése. Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése. Az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és a kultúrával

	változatos, ugyanakkor az ember mint társadalmi lény mennyire azonos. S megpróbáljuk magunkat ebben – most csak időben – elhelyezni.		Feldolgozás Csoportmunka: szövegolvasás, kérdésekre szóbeli válaszok a Mesés kelet című anyag. (Milyen szokatlan dolgokkal találkozik a magyar turista a török bazárban?) Lezárás Közös összegzés ♦ Miért érezzük magunkat furcsán egy idegen kultúrában? Vajon nálunk mit furcsállanának mások? (A „furcsaságokat" összeírjuk, és Magyarországhoz helyezzük a világtérképen.)	kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete. Hatékony kommunikáció különféle területeken. Különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése. Empátia. A stressz és a frusztráció kezelése. A változások iránti fogékonyság. Együttműködés. Magabiztosság. A sokféleség elismerése. A társadalmi-gazdasági fejlődés, a kultúrák közötti kommunikáció iránti érdeklődés. A személyes előítéletek leküzdése. Kompromisszumra való törekvés. A helyi és a tágabb közösséget érintő problémák megoldása iránti szolidaritás és érdeklődés. A fenntartható fejlődés támogatása. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: a fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények kifejezése és értelmezése szóban és írásban (hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás),
		...s időben. A kultúrák és értékrendek történeti időben való változatosságának szemléltetése és okainak keresése.	*A történeti idő* Bevezetés Játékos időutazásra invitálunk, kitalálva valami kerettörténetet: pl. a terem most egy gépezet belseje, felírhatjuk már az ajtóra, hogy időgép. Az időgépben kabinok vannak, egy-egy csoport együtt utazik. Az időgép indul, majd megérkezik. Feldolgozás 1. Csoportmunkában megbeszélés, hová szeretnének csöppenni, miért, egy korszak a múltban és jövőben is. 2. Csomagolópapíron gyűjtsük össze a válaszokat. A jövőt tegyük félre (ezzel is fogunk majd a Gépesített világ téma kapcsán beszélni). 3. Készítsünk előre egy időszalagot, és helyezzük el a teremben. Csoportmunka: a választott korszakot helyezzék el a tanulók az időszalagon. Ehhez használjanak történelmi atlaszt. Jelöljük be, azt is, hogy mi hol vagyunk most. Lezárás Közös megbeszélés ♦ Hány generációval mennének vissza az időben (30 évvel számolva), hányadik felmenőjükkel találkoznának? *A történeti múlt rekonstruálása* Bevezetés Tanári felvetés: Honnan tudunk a múlt eseményeiről, és biztosak lehetünk-e, hogy valóban úgy történt? Feldolgozás Csoportmunka: 1. Szövegfeldolgozás mozaikmódszerrel (a történeti forrásokról általában - Sulinet); 2. „Forráskészítés" – Mi maradhatott meg az időgépes játékban választott	

			történeti korszakból származó elképzelt ősről/őstől a mai késői utódok számára (pl. nemesi kutyabőr, napló, puska, sír)? Lezárás A csoportok bemutatják „kitalált” forrásukat. Házi feladat Gyűjtőmunka: a tanulók igyekezzenek minél több történetet megtudni gyerekkorukról, esetleg tárgyakat gyűjteni, családfát összeállítani.	helyes és kreatív nyelvhasználat, különféle típusú szövegek megkülönböztetése, felhasználása, információk keresése, összegyűjtése, feldolgozása, különböző segédeszközök használata, saját érvek helyzetnek megfelelő, meggyőző megfogalmazása és kifejezése szóban és írásban, törekvés a kritikus és építő jellegű párbeszédre. A hatékony, önálló tanulás: információgyűjtés és -feldolgozás, figyelem-összpontosítás. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: elemzés és értékelés. Természettudományos kompetencia: az ember és a rajta kívüli természeti világ közt zajló kölcsönhatásban lejátszódó folyamatokkal kapcsolatban magyarázatok adása, az emberi tevékenység okozta változások megértése és az ezzel kapcsolatos, a fenntartható fejlődés formálásáért viselt egyéni és
		Az én történetem – a diákok saját eddigi életükre vonatkozó történeti „dokumentumainak” összegyűjtése.	*Források, emlékek* Bevezetés A házi feladatok megbeszélése (könnyű volt-e a feladat, mi okozott nehézséget). Feldolgozás 1. Tárgyi és írott források: rögtönzött kamarakiállítás, a behozott tárgyak és iratok bemutatása. 2. Csoportmunka: az oral history megértéséhez a saját csoportjával mindenki megosztja a történeteit, a csoport közösen elmesél egyet. 3. Közös összegzés (kérdezve kifejtés): Miként dolgoznak azok, akik a múlt felderítésén munkálkodnak, hogyan dolgozik a régész, történész? Lezárás „Üzenetek a múltból” címmel bemutató. A csoportok a választott korszakuknak megfelelő, a tanár által előre összegyűjtött képeket, rekonstrukciós rajzokat, képes könyveket stb. kapnak. Az ábrázolásokból kiválasztanak egyet, amely nagyon hasonlít és egyet, amely nagyon eltér a mai világtól, majd a választást néhány szóban indokolják.	
		Ami nehezen változik – az emberi természet. Az emberiséggel egyidős társadalmi jellemzők, tulajdonságok.	*Az emberi természet* Bevezetés A táblára közösen összegyűjtjük az előző órán végiggondoltakból, hogy időben és térben mi változott (ízlés, tárgyi világ, értékrend, törvények, illem, szokások stb.) Elmondjuk, hogy most az emberi természetről lesz szó, arról, hogy változott-e az idők során. Feldolgozás 1. Közös filmnézés, csoportmunka a Volt egyszer az ember sorozatból a cro-magnoniról szóló részlet alapján Csoportmunka szóforgó segítségével: a ma is meglévő emberi tulajdonságok, jellemzők összegyűjtése (pl. az ember testfelépítése döntően nem változott, a gyerekeknek tanulniuk kell, megvédjük a	

			családunkat, közösen dolgozunk). Lezárás Közös megbeszélés ♦ Mit tudtunk meg magunkról? Közös lista készítése az emberi tulajdonságokról.	közösségi felelősség, a technológiák előnyeinek, korlátainak és kockázatainak az ismerete a társadalom egészében (a döntéshozatallal, értékekkel, erkölcsi kérdésekkel, kultúrával stb. kapcsolatosan), kritikus és kíváncsi attitűd, az etikai kérdések iránti érdeklődés, a biztonság és a fenntarthatóság tisztelete, különösen a tudományos és technológiai fejlődés saját magunkra, családunkra, közösségünkre és az egész Földre gyakorolt hatásával kapcsolatban. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Gazdasági nevelés Környezettudatosságra nevelés A tanulás tanítása Felkészülés a felnőttlét szerepeire Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom
	b) A környezet-átalakító ember **4 óra** A témakör célja, hogy bemutassa és megtapasztalta ssa az ember környezet-átalakító szerepét, és bemutassa annak mai veszélyeit.	Az „idilli környezet”, annak a természeti környezetnek a leírása, amelyben jól érezzük magunkat.	*A változó környezet* Bevezetés Megkérdezzük a diákokat, milyen a szép táj szerintük – kirakhatunk vagy kivetíthetünk néhány fényképet. Feldolgozás Közös filmnézés, csoportmunka: az Istenek a fejükre estek című film bevezetője – Johannesburg és a kalahári kungjainak életét mutatja be – alapján csoportokban egy lapot két részre osztva a tanulók felsorolják a természetközeli élet és a civilizáció különbségeit. Lezárás Beszélgetés arról, hogy melyik életformának mik az előnyei és a hátrányai (esetleg előre megadott szempontok: levegő/tömeg/tanulás/munka/vagyon stb. alapján).	
		A környezetátalakítás története.	Bevezetés *„Megjelenik a színen az ember s vele a gondok." (Thomas Hardy)* Mit jelent ez az idézet? Feldolgozás Szövegfeldolgozás csoportmunkában mozaikmódszerrel: Mészáros Ernő: Az ember és környezete az ipari forradalom előtt. (Rövidítsük és vágjuk szét korszakok szerint a szöveget.) Lezárás Az egyes korszakokról írt legfrappánsabb összegző gondolatok elhelyezése az időszalagon.	
		A környezetszennyezés formái.	Bevezetés Képek vetítése a környezetszennyezés eredményeiről. Feldolgozás Csoportmunkában a képekhez megfelelő szöveg párosítása A környezetünk… című szöveg és A környezetünk! című SDT-s képgyűjtemény alapján. Lezárás Mindegyik csoport egy választott képéből és az ehhez írt rövid képaláírásból kamarakiállítás rendezése.	

			A környezetszennyezés története Bevezetés Rövid tanári bevezető arról, hogy van különbség a természetátalakítás és a környezetszennyezés között, de ez sem új keletű. Feldolgozás Szövegfeldolgozás csoportmunkában fordított szakértői mozaikmódszerrel: az egyes csoportok különböző szövegeket kapnak, amelyek egy-egy történeti környezetszennyezési esetet mesélnek el.(Markham, Adam: A Brief History of Pollution. London, Earthscan, 1994. *Az 1. fejezet fordítása.)* A szövegből emeljünk ki néhány bekezdésnyi hosszúságú részletet, ha kell, előzetesen adjunk szempontokat a szövegrészletek feldolgozásához. Lezárás Kérdezve kifejtés formában, a környezetszennyezés fogalmának tisztázása közösen.	Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember a természetben
		A környezet-szennyezésért való felelősség kérdésének megvitatása.	*Kinek a felelőssége?* Bevezetés Az élet szövedéke gyakorlat az SDT -ből. Feldolgozás Közös beszélgetés a fenti gyakorlat leírásában szereplő kérdésekről (kinek a felelőssége, mit tehetünk, milyen jogokat sért a környezetrombolás stb.). Lezárás Csoportmunka: a diákok összeírják (egy lapot kettéhajtva), milyen előnyei és hátrányai vannak annak a környéknek, ahol laknak. Majd közösen – ezek ismeretében – igyekezzünk ötleteket gyűjteni arra, mit és hogyan lehetne változtatni. Az ötletek kerüljenek ki a faliújságra.	
	c) Az emberi elme leleményei – a gépesített világ. Értünk vagy ellenünk?	Gépek – értünk és helyettünk. Mire, mióta és miért használunk gépeket?	*Gépek, amelyek megkönnyítik a hétköznapokat* Bevezetés A diákok írják össze, milyen gépek vannak a háztartásukban. Feldolgozás 1. Csoportmunka és közös megbeszélés: a csoportok egy táblázatot töltenek ki – gép neve, ha nem lenne, mivel lehetne helyettesíteni, majd a táblázatba írtak közös megbeszélése (komoly kérdés lehet, hogy a szórakoztató ipari termékek, mivel és hogyan helyettesíthetők). 2. Csoportmunka: a legfontosabb emberi találmányok címmel közös tízes	

	4 óra A témakör célja bemutatni, hogy az emberi találékonyság és kreativitás hogyan teszi, tette komfortosabbá az életünket, és hogyan válunk ennek rabjaivá.		listát állítanak össze, hogy szerintük melyek voltak az emberiség legnagyobb találmányai (figyelmeztessük őket, hogy nemcsak technikai, hanem tudományos eredményeket is felvehetnek a listára). Lezárás Az osztály közös listájának elkészítése. Házi feladat Mindenki választ egy találmányt/feltalálást, amelynek utánanéz és készít róla egy posztert (mióta van, ki a feltaláló/tudós, mit változtatott meg az életünkben).	
		Az iparosodott világ – történelmi vázlat arról, hogyan változtatták meg az életkörülményeket, a munkakörülményeket az ipari forradalmak.	*Hogyan változtatták meg a gépek az életünket?* Bevezetés A házi feladatként elkészített poszterek időrendbe állítása és közös megnézése. Feldolgozás 1. Csoportmunka: a diákok tematikusan csoportosítják a posztereket (feltehetőleg lesz közlekedés, kommunikáció, reméljük, munka is, más csoportosítás is lehet – mi hajtja, milyen energiával működnek). 2. Tanári magyarázat és jegyzetkészítés: kulcsszavakban az ipari forradalmakról és hatásukról. 3. Szövegfeldolgozás csoportmunkában: a diákok kapnak egy leírást a 19. századi gyermekmunkáról, és a szöveg alapján kétperces interjút készítenek csoportonként mással (szülők/gyártulajdonos/parlamenti képviselő/gyermek stb.) mint érintettekkel (8. hét Gyerekmunka az ipari forradalomban). Lezárás A csoportinterjúk meghallgatása.	
		A kiszolgáltatottságtól a jogbiztosításig – a munkavállalók jogainak jelenleg biztosítása.	*Munkásvédelem ma* Bevezetés Filmnézés: Chaplin Modern idők c. filmjének első tíz perce. Feldolgozás 1. Csoportmunka: a filmrészlet feldolgozása szakértői mozaikkal. Hogy érzi magát ma reggel… (igazgató úr/főgépész/feltaláló/munkás)? 2. Közös beszélgetés arról, hogy a munkás (Chaplin) kiszolgáltatott-e, ha igen, miért. 3. Szövegelemzés csoportmunkában: a szociális charta pontjai közül ki kell gyűjteni azokat, amelyek a munkások közvetlen jogbiztonságát szolgálják.	

			Lezárás Közös beszélgetés a munkások, dolgozók, munkavállalók védelmének fontosságáról.	
		Ami nem helyettesíthető a technikával. Azoknak az emberi tevékenységeknek a bemutatása, amelyek nem gépesíthetők. Az emberi értékek számbavétele.	*Az emberi robot* Bevezetés Csoportmunka szóforgóval: Milyen az ideális robot? Feldolgozás Közös megbeszélés: összesítjük a robotok tulajdonságait a táblán, megbeszéljük, melyek emberi tulajdonságok, és melyek oldhatók meg műszaki szinten. Lezárás Csoportban, majd közösen összegyűjtjük azokat a nekünk fontos tevékenységeket, dolgokat stb., amelyek géppel nem helyettesíthetők, amelyekhez mi, emberek kellünk.	
	d) Agresszió vagy együttmű-ködés (a ver-sengéstől a háborúkig) 4 óra A diákok saját tapasztalataira alapozva próbáljuk megérteni, hogy az erőszak nem velünk született elkerülhetetlen valami, hanem mások viselkedéséből tanuljuk. Kipróbálni, történeti	Hétköznapi agresszió – az agresszió fogalma alá tartozó megnyilvánulások.	*Kire mondjuk, hogy agresszív?* Bevezetés Beszélgetés az agresszióról, az agresszív viselkedésről. Feldolgozás 1. Csoportmunka: a tanulók kis újságcímeket húznak, és megbeszélik, miről szólhat az adott híradás (pl. agresszív elefántok támadtak egymásra, újabb áldozatokat követelt az agresszív katonai beavatkozás, növekszik az iskolai agresszió, agresszióra, agresszió a válasz, az óvodai agresszió). 2. Közösen alkotnak egy lehetséges történetet, melyet el is mesélnek. 3. Közös beszélgetés: tapasztalatok összegyűjtése az erőszakos cselekedetekről (kiabálás, fenyegetés, verekedés, fenyítés, kényszerítés, támadás, háború) a hírekben, az életben, a filmekben. 4. Csoportmunka: az egyes erőszakos cselekedetek mellé szövegbuborékokba írják, mit érezhet a támadó és mit az áldozat. Lezárás Közös beszélgetés Milyen volt beleképzelni magunkat a támadó és az áldozat szerepébe?	
		Agresszió – ösztön, vagy tanuljuk?	*Az agresszió eredete* Bevezetés Körkérdés Miért viselkedünk agresszíven? Velünk született tulajdonság az agresszivitás, az erőszak, vagy tanuljuk? Húzzunk a két lehetőség közé egy vonalat, és kérjük meg a diákokat, hogy álljanak olyan messze a	

	példákkal illusztrálni, hogy az együttműködés és szolidaritás hasznosabb lehet mindannyiunk számára.		vonaltól, amennyire egyik vagy másik véleménnyel egyetértenek. Aki tud érvet hozni a véleménye mellett, ezután érvelhet. Az érvek után változtathatják a helyüket a tanulók, ha változott a véleményük. <u>Feldolgozás</u> 1. Tanári magyarázat alapján foglaljuk össze, hogy a tudósok mit mondanak a témáról. 2 A háborúk természetrajza Csoportmunka: szövegfeldolgozás és válaszok a kérdésekre; rövid tankönyvi szövegek esetleg képek különböző háborúkról (pl. keresztes háború, kalandozó hadjáratok, francia forradalom, 2. világháború, boszniai háború). Miért indítják ezeket, kik ki ellen vívják és mi lesz az eredménye? <u>Lezárás</u> Közös beszélgetés: a csoportok megállapításait a táblán összegezzük. Végül arra keresünk választ, ki a bűnös ezekben a háborús esetekben. (Szerinted ki bűnös c. szimuláció az SDT- ből)	
		Elkerülhető-e az erőszak? Történelmi példák az erőszakmentesség politikájára.	*Hogyan kezeljük az agressziót?* <u>Bevezetés</u> A Van másik megoldás című történet felolvasása az SDT- ből úgy, hogy a tanár csak a történet első felét olvassa föl. <u>Feldolgozás</u> 1. Csoportmunka és közös beszélgetés: a diákok megírják a történet folytatását. A csoportok szövegváltozatai és annak megvitatása, hogy sikerült-e erőszak nélkül megoldani a helyzetet. Végül a tanár felolvassa az eredeti változatot. *2. Az erőszakmentesség politikája* Tanári bevezető és közös hallott szöveg feldolgozása: A feketék polgárjogi küzdelmei az Amerikai Egyesült Államokban című anyag 3. Együtt elolvassuk és elemezzük a „Van egy álmom” beszéd részletét az SDT -ből. <u>Lezárás</u> Közös beszélgetés Ha a mai Magyarországra gondolunk, hogyan lehetne folytatni? „Van egy álmom…”	
		Elkerülhető-e az erőszak az iskolában? Az együttműködés mint az erőszak egyik ellenszere.	*Mit tehetünk az iskolai erőszak ellen?* <u>Bevezetés</u> Toronyépítős játék – a diákok csoportban dolgoznak. A feladat: papírból/gyufából torony/út stb. építése. A feladat lényege az, hogy a	

			csoportoknak közösen el kell érniük egy megadott méretet (pl. 5 méter magas torony vagy 20 méter hosszú út). A feladat célja, hogy a csoportok megértsék, hogy a feladatot csak együttműködve tudják jól megoldani, tehát az az érdekük, hogy ne versengjenek, hanem együttműködjenek. Feldolgozás 1. Közös beszélgetés Hogyan gondolkodtak a feladat során, mire kellett figyelni? 2. Csoportmunka: példákat kell írni az együttműködésre. Hogy működik bennünk az együttműködés szándéka és a szolidaritás? Lezárás Közös filmnézés – egy példa a szolidaritásra. (A Verdák című film utolsó jelenetei alapján vagy az Együtt könnyebb című szöveg az SDT szöveg alapján vagy Csányi Vilmos Az emberi természet biológiai gyökerei című előadása Bevezetés és videobejátszás a véradásról alapján.	
	e) Nők és férfiak **4 óra** A téma arra világít rá, miért jár még mindig nehézségekkel a nemek közötti egyenjogúság tiszteletben tartása, és ebben milyen szerepe játszik a nevelés.	A nemi szerepek eredete.	*A férfiak ilyenek, a nők olyanok?* Bevezetés Állításokat mondunk, amelyek a nemekhez kapcsolódnak, és megkérjük a diákot, hogy döntsék el, igazak vagy hamisak. Pl. a nők jobban főznek, a férfiak ügyesebb autószerelők, a nők pletykások, a férfiak sosem sírnak. Majd vezessük be a témát: Miért gondoljuk, hogy vannak ilyen különbségek férfiak és nők között? Feldolgozás 1. Csoportmunka: szövegfeldolgozás mozaikmódszerrel a nemi szerepek elsajátításáról. A szöveget vágjuk szét a csoporttagok számának megfelelő darabra. 2. Közös beszélgetés: Hogyan és honnan tanuljuk meg, hogyan kell fiúként és lányként viselkedni? Lezárás Csoportmunka: olyan gyermekkori példák összegyűjtése, amelyek a nemi viselkedés kialakítására irányultak, pl. játékok, ruhaválasztás.	
		Nők és férfiak – történelmi utazás.	*A történelem ritkán szól a nőkről* Bevezetés Tanári kérdések a történeti ismeretek aktivizálásához, pl. Mióta van választójoguk a nőknek? Lehetett-e földbirtokos asszony a középkorban?	

			Ismerünk-e királynőket? Feldolgozás 1. Csoportmunka: szövegfeldolgozás fordított szakértői mozaikkal (a Sulinet SDT történelmi adatbázisából különböző szövegeket válogatunk a férfi-nő viszony történetéből). 2. Közös beszélgetés: a különböző korból származó szövegek időrendbe helyezése és közös válaszkeresés arra, hogy a zsákmányolók egyenlőségen alapuló viszonya miért változott a civilizációk idejére, és a női egyenjogúságért folyó harc komolyabb eredményei miért csak a 20. századra érettek meg. Illetve arról, milyen szerepet szántak a nőknek és a férfiaknak az egyes korokban a történeti leírások alapján. Lezárás Együtt elemezhetjük Jeanne D'Arc történetét, hogy miért is vádolják boszorkánysággal.	
		Mit jelent a nemek közti egyenlőség?	*A nemek egyenlősége* Bevezetés Tanári bevezető, a nemek közti egyenlőség mai állapotáról. Feldolgozás Csoportmunka: szövegfeldolgozás és esetelemzés fordított szakértői mozaikkal. Különböző esetek: Nemek közti esélyegyenlőtlenségi esetek. Jog és valóság különböző megközelítései. Az esélyegyenlőtlenség jogi szabályozása Lezárás Az esetekből levonható következtetések közös megbeszélése. Házi feladat Reklámelemzés: példákat gyűjtése arról, hogy milyen női és férfi szerepeket közvetítenek.	
		A 21. századi férfi és nő – disputa.	*Női és férfi jövő* Bevezetés A házi feladat alapján: reklámnézés, beszélgetés. Feldolgozás Kerekasztal-beszélgetés esetleg meghívott vendégekkel arról, hogyan alakulnak a férfi és női szerepek ma. Előre összeállított kérdéssor vagy valamilyen aktuális újságcikk alapján.	

			Lezárás Mit értünk az esélyegyenlőség kifejezés alatt a nemek esetében?	
	Összefoglalás – 2 óra		A hatékony, önálló tanulás kompetenciaterület fejlesztési szintjének és feladatmintáinak figyelembevételével történik. Rendszerezés: fogalomtérkép készítése, a tapasztaltak, tanultak tudatosítása (azt hittem, hogy… de most már tudom…), értékelés (csoporton belüli munka, csoportok, egyes diákok).	
2. Kik nevelnek és mire? A társadalmi szocializáció terei 24 óra Az epocha a szocializáció tereit veszi számba, a legnagyobb hangsúllyal az iskola, az erkölcs és a jog kérdésköre szerepel.	**a) A család, a családi hagyományok 4 óra** A téma a családi együttélés kérdéseivel, problémáival, a gyereknevelés történetével foglalkozik.	Kik nevelnek…	Bevezetés Készíthetünk egy kérdőívet: Te kire hallgatsz, ha tanácsra van szükséged? Néhány helyzetet felsorolunk (pl. vita a barátommal, nem értem az iskolai feladatokat, járjak-e focizni, milyen játékot/mobilt vegyek, mi legyek, hogyan béküljek ki). A megadott választási lehetőségek mindig ugyanazok legyenek – család, barátok, tanárok, tévé/internet, hitelvek. Az eredményeket összegezzünk. Magyarázzuk el, hogy ebben a témakörben, epochában arról lesz szó, kik hogyan befolyásolják, hogy miként viselkedünk vagy fogunk viselkedni felnőttként, és mit tartunk fontosnak, értékesnek a világból és magunkról.	**Kiemelt kompetenciák** A fizikai és mentális egészségre vonatkozó ismeretek, az egészséges életvitel meghatározó szerepének megértése. Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése. Az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete. Hatékony kommunikáció különféle területeken. Különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése. Empátia. A stressz és a frusztráció kezelése. Változások iránti fogékonyság.
		Az „ideális család”. A család fogalmának tisztázása.	Bevezetés A diákokat megkérjük, képzeljék el, hogy 15 év múlva osztálytalálkozóra jönnek össze. Hagyjunk gondolkodási időt, rendezzük át a termet ennek megfelelően, és mindenki mondjon néhány mondatot magáról. Feldolgozás 1. Közös beszélgetés: a válaszok alapján milyen szerepet szánnak a jövőjükben a családnak, családi életnek. 2. Tanári magyarázat: a történelem során a család nagysága, szervezete, munkamegosztása, a gyermekek nevelése sokat változott, és mindig alkalmazkodott az adott társadalom kihívásaihoz. 3. Csoportmunka: szövegfeldolgozás mozaikmódszerrel. Az egyes csoportok különböző, eltérő nehézségű szövegeket kapnak, amelyeket feldolgoznak, és a mai családdal összevetik. Ez az összevetés történhet mondatpárokban vagy táblázatban, régen–most mondatokkal, oszlopfejlécekkel.	

			Lezárás Közös beszélgetés a mai és a régi családok életének legszembetűnőbb hasonlóságairól és különbségeiről.	Együttműködés. Magabiztosság. A sokféleség elismerése. A személyes előítéletek leküzdése. Kompromisszumra törekvés. A közügyekben való hatékony együttműködés. A közösségi tevékenységek és a különböző szinteken hozott döntések kritikus és kreatív elemzése. Az emberi jogok teljes körű tisztelete. Az egyenlőség és a demokrácia tisztelete. A közösségi összetartást megalapozó közös értékek elfogadásának és tiszteletben tartásának kinyilvánítása. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat, megfelelő szókincs, helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban, különféle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása, információgyűjtés,
		A családi hagyományok.	*Miért állítanak fel a szülők szabályokat?* Bevezetés Meghallgatjuk Zorán dalát: „Apám hitte”. Feldolgozás 1. Csoportmunka: szóforgóval összegyűjtik azokat az értékeket, nevelési elveket, szabályokat, amelyek a diákok családjait jellemzik, pl. mindenkinek részt kell vennie a házimunkában, közös vacsoráról senki sem hiányozhat, a mama mondja meg, hogy melyik tévé-csatornát nézzék, mindig a kisebb testvéreknek van igazuk. 2. Véleményválasztás: a szülők szabályai értelmetlenek. A szülők szabályai a gyerekek védelmét szolgálják. Húzzunk vonalat a két lehetőség közé, és kérjük meg a diákokat, hogy álljanak olyan messze a vonaltól, amennyire egyik vagy másik véleménnyel egyetértenek. Ne érveljenek most, csak az elfoglalt helyzet mutatja a véleményt. Kérjük, hogy jegyezzék meg, hogy hol álltak. 3. Csoportmunka: minden csoport kap egy-egy állítást, ehhez kell példát mondaniuk, esetet eljátszaniuk. (Állítások: A szülők biztonságba akarják tudni gyermeküket. A szülők aggódnak gyermekükért. A szülők felelősséget éreznek gyermekük iránt. A szülők kényelmes, kellemes otthont szeretnének maguknak. A szülők néha maguk sem tudják biztosan, mi a teendő. A szülők szeretik magukénak tudni az irányítást. Vajda Zsuzsa: Segítség, serdülök! Gondolat Kiadó, Bp., 1995.) Lezárás Visszatérünk a véleményvonalhoz. Először a korábban választott helyre. Kérdés: Változott-e a véleményetek a szabályok szükségességéről? Ennek alapján újból fel lehet állni. Néhányan mondják el, hogy mit gondolnak a szülők szabályairól.	
		A családon belüli erőszak.	*Erőszak és az otthon* Bevezetés A NANE Alapítvány plakátját vetítjük ki ráhangolódásként, és megkérjük a diákokat, magyarázzák meg a plakátot.	

			Feldolgozás 1. Tanári magyarázat: mit jelent a családon belüli erőszak, hogyan nyilvánul meg, mi a teendő, ha ilyennel találkozunk és ez miért nem magánügy. 2. Páros/egyéni munka: a diákok rajzoljanak olyan plakátot, írjanak felhívást, készítsenek interjút ebben a témában, amely felhívja a figyelmet e problémára. E témához hívhatunk külső előadót. Jó anyagok találhatóak a NANE honlapján. Lezárás A plakátokból rendezett rögtönzött kiállítás megtekintése.	-feldolgozás, nyelvi segédeszközök használata, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, kritikus és építő jellegű párbeszédre törekvés, az esztétikai minőség tisztelete, mások megismerésének igénye. Digitális kompetencia: az információ hitelessége és megbízhatósága körüli problémák ismerete, információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, kritikus és megfontolt attitűd az elérhető információs és az interaktív média felelősségteljes használata érdekében. A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, az IST-eszközhasználat képessége, új ismeretek, elsajátítása, feldolgozása és beépítése, a tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása, a figyelem összpontosítása, a tanulás szándékának és céljának kritikus mérlegelése,
	b) Az iskola **6 óra** Az iskola szerepe, az iskolai szabályok értelme, a diákjogok és kötelességek tudatosítása, az iskolakerülés problémái.	Mire való az iskola, milyen szerepe van a társadalomban?	*Az iskola* Bevezetés Az iskola szocializációs szerepe című animáció közös megtekintése az SDT -ből. Feldolgozás 1. Csoportmunka: a tanulók megbeszélik, szerintük mire való az iskola. 2. Közös megbeszélés: összegzik a csoportok véleményét. 3. Csoportmunka: szóforgóval további kérdésekre válaszolnak: milyen a jó diák/tanár stb. Az iskola szocializációs szerepe című anyag szimulációgyűjteményében található SDT animációk alapján Lezárás Összegyűjtik a véleményeket egy közös listára, megkeresik az esetleges ellentmondásokat, és elemzik azokat.	
		A jó iskola. Az iskolák, a tanulás, a tanulnivalók változása történelmi példák alapján.	*A szuper jó iskola* Bevezetés Weöres Sándor Birkaiskola c. verse és közös „ötletroham” arról, hogy milyen a jó iskola. Feldolgozás 1. Csoportmunka: szövegfeldolgozás szakértői mozaikkal. Az Iskola a múltban című szöveggyűjtemény szövegeinek felhasználása a különböző korok iskoláiról. Lezárás Közös beszélgetés Melyik kor iskolája, tanítása volt szimpatikus/ellenszenves és miért?	
		Az iskolakerülés problémái. Miért	*A lógások*	

		maradnak ki sokan az iskolából, miért lógnak, késnek?	Bevezetés Demjén Ferenc De nehéz az iskolatáska című dalának meghallgatása. Arra keresünk választ, miért lógnak, miért maradnak ki a diákok az iskolából. Feldolgozás A szociális, életviteli és környezeti kompetenciaterülethez készült Iskolakerülés című modulleírás alapján (Kompetencia alapú oktatási programcsomagok **)**	munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: elemzés és értékelés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret A tanulás tanítása Felkészítés a felnőttlét szerepeire Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember a természetben
		Iskolai szabályok, diákjogok és kötelességek. Házirend.	*Diákjogok és kötelességek* Bevezetés Ötletbörze: Mit értünk diákjogok és kötelezettségek kifejezés alatt? Feldolgozás Csoportmunka: a csoportok plakátot készítenek a diákjogok és kötelezettségek egy-egy szövegrészletéből. Az Osztályfőnökök Egyesületének honlapján a diákjogokról található szöveget a csoportok számának megfelelően osztjuk fel. Lezárás Közös beszélgetés A plakátok közös megtekintése, értelmezése, beszélgetés arról, hogy az osztályban tiszteletben tartjuk-e ezeket a jogokat és kötelezettségeket, mi az értelme ezek betartásának, mi a teendő, ha valaki nem tartja tiszteletben a jogokat, és nem teljesíti a kötelezettségeket. *Az iskolai együttélés szabályai* Bevezető Kell-e házirend? Feldolgozás 1. Csoportmunka: az iskolai házirend szövegét szétszabdaljuk annyi darabra, ahány csoport van. A diákoknak értelmezniük kell a szöveget. Miért kerülhetett be a házirendbe az a passzus (mi történhetett, mitől félnek vagy mit szeretnének a szabályok alkotói)? 2. Közös megbeszélés: a házirend elemzése. 3. Csoportmunka: a diákok tegyenek változtatási javaslatokat a házirendben, gyűjtsenek érveket arra, hogy miért szükséges a változtatás, majd ezeket a javaslatokat közösen beszélje meg az osztály.	

			Lezárás Továbblépésként a javaslatokat írásba foglalhatják és továbbíthatják a diákönkormányzat képviselőinek.	
	c) Norma, törvény, jog 8 óra Az erkölcsi szabályok értelme, a jog funkciói, jogesetek értelmezése, a jogegyenlőség kérdése.	Erkölcs és jog. Az erkölcsi szabályok kialakulása és működése, a törvény és jog fogalmának körülhatárolása, a jogi és erkölcsi normák összehasonlítása.	A téma feldolgozása az Életpálya-építés kompetenciaterülethez készült Erkölcs és jog című társadalomismereti modul alapján (Kompetencia alapú oktatási programcsomagok**)** történik.	
		Joggyakorlat. Jogi esetek feldolgozása. Az erkölcsi halál fogalma.	A téma feldolgozása A szociális, életviteli és környezeti kompetenciaterülethez készült Hová tűnt az erkölcsi halál című modul alapján (Kompetencia alapú oktatási programcsomagok) történik**.**	
		Jogi alapismeretek. A jogegyenlőség fogalmának bevezetése.	A téma feldolgozása az Életpálya-építés kompetenciaterülethez (X. évfolyam, Ember és társadalom) készült Jogi alapismeretek című modul alapján (Kompetencia alapú oktatási programcsomagok) történik.	
	d) Sajtó, média. Honnan szerezzük példaké-peinket? 4 óra A televízió és más médiumok befolyása az értékrendre, viták a média szerepéről.	Információszerzés és a média szerepe. A tömegkommunikáció csatornái. A hír és vélemény különbsége. A celebek és a valóság.	Bevezetés A Valóságshow-szereplőkből választanak példaképet a tinédzserek című cikk közös elolvasása, a szövegértés ellenőrzése. Feldolgozás 1. Közös beszélgetés a tévézési, internetezési szokásról. Mit és mennyit nézünk, újságolvasás, általában az olvasás visszaszorulása. 2. A műfajok és jellemzők feldolgozása olyan mélységben, amilyet szükségesnek tartunk csoportmunkában: I. A nyomtatott sajtó • Bevezetés az újságolvasásba és II. Az elektronikus sajtó – a televízió • A médiaismeret alapjai – jellegzetes műsortípusok • anyagokból válogatva. 3. Csoportmunka és közös beszélgetés Vajnai Viktória: Ókori római játékok – valóságshow-k című tananyagmodulja alapján. Lezárás Tíz jó tanács „tévé-, internetzabálóknak”, amelyeket a csoportok állítanak össze, majd egy közös listán véglegesítik.	

	Összefoglalás: 2 óra		A hatékony, önálló tanulás kompetenciaterület fejlesztési szintjének és feladatmintáinak figyelembevételével történik. Rendszerezés: fogalomtérkép készítése, a tapasztaltak, tanultak tudatosítása (azt hittem, hogy… de most már tudom…), értékelés (csoporton belüli munka, csoportok, egyes diákok).	
3. Milyenek vagyunk – identitások 24 óra Az epocha célja, hogy bemutassa az önazonosság rétegeit, az identitás tartalmának történeti változását. Hangsúlyt kap a nemzeti, etnikai, európai identitás kérdése.	**a) Az identitás 1 óra**	Az identitás fogalma, „éntérkép” készítése.	Bevezetés „Éntérkép” készítése: mindenki készít magáról egy „éntérképet”. Koncentrikus körökbe írja be, hogy ki ő valójában, hogyan határozná meg önmagát. Feldolgozás 1. Csoportmunka: négyfős csoportokban megbeszélik egymás kötődéseit. A csoportok alakulhatnak a kötődések alapján is, pl. azok, akik első helyre írták, a nemzetiségüket/szülőhelyüket/nemüket/akinek drukkolnak a fociban/szubkultúrájukat/vallásukat. 2. Közös beszélgetés: az „éntérképek”összehasonlítása. A táblán összeírják, mi mindent tartanak fontosnak önmaguk meghatározásában, akár statisztikaszerűen az előfordulás sorrendjében. Ebben a sorrendben érdemes beszélgetni a továbbiakban arról, hogy mit jelent az identitás fogalma, mit nevezünk önazonosulásnak. Lezárás Az identitás fogalmának tisztázása.	**Kiemelt kompetenciák** A fizikai és mentális egészségre vonatkozó ismeretek, az egészséges életvitel meghatározó szerepének megértése. Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése. Az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete. Tájékozódás az európai társadalmak multikulturális és társadalmi-gazdasági dimenzióiban. A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése. Hatékony kommunikáció különféle területeken. Különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése.
	b) Nemzeti érzés 6 óra	Magyarság. Mit jelent magyarnak lenni?	A téma feldolgozása az Életpálya-építés kompetenciaterülethez Énmeghatározás – egy nemzet tagja vagyok címmel készült modul alapján (Kompetencia alapú oktatási programcsomagok) történik. Ezzel a névvel három modul szerepel egymás után. Az első négyórás modult használjuk.	
		Mióta van nemzeti érzés? A modern nemzettudat kialakulása.	Bevezetés Identitások: egy középkori ember csoportkötődései című animáció segítségével tanári magyarázat arról, hogy a középkori emberek nemigen ismerték a nemzeti érzés fogalmát. Másként határozták meg magukat. Feldolgozás 1. Csoportmunka: fordított szakértői mozaik segítségével történelmi szövegek feldolgozása középkori nemzettudat, modern nemzettudat kialakulása tárgyban. A nemzettudat kialakulása – összegzés című szöveget az SDT -ből megfelelő részletekre vágjuk, és egyszerűsítjük, ha kell.	

			Lezárás Összefoglalásként A modern kori ember kötődései című animáció az SDT -ből megtekintése és közös értelmezése.	Empátia. A stressz és a frusztráció kezelése. Változások iránti fogékonyság. Együttműködés. Magabiztosság. A sokféleség elismerése. A társadalmi-gazdasági fejlődés, a kultúrák közötti kommunikáció iránti érdeklődés. A személyes előítéletek leküzdése. Kompromisszumra törekvés. Az aktuális események, valamint a nemzeti, az európai és a világtörténelem fő eseményeinek és tendenciáinak ismerete. Az európai integráció, az EU struktúráinak, főbb célkitűzéseinek és értékeinek ismerete. Az európai sokféleség és a kulturális identitás tudatosítása. A vallási és etnikai csoportok kulturális sokszínűségének megértése. A településhez, az országhoz, az EU-hoz és általában Európához való tartozás. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: hallott és olvasott szöveg értése,
	c) Etnikum, nép, nemzetiség 10 óra	Népek és kultúrák Magyarországon. A magyarországi nemzetiségek kultúrájának, életének bemutatása.	A szociális, életviteli és környezeti kompetenciaterület Népek és kultúrák keveredése című modul alapján **(**Kompetencia alapú oktatási programcsomagok **).** A modul tulajdonképpen egy négy órára tervezett, önálló kutatómunkára épülő projekt leírása, amelynek produktuma kiállítási tablók készítése a „Magyarországi kultúrák háza” számára.	
		A soknemzetiségű Magyar Királyság – annak bemutatása, hogy milyen történelmi körülmények között vált soknemzetiségűvé Magyarország. Két történelmi „pillanatfelvétel” – középkori és a török kiűzése utáni állapotok.	A középkori, tatárjárás utáni népmozgás leírása, a helyzet elemzése a szociális, életviteli és környezeti kompetenciaterület „Jertek Magyarországra!” elemzése.	
			Bevezetés Új etnikumok betelepülése Mohács előtt. Animáció segítségével utalunk a török előtti etnikai állapotokra. Feldolgozás 1. Tanári magyarázat: a török kiűzése és az elnéptelenedés problémája. 2. Csoportmunka (szövegértelmezés): A Magyarország benépesítése a török kiűzése után – Feladatok alatt található és a betelepítés szükségességével foglalkozó szövegeket és az ezek értelmezésére vonatkozó kérdéseket kapják meg a tanulók. 3. Közös megbeszélés: a feladatlap kérdéseire adott válaszok ellenőrzése. 4. Tanári magyarázat: Hogyan változnak az ország etnikai viszonyai? 5. Csoportmunka: a csoportok hírességek nevét és fényképét kapják – Táncsics Mihály, Erkel Ferenc, Klapka György, Petőfi Sándor, aradi vértanúk, Bihari János stb. Magyarnak tekinthetők-e, ha igen miért, ha nem, miért? Mennyire számít az etnikai hovatartozás? Lezárás A képeket elhelyezik a tanulók a faliújságon, és közös képaláírásban állapodnak meg, amely kifejezi a képeken szereplők identitását.	
	d) Európai értékrend-szer, európai polgár 5 óra	Közös és eltérő vonások Európa történetében.	Bevezetés Tanári magyarázat arról, hogy Magyarország 2004 óta tagja az egyik legmeghatározóbb európai szervezetnek, az Európai Uniónak, és ezzel egy nagyobb közösséghez is tartozik. Feldolgozás 1. Csoportmunkában Európa történetére vonatkozó képek és szövegek	

			alapján kamarakiállítás összeállítása: Európa története – ami elválaszt és ami összeköt címmel. Az ehhez szükséges képek és képaláírások letölthetők, illetve két ilyen típusú animáció segíthet a válogatásban. Lehet csak az animációkkal dolgozni. Kiállításra csak azok a képek/események kerülnek, amelyeket a csoportok többsége a két szempont egyike alapján kiválasztotta. 2. A kiválasztott képek és aláírások a faliújságra kerülnek. <u>Lezárás</u> A kiállítás tanulságainak összegzése.	szövegalkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat, megfelelő szókincs, helyzetnek megfelelő kommunikáció szóban és írásban, különféle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása, információgyűjtés, -feldolgozás, nyelvi segédeszközök használata, helyzetnek megfelelő, meggyőző érvelés, kritikus és építő jellegű párbeszédre való törekvés, az esztétikai minőség tisztelete, mások megismerésének igénye. Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, kritikus és megfontolt attitűd az elérhető információs és az interaktív média felelősségteljes használata érdekében. A hatékony, önálló tanulás: alapvető írás, olvasás, számolás, IST-eszközhasználat
		Amit minden európai iskolás tanul: 1. Már a régi görögök is tudták.	<u>Bevezetés</u> Tanári magyarázat és beszélgetés ♦ Mit tudunk, tanultunk az ókori athéni társadalomról és politikai rendszerről, miért szerepel ez a téma minden európai iskolai tananyagban? <u>Feldolgozás</u> Az athéni demokrácia működésének modellálása. 1. Páros vagy csoportmunka: A diákok szerepkártyákat kapnak, illetve készítenek, amelyekkel a korabeli Athén politikai közéletét lehet rekonstruálni, pl. athéni nő, beköltöző, rabszolga, jómódú arisztokrata nagy földbirtokkal, színész, kereskedő, hajóács, evezős, tizenhat éves ifjú. A szerepkártyának megfelelően kell elmesélni szóban, a pároknak vagy csoportoknak, hogy számukra mit jelent az athéni demokratikus állam. A feladat megoldásához szükséges a szövegértési feladat, amely a korabeli viszonyokat írja le. Használható A görög demokrácia és intézményei című az SDT -ből vagy bármely más történelemkönyvi szöveg. <u>Lezárás</u> Körkérdés Léteznek-e mai megfelelői az athéni intézményeknek? Néhány szó arról, hogyan működik ma a képviseleti demokrácia. Az athéni demokrácia korának jelölése az időszalagon.	
		Amit minden európai iskolás tanul: 2. A berlini fal leomlása.	<u>Bevezetés</u> A mai Európa térképének kialakulásában döntő jelentősége volt a berlini fal leomlásának. Miért jelkép értékű a fal, mi a története, és miért vált Európa közös jelképévé? <u>Feldolgozás</u> 1. Csoportmunkában és közös megbeszéléssel: a szociális, életviteli és	

			környezeti kompetenciaterület A berlini fal című, 45 percre tervezett moduljának (Kompetencia alapú oktatási programcsomagok) alapján történik. 2. Filmnézés közösen <u>Lezárás</u> Te mit tettél volna? Beszélgetés: szökni vagy maradni. A fal építésének és leomlásának idejét jelöljük az időszalagon.	képessége, új ismeretek, elsajátítása, feldolgozása és beépítése, a tanulás iránti motiváció folyamatos fenntartása, a figyelem összpontosítása, a tanulás szándékának és céljának kritikus mérlegelése, munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: elemzés és értékelés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret A tanulás tanítása Felkészítés a felnőttlét szerepeire Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember a természetben
		Az európai polgár – az Európai Unió.	<u>Bevezetés</u> Az Európai Unióról való ismeretek aktivizálása csoportban, szóforgóval vagy tanári magyarázattal, képek vetítésével. <u>Feldolgozás</u> A szociális, életviteli és környezeti kompetenciaterület Az EU – a nemzetközi együttműködés terepe című, 2 x 45 percre tervezett modul (Kompetenciaalapú oktatási programcsomagok**)** alapján történik. <u>Lezárás</u> Beszélgetés: Mit kell tudni a magyar gyerekeknek Európáról és az Unióról? Eleget tanulnak-e a diákok Európáról? Az események elhelyezése – az EU koncepciója, Magyarország belépése – az időszalagon.	
	Összefoglalás: 2 óra		<u>Bevezetés</u> Az első órán készített éntérkép újbóli elemzése. <u>Feldolgozás és lezárás</u> A hatékony, önálló tanulás kompetenciaterület fejlesztési szintjének és feladatmintáinak figyelembevételével történik. Rendszerezés: fogalomtérkép készítése, a tapasztaltak és tanultak tudatosítása (azt hittem, hogy… de most már tudom…), értékelés (csoporton belüli munka, csoportok, egyes diákok).	

10. évfolyam

Óraszám: 72

A témakörök epochákat jelentenek, a témák modulárisan építkeznek.

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek, tanulásszervezési eljárások, módszerek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. A 20. század – 24 óra Mit tanított meg rólunk, emberekről a 20. század története? A 20. századi politikai rendszerek története és az egyén lehetőségei.	**a) 20. századi diktatúrák 6 óra**	A 20. századi modern állam jellemzői.	Bevezetés Csoportmunka (ötletroham): a 20. századi történelem legfontosabb eseményeinek összegyűjtése szóforgóval, majd ebből egy közös lista készítése. Ennek alapján tanári bevezető az epocha témaköréről, a témák sorrendjéről. Feldolgozás Csoportmunka: szövegfeldolgozás fordított szakértői mozaikkal a 20. század emberének körülményeiről – városiasodás, választójog, szabad idő, iparosodás, állami szerepvállalás (bármely történelem-tankönyvi szöveg alapján). Lezárás Beszélgetés arról, hogy a századfordulón többet vagy kevesebbet tudtak az emberek a világról, mint most.	**Kiemelt kompetenciák** A fizikai és mentális egészségre vonatkozó ismeretek, az egészséges életvitel meghatározó szerepének megértése. Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése. Az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete. A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése. Hatékony kommunikáció különféle területeken. Különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése. Empátia. A stressz és a frusztráció kezelése.
		Az első világháború és a gazdasági válság.	Bevezetés Tanári magyarázat: a Nagy Háború elnevezés. Feldolgozás 1. Csoportmunka: képek, rövid szövegek sorbarendezésével egy rövid kronológia összeállítása az első világháború eseményeiről, tanulságairól bármely történelem-tankönyvi szöveg, képanyag és atlasz alapján. 2. Tanári magyarázat és jegyzetelése, térképvázlat készítése: a békeszerződés és Európa új határai. 3. Közös megbeszélés: Mennyire lesz tartós a béke? 4. Közös filmnézés: 1929. október – a fekete csütörtök Lezárás Páros vagy csoportmunka: Veled mi történt? A tanulók szerepkártyákat húznak, pl. bankár/munkás/kisbirtokos/tanár/diák/kisgyerek, és a	

			szerepnek megfelelően néhány mondatban elmesélik, hogyan érintette őket a válság.	Változások iránti fogékonyság. Együttműködés. Magabiztosság. A sokféleség elismerése. A személyes előítéletek leküzdése. Kompromisszumra törekvés. Az aktuális események, valamint a nemzeti, az európai és a világtörténelem fő eseményeinek és tendenciáinak ismerete. A társadalmi és politikai mozgalmak céljainak, értékeinek és politikáinak ismerete. A helyi és a tágabb közösséget érintő problémák megoldása iránti szolidaritás és érdeklődés. Az emberi jogok teljes körű tisztelete. Az egyenlőség és a demokrácia tisztelete. A közösségi összetartást megalapozó közös értékek elfogadásának és tiszteletben tartásának kinyilvánítása. Mások értékeinek, magánéletének tisztelete. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: a fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények kifejezése és értelmezése szóban és írásban (hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás), helyes és kreatív nyelvhasználat,
		A gazdasági válság és a szélsőségek erősödése.	<u>Bevezetés</u> Kinek hiszel? A tanár két rövid választási beszédet rögtönöz – az egyik mindent ígér, megnevez egy csoportot, hogy minden miattuk van (kenyeret, munkát stb.), a másik elmagyarázza, hogy miből adódnak a problémák, és azokat csak lassan és fokozatosan lehet orvosolni. <u>Feldolgozás</u> 1. Csoportmunka: megvitatják, hogy melyik beszéd a szimpatikusabb és miért. 2. A csoportok náci plakátokat kapnak és elemzik azok tartalmát, majd bemutatják egymásnak. 3. Tanári magyarázat, jegyzetelés: a náci párt hatalomra kerüléséről. <u>Lezárás</u> Beszélgetés: Milyen indulatok elszabadulása várható?	
		A német náci állam.	A Szövegértés kompetenciaterülethez kidolgozott, A náci ideológia című kétórás modul (Kompetencia alapú oktatási programcsomagok**)** anyagaiból egy tanórányi szöveg feldolgozása feladatsor alapján.	
		A zsidóság kirekesztése, út a holokauszthoz, Auschwitz.	<u>Bevezetés</u> Közösen összegyűjtjük, hogy mit tudunk a náci Németország ellenségképéről, majd rövid tanári magyarázat a 2. világháborút megelőző német politikáról és arról, hogyan fonódott össze a német gyűlöletkeltés a zsidóság és a romák kiirtásának tervével. <u>Feldolgozás</u> 1. Közös olvasás: Egy visszaemlékezés részletének elolvasása. Az elkülönítés állomásai. Hosszú Gyula: Utak a holokauszthoz. 121–124. 2. A szociális, életviteli és környezeti kompetenciaterülethez készült Mindig van másik út. A zsidók megmentésére tett erőfeszítések a II. világháború alatt című, kétórás modul alapján **(**Kompetencia alapú oktatási programcsomagok**)**.történik. <u>Lezárás</u> A fenti modul szoborjátékkal fejeződik be. Ezt helyettesíthetjük beszélgetéssel vagy néhány mondatos fogalmazással. Te mit tettél volna, ha hozzád fordulnak segítségért?	

	b) Magyarok a 2. világ-háborúban 6 óra	Magyarország háborúba való belépésének háttere, a 2. világháború fontos eseményei.	Bevezetés Tanári magyarázat és emlékeztető Magyarország területveszteségeiről és a revízió mindenekfeletti vágyáról. A matematikai kompetencia fejlesztéséhez készített modulokból (Kompetencia alapú oktatási programcsomagok) vett feladatokkal, 34–36. 2–5. feladattal szemléltetjük a külpolitikai dilemmát. Feldolgozás Csoportmunka: a csoportok képeket és szövegeket kapnak a 2. világháború történetéről és benne Magyarország szerepéről. Ebből képes időszalagot raknak össze, és ellenőrzik egymás munkáit. Képek és szövegrészletek összeállításához bármely történelem-tankönyv megfelel. A képek és szövegek változhatnak csoportonként, akár a háború szakaszainak megfelelően kb. hat-hat kép-szöveg párosítást kell elvégezni. Ha csoportonként változó, akkor az egyes csoportok külön tablókat készítenek, és egymásnak bemutatják (fordított szakértői mozaik). Lezárás Közösen kiválasztjuk a kulcsfontosságú dátumokat, és elhelyezzük az időszalagon. Házi feladat Mindenki választ egy már látott háborús vagy a korszakkal foglalkozó filmet, és ír róla egy rövid filmajánlót.	különféle típusú szövegek megkülönböztetése, felhasználása, információk keresése, összegyűjtése, feldolgozása, különböző segédeszközök használata, saját érvek helyzetnek megfelelő, meggyőző megfogalmazása és kifejezése szóban és írásban, törekvés a kritikus és építő jellegű párbeszédre. Matematikai kompetencia: érvek láncolatának követése és értékelése, az igazság tisztelete. Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, komplex információ-előállítást, -bemutatást és -megértést segítő eszközök használata, A hatékony, önálló tanulás: információgyűjtés és -feldolgozás, figyelem-összpontosítás. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: elemzés és értékelés.
		Veszteségek – a második magyar hadsereg doni katasztrófája, a zsidóság és a romák deportálása, a szovjet megszállás.	Bevezetés A házi feladatként készített filmajánlókat kitesszük a faliújságra. Ha volt ilyen film, ha nem, áttérünk Magyarország veszteségeire – a második magyar hadsereg doni katasztrófája, a zsidóság és a romák deportálása, a szovjet megszállás. A három témakörre nagyobb csoportok alakulnak. Feldolgozás 1. Csoportmunka: a három témakörre alakult csoportok szövegeket, képeket és szempontokat kapnak – amely belső csoportbontást is jelent – a feldolgozáshoz A második magyar hadsereg pusztulása a Donnál. A holokauszt. Az "új Magyarország" indulása, málenkij robot vagy bármely más visszaemlékezés és képanyag, tankönyvi összefoglalás, források felhasználásával. 2. A csoportok a szövegfeldolgozás után ppt-prezentációt állítanak össze a témájukból.	

			3. A prezentációkat a csoportok bemutatják. Minden témakört külön is megbeszélünk. 4. A prezentációk után tanári összegzés. Lezárás Mi lett volna, ha… típusú kérdéseket gyűjtünk (pl. Magyarország nem hajlandó belépni a háborúba, ha ellenáll a németeknek a megszállás alatt, ha jól felszereltek a csapatai a Donnál, ha nincs német parancsnokság alatt, ha a szovjetek nem megszállóként érkeznek stb., és ezek alapján beszélgetünk kicsit a felelősségről.	**Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Gazdasági nevelés A tanulás tanítása Felkészítés a felnőttlét szerepeire Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember a természetben
	c) Az 1950-es évek **1956** **4 óra**	Az elvtársak a Szovjetunióban így csinálták – a szovjet minta és a sztálinizmus, a hidegháború, Magyarország sztálini átalakítása, a Rákosi-korszak. 1956 és nemzetközi háttere.	Bevezetés A Magyarország szovjet megszállásával kapcsolatos ismeretek felelevenítése. Tanári magyarázat a sztálini Szovjetunió jellemzőiről. Feldolgozás 1. A szociális, életviteli és környezeti kompetenciaterülethez készült modul A GULAG-szigetcsoport című egyórás modulleírás alapján **(**Kompetenciaalapú oktatási programcsomagok**)** történik a sztálini terror bemutatása. 2. Döntően szövegfeldolgozás a Szövegértési kompetencia területhez kidolgozott, A Rákosi-korszak – a Szén és vas országa című kétórás modul alapján. (A Kompetencia alapú oktatási programcsomagok) történik. A szövegértési modulban szereplő szövegekből, feladatokból válogathatunk a differenciált csoportmunkához. Lezárás Tanári összegzés és rövid magyarázat ♦ – Miért ragaszkodik a Szovjetunió Magyarországhoz és a sztálinista berendezkedéshez, végül közös térképkészítés a Szovjetunió érdekszférájába tartozó országok megjelölésével.	
			Bevezetés A meglévő ismeretek felidézése 1956-ról. Készíthető a környék 56-os emlékhelyeiről képsorozat. Feldolgozás Közös filmnézés: Forró ősz a hidegháborúban. Az 56-os intézet kb. 50 perces dokumentumfilmje. Lezárás Te hol álltál volna? Miért van több olvasata 1956-nak? Mit sugallnak az emlékművek? Választható témák megbeszélése. Ezek valamelyikéből házi dolgozat írása.	

	d) A Kádár-kor 4 óra	Kádár János megítélésének sokszínűsége. A rendszer alapjainak lerakása és a puha diktatúra korszaka.	A feldolgozás a szociális, életviteli és környezeti kompetenciaterülethez készült, A legvidámabb barakk című modulleírás alapján (Kompetencia alapú oktatási programcsomagok) történik. Az eredeti modul öt órára tervezi a téma feldolgozását, ezért mindenképpen válogatni kell a feladatok közül. A modul kiállítással zárul, és ezt mindenképpen érdemes megtartani.	
	e) A rendszer-váltás 2 óra	A rendszerváltás fogalma, tartalma, eseményei, az ellenzék szerepe.	Döntően szövegfeldolgozás a Szövegértés kompetenciaterülethez kidolgozott, A rendszerváltás körülményei és tartalma című egyórás modul alapján (Kompetencia alapú oktatási programcsomagok).	
	Összefoglalás: 2 óra		Az összefoglalás a hatékony, önálló tanulás kompetenciaterület fejlesztési szintjének és feladatmintáinak figyelembevételével történik. Rendszerezés: fogalomtérkép készítése, a tapasztaltak, tanultak tudatosítása (azt hittem, hogy… de most már tudom…), értékelés (csoporton belüli munka, csoportok, egyes diákok).	
2. Milyenek vagyunk? Társadalom, társadalmi helyzet, társadalmi problémák **24 óra** A téma a mai magyar társadalom leíró, elemző feldolgozása, különös tekintettel a társadalmi problémákra, egyenlőtlensé-gekre, illetve ezek kezelésére.	**a) A társadalom – bevezetés**	A társadalmi különbségek fogalma.	<u>Bevezetés</u> A Tegyünk egy lépést előre! gyakorlatot végezzük el, amely alkalmas a társadalmi különbségek érzékeltetésére. <u>Feldolgozás</u> Közös beszélgetés a gyakorlathoz tartozó kérdésekről. <u>Lezárás</u> A diákok kártyákat húznak, amelyeken a társadalom leírásában fontos fogalmak szerepelnek: aprófalvas vidék, munkanélküliség, hátrányos helyzet, megkülönböztetés, középosztály, szegények, alkoholizmus, mélyszegénység, foglalkozási hierarchia, nyugdíjas, iskolai végzettség, szociális segély stb. A diákoknak csoportosítanak (pl. földrajzi területi különbségek/anyagi helyzet/munkaerőpiac/deviancia/szubkultúra/társadalmi kirekesztés/fogyatékosság, ahány csoport lesz), és ez lehet a csoportalakítás alapja. Tanári magyarázat: Miről lesz szó ebben az epochában?	**Kiemelt kompetenciák** A fizikai és mentális egészségre vonatkozó ismeretek, az egészséges életvitel meghatározó szerepének megértése. Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése. Az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete. Különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése. Empátia.
	b) Város és falu – migráció 2 óra	Magyarország térszerkezete. A területi egyenlőtlenségek.	<u>Bevezetés</u> Provokatív kérdés: Igaz-e, hogy nem mindegy, hogy hol lakik az ember? Ha igen, sorolják fel, hogy miben nem „mindegy”.	

			Feldolgozás 1. Csoportmunka: a tanulók szóforgóval összegyűjtik a különbségeket (pl. több iskola a városban, jobb ellátás, több munkahely, el lehet bújni). 2. Csoporton belüli párokban disputakártya készítése: Városban élni – faluban élni… A feladat az előnyök/hátrányok összegyűjtését szolgálja. 3. A disputakártyákat felolvassuk, egyet kiválasztunk, és a véleményvonalra állunk– a legtávolabb álló áll legmesszebb a megállapítástól. A legmesszebb állók érveket mondhatnak, miért nem értenek vele egyet (max. 5 érv). Az érvelés után újra lehet változtatni a véleményeken és a vonalon elfoglalt helyen. Lezárás Tanári magyarázat és néhány térkép kivetítése a KSH honlapjáról: nemcsak a falu-város különbsége jelenik meg, hanem a kelet-nyugati egyenlőtlenség is (Interaktív tematikus térképek)	A stressz és a frusztráció kezelése. Változások iránti fogékonyság. Együttműködés. Magabiztosság. A sokféleség elismerése. A személyes előítéletek leküzdése. Kompromisszumra törekvés. Az aktuális események, valamint a nemzeti, az európai és a világtörténelem fő eseményeinek és tendenciáinak ismerete. A helyi és a tágabb közösséget érintő problémák megoldása iránti szolidaritás és érdeklődés. A közösségi tevékenységek és a különböző szinteken hozott döntések kritikus és kreatív elemzése. Az emberi jogok teljes körű tisztelete. Az egyenlőség és a demokrácia tisztelete. A vallási és etnikai csoportok kulturális sokszínűségének megértése. A közösségi összetartást megalapozó közös értékek elfogadásának és tiszteletben tartásának kinyilvánítása. A fenntartható fejlődés támogatása. Mások értékeinek, magánéletének tisztelete.
		A migráció. Mikor, miért és hová költözünk?	Bevezetés Körkérdés Te milyen körülmények között költöznél el a lakóhelyedről? Feldolgozás Csoportmunka: szövegfeldolgozás fordított szakértői mozaikkal. A diákok mai és történeti leírásokkal dolgoznak, és a migráció okaira keresnek választ. (Pl. Az ingázás és a nemzetközi migráció okai, A vándorlás című fejezetből kiemelhetünk adatokat, leírásokat az egyes, a 20. században jelentős migrációs hullámról, pl. kivándorlás, a németek kitelepítése a 2. világháború után, a magyar-szlovák lakosságcsere-egyezmény, 1956-os menekültek (Magyarország a XX. században – Magyar Elektronikus Könyvtár) A fentiek elsősorban magyar példák, de bővíthető és aktualizálható a sor más példákkal is. Lezárás Közös összegzés: a belső migráció okai, a külföldi migráció okai, menekülés, a menekültek problematikája. Ehhez használható egy ENSZ-jelentés alapján készített animáció a menekülttáborokról	
	c) Gazdag és szegény **4 óra**	A szegénység fogalma, „ördögi köre”.	A szociális, életviteli és környezeti kompetenciaterülethez készült Mit jelent szegénynek és kiszolgáltatottnak lenni című modulleírás alapján (Kompetencia alapú oktatási programcsomagok történik. A három órára tervezett modul teljesen feldolgozható.	
		A gazdagság – kötelezettség.	Bevezetés Tanári bevezető kérdésekkel: Könnyű-e gazdagnak lenni? Miért nem	

			mutatkoznak be a lottónyertesek? Miért mondjuk, hogy láthatatlan felső tízezer? <u>Feldolgozás</u> Csoportmunka: szövegfeldolgozás fordított szakértői mozaikkal. Újságcikk-részletek tehetős emberekről, akik közcélokra költenek, kevésbé tehetősökről, akik adakoznak. <u>Lezárás</u> Közös beszélgetés Mit jelent az adakozás, adományozás, adománygyűjtés. Milyen szerepe van? Mi az 1%-os adó jelentősége?	A társadalmi sokféleség és kohézió tisztelete. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: a fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények kifejezése és értelmezése szóban és írásban (hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás), helyes és kreatív nyelvhasználat, különféle típusú szövegek megkülönböztetése, felhasználása, információk keresése, összegyűjtése, feldolgozása, különböző segédeszközök használata, saját érvek helyzetnek megfelelő, meggyőző megfogalmazása és kifejezése szóban és írásban, törekvés a kritikus és építő jellegű párbeszédre. Matematikai kompetencia: érvek láncolatának követése és értékelése, az igazság tisztelete. Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, komplex információ-előállítást, -bemutatást és -megértést segítő eszközök használata.
	d) A munkaerő-piaci viszonyok – vállalkozó, alkalmazott és munka-nélküli **4 óra**	A munkaerőpiac szereplői, gazdasági mutatók, elhelyezkedési lehetőségek, a munka és társadalmi megítélése.	A téma feldolgozása az életpálya-építés kompetenciaterülethez készített, Lássuk miből élünk című háromórás modul alapján (Kompetenciaalapú oktatási programcsomagok) történik. A modul része egy látogatás a munkaügyi központba.	
	e) Többség és kisebbség **10 óra**	Előítéletek, sztereotípiák, megkülönböztetés, kirekesztés.	<u>Bevezetés</u> Gyakorlat: néhány önként vállalkozó hátára képet ragasztunk, melyet ő nem lát. A többiek megjegyzéseiből kell kideríteni, hogy kicsoda ő. A képek diszkriminált, sztereotípiákkal könnyen leírható csoportok tagjait ábrázolják. A gyakorlat után megkérdezzük, hogyan érezték magukat ebben a szerepben. <u>Feldolgozás</u> 1. Csoportmunka: szövegfeldolgozás ember jogi neveléssel foglalkozó szöveg, mozaikmódszerrel feldolgozzák a csoportok. 2. A csoportok példákat írnak, melyekkel párosítani kell a fogalmakat. A párosítási feladatot egy másik csoport végzi el. 3. Tanári magyarázat az előítéletes gondolkodásról. <u>Lezárás</u> Közösen összeírjuk, milyen csoportok irányába előítéletes, diszkriminatív a közfelfogás a mai Magyarországon.	
		A társadalmi kirekesztés példái: fogyatékkal élők, romák, vallási	<u>Bevezetés</u> Projektfeladat bemutatása. A csoportoknak kiállítást és sajtótájékoztatót kell szervezniük egy választott diszkriminált csoport	

		kisebbségek, szexuális irányultság.	helyzetéről, és ehhez segítséget kell kérniük egy témával foglalkozó szervezettől. <u>A projekt menete</u> A csoportok témát választanak. Megállapodnak a feldolgozás menetében, a feladatok kiosztásában. Az internettel és tanári segítséggel – előre összeállított szövegek, linkgyűjtemény – tájékozódnak a csoportról, felveszik a kapcsolatot a kérdéssel vagy adott csoporttal foglalkozó érdekvédelmi vagy civilszervezettel. A kiállítás anyagának összeállítása, a sajtótájékoztató szövegeinek megírása. <u>A produktum bemutatása</u> A csoportok bemutatják a tablóikat, és elhangzik a sajtótájékoztató, amelyen szabad, sőt kell kérdezni, hozzászólni. <u>Lezárás</u> Írásbeli önértékelő Hogyan gondolkodtam a projekt előtt, mi változott a gondolkodásomban az egyes csoportokkal kapcsolatban. A tanulságok közös megbeszélése.	A hatékony, önálló tanulás: információgyűjtés és -feldolgozás, figyelem-összpontosítás. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: elemzés és értékelés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Gazdasági nevelés A tanulás tanítása Felkészítés a felnőttlét szerepeire Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember a természetben
	f) Szubkultúrák és deviancia 4 óra	A szubkultúra fogalma, ízlés, életmód, ifjúsági kultúrák.	<u>Bevezetés</u> Tanári kérdések: Ki milyen csoporthoz tartozik? Minek az alapján ítélünk? Külső? Zenei ízlés? Mi a ma divatos, menő? <u>Feldolgozás</u> 1. A szociális, életviteli és környezeti kompetenciaterülethez készült, Egy húron pendülünk. Ifjúsági szubkultúrák című modulleírás alapján (Kompetencia alapú oktatási programcsomagok**)** történik. Az anyag három órára tervezett. Válogathatunk belőle, de a teljes modul is beilleszthető. 2. Csoportmunka: minden csoport választ egy szubkultúrát, és azt max. hatképes ppt pprezentációt készítve bemutatja. <u>Lezárás</u> Közös filmnézés és a látottak megbeszélése. Human rights video	
		A deviancia fogalma, szenvedélybetegség.	<u>Bevezetés</u> A deviancia fogalma és a szenvedélybetegségek –néhány 20. századi diából álló áttekintés az SDT-ből <u>Feldolgozás</u> 1. Csoportmunka: szövegfeldolgozás a különböző típusú devianciák	

			leírásai alapján szakértői mozaikkal. 2. Külső előadó meghívása, pl. pszichológus, aki a szenvedélybetegségekről beszél. (A diákok előre összeírják a kérdéseiket, amelyek segítségével az előadó felkészülhet, és a diákok is meg tudják őrizni anonimitásukat. Lezárás Közös megbeszélés és lista készítése arról, hogy a lelki és szenvedélybetegségekből adódó problémákkal hová lehet fordulni.	
	Összefoglalás: 2 óra		A hatékony, önálló tanulás kompetenciaterület fejlesztési szintjének és feladatmintáinak figyelembevételével történik. Rendszerezés: fogalomtérkép készítése, a tapasztaltak, tanultak tudatosítása (azt hittem, hogy… de most már tudom…), értékelés (csoporton belüli munka, csoportok, egyes diákok).	
3. Mi a dolgunk? 24 óra	**a) Az emberi jogok fogalma, jelentése, története 3 óra**	Mit értünk az emberi jogok fogalma alatt?	Bevezetés Beszélgetés: Mit értünk az emberi jogok fogalma alatt? Feldolgozás Csoportmunka: Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának passzusait szétosztjuk a csoportok között. A csoportoknak értelmezniük kell a szövegeket. Pl. hogy kell érteni azt, hogy… Lezárás Közös beszélgetés Mikor születhetett a dokumentum, betartják-e mindenütt? Mi értelme van az ilyen deklarációknak?	**Kiemelt kompetenciák** Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése. Az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete. Hatékony kommunikáció különféle területeken. Különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése. Empátia. A stressz és a frusztráció kezelése. Változások iránti fogékonyság. Együttműködés. Magabiztosság.
		Az emberi jogok – történelmi kitekintés.	Bevezetés Ötletroham Mióta merült fel az, hogy az embereknek vannak „elidegeníthetetlen jogai”? Feldolgozás Csoportmunka: szövegfeldolgozás fordított szakértői mozaikkal. A csoportok különböző szövegeket kapnak – Magna Charta libertatum, Jogok Nyilatkozata, Függetlenségi Nyilatkozat, Emberi és Polgári jogok Nyilatkozata, genfi egyezmény –, és ezek alapján kell kigyűjteni és történelmi összefüggésbe helyezni az emberi jogi „kezdeményeket”, előzményeket. Lezárás Tanári magyarázat a jogok fejlődéséről, csoportosításáról.	

		Az emberi jogokkal járó felelősség tudatosítása.	Bevezetés Tanári bevezetés arról, hogy az emberek többsége keveset tud a jogokról és még kevesebbet az ezzel kapcsolatos felelősségről. Feldolgozás Csoportmunka: kiválasztanak legalább két, számukra nagy fontosságú jogot, és ezekhez tévé/rádió reklámot készítenek. Lezárás A reklámok bemutatása.	A sokféleség elismerése. A személyes előítéletek leküzdése. Kompromisszumra törekvés. A demokrácia, az állampolgárság fogalma, állampolgári jogok ismerete. Az aktuális események, valamint a nemzeti, az európai és a világtörténelem fő eseményeinek és tendenciáinak ismerete. A társadalmi és politikai mozgalmak céljainak, értékeinek és politikáinak ismerete. Az európai integráció, az EU struktúráinak, főbb célkitűzéseinek és értékeinek ismerete. A közügyekben való hatékony együttműködés. A helyi és a tágabb közösséget érintő problémák megoldása iránti szolidaritás és érdeklődés. A közösségi tevékenységek és a különböző szinteken hozott döntések kritikus és kreatív elemzése. Az emberi jogok teljes körű tisztelete. Az egyenlőség és a demokrácia tisztelete. A részvétel iránti nyitottság a demokratikus döntéshozatal valamennyi szintjén. A közösségi összetartást megalapozó közös értékek
		Az emberi jogok garanciái.	Bevezetés Tanári kérdések és magyarázat ♦ Minden államra vonatkoznak-e az emberi jogok betartásának kötelezettségei? Ki ellenőrzi a betartatást? A hágai nemzetközi bíróság bemutatása. Feldolgozás Csoportmunka (szövegfeldolgozás): különböző ügyek a sajtóból, amelyek nemzetközi bíróság elé kerültek. Lezárás A ügyek bemutatása.	
	b) A demokratikus jogállam, az alkotmány, fogalma, tartalma, a magyar alkotmány, jogok és kötelezett-ségek 8 óra	A jogállam fogalma, a jogállamiság ismérvei, a hatalmi ágak megosztásának elve, a polgári államok alkotmánya, az alkotmány fogalma.	Bevezetés Tanári bevezető és közös szómagyarázatok: Mit jelenthet a jogállam, alkotmány, hatalmi ágak, népszuverenitás fogalma. *Történeti előképek* Feldolgozás A szociális, életviteli és környezeti kompetenciaterülethez készült két modul, a Társadalmi szerződés című egyórás és a Polgárnak lenni jó! Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatának születési körülményei című háromórás modul alapján (Kompetencia alapú oktatási programcsomagok) történik. Lezárás Újból elővesszük a fogalommeghatározásokat, és kiegészítjük azokat.	
		Az első magyar polgári állam alkotmánya, áprilisi törvények.	Bevezetés A meglévő ismeretek aktivizálása tanári kérdésekkel, esetleg képekkel: reformkor, 12 pont, áprilisi törvények, vagyis a polgári Magyarország születésének körülményeit, időszakát ismételjük át. Feldolgozás Csoportmunka: szövegelemzés és feldolgozás. A 12 pont szövegét és az áprilisi törvények szövegét kell összehasonlítani, majd bizonyítani,	

			hogy ez a polgári állam alapokmánya. Lezárás Azoknak az alapelveknek az összegzése közösen, amelyek nélkül nincs polgári állam.	elfogadásának és tiszteletben tartásának kinyilvánítása. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: a fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények kifejezése és értelmezése szóban és írásban (hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás), helyes és kreatív nyelvhasználat, különféle típusú szövegek megkülönböztetése, felhasználása, információk keresése, összegyűjtése, feldolgozása, különböző segédeszközök használata, saját szóbeli és írásbeli érvek helyzetnek megfelelő, meggyőző megfogalmazása és kifejezése, törekvés a kritikus és építő jellegű párbeszédre. Matematikai kompetencia: érvek láncolatának követése és értékelése, az igazság tisztelete. Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, komplex információ-előállítást, -bemutatást és -megértést segítő eszközök használata.
		Magyarország alkotmánya, közjogi helyzet, jogok és kötelezettségek.	Bevezetés Beszélgetés arról, hogy ismerik-e az emberek az alkotmányt, szükséges-e ismerni egyáltalán. Feldolgozás Projektfeladat: játékkészítés. A csoportok felkérést kapnak, hogy általános iskolások számára készítsenek társasjátékok. 1. Hogyan működik az állam? 2. Jogok és kötelességek. 3. Választási rendszer. 4. Mi a dolga a köztársasági elnöknek, miniszterelnöknek, ombudsmannak stb. témában. A csoportoknak internet-hozzáférést biztosítunk és tanácsokat adunk. Beszerezzük a terveiknek megfelelő anyagokat. A csoportok önállóan dolgoznak. Összegyűjtik a szükséges információkat, kiemelik a fontos elemeket, és bemutatják a terveiket. A tanári jóváhagyás után elkészítik a játékot – játéktábla, kártyák, játékszabályok. Lezárás A csoportok kicserélik a játékaikat és lejátszanak vele egy menetet.	
	c) Az önkormány-zatiság elve, ügyintézés 2 óra	Az önkormányzatiság fogalma, szintjei.	Bevezetés Az önkormányzat fogalmának tisztázása, történelmi előzmények számbavétele tanári magyarázattal. Feldolgozás Csoportmunka: az önkormányzatokról szóló tankönyvi szöveghez feladatlap kitöltése. Ha én lennék a polgármester címmel a csoportok választási beszédet írnak. Lezárás A választási beszédek elmondása és elemzése	
		Okmányiroda, ügyintézés.	Bevezetés A feladat bemutatása tanári magyarázattal: az ügyintézésnek annyiféle módja van. Sok formanyomtatvánnyal és bonyolult kitöltési útmutatókkal találkozunk. A diákoknak a helyi rádió számára kell műsort készíteni – hogyan intézzük… címmel. A hallgatók előzetesen elküldték kérdéseiket pl. mi kell ahhoz, hogy útlevelem legyen?	

			Hogyan kell intézni a személy igazolványt? Mi kell a jogosítványhoz? Hogyan válthatok ki munkakönyvet? A lakcím bejelentéshez mi kell?. Feldolgozás Csoportmunka: a diákok kapnak egy-egy kérdést a fentiek közül A válaszokhoz összegyűjtik a szükséges információkat – internet, telefon -, majd magnóra veszik a műsorrészleteket. Lezárás A felvételek meghallgatása.	A hatékony, önálló tanulás: információgyűjtés és -feldolgozás, figyelem-összpontosítás. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: elemzés és értékelés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Gazdasági nevelés A tanulás tanítása Felkészítés a felnőtt lét szerepeire Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember a természetben
	e) Politikai vélemény-nyilvánítás, pártok, pártprogra-mok, kampány **4 óra**	A politikai véleménynyilvánítás formái. Választás – politikai véleménynyilvánítás négyévente.	Bevezetés Különböző képeket vetítése, amely politikai akciókat mutat. Feldolgozás 1. Csoportmunka: egy-egy képhez képaláírás készítése. Mit mutatnak a képek, milyen módon nyilvánítanak politikai véleményt a szereplők. Melyek törvényesek? 2. A válaszok közös megbeszélése. 3. Választások ideje c. gyakorlat 45 percben, amely a választások és általában a törvények betartásával kapcsolatos attitűdre, álláspontokra helyezi a hangsúlyt.	
		Pártok, ideológiák, kampányok magyar parlamenti rendszer.	A szociális, életviteli és környezeti kompetenciaterülethez készült a Parlamenti patkó című modulleírás alapján (Kompetencia alapú oktatási programcsomagok) történik. A modul három órára tervezi a feldolgozást, de természetesen adaptálható rövidebb időre is.	
	f) Civil kurázsi, civilszervezetek szerepe, állampolgári kezdemé-nyezés **4 óra**	A civilszervezet fogalma, szerepe.	Bevezetés Beviszünk egy olyan újságot, amelyben az 1%-os adót szeretnék megnyerni vagy megköszönni a civilszervezetek. E hirdetéseket kivágjuk, kitesszük, mindenki választ közülük. Feldolgozás 1. Csoportmunka: a hirdetések elemzése, megbeszélése – mivel foglalkozik a szervezet, mi a feladat, ki lehetnek a tagjai, kik a támogatók és vajon miért. 3. Minden csoport a szempontok szerint bemutatja a hirdetését. 2. Tanári magyarázat: civilszervezet, civiltársadalom fogalma. Lezárás Közös beszélgetés: szükség van-e civilszervezetekre, miért nem az állam végzi ezeket a feladatokat? Mi a civil kontroll értelme?	

		Alakítsunk civilszervezetet!	Bevezetés Ötletroham: soroljuk föl azokat a társadalmi problémákat (benne helyi, iskolai), amelyekről az utóbbi időben beszélgettünk. Feldolgozás Csoportmunka (projektfeladat): alakítsatok egy olyan civilszervezetet, amely a felsorolt problémák valamelyikének megoldására, a kérdésre való figyelmeztetésre stb. alakul. Készüljön el a civilszervezet „szóróanyaga” is. A diákok csoportokban dolgoznak, az internetet használják a tájékozódásra. Civilszervezetek honlapjainak tartalmát vizsgálják. A példák alapján nevet választanak, döntenek a célokról, a programról és az akciók tervezéséről. Lezárás A csoportok – civilszervezetek – bemutatkoznak, közzéteszik a „szóróanyagaikat”, és igyekeznek meggyőzni egymást a civilszervezet fontosságáról. Közös megbeszélés ♦ Szükség van-e az egyéni, civilszervezeti aktivitásra?	
	Összefoglalás: 2 óra		A hatékony, önálló tanulás kompetenciaterület fejlesztési szintjének és feladatmintáinak figyelembevételével történik. Önreflexiók. Folyamat és kimenet értékelése.	

11. évfolyam

Az alapképzés utolsó időszakában és a szakképzés alapozó szakaszában fontos szerepe van a munka világával való ismerkedésnek. Az én vállalkozásom című projekt célja egyrészt mindazon kompetenciák „élesben való kipróbálása”, amelyek fejlesztésére az alapképzésben sor került, másrészt ezek kreatív alkalmazása. A projekt kerete, hogy önkéntesen szerveződő csoportok önálló vállalkozást hoznak létre, és ezek valóban bemutatkoznak egy iskolai rendezvényen (iskolanap, szakmák napja stb.).

Óraszám: 18 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek, tanulásszervezési eljárások, módszerek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. A munka világa – az én vállalkozásom 18 óra	**a) Milyen a jó vállalkozó? 1 óra**	A vállalkozói attitűd.	Csoportmunka: a tanulók 4-5 fős csoportokat alakítanak, és különböző vállalkozók sikertörténeteit olvasva össze gyűjtik azokat a tulajdonságokat, amelyek a sikeres embereket jellemezték. Közös beszélgetés arról, hogy mihez kell értenie egy vállalkozónak, és mit tehet, ha nem mindenhez ért. Önismereti játék: kérjük meg a csoportokat, hogy 2-2 dolgozzon ezután együtt, és egy üres borítékba külön papírokra írják föl, hogy ők mit tudnának vinni a közös vállalkozásba (tudás, tulajdonság, képesség stb.), majd együtt szedjék ki a borítékból, vitassák meg, és gondolkozzanak azon, mit tudnak kezdeni ezzel a képesség- és tudáshalmazzal. Csoportmunka: a 8-10 fős csoportok együtt dolgoznak, és összeírják az ötleteiket arról, hogy milyen vállalkozást kezdhetnének.	**Kiemelt kompetenciák** A társadalmi és szakmai életben való hatékony és építő részvétel. Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése. Az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetés-mentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete. Hatékony kommunikáció különféle területeken. Különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése. Bizalomkeltés a tárgyalópartnerekben. Empátia.

	b) Mi kell egy vállalkozáshoz? **2 óra**	A vállalkozás feltételei – az ötlet.	Minden ötletről külön lapot vezetnek, és előnyök-nehézségek-feltételek táblázatot készítenek róluk. Házi feladat: a tanulók nézzenek utána, hogy milyen tevékenységekben van a jövő (fenntartható fejlődés, lokális közösség erősítése, helyi erőforrások kiaknázása, energiatakarékos eljárások, hulladékhasznosítás). Csoportmunka: a vállalkozói csoportoknak el kell dönteniük, melyik vállalkozásba fognak bele, és írásba kell foglalniuk, hogy miért.	A stressz és a frusztráció kezelése. Változások iránti fogékonyság. Együttműködés. Magabiztosság. A személyes előítéletek leküzdése. Kompromisszumra törekvés. A helyi és a tágabb közösséget érintő problémák megoldása iránti szolidaritás és érdeklődés. A közösségi tevékenységek és a különböző szinteken hozott döntések kritikus és kreatív elemzése.
	c) Ki legyen az igazgató? **4 óra**	A vállalkozás szereplői – a felelősség kérdése. Az üzleti terv.	Csoportmunka: a vállalkozói csoportok összeírják, hogy egy vállalkozásban milyen típusú feladatok vannak, milyen tulajdonságokkal kell rendelkeznie annak, aki alkalmas e feladatok ellátására, és ennek alapján eldöntik, ki a legjobb az adott feladat elvégzésére. Abban is megállapodnak, amit közösen végeznek majd el. Csoportmunka: a vállalkozói csoportok egy olyan tervet/táblázatot készítenek, amelyben a bemutatkozás időpontjától visszaszámolva összeírják a feladatokat lépésről lépésre, a lépések mellé a szükséges feltételeket (pl. megnézni, mennyibe kerül, beszélni Pista bácsival, hogy hol szerzi be a fát, beenged-e a műhelyébe, tudunk-e annyi fodrászmodellt szerezni, kapunk-e az iskolától használt papírt); egyelőre a határidő és költségek rubrika még üresen marad. Csoportmunka: a vállalkozói csoportok	A kínálkozó lehetőségek megragadásának képessége, tervek készítése és végrehajtása az egyéni célkitűzések érdekében. Az egyén személyes, szakmai és/vagy üzleti tevékenységeihez illeszthető lehetőségek, kihívások felismerése, értelmezése. A gazdaság működésének átfogóbb megértése. A pénz világában való tájékozódás. Tervezés, szervezés, irányítás, vezetés, delegálás, elemzés, kommunikálás, a tapasztalatok értékelése. Kockázatfelmérés és -vállalás. Egyéni és csapatmunkában történő munkavégzés. Függetlenség, kreativitás és

	d) Működik a vállalkozás **8 óra** **e) Előkészületek a bemutatkozásra** **1 óra**	Az üzleti terv elfogadása. A vállalkozás működtetése. Vásár, bemutató.	véglegesítik az üzleti tervet; már tisztázták a feltételeket, így kiszámíthatók a költségek és a határidők. A tervezett nyereségre vonatkozó számításokkal is kiegészítik azt. Önálló csoportmunka: a vállalkozói csoportok önállóan dolgoznak, tárgyakat készítenek, megbeszéléseket tartanak. A tanár tanácsadóként segít, a vállalkozást az igazgatók irányítják, a pénzügyi kimutatásokat a könyvelők folyamatosan vezetik. FONTOS! A szakmai és más, a vállalkozást támogatni tudó órákat is be kellene kapcsolni a projektbe. Csoportmunka: a vállalkozói csoportok utoljára végiggondolják, hogy minden meg van-e a bemutatkozáshoz, vásárhoz (plakát, szórólap, nyugta, rendelésfelvétel, apróp énz, berendezés stb.) Megállapodnak a feladatokban: ki mutatja be a vállalkozást, ki kezeli a kasszát stb. Csoportmunka: a vállalkozói csoportok a vásár/bemutató után elszámolást készítenek. Ez részben pénzügyi elszámolás, részben a tapasztalatok összesítése. Összevetik az üzleti tervvel, megvitatják, hogy a felelősök hogyan dolgoztak stb. A tapasztalatokat beszámoló keretében írásba foglalják. Közös beszélgetés ♦ Megkérjük a vállalkozói csoportokat, mondják el röviden a tapasztalataikat, és beszélgessünk a hibák okairól, mire kell majd figyelni stb.	innováció. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás, helyes és kreatív nyelvhasználat, különféle típusú szövegekben lévő információk feldolgozása, különböző segédeszközök használata, érvek helyzetnek megfelelő, meggyőző megfogalmazása és kifejezése, kritikus és építő jellegű párbeszédre törekvés, az esztétikai minőség tisztelete, mások megismerésének az igénye. Matematikai kompetencia: matematikai modellek (képletek, modellek, struktúrák, grafikonok/táblázatok) alkalmazása, számok, mértékek és struktúrák, az alapműveletek és alapvető matematikai reprezentációk fejlődő ismerete, alapvető matematikai elvek és folyamatok alkalmazása az ismeretszerzésben és a problémák megoldásában, a matematika nyelvén történő kommunikáció, valamint a megfelelő segédeszközök

	f) A vállalkozás mérlege **2 óra**	A vállalkozás tapasztalatai. Az én „vállalkozásom”. Lesz-e önálló vállalkozásom?	Önismereti játék ♦ Egy kis lapra mindenki írja fel magának, milyen tulajdonságokat vitt a vállalkozásába, egy másikra azokat, amelyeket a munka közben szerzett, a harmadikra, hogy mire lenne még szüksége. Közös beszélgetés ♦ A „cetliket” vittem – szereztem – meg kell szereznem feliratok alatt összesítsük, és közösen beszélgetünk róla. Közös ötletbörze és listakészítés Minek kell utánanéznem és hol, ha vállalkozást akarok indítani a vállalkozási formától a nyugdíjpénztárig? Minek kell utánanéznem és hol, ha alkalmazott leszek a munkaszerződéstől a nyugdíjpénztárig?	alkalmazása, a dolgok logikus okának és érvényességének a keresése. Digitális kompetencia: információ felismerése, visszakeresése, értékelése, tárolása, előállítása, bemutatása és cseréje, kommunikáció és hálózati együttműködés az interneten keresztül, A hatékony, önálló tanulás: előzetes tanulási és élettapasztalatok felhasználása, motiváció és magabiztosság, munkavégzés másokkal együttműködve, a tudás megosztása, saját munka értékelése, szükség esetén tanács, információ és támogatás kérése. Esztétikai-művészeti tudatosság és kifejezőképesség: a művészi kifejezés sokfélesége iránti nyitottság, az esztétikai érzék fejlesztésére való hajlandóság. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Gazdasági nevelés Környezettudatosságra nevelés

				A tanulás tanítása Felkészülés a felnőttlét szerepeire **Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Matematika Ember és társadalom Földünk - környezetünk Művészetek Informatika Életvitel és gyakorlati ismeretek

Kulcsfogalmak

9. évfolyam

Kultúrák változatossága térben és időben, a történeti idő fogalma, a történeti forrás fogalma, emberi ösztönök és tanult viselkedés, agresszió, együttműködés, az erőszakmentesség politikája, környezetátalakítás, környezetszennyezés, ipari forradalom, a munkakörülmények biztonsága, nemi szerepek, nemek egyenjogúsága, család, családi szerepek, családon belüli erőszak, értékrend, iskola, diákönkormányzat, diákjogok és kötelességek, házirend, erkölcs, jog, törvény, lelkiismeret, vallási törvények, jogegyenlőség, normakövetés, média, médiaerőszak, reklám, példaképek, identitás, nemzeti érzés, etnikum, nemzetiség, soknemzetiségű ország, betelepedés, modern nemzettudat, európaiság, athéni demokrácia, kettéosztottság, berlini fal, Európai Unió.

10. évfolyam

20. századi történelem, diktatúra, demokrácia, versailles-i békerendszer, gazdasági válság, nácizmus, Hitler, kirekesztés, holokauszt, embermentők, Don-kanyar, szovjet megszállás, Rákos-korszak, Kádár-korszak, 1956-os forradalom, személyes történelem, rendszerváltás, társadalom, társadalmi rétegződés, térszerkezet, migráció, szegénység, kisebbség, etnikai kisebbség, sztereotípia, előítélet, diszkrimináció, szubkultúra, deviancia, szenvedélybetegség, emberi jogok, jogállam, polgári állam, alkotmány, közjogi helyzet, választási rendszer, önkormányzatiság, polgármester, civiltársadalom.

11. évfolyam

Vállalkozás, vállalkozó, alkalmazott, üzleti terv, reklám, költségvetés, felelősség, határidő, önértékelés, elszámolás.

Mintamodul

Az emberi természet – Hitek és tévhitek az emberről
Történelmi, állampolgári, szociális/9. évfolyam/Kik vagyunk, és honnan jövünk?

A modul célja: A témakör célja az érdeklődés felkeltése és annak megtapasztalása, milyen sokszínű és változatos az emberi kultúra térben és időben, ugyanakkor az ember mint társadalmi lény mennyire azonos. S megpróbáljuk magunkat ebben – most csak időben – elhelyezni.

Időkeret: **6 óra**

	Lépések, tevékenységek	Kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	*Kultúrák térben…* A kultúrák térben való változatossága, a kulturális találkozások és félreértések okának keresése.	**Kiemelt kompetenciák** A fizikai és mentális egészségre vonatkozó ismeretek, az egészséges életvitel meghatározó szerepének megértése. Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése. A társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete. Hatékony kommunikáció különféle területeken. Különböző nézőpontok figyelembevétele és megértése. Empátia. A stressz és a frusztráció kezelése. Együttműködés. Magabiztosság. A sokféleség elismerése. A társadalmi-gazdasági fejlődés, a kultúrák közötti kommunikáció iránti		
	Ráhangolódás ♦ Bevezető beszélgetés arról, hogy találkoztunk-e valaha olyan szokásokkal, furcsaságokkal, amelyek meghökkentettek, szokatlanok voltak számunkra, és arról, hogy miért éreztük furcsának azokat. Majd vezessük be a témakört: arra a kérdésre keresünk választ, hogy miben vannak közöttünk különbségek és vajon miért.		Közös beszélgetés	Székek körbe rendezve (ha lehet)
	A sokszínű világ A tanár 4-5 fős csoportokat hoz létre. Arra kérjük a diákokat, hogy válasszanak egy helyet a világon, ahová el szeretnének jutni, és magyarázzák el, miért és mit gondolnak arról, hogy milyenek az ott élő emberek. Miután a csoport tagjai erről beszélgettek, az előre behozott és felakasztott világtérképre helyezzék el kis post-it papírokon a választott helyet és itt az emberek… mondatot.		Csoportmunka	Világatlasz – falitérkép Post-it papírok
	Kulturális találkozások A Mesés kelet c. anyagot vetítsük ki vagy kinyomtatva olvassuk el együtt, és a tanulók válaszoljanak a kérdésekre (milyen szokatlan dolgokkal találkozik a magyar turista a török bazárban), időt hagyva, hogy a válaszokat először megbeszéljék a csoportban.		Csoportmunka Közös megbeszélés	nyomtatott vagy kivetített formában

2.	*…és időben* A kultúrák és értékrend történeti időben való változatosságának szemléltetése és okainak keresése	érdeklődés. A személyes előítéletek leküzdése.		
	Ráhangolódás Sokan szeretnénk részt venni időutazásban. Kérjük meg a diákokat, hogy üljenek csoportokba, és mindegyikük gondolja el, hová szeretne csöppenni és miért, majd állapodjanak meg egy korszakban a múltban és jövőben is. Csomagolópapíron gyűjtsük össze a válaszokat. A jövőt tegyük félre (ezzel is fogunk majd a Gépesített világ téma kapcsán beszélni).	**Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények kifejezése és értelmezése szóban és írásban (hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás), helyes és kreatív nyelvhasználat, különféle típusú szövegek megkülönböztetése és felhasználása, információk keresése, összegyűjtése és feldolgozása, kritikus és építő jellegű párbeszédre törekvés. A hatékony, önálló tanulás: információgyűjtés és -feldolgozás, figyelem-összpontosítás. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret A tanulás tanítása Felkészítés a felnőttlét szerepeire Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés	Csoportmunka	Csomagoló papír, ragasztó, rajzszög, filctoll.
	A történeti idő Készítsünk előre egy időszalagot, és helyezzük el a teremben, majd kérjük meg a csoportokat, hogy a választott korszakot helyezzék el az időszalagon. Ehhez használjanak történelmi atlaszt. Jelöljük be, azt is, mi hol vagyunk most. Majd számolják ki, hány generációval mennének vissza az időben (30 évvel számolva), hányadik felmenőjükkel találkoznának.		Közös megbeszélés	Időszalag a falon
	A történeti múlt rekonstruálása. A történeti források általában c. sdt szöveget részekre bontjuk, és mozaik módszerrel elolvastatjuk, majd arra kérjük a csoportokat, írják össze közösen, hogy milyen „forrás” maradhatott attól/arról az ősről, akinek a korába szívesen visszamentek volna, és azt is, vajon róluk mi marad az unokáik számára. Házi feladat Gyűjtőmunka: igyekezzenek minél több történetet megtudni gyerekkorukról, esetleg tárgyakat gyűjteni, családfát összeállítani.		Csoportmunka – szakértői mozaik	
3.	*Az én történetem* Életük történeti „dokumentumainak” összegyűjtése.			
	Ráhangolódás Emlékeztessük a diákokat a házi feladatra, és kérjük meg, hogy számoljanak be arról, hogy könnyű volt-e a feladat, mi okozott nehézséget.		Közös beszélgetés	
	Források, emlékek Tárgyi és írott források ♦ Rögtönözzünk egy		Kiállítás összerakása és megnézése	Diákok behozta tárgyak

	kamarakiállítást, és kérjük meg a diákokat, hogy mutassák be a tárgyakat, iratokat.	**Műveltségi területek** Magyar nyelv és irodalom Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Ember a természetben		
	Oral history Mindenki a saját csoportjával ossza meg a történeteit, majd a csoport válasszon egyet, amelyet együtt elmesélnek. Összegezzük közösen, vajon hogyan dolgoznak azok, akik a múlt felderítésén munkálkodnak. Hogyan dolgozik a régész, történész?		Csoportmunka	
	Üzenetek a múltból Előre összegyűjtünk néhány képet, rekonstrukciós rajzot, képes könyvet stb. azokból a korokból, amelyeket választottak, és megkérjük, válasszanak abból egyet, amelyet nagyon különbözőnek tartanak a mai kortól és egy olyat, amely hasonló, majd mutassák be a többieknek néhány szóban.		Közös megbeszélés csoportmunka	Képanyag (fotók, könyvek) a diákok kedvenc történeti korszakaiból
4.	Ami nehezen változik – az emberi természet Az emberiséggel egyidős társadalmi jellemzők, tulajdonságok			
	Ráhangolódás A táblán közösen összegyűjtjük az előző órán végiggondoltakból, hogy időben és térben mi változott (ízlés, tárgyi világ, értékrend, törvények, illem, szokások stb.).		Közös beszélgetés	
	Az emberi természet Elmondjuk, hogy most az emberi természetről lesz szó, arról, hogy az idők során változott-e. Megnézzük a Volt egyszer az ember sorozatból a cro-magnoniról szóló részletet, és arra kérjük a csoportokat, hogy a film alapján gyűjtsék össze azokat az emberi tulajdonságokat, amelyek most is jellemzőek. (Segítségül mondjunk példákat: az ember testfelépítése döntően nem változott, a gyerekeknek tanulniuk kell, megvédjük a családunkat, közösen dolgozunk.)		Csoportmunka Közös megbeszélés	lejátszó

5.	Értékelés			
	A csoportok szóforgó segítségével írják össze, hogy mit tudtunk meg mi, emberek magunkról, majd közösen beszéljük meg. A legfontosabb megállapítások kerüljenek egy csomagolópapírra és az osztály falára.		Csoportmunka, szóforgó	Csomagolópapír

Mintaprojekt

Mi a dolgunk?
Történelmi, állampolgári, szociális/10. évfolyam/Civil kurázsi, civilszervezetek szerepe, állampolgári kezdeményezés

A projekt célja: A civiltársadalom és a civilszervezetek szerepének megértése, szervezési képességek fejlesztése

A projekt produktuma: Egy civilszervezet alapítása

Időkeret: 2 óra

Módszertani ajánlás

A diákoknak már vannak ismereteik a civilszervezetekről. Tudják, milyen jellegű célok megvalósítása érdekében jönnek létre. A feladat kézhez adása előtt elevenítsük fel, hogy milyen társadalmi problémákkal találkoztunk a szűkebb és tágabb környezetünkben.

	Lépések, tevékenységek	**Kapcsolódások**	**Munkaformák, módszerek**	**Eszközök**
1.	A csoportok megkapják a feladat leírását Hozzatok létre a településen egy civilszervezetet, amely a felsorolt problémák valamelyikének megoldására, a kérdésre való figyelmeztetésre stb. alakul. A civilszervezetnek készüljön el a „szóróanyaga”, amelyet a „Civilek napja” rendezvények mutatnak be.	**Kiemelt kompetenciák** Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése. Hatékony kommunikáció különféle területeken. Empátia. Együttműködés. Magabiztosság. A sokféleség elismerése. A társadalmi-gazdasági fejlődés, a kultúrák	Csoportmunka	A feladat leírása, a kész anyag paraméterei, határidők
2.	Kidolgozás			
	A diákok csoportokban dolgoznak, az internetet használják a tájékozódásra. Civilszervezetek honlapjainak a tartalmát vizsgálják.		Csoportmunka	Internet-hozzáférés
	A példák alapján nevet választanak, döntenek a célokról, programról és akciók tervezéséről.		Csoportmunka	

	A csoportok megszövegezik a civilszervezet programját, eddigi akcióit és adatait, és szórólapot készítenek belőle.	közötti kommunikáció iránti érdeklődés. A személyes előítéletek leküzdése. Kompromisszumra való törekvés. A demokrácia, az állampolgárság fogalma, állampolgári jogok ismerete. A társadalmi és politikai mozgalmak céljainak, értékeinek és politikáinak ismerete. A helyi és a tágabb közösséget érintő problémák megoldása iránti szolidaritás és érdeklődés. A közösségi tevékenységek és a különböző szinteken hozott döntések kritikus és kreatív elemzése. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények kifejezése és értelmezése szóban és írásban (hallott és olvasott szöveg értése, szövegalkotás), helyes és kreatív nyelvhasználat, képes megkülönböztetni és felhasználni különféle típusú szövegeket, megkeresni, összegyűjteni és feldolgozni információkat, törekszik a kritikus és építő jellegű párbeszédre Digitális kompetencia: információkeresés, -gyűjtés, -feldolgozás, kritikus alkalmazás, komplex információ-előállítást, -bemutatást és -megértést segítő eszközök használata.	Csoportmunka	Internet-hozzáférés, nyomtatási és sokszorosítási lehetőség
3.	„Civilek napja” Civilszervezetek bemutatkoznak, közzéteszik „szóróanyagaikat”, és igyekeznek meggyőzni egymást a civilszervezet fontosságáról. Minden csoportnak/civilszervezetnek ugyanannyi idő áll a rendelkezésére.		Közös bemutató	Terem sajtótájékoztató helyszínné való átrendezése, néhány felirat

		A hatékony, önálló tanulás: információgyűjtés és -feldolgozás, figyelem-összpontosítás. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: elemzés és értékelés. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Gazdasági nevelés A tanulás tanítása Felkészítés a felnőtt lét szerepeire Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés.		

Értékelés

A történelmi, szociális és állampolgári kompetencia területén elért fejlődés értékelésére az írásbeli értékelési forma tűnik a legalkalmasabbnak.

A tanulmányok során fejlesztett kompetenciákhoz megfelelt és kiválóan megfelelt minősítést csatoltunk. A kiválóan megfelelt tartalma évfolyamonként változó.

Az egyes témakörök feldolgozása sokféle kompetencia fejlesztését teszi lehetővé. De az egyes résztémák másra fókuszálnak, és maga a feldolgozás formája is különböző irányba vihet. Ugyanígy, más-más kompetenciák fejlesztése kerülhet előtérbe egy-egy tanulócsoportnál, diáknál. Az alábbi kompetenciaértékelés lehetővé kívánja tenni, hogy a tanár az aktuális témára, annak feldolgozására, a tanulócsoportra és a diákra is tekintettel lehessen akkor, amikor különböző szempontokat értékel. Az aktualitásnak megfelelően 4-7 kompetenciát emeljünk mindig csak ki az alábbi listából.

9. évfolyamon fejlesztett kompetenciák

A fizikai és mentális egészségre vonatkozó ismeretek, az egészséges életvitel meghatározó szerepének megértése		
	Megfelelt	Tisztában van a fizikai és mentális egészségre vonatkozó alapvető ismeretekkel és az egészséges életvitel fontosságával.
	Kiválóan megfelelt	Törekszik a fizikai és mentális egészségre való ismeretek alapján az egészséges életvitelre.
Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése		
	Megfelelt	Ismeri a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályokat.
	Kiválóan megfelelt	Az általánosan elfogadott magatartási szabályoknak megfelelően igyekszik viselkedni.
Az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetésmentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete		
	Megfelelt	Fogalma van az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetésmentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciókról.
	Kiválóan megfelelt	Ismeri az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetésmentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciókat.
Tájékozódás az európai társadalmak multikulturális és társadalmi-gazdasági dimenzióiban		
	Megfelelt	Tisztában van azzal, hogy az európai társadalmak térben és időben változnak.
	Kiválóan megfelelt	Tisztában van azzal, hogy az európai társadalmak térben és időben változnak, és érzékeli, hogy e mögött történeti, társadalomfejlődési és gazdasági okok húzódnak meg.
A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése/A településhez, az országhoz, az EU-hoz és általában Európához való tartozás		
	Megfelelt	Tisztában van a nemzeti kulturális identitás és az európai identitás fogalmával. Érti, hogy egyszerre többfajta identitása is van az egyénnek.
	Kiválóan megfelelt	Érti a nemzeti kultúra és nemzeti identitás fogalmát, tudja, hogy az európai identitás nincs ellentétben a nemzetivel, sem a helyivel.
Hatékony kommunikáció különféle területeken		
	Megfelelt	Gondolatait érthetően fejezi ki, és képes mások meghallgatására
	Kiválóan megfelelt	Gondolatait világosan fejezi ki, figyelemmel hallgat másokat.

Gondolatait érthetően fejezi ki, és képes mások meghallgatására		
	Megfelelt	Képes felfogni, hogy különböző nézőpontok léteznek.
	Kiválóan megfelelt	Felfogja, hogy a különböző nézőpontok kialakulása mögött különböző tapasztalatok vannak.
Empátia		
	Megfelelt	Képes együttérzést tanúsítani.
	Kiválóan megfelelt	Érzi, hogy az empátia az emberi kapcsolatok fontos eleme.
A stressz és a frusztráció kezelése		
	Megfelelt	Tudomásul veszi a stressz és a frusztráció kialakulásának alapjaként, hogy nem lehet mindig, minden igényt kielégíteni.
	Kiválóan megfelelt	Képes a stressz- és a frusztrációt okozó helyzetek felismerésére.
A változások iránti fogékonyság		
	Megfelelt	Tisztában van azzal, hogy a változás az élet része.
	Kiválóan megfelelt	A változások lényegét felismeri, nem menekül el az új kihívásoktól.
Együttműködés		
	Megfelelt	Felfogja, hogy a másokkal való együttműködés előnyös lehet.
	Kiválóan megfelelt	Megtapasztalta a másokkal való együttműködés előnyeit, és képes társaival együtt hatékonyan együttműködni.
Magabiztosság		
	Megfelelt	Felismeri saját értékeit, képességeit.
	Kiválóan megfelelt	Tudatosan használja a képességeit, és ismeri saját hiányosságait.
A sokféleség elismerése/Az európai sokféleség és a kulturális identitás tudatosítása/A társadalmi sokféleség és kohézió tisztelete		
	Megfelelt	Érzékeli a sokféleség meglétét és jelentőségét.
	Kiválóan megfelelt	Tisztában van azzal, hogy a sokféleség érték, és az élet szerves része.
A társadalmi-gazdasági fejlődés, a kultúrák közötti kommunikáció iránti érdeklődés/A vallási és etnikai csoportok kulturális sokszínűségének megértése		
	Megfelelt	Tudomásul veszi, hogy a társadalmi-gazdasági fejlődés terén és az egyes kultúrák között különbségek léteznek.
	Kiválóan megfelelt	Érdeklődést tanúsít más kultúrák és társadalmi-gazdasági szintek iránt.

A személyes előítéletek leküzdése		
	Megfelelt	Ismeri az előítélet fogalmát.
	Kiválóan megfelelt	Felismeri az előítéletes gondolkodás elemeit.
Kompromisszumra törekvés		
	Megfelelt	Érti a kompromisszum fogalmát.
	Kiválóan megfelelt	Felismeri, hogy a kompromisszumkeresés a problémamegoldás fontos eleme.
Az aktuális események, valamint a nemzeti, az európai és a világtörténelem fő eseményeinek és tendenciáinak ismerete		
	Megfelelt	Nyitott a világ eseményeinek megismerésére – a múltban és jelenben.
	Kiválóan megfelelt	Ismeri a múlt legfontosabb eseményeit, és tájékozódik a napi dolgokban.
Az európai integráció, az EU struktúráinak, főbb célkitűzéseinek és értékeinek ismerete		
	Megfelelt	Ismeri az EU-val kapcsolatos legfontosabb fogalmakat
	Kiválóan megfelelt	Ismeri az EU legfontosabb alapelveit.
A közügyekben való hatékony együttműködés		
	Megfelelt	Megérti a „közügy” fogalmát.
	Kiválóan megfelelt	Felismeri, hogy az egyénnek is szerepe van a közügyek alakításában.
A helyi és a tágabb közösséget érintő problémák megoldása iránti szolidaritás és érdeklődés/A közösségi tevékenységek és a különböző szinteken hozott döntések kritikus és kreatív elemzése		
	Megfelelt	Tisztában van a közösség fogalmával.
	Kiválóan megfelelt	Felismeri, hogy az egyénnek is szerepe van a közösség alakításában.
Az emberi jogok teljes körű tisztelete		
	Megfelelt	Tisztában van az emberi jogok fogalmával.
	Kiválóan megfelelt	Tudja, hogy az alapvető emberi jogok tiszteletben tartása rá is vonatkozik.

A közösségi összetartást megalapozó közös értékek elfogadásának és tiszteletben tartásának kinyilvánítása/A részvétel iránti nyitottság a demokratikus döntéshozatal valamennyi szintjén		
	Megfelelt	Ismeri a közömbösség és állásfoglalás közötti különbséget.
	Kiválóan megfelelt	Tudja, hogy bizonyos esetekben, kérdésekben az egyénnek is állást kell foglalnia.
A fenntartható fejlődés támogatása		
	Megfelelt	Felismeri a fejlődés, a természet és a fogyasztás összefüggéseit.
	Kiválóan megfelelt	Tisztában van az egyéni és társadalmi felelősséggel a fenntarthatóság terén.

10. évfolyamon fejlesztett kompetenciák

A fizikai és mentális egészségre vonatkozó ismeretek, az egészséges életvitel meghatározó szerepének megértése		
	Megfelelt	Tisztában van a fizikai és mentális egészségre vonatkozó alapvető ismeretekkel és az egészséges életvitel fontosságával.
	Kiválóan megfelelt	Tudatosan törekszik a fizikai és mentális egészségre való ismeretek alapján az egészséges életvitelre, és felismeri ebben saját felelősségét.
Normatudat, a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályok megértése		
	Megfelelt	Ismeri a viselkedési és az általánosan elfogadott magatartási szabályokat.
	Kiválóan megfelelt	Normatudata kialakult, az általánosan elfogadott magatartási szabályoknak megfelelően viselkedik.
Az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetésmentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciók ismerete		
	Megfelelt	Fogalma van az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetésmentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciókról.
	Kiválóan megfelelt	Igyekszik tartani magát az egyénnel, a csoporttal, a munkaszervezettel, a nemek közti egyenlőséggel, a megkülönböztetésmentességgel, a társadalommal és a kultúrával kapcsolatos alapvető koncepciókhoz.
Tájékozódás az európai társadalmak multikulturális és társadalmi-gazdasági dimenzióiban		
	Megfelelt	Tisztában van azzal, hogy az európai társadalmak térben és időben változnak.
	Kiválóan megfelelt	Érti, hogy az európai társadalmak térben és időben változatosságot mutatnak, képes ezeket összekötni a történeti, társadalmi és gazdasági fejlődés különbségeivel.

A nemzeti kulturális identitás és az európai identitás kapcsolatának megértése/A településhez, az országhoz, az EU-hoz és általában Európához való tartozás		
	Megfelelt	Tisztában van a nemzeti kulturális identitás és az európai identitás fogalmával. Érti, hogy egyszerre többfajta identitása is van az egyénnek.
	Kiválóan megfelelt	Tudja, hogy az identitás és értékrendszer tartalma történetileg változik. Képes elhelyezni a helyi, a nemzeti kultúrát és a nemzeti identitást az európai értékrendbe.
Hatékony kommunikáció különféle területeken		
	Megfelelt	Gondolatait érthetően fejezi ki, és képes mások meghallgatására
	Kiválóan megfelelt	Gondolatait világosan fejezik ki, értően hallgat másokat, képes mások gondolataira értelmesen, előrevivően reagálni.
Gondolatait érthetően fejezi ki, és képes mások meghallgatására		
	Megfelelt	Képes felfogni, hogy különböző nézőpontok léteznek.
	Kiválóan megfelelt	Elfogadja a nézőpontok sokféleségét, és tiszteletben tartja mások különböző nézőpontjait.
Empátia		
	Megfelelt	Képes együttérzést tanúsítani.
	Kiválóan megfelelt	Empátiás készsége lehetővé teszi, hogy segítsen másoknak.
A stressz és a frusztráció kezelése		
	Megfelelt	Tudomásul veszi a stressz és a frusztráció kialakulásának alapjaként, hogy nem lehet mindig, minden igényt kielégíteni.
	Kiválóan megfelelt	Tudatos lépéseket tesz a stressz és a frusztráció társadalmi normáknak megfelelő módon való kezelésére.
A változások iránti fogékonyság		
	Megfelelt	Tisztában van azzal, hogy a változás az élet része.
	Kiválóan megfelelt	Képes a változások lényegét felismerni, és igyekszik kreatívan alkalmazkodni az új kihívásokhoz.
Együttműködés		
	Megfelelt	Felfogja, hogy a másokkal való együttműködés előnyös lehet.
	Kiválóan megfelelt	Nemcsak hatékonyan képes együttműködni, hanem kezdeményezője is a közös munkának.

Magabiztosság		
	Megfelelt	Felismeri saját értékeit, képességeit.
	Kiválóan megfelelt	Tudatosan használja képességeit, és igyekszik továbbfejleszteni azokat.
A sokféleség elismerése/Az európai sokféleség és a kulturális identitás tudatosítása/A társadalmi sokféleség és kohézió tisztelete		
	Megfelelt	Érzékeli a sokféleség meglétét és jelentőségét.
	Kiválóan megfelelt	Tisztában van a sokféleség fontosságával, és törekszik a megőrzésére.
A társadalmi-gazdasági fejlődés, a kultúrák közötti kommunikáció iránti érdeklődés/A vallási és etnikai csoportok kulturális sokszínűségének megértése		
	Megfelelt	Tudomásul veszi, hogy a társadalmi-gazdasági fejlődés terén és az egyes kultúrák között különbségek léteznek.
	Kiválóan megfelelt	Érdeklődik más társadalmi-gazdasági szintek és kultúrák iránt, és nyitott a velük való párbeszédre.
A személyes előítéletek leküzdése		
	Megfelelt	Ismeri az előítélet fogalmát.
	Kiválóan megfelelt	Felismeri az előítéleteit, és cselekedeteiben igyekszik azokat leküzdeni.
Kompromisszumra törekvés		
	Megfelelt	Érti a kompromisszum fogalmát.
	Kiválóan megfelelt	Tudja, hogy a kompromisszumkeresés a saját érdekek háttérbe helyezését is jelenti.
Az aktuális események, valamint a nemzeti, az európai és a világtörténelem fő eseményeinek és tendenciáinak ismerete		
	Megfelelt	Nyitott a világ eseményeinek megismerésére – a múltban és jelenben.
	Kiválóan megfelelt	Megfelelő ismeretekkel rendelkezik a múlt és a jelen eseményeiről, és látja az események közötti ok-okozati összefüggéseket.
Az európai integráció, az EU struktúráinak, főbb célkitűzéseinek és értékeinek ismerete		
	Megfelelt	Ismeri az EU-val kapcsolatos legfontosabb fogalmakat
	Kiválóan megfelelt	Felismeri, hogy számára milyen lehetőségeket kínál az EU.
A közügyekben való hatékony együttműködés		
	Megfelelt	Megérti a „közügy” fogalmát.
	Kiválóan megfelelt	Képes hangot adni saját és mások véleményének a közügyekben is.

A helyi és a tágabb közösséget érintő problémák megoldása iránti szolidaritás és érdeklődés/A közösségi tevékenységek és a különböző szinteken hozott döntések kritikus és kreatív elemzése		
	Megfelelt	Tisztában van a közösség fogalmával.
	Kiválóan megfelelt	Felismeri, hogy a közösséghez tartozás felelősséggel jár, és tisztában van a saját közösségét/közösségeit érintő problémákkal
Az emberi jogok teljes körű tisztelete		
	Megfelelt	Tisztában van az emberi jogok fogalmával.
	Kiválóan megfelelt	Tudja, hogy az alapvető emberi jogok betartása és betartatása minden ember felelőssége.
A közösségi összetartást megalapozó közös értékek elfogadásának és tiszteletben tartásának kinyilvánítása/A részvétel iránti nyitottság a demokratikus döntéshozatal valamennyi szintjén		
	Megfelelt	Ismeri a közömbösség és állásfoglalás közötti különbséget.
	Kiválóan megfelelt	Hajlandó és képes állást foglalni a közös értékek elfogadása és tiszteletben tartása mellett
A fenntartható fejlődés támogatása		
	Megfelelt	Felismeri a fejlődés, a természet és a fogyasztás összefüggéseit.
	Kiválóan megfelelt	Saját életvitelében törekszik a fenntarthatóság érdekében cselekedni.
Bizalomkeltés a tárgyalópartnerekben		
	Megfelelt	Tisztában van a párbeszéd alapvető szabályaival.
	Kiválóan megfelelt	Betartja a normáknak megfelelő kommunikáció alapvető szabályait.
A demokrácia, az állampolgárság fogalma, állampolgári jogok ismerete		
	Megfelelt	Ismeri az állampolgári lét témájába tartozó legfontosabb alapfogalmakat.
	Kiválóan megfelelt	Érti az állampolgári lét lényegét, ismeri az ebből adódó legfontosabb jogokat és kötelességeket.
Az egyenlőség és a demokrácia tisztelete		
	Megfelelt	Ismeri az egyenlőség és a demokrácia fogalmát, tartalmát.
	Kiválóan megfelelt	Igyekszik tiszteletben tartani a demokratikus normákat.
Mások értékeinek, magánéletének a tisztelete		
	Megfelelt	Érti a magánélet fogalmát, tudja, hogy a társadalmi értékrendszerek bizonyos elemei idetartoznak.
	Kiválóan megfelelt	Különbséget tud tenni a magánélet területei és a közélet között. Felismeri, ha valaki ezt nem teszi.

Döntően a 11. évfolyamon fejlesztett kompetenciák

Bizalomkeltés a tárgyalópartnerekben		
	Megfelelt	Tisztában van a fizikai és mentális egészségre vonatkozó alapvető ismeretekkel és az egészséges életvitel fontosságával.
	Kiválóan megfelelt	
Az egyén személyes, szakmai és/vagy üzleti tevékenységeihez illeszthető lehetőségek, kihívások felismerése, értelmezése		
	Megfelelt	Törekszik a szakmai és/vagy üzleti tevékenységek megismerésére és az egyéni út keresésére.
	Kiválóan megfelelt	Tájékozott szakmai és/vagy üzleti tevékenységek területén, keresi a lehetőségeket.
A gazdaság működésének átfogóbb megértése		
	Megfelelt	Érti, hogy a gazdaság működése soktényezős, és különböző szintjei vannak.
	Kiválóan megfelelt	Tisztában van a gazdaság működésének különböző szintjeivel (globális, nemzeti, helyi) és az annak megfelelő legfontosabb tényezőkkel.
A pénz világában való tájékozódás képessége		
	Megfelelt	Tisztában van a pénz és az alapvető banktevékenység fogalmával.
	Kiválóan megfelelt	Képes mérlegelni a banki tevékenységből és pénzforgalomból adódó kötelezettségeket.
A vállalkozások pénzügyi és jogi feltételeinek ismerete		
	Megfelelt	Különbséget tud tenni egy vállalkozás és egy háztartás működtetése között.
	Kiválóan megfelelt	Ismeri a népszerű vállalkozási formák jogi és pénzügyi feltételeit.
Tervezési képesség		
	Megfelelt	Látja a különbséget a rövid és középtávú célok között.
	Kiválóan megfelelt	Képes rövid és középtávú stratégia kialakítására.
Szervezési képesség		
	Megfelelt	Tudja csoportosítani a különböző típusú feladatokat, és reális határidőket képes megszabni.
	Kiválóan megfelelt	Képes csoportosítani a feladatokat és akár megtalálni a végrehajtásra alkalmas személyeket, időbeosztásnak megfelelően.

Irányítási képesség		
	Megfelelt	Képes felismerni a legfontosabb célokat.
	Kiválóan megfelelt	Képes a célok pontos megfogalmazására, és a célok megvalósítása érdekében képes másokat motiválni.
Elemzési képesség/A tapasztalatok értékelése		
	Megfelelt	Érti, hogy a problémák felismerésére szükség van.
	Kiválóan megfelelt	Képes folyamatok felmérésére és egyes elemeinek a mérlegelésére
Kockázatfelmérés és -vállalás		
	Megfelelt	Érti, hogy bizonyos döntések kockázattal járnak.
	Kiválóan megfelelt	Képes számolni a döntések kockázatával, és vállalja a kockázattal járó felelősséget.
Függetlenség		
	Megfelelt	Képes a megállapodásoknak megfelelően az önálló munkavégzésre.
	Kiválóan megfelelt	Képes az önálló munkavégzésre és döntéshozatalra.
Kreativitás		
	Megfelelt	Vannak önálló ötletei.
	Kiválóan megfelelt	Önálló ötleteit az adott feladathoz tudja kapcsolni.
Innováció		
	Megfelelt	Tisztában van az újítás szükségességével.
	Kiválóan megfelelt	Nyitott az újítások alkalmazására.
A célok elérését segítő motiváció és elhatározottság		
	Megfelelt	Képes célokat meghatározni önmaga számára.
	Kiválóan megfelelt	Saját céljai vannak, és ezek megvalósítása érdekében tudatosan cselekszik.

ESZTÉTIKAI-MŰVÉSZETI TUDATOSSÁG ÉS KIFEJEZŐKÉPESSÉG

Bevezetés

A program legfontosabb céljai:

- Olyan művészeti *élményeket* nyújtani a tanulóknak, amelyek képesek személyiségformáló hatást gyakorolni rájuk.
- Elősegíteni, hogy többféle részterületen képessé váljanak a művészetek nyelvén kódolt üzenet *befogadására*, és örömet találjanak ebben.
- Elősegíteni és ösztönözni, hogy a művészetek eszköztárára építve, minél többféle módon *ki tudják fejezni* saját érzéseiket, gondolataikat.
- Hozzájárulni ahhoz, hogy a művészetek formanyelvére épülő befogadás és alkotás folyamatában növekedjen *kreativitásuk*, fejlődjön *önismeretük*, épüljön *identitásuk* és gyarapodjanak *társas készségeik*.
- Megalapozni bennük az *alkotó életet* értéknek tekintő világszemléletet.

A tantervben megjelenő művészeti problémák megközelítése alapvetően *induktív jellegű*, feldolgozásuk a tanulók közvetlen tapasztalataira támaszkodik. A program nem a diákok korábbról hozott ismereteire, hanem elsősorban kíváncsiságukra, önkifejezési igényükre és kísérletező kedvükre épít. Jellemzője az aktuális tanulási helyzetben létrejövő találkozások és felfedezések, valamint az alkotó próbálkozások ösztönzése, illetve a frissen szerzett élményekre való egyéni és közös reflektálás s az új tudás elemeinek ilyen úton való beépítése a személyes műveltségbe.

Tartalmi szempontból a *nem verbális kommunikáció* eszköztára és a *vizualitás* áll a tanterv középpontjában – sok ponton kitekintést adva azonban a zene és a mozgásművészetek absztraktabb világára, és építve a dramatikus nevelés eszköztárára is. A választás okai a következők voltak.

a) A verbális kommunikáció eszközei – hétköznapi és művészi nézőpontból is – kielégítő módon jelennek meg az anyanyelvi fejlesztés programjában.
b) Képi jellegük miatt a vizuális művészetek állnak a legközelebb ahhoz a hétköznapi valósághoz, amely a gyerekeket körülveszi – így a művészi alkotások befogadása és maga az alkotás is talán ezen a részterületen ütközik a legkevesebb korlátba.
c) A képi világ befogadása és újrateremtése az a részterület, amelyhez a legkönnyebben kapcsolhatók a digitális eszközök használatára épülő és a korosztály átlaga számára magas motivációs szintet képviselő gyakorlatok.
d) Az általános tapasztalatok alapján feltételezhető, hogy ezen a művészeti területen jelent legkevésbé gondot a szaktanár biztosítása.
e) A vizuális művészetek világára épülő programhoz – és az ennek keretében szerzett pozitív élményekhez – számos ponton könnyen hozzáilleszthetők a társművészetekre kitekintő olyan foglalkozáselemek, amelyek megvalósíthatók abban az esetben, ha van rá helyi (vagy meghívott) szakember. Ugyanakkor azonban a lényeg sérelme nélkül el is hagyhatók, ha az iskolában nem állnak rendelkezésre a személyi feltételek.

A tematika felépítése nem történeti jellegű. Az anyag – a művészi kifejezésmód lehetőségeinek és eszköztárának a bemutatására koncentrálva – egymás mellett villantja fel különböző korszakok műveit, valamint ugyanazon terület klasszikus, népi, illetve populáris alkotásait. Tekintettel a tanulói célcsoport gyakorlati orientációjára, a programban számos technikai megoldás bemutatása és kipróbálása is helyet kap. A tanterv egyúttal lehetőséget kínál önkéntes tanulói munkák végzésére, előre konkrétan nem tervezhető, aktuális szituációra való reflektálásra, valamint a helyi társadalom által kínált különféle lehetőségek tanulási folyamatba való beemelésére is. Mindez lehetővé teszi, hogy a tantervnek – ugyanazon logikára épülő, de – a helyi igényeket és sajátosságokat figyelembe vevő, egyedi változatai alakuljanak ki.

9. évfolyam

Óraszám: 36 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek, tanulásszervezési eljárások, módszerek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. A hétköznapi és a művészi kommunikáció 10 óra	**a) Hétköznapi helyzetek, hétköznapi közlések 2 óra**	Hogyan mondom el általában? A hétköznapi személyközi kommunikáció általános sémája. Hogyan fejezhetem ki szavak nélkül? A nonverbális kommunikáció jelrendszere és a megértés nehézségei.	Szituációs gyakorlat páros munka keretében Egyszerű szándékok, hangulatok, érzések kifejezése hétköznapi formában, kártyán húzott instrukciók alapján. Osztályszintű beszélgetés. Melyek a kommunikációs helyzetek alapelemei? Miért értjük meg, ha valaki hétköznapi módon közöl velünk valamit? Mi minden zavarhatja meg az ilyen üzenetek adásvételét? Csoportmunka. Érzelmeket és indulatokat kifejező fényképek üzeneteinek megfejtése. Az azonos képekkel dolgozó csoportok megoldásainak összevetése. Osztályszintű beszélgetés. Miért voltak hasonlók az értelmezések? Miből adódtak a különbségek? Szituációs gyakorlat csoportmunka keretében. Helyzetkártyákon kihúzott szituációk szerepeinek megformálása mimikával és gesztusokkal. A látott jelenetek értelmezése. Osztályszintű beszélgetés. Melyek a szavak nélküli kommunikáció legfontosabb eszközei? Csoportmunka. Digitális fényképek készítése	**Kiemelt kompetenciák** A világ felfogása különböző érzékszerveken keresztül. Különféle művészeti ágakhoz tartozó alkotások értő befogadása. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: a verbális és nem verbális kommunikáció általános szabályainak ismerete és alkalmazása, a különféle kommunikációs szándékok és eszközök azonosítása. Szociális és állampolgári kompetencia: érzelmek felismerése és kifejezése, együttműködés csoportban, empátia. Matematikai kompetencia: általánosítás, rendszerezés.

		Hogyan mondom el sok embernek? A nyilvánosság hatása a személyközi kommunikációra.	egymásról – különböző érzelmeket tükröző arckifejezések, testtartások, gesztusok rögzítése. Egyéni munka. Egy bemutatásra alkalmas minőségű közös érzelemképtár kialakítása az elkészült képekből az iskolai médiatár számára. Fantáziagyakorlat. Olyan helyzet elképzelése és megjelenítése tanári instrukció vagy képek alapján, amelyekben nagy térben elhelyezkedő sok emberhez kell szólni. Osztályszintű beszélgetés. Hogyan befolyásolja a nyilvánosság a kommunikációt?	Digitális kompetencia: képek és hangok rögzítése és szerkesztése. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: önkéntes feladatvállalás. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Testi és lelki egészség Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés
	b) Az érzékelhető világ **4 óra**	Miről tudósítanak az érzékszerveink? A látás és a látható világ. A hallás és a hallható világ.	Ötletbörze osztályszinten Olyan élmények és tapasztalatok azonosítása, amelyekhez egyik vagy másik érzékszerv segítségével juthatunk hozzá. Az érzékelhető világ elemeinek rögzítése egy nagy közös gondolattérképen. Észlelési gyakorlat osztályszintű munka keretében ♦ Hétköznapi tárgyak képeinek felismerése egy-egy részletük alapján. Képszerkesztő programmal eltorzított, átszínezett képek eredetijének felismerése. Osztályszintű beszélgetés Milyen szerepet játszanak a korábbi tapasztalatok a látott dolgok észlelésében? Koncentrációs gyakorlat csoportmunka keretében A környezet hangjainak megfigyelése teljes csendben. Beszámoló a tapasztalatokról. Fantáziagyakorlat csoportmunka keretében ♦ Történetek kitalálása hangok és zörejek egymás után lejátszott sorozatához.	**Műveltségi területek** Művészetek (ének-zene, dráma és tánc, vizuális kultúra)

		Miről informál a tapintás? Mi lesz más, ha valamelyik érzékszerv megsérül?	Egyéni munka Zajok és zörejek gyűjtése az iskola és a lakóhely környékén. Osztályszintű munka tanári segítséggel ♦ Egy jól megszerkesztett zörejtár összeállítása az iskolai médiatár számára. Érzékelési gyakorlat osztályszintű munka keretében Zacskóból kihúzott tárgyak felismerése csukott szemmel. Társak arcának felismerése csak érintéssel. Különböző érdességű felületekhez kapcsolódó érzések megfogalmazása. A tapintással szerzett élmények megosztása. „Vakjátékok” önként jelentkezés alapján Csukott szemű társak vezetése a mutató ujjak egymáshoz érintésével vagy a vállra tett kézzel. Csukott szemmel való mozgás zsúfolt térben. Akadályok között való áthaladás látás segítsége nélkül. A gyakorlatok során szerzett élmények megosztása. Kooperatív csoportmunka. Látás- és hallássérült fiatalok gondolatainak megismerése egy-egy személyes vallomás alapján, és ezek egymással való megismertetése.	
	c) A művészet eszközeivel… 4 óra	Mi az, hogy művészet? Személyes vélekedések. Milyen területei vannak a művészetnek? A legfontosabb művészeti ágak és műfajok.	Osztályszintű munka. A művészet szóhoz kapcsolódó asszociációk rögzítése kis lapokon. A papírok struktúrába rendezése és egy nagy közös gondolattérkép készítése belőlük. Az osztály közös művészet-definíciójának megfogalmazása a kirajzolódó kép alapján. Csoportmunka. Kártyákon szereplő elnevezések (műfajok, műnemek) és műalkotásokat, illetve művészeket (festményeket, szobrokat, balett-táncost, énekest stb.) ábrázoló képek rendszerezése – először az alkotó- és előadó-művészet két nagy kategóriája,	

			majd ezeken belül saját elképzelés szerint. A megoldások szóforgóval való bemutatása és indoklása.	
		Vajon ez is kommunikáció? Művészi alkotások és tevékenységek kommunikációs nézőpontú megközelítése.	Csoportmunka. Festmények elemzése az üzenetek és a kifejezőeszközök szempontjából. (Ki a közlő? Ki a befogadó? Mi az üzenet? Milyen eszközök közvetítik? Stb.) A csoportban megfogalmazott gondolatok megosztása egymással. Egyéni munka. Tájékozódás a diákok között. Annak kiderítése, hogy melyik a jelenleg legnépszerűbb könnyűzenei együttes, illetve zeneszám a körükben. A javaslatok osztályszintű gyűjtése, döntés szavazással. A megszavazott szám szövegének kinyomtatása és klippjének megkeresése az interneten az órai feldolgozás előkészítése érdekében. Csoportmunka. A közösen kiválasztott könnyűzenei szám szövegének, zenei eszközeinek és előadásmódjának elemzése kommunikációs nézőpontból megadott szempontok szerint. Egy mindenki által ismert népdal hasonló módon való elemzése és a vizsgált könnyűzenei számmal való összevetése. Osztályszintű munka Egy modern táncetűd közös megnézése az internet segítségével. Személyes reflexiók megfogalmazása a látottakhoz kapcsolódóan.	
		Mi mindenben más ez? A művészi és a hétköznapi kommunikáció közötti fő különbségek.	Osztályszintű beszélgetés Mi mindenben különbözik a művészi kifejezésmód a hétköznapi kommunikációtól?	

2. A befogadás folyamata **10 óra**	**a) Szívvel és ésszel** **2 óra**	Mi az, ami könnyen utat talál hozzánk, és mi az, ami nem? Milyen okai lehetnek ennek? Érzelmi elfogadás és elutasítás. Miért látjuk szépnek? Miért érezzük csúnyának? A legalapvetőbb esztétikai minőségek.	Zenehallgatás osztályszinten. Egyéni vélemények, személyes érzések megfogalmazása különböző típusú klasszikus zenei részletekhez kapcsolódóan – értékelő lapocskák segítségével. Osztályszintű beszélgetés. Mi az, ami általában tetszett, illetve nem tetszett? Milyen okai lehetnek a vélemények közötti különbségeknek? Tárlatlátogatás. A terem falára kitett festményreprodukciók nézegetése. Személyenként egy-egy olyan kép kiválasztása, amelyet szívesen kitennének a szobájuk falára, illetve amelyet biztosan nem tennének ki. A választások bemutatása és indoklása osztályszinten. Beszélgetések párban. Szép emlékként rögzült személyes emlékek megosztása egymással. Annak átgondolása, hogy mi a közös a szép emlékekben. Belső képalkotás. Az adott pillanatban legcsúnyábbnak érzett kép elképzelése. A képen „látható” dolgok (jelenet, tárgyak, színek stb.) tömör leírása. A kis papírok egymás mellé ragasztása és a „csúnyaság” jellemzőinek megbeszélése. Csoportmunka. A korábban megnézett festményreprodukciók csoportosítása aszerint, hogy melyeket milyen mértékben választották, illetve utasították el a diákok. Az azonos halmazba került képek közös jellemzőinek megkeresése. Vajon milyen okai lehettek a tetszésnek és a nem tetszésnek?	**Kiemelt kompetenciák** Művészeti alkotások érzelmi befogadása. Nyitottság a művészi kifejezés sokfélesége iránt. Művészi értékek keresése a környezetben, törekvés ezek megóvására. Törekvés a művészi alkotások értelmezésére, tudatos befogadására. Kreativitás és önkifejezés a művészet különféle területein. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szóbeli és írásbeli önkifejezés. Matematikai kompetencia: kategóriák alkotása. Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés csoportban, nyitottság, tolerancia. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: önkéntes feladatvállalás, jelenetek kitalálása, kreatív képalkotás.
	b) A művészet helye az ember életében **2 óra**	Mit ad hozzá az ember életéhez a művészeti tevékenység? Személyes tapasztalatok.	Osztályszintű munka: beszélgetőkör Olyan gyerekkori emlékek felidézése, amelyek valamilyen művészeti tevékenységhez (rajzszakkör, tánccsoport, énekkar, színjátszó kör stb.) kapcsolódnak. Egy-egy pozitív állítás megfogalmazása.	**Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra

		Művészi alkotások a környezetünkben.	Osztályszintű munka. A különféle művészeteknek otthont adó legfontosabb helyszínek (színház, koncertterem, kiállítóterem stb.) azonosítása. Annyi csoport alakítása, ahány helyszínt meghatározott az osztály. Csoportmunka. Gondolatok és kifejezések kapcsolása az egyes helyszínekhez. A felvetődő ötletek fogalmi hálóba rendezése, és gondolati térkép formájában való lerajzolása. Személyes emlékek, élmények felidézése az elkészült plakátok segítségével. Páros terepmunka. Művészi értékek (épületek, kapuk, kertek, kerítések, köztéri szobrok stb.) azonosítása az iskola vagy a lakóhely közelében. Ezek lefényképezése és egy térképvázlaton való bejelölése. A képek bemutatása, és annak megfogalmazása, hogy miért találták szépnek a dokumentált részletet. Osztályszintű beszélgetés. Mi mindent tehetünk a környezet szépségéért, és kulturális örökségünk védelméért?	Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Testi és lelki egészség **Műveltségi területek** Földünk - környezetünk Ember és társadalom Művészetek (ének-zene, dráma és tánc, vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret)
	c) Kultúrához kötött formák és jelképek **6 óra**	Miről szólnak az európai műalkotások? A nyugati-keresztény művészet legfontosabb témái	Csoportmunka. Európai országokat bemutató képes útikönyvek nézegetése. A meglátogatásra ajánlott épületek típusainak (templomok, középületek stb.) összegyűjtése. Osztályszintű beszélgetés. Milyen közösségi tevékenységek kapcsolódnak ezekhez az épülettípusokhoz? Csoportmunka. Európai művészeti alkotásokat bemutató albumok nézegetése. A képeken legnagyobb gyakorisággal megjelenő témák összegyűjtése.	

		Hogy látják más kultúrák képviselői a mi világunk alkotásait? Hogyan látjuk mi más kultúrák alkotásait? Mi az, amit könnyen értünk, és mi az, amit nem? Miért változnak a művészet kifejezési módjai? Művészi formák az időben.	Osztályszintű beszélgetés. A legfontosabbnak tűnő öthat téma kiválasztása és annak közös átgondolása, hogy miért értjük ezeket mindannyian nagyjából azonos módon. Szituációs gyakorlat csoportmunka keretében. Keresztény templomi képek, mozaikok és szobrok értelmezése a világ távoli részeiről érkező turisták szerepébe bújva – kártyán kapott utasításoknak megfelelően. Vetítés osztályszinten, majd csoportmunka. A nyugati-keresztény kultúrkörökön kívül született alkotásokat bemutató képek nézegetése és a származási terület találgatása. A vetítés során megismert képek kisebb változatainak és a hozzájuk kapcsolódó információs kártyáknak (hely és leírás) az egymáshoz rendelése. A megoldások közös ellenőrzése a képek ismételt levetítése során. Zenehallgatás osztályszinten. Jellemző részletek közös meghallgatása különböző népek zenéből. A származási helyek kitalálása. Személyes érzések megfogalmazása az egyes zenékhez kapcsolódóan. Filmnézés osztályszinten. Távol-keleti színpadi előadásokról és afrikai törzsi táncokról készült rövid videorészletek közös megnézése és kísérlet a látott jelenetek értelmezésére. Osztályszintű beszélgetés. Mi minden nehezíti a tőlünk távoli kultúrák művészi alkotásainak, illetve előadásainak befogadását. Mi teheti mindezt könnyebbé? Osztályszintű, majd egyéni munka. A nyugati világ történetének különböző korszakaiban keletkezett	

			épületek képeinek kihúzása egy sorozatból, tanári segítséggel időrendbe állítása, majd felerősítése a falra. Azoknak a jellemzőknek a leírása, amelyek az egyes diákok által húzott épületeket megkülönböztetik a sorban előttük állótól. Az észlelt újítások felolvasása. Osztályszintű beszélgetés. Milyen okai lehetnek az építészeti formák változásainak? Filmnézés osztályszinten. Néhány részlet megtekintése az elmúlt száz év különböző időszakaiban készült magyar filmekből. A megfigyelt stílusbeli változások lejegyzése és a többiekkel való megosztása. Osztályszintű beszélgetés. Vajon milyen okai lehetnek a stílus változásainak a filmek esetben?	
		Milyen tárgyak és ábrázolások jelenítik meg legjobban a mai világot? Napjaink globális jelképei.	Csoportos gyűjtőmunka és szituációs gyakorlat. Képek gyűjtése a mai világ globális jelképeinek tekinthető tárgyakról. Dramatikus etűd rögtönzése az egyik kiválasztott tárgyra építve. Annak megbeszélése, miért értették mindannyian nagyjából azonos módon a látott jeleneteket. Csoportos gyűjtőmunka. Világszerte azonos jelentésű grafikai ábrázolások (közlekedési táblák, gyorséttermek, autómárkák, technikai eszközök, filmstúdiók stb. logói) gyűjtése és tematikus csoportosítása. Egyéni kreatív munka. Az egyik szabadon választott globális jelkép elhelyezése valamilyen szokatlan környezetben a montázstechnika felhasználásával. Osztályszintű és egyéni munka. Kiállítás rendezése az elkészült munkákból. Tárlatlátogatás és reflexiók megfogalmazása a kiállítás „vendégkönyve” számára.	

3. A művészi alkotások építőelemei 8 óra	**a) A legkisebb alkotórészek 1 óra**	Milyen elemekből épülnek fel a műalkotások? Miben különböznek ezek a hétköznapi ábrázolás eszközeitől?	Vetítés osztályszinten. Különböző műfajokhoz tartozó művészeti alkotásokat (festményeket, szobrokat, zenekari műveket, bábjátékot, balettot, színdarabot, filmet stb.) megidéző képek, illetve videorészletek megnézése és a műfajok közös azonosítása. Ötletbörze csoportban. Egy-egy kiválasztott műfajhoz tartozó alkotások építőelemeinek feltérképezése és bemutatása a többieknek. A legkisebb (tovább nem bontható) elemek közös azonosítása. Osztályszintű beszélgetés. Vajon hogy viszonyulnak ezek a listák a hétköznapok ábrázolási-kommunikációs eszköztárának elemeihez? Ha nincs köztük különbség, akkor mégis miben ragadható meg a művészi alkotások lényege?	**Kiemelt kompetenciák** Képesség a művészi élmények komplex átélésére s ezzel egyidejűleg a tudatos elemzésre, értelmezésre is. A művészet különféle nyelvi elemeinek, alapvető kifejezőeszközeinek ismerete. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szóbeli kifejezőkészség. Matematikai kompetencia: rész-egész viszonyok elemzése, besorolás, kategóriaalkotás. Digitális kompetencia: egy rajzoló, egy képszerkesztő és egy szövegszerkesztő program alkotó módon való használata. Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés csoportban. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: kísérletezés, önálló tapasztalatszerzés, önkéntes munka. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Testi és lelki egészség
	b) Pontok és vonalak 2 óra	Mitől függ, hogy két pontot összetartozónak érzünk-e vagy sem? Hogyan hatnak ránk a vonalak?	Képnézegetés osztályszinten. Digitális képek nagyítása addig a mértékig, amikor a kép pontokra kezd szétesni. Annak megbeszélése, hogy az ilyen képek képpontokból (pixelekből) állnak. Pointillista festők néhány kivetített képének közös értelmezése, személyes benyomások megfogalmazása. Beszélgetés osztályszinten. Mitől függ, hogy pontok sorozatát összetartozónak érezzük-e vagy sem? Egyéni vagy csoportos alkotás. Önállóan felvázolt vagy készen kapott kontúrokkal megadott formák kitöltése pointillista technikával – toll, filctoll vagy vízfesték és vékony ecset használatával. A kész munkák kiállítása és közös megtekintése. Ötletbörze osztályszinten. A vonalak lehetséges tulajdonságainak összegyűjtése. Egyéni kifejezési gyakorlatok. Kártyán kihúzott érzelem, indulat, hangulat ábrázolása csak vonalak	

		Mit tud „elmondani” egy vonal?	segítségével számítógépes rajzoló program felhasználásával. A kész munkák bemutatása kivetítőn és az eredeti feladatok kitalálása. Rajzfilmnézés osztályszinten. Egy epizód megtekintése a Menő manó című olasz animációs sorozatból – a változásoknál megállítva a vetítést és értelmezve az adott jelenetet. Annak megbeszélése, mi teszi egyértelművé a néző számára a történetet. Egyéni alkotó munka. Szituációs kártyán megadott eseményhez kapcsolódó meghívó készítése szövegszerkesztő programmal – a témához illő betűtípus és nagyság, illetve formázások, színek és grafikai elemek kiválasztásával. A kész munkák bemutatása egy kis kiállítás keretében.	**Műveltségi területek** Művészetek (ének-zene, dráma és tánc, vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret)
	c) Színek – fények – árnyékok **2 óra**	Hányfélék a színek? Alapszínek, kevert színek Hogyan jönnek létre az színárnyalatok?	Kísérletezés. A fehér fény részekre bontása prizmával. A szivárvány színeinek azonosítása. Színkeverés az alapszíneket (sárga, kék, vörös) képviselő áttetsző fóliák segítségével. Kísérletezés. Különféle színű tárgyak különböző erővel való megvilágítása. A színek változásának és az árnyékok (vetett és önárnyék) kialakulásának megfigyelése. Csoportmunka. A fő színek árnyalatait megjelenítő csíkok kivágása magazinokból. A csíkok felragasztása egy-egy lapra úgy, hogy a világostól a sötétig haladó skálát alkossanak. A lapok egységes méretre vágása és a szivárvány színeinek megfelelő sorrendben való felerősítése a terem falára. Egyéni kísérletezés. Egy-egy tetszés szerint kiválasztott szín árnyalatainak előállítása sötétítéssel és világosítással, festékek használatával.	

		Hogyan hatnak ránk a színek? A színek érzelmi hatása. A hideg és a meleg színek világa.	Kísérletezés páros munkában. Adott képek (terített asztal, lakószoba, közösségi terek, öltözékek, tájképek stb.) színeinek megváltoztatása számítógépes képszerkesztő programmal. A legérdekesebb képek bemutatása egymásnak. A színváltozás hatásainak közös elemzése. Vetítés osztályszinten. Impresszionista festők képeinek közös nézegetése és beszélgetés arról, hogyan kísérleteztek ők a fényekkel és a színekkel. Egyéni alkotó munka. Színkompozíciók készítése szabadon választott vershez vagy dalhoz festékkel, krétával vagy a számítógépes grafikai program festékszóró funkciójának segítségével. Kiállítás rendezése a képekből.	
	d) Forma és felület **2 óra**	A minket körülvevő természetes és geometrikus formák síkban és térben. Mikor és miért ismerjük fel a kontúrokkal jelölt formákat? A térbeli formák nézetei. Összetett formák részekre bontása. A felület mintázatai.	Gyűjtőmunka csoportban. Természetes és mértani formák gyűjtése az iskolában és a lakókörnyezetben. Ezek lerajzolása vagy lefényképezése. Az összegyűjtött formák rendszerezése. Kísérletezés páros vagy csoportmunkában. Egymás árnyképeinek (alakjának és portréjának) felismerése különböző oldalról való megvilágítások esetén. Beszélgetés osztályszinten. Mikor ismerünk fel könnyen egy kontúrokkal megrajzolt formát, és mikor nehéz a felismerés. Csoportmunka. Az elemi (geometrikus) formák bejelölése egy-egy tárgy képén. A megoldások szóforgóval való bemutatása. Gyűjtőmunka páros munkában. A saját környezetben talált különféle mintázatok gyűjtése a felületükre tett selyempapír vagy fémfólia átdörzsölésével. A minták eredeti helyének kitalálása. A mintázatok csoportosítása vizuális jellemzőik szerint.	

	e) A hangok világa **1 óra**	Mi minden ad hangot? Milyenek ezek a hangok? Mi a különbség a zaj és a zene között? A hangszerek világa. A hangokhoz és a hangszerekhez való személyes viszonyulásunk.	Ötletbörze osztályszinten. Mi minden ad hangot a világban? Milyenek lehetnek a természet hangjai, az emberi hangok, a technika hangjai és a zenei hangok? Beszélgetés osztályszinten. Vajon mi minden különbözteti meg a zenét a természet hangjaitól, illetve a zajoktól és zörejektől? Csoportmunka. Hangszerek hangjainak társítása a hozzájuk tartozó hangszer képével és nevével. Egyéni választás. A hangzásban lelkileg legközelebb álló hangszer kiválasztása és a döntés indoklása. Kísérletezés. Különféle hangszerek megszólaltatása önként vállalkozás alapján. Az élmények szóbeli megfogalmazása. Ugyanazon hangszerek hangjának meghallgatása igazi előadóművész tolmácsolásában. Beszélgetés osztályszinten. Van-e, aki játszik valamilyen hangszeren? Vajon mit jelent az embernek, ha meg tud szólaltatni valamilyen hangszert? Milyen érzés lehet együttesben játszani?	
4. Az összkép és a kompozíció **4 óra**	**a) Térkitöltés és ritmus** **2 óra**	Mi az, ami első pillantásra megragadja az embert? Az összkép hatása. A tér és az idő egyenletes kitöltése.	Egyéni- és osztályszintű munka: kísérletezés. Rövid időre felvillanó kivetített fényképek befogadása. Az egyéni emlékezetben megragadó részletek összevetése. Beszélgetés osztályszinten. Mik azok a látható részletek, amelyek a legkönnyebben észlelhetők az ember számára? Osztályszintű munka. A rendelkezésre álló tér egyenletes kitöltése szabadon mozogva. Tetszőleges mozgások végzése a kiválasztott helyen a metronóm lassú, majd fokozatosan gyorsuló egyenletes ütemére. A gyakorlat során szerzett személyes élmények megosztása.	**Kiemelt kompetenciák** Nyitottság a világ kulturális örökségének befogadására. Fogékonyság a művészi kifejezésmódok befogadására és alkalmazására. A művészet különféle ágaiban megjelenő legfontosabb kompozíciós szabályok ismerete. A művészi és a hétköznapi kommunikáció közötti legfontosabb különbségek gyakorlati ismerete.

		Ritmusok és ritmikus tevékenységek körülöttünk. A ritmus szerepe az életünkben.	Egyéni alkotás. Közepes méretű lap egyenletes kitöltése egy vonalas rajzzal. Az elkészült munkák felerősítése a falra és a kiállítás közös megnézése. Gyűjtőmunka csoportban. Egyenletes lüktetésű és ritmikus tagolású látvány- és hangzáselemek gyűjtése. Mozgás- és életmódbeli ritmusok keresése. A külön-külön talált példák összesítése osztályszinten. Osztályszintű munka. Különböző ritmusú tánczenei részletek meghallgatása, és a zenei ritmusok mozgásos improvizációval való megjelenítése. Rongyszőnyegeket bemutató képek nézegetése. A színritmusok hangzó ritmusokká való átalakítása egyéni munkában. Néhány munka osztályszintű bemutatása. Egyéni munka. Rongyszőnyeg tervezése ritmikus színhasználattal – papírcsíkok felragasztásával vagy festéssel. Annak elképzelése, hogy ki hová tenné az elkészülő szőnyeget. Osztályszintű beszélgetés. Milyen szerepe van a ritmusnak az életünkben? Mi történik, ha valami miatt felborulnak a megszokott ritmusaink?	A művészi kifejezőeszközök kreatív használata. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szóbeli önkifejezés. Matematikai kompetencia: ellentétpárok felismerése és keresése. Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés csoportban. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: kísérletezés, alkotás. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Testi és lelki egyészség **Műveltségi területek** Művészetek (ének-zene, dráma és tánc, vizuális kultúra)
	b) A szerkezet és az egyensúly **2 óra**	Miért sugároz nyugalmat? A statikus egyensúly.	Vetítés osztályszinten. Statikus elrendezésű, szimmetrikus vagy háromszög kompozíciójú festmények és szobrok közös nézegetése és annak megfejtése, hogy miért sugárzik nyugalom belőlük. Csoportmunka. Nyugalmat sugárzó „élő szobrok” kialakítása tetszés szerinti formákban összekapaszkodva. A „szobrok” átalakítása olyan módon, hogy elveszítsék ezt a nyugalmat.	

		A szerkezet és a látvány tagolása. A dinamikus egyensúly.	Csoportmunka. Különféle épületek homlokzati képeinek tagolása szerkezeti elemek (tartó, áthidaló, elválasztó, lezáró) szerint. Az egyes elemek berajzolása a képekre. A megoldások ismertetése. Ötletbörze osztályszinten. Vizuális ellentétek gyűjtése (kicsi–nagy, hosszú–rövid, folyamatos–szaggatott, pozitív–negatív, átlátszó–átlátszatlan stb.). Akusztikus és mozgásos ellentétek gyűjtése (hangos–halk, gyors–lassú, harsány–szelíd stb.) Vizuális rejtvény. Olyan képek csoportmunkában történő megvizsgálása, amelyeknek hiányzik az egyik fele. A kompozíciót egyensúlyba hozó másik oldal tartalmának kitalálása. Az ötletek összevetése a valósággal. Vizuális párbeszéd. Egy rajzolt vagy papírból kivágott forma elhelyezése egy üres lap egyik felén. Egy olyan új elem elhelyezése a lapon, amely a másik oldalra billenti a látvány egyensúlyát. A közös kép újabb és újabb színekkel, illetve formákkal való váltott gyarapítása mindaddig, amíg a pár mindkét tagja úgy nem érzi, hogy kész a „mű”. Akusztikus párbeszéd önként vállalkozó párokkal. Dobolás váltott hangadással – egymásnak felelgetve, egy-egy perces etűdök keretében. Az élmények megbeszélése. Mozgásos párbeszéd önként vállalkozó párokkal. Egymásnak felelgető gesztusokból felépített rövid rögtönzések bemutatása. A látott jelenetek közös értelmezése.	

5. Ábrázolás és valóság **6 óra**	**a) Képi illúziók** **2 óra**	Mitől függ, hogy mit látunk? Trükkös ábrák Hogyan ábrázolható a három dimenzió két dimenzióban? Perspektíva és mélység. Hogyan ábrázolható a mozgás a mozdulatlanságban?	Vizuális rejtvény megfejtése osztályszinten. Kétféle módon észlelhető, trükkös ábrák közös elemzése. Az észleléssel kapcsolatos személyes élmények megosztása. Csoportmunka. Épületrészleteket is ábrázoló reneszánsz freskók reprodukcióinak elemzése. A képek mélység szerinti síkokra bontása. A perspektívát jelölő vonalak berajzolása a képre. Egyéni alkotó munka. Többmélységű, takarásos és színperspektívára épülő képek összemontírozása régi naptárképekből. Egyéni alkotó munka. Épület látszati képének megrajzolása önállóan tervezett vagy készen kapott perspektivikus vonalhálóba illesztve. Vetítés osztályszinten. Az elmozdulás előtti pillanatot sűrítő szobrok elemzése. Egyéni gyakorlatok önkéntes alapon. Annak bemutatása, hogyan mozdulnának meg az egyes szobrok, ha hirtelen megelevenednének. Vetítés osztályszinten. A mozgás élményét képen megragadni akaró futurista festmények közös nézegetése. A képekkel kapcsolatos személyes reflexiók megfogalmazása. Dramatikus gyakorlat osztályszinten. Különböző egyszerű mozgások elemeikre való felbontása és szaggatott formában való bemutatása. Egyéni alkotás. Valamilyen élőlény vagy dolog mozgásfázisainak egy képen való ábrázolása szabadon választott technikával.	**Kiemelt kompetenciák** Képesség a művészi alkotások több nézőpontból való megközelítésére. Nyitottság az európai és a magyar kulturális örökség befogadására. Fogékonyság a művészi kifejezésmódok befogadására. Képesség a művészeti alkotások elemzésére. A művészet különféle ágaiban megjelenő legfontosabb kompozíciós szabályok ismerete. A művészi kifejező eszközök kreatív használata. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szóbeli önkifejezés, kreatív szövegalkotás. Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés csoportban. Matematikai kompetencia: relációk és szabályszerűségek megfogalmazása, ábrázolási szabályok követése, rész és egész viszonyának elemzése. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: önálló tervezés és alkotás, tapasztalatszerzés.

				Kiemelt fejlesztési feladatok Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Hon- és népismeret Testi és lelki egyészség **Műveltségi területek** Művészetek (dráma és tánc, vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret)
	b) Kiemelés és sűrítés **4 óra**	Mikor ismerjük fel biztonsággal, mit ábrázol a kép, és mikor nem? A dolgok jellemző nézetei. A lényeg kiemelése. Sűrítés.	Csoportmunka. Fényképek készítése ugyanazon dolgokról vagy személyekről többféle nézetből. A képek olyan sorrendben való bemutatása a többieknek, amelyben előbb lehet látni a kevéssé és csak később a jellemző nézetek szerinti ábrázolást. A különbségek közös átgondolása. Vetítés osztályszinten. A legjellemzőbb felületek törvénye szerint készült óegyiptomi festmények elemzése. A dolgok különböző nézeteit egy képen ábrázoló kubista festmények elemzése. Csoportos alkotómunka. Emberi alakok, tárgyak több nézetének egy képen való megjelenítése montázs-technikával a korábban készült fényképek vagy újságokból kivágott képek felhasználásával. Egyéni kísérletezés. Összetett felületű formák egyszerűsítése a részletek elhagyásával és a lényegi elemek pauszpapírra való átrajzolásával. Az egyszerűsített rajzok bemutatása egymásnak, és az eredeti képek tartalmának kitalálása. Beszélgetés osztályszinten. Hogyan lehet megállapítani, hogy melyek a látvány lényegi elemei? Beszélgetés osztályszinten. Hogyan mutatható be egy kétórás filmben egy ember teljes élete? Mit hagy el és mit őriz meg a film a valóság szövetéből? Miért teheti meg ezt? Csoportmunka. Írott történet filmjelenetekre bontása és az elhagyható részletek kihúzása a szövegből. Gyűjtőmunka csoportban. Organikus formákat	

		Stilizálás.	ábrázoló képek gyűjtése újságokból vagy az internetről. A képek közösen meghatározott szempontok szerinti csoportosítása és felragasztása a terem falára. Egyéni alkotás. Sokszorozható motívumok tervezése egy-egy kiválasztott organikus forma leegyszerűsítésével (a részletek elhagyása és tagolt felületek összesimítása révén). A motívum kivágása többszörösen összehajtott színes papírból. Dekoratív minta kirakása az egyforma elemekből. A mintalapok felerősítése a falra, majd egymás munkájának megtekintése. Vetítés osztályszinten A magyar népművészet motívumkincsét bemutató képek nézegetése. Annak közös mérlegelése, hogy mik lehettek az egyes motívumok kiindulási formái. Terepmunka csoportban. Dekoratív motívumok gyűjtése a lakókörzetben. A motívumok felhasználása különféle tárgyak díszítésére. Beszélgetés osztályszinten. Vajon a zene milyen módon áll kapcsolatban a valósággal?	

10. évfolyam

Óraszám: 72 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek, tanulásszervezési eljárások, módszerek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. A művészet születése **6 óra**	**a) Mióta létezik művészet?** **2 óra**	Mióta rajzol és fest az ember?	Diavetítés osztályszinten. Őskori barlang- és szikrajzok. Ősi kéznyomatok a barlangok falán. Beszélgetés osztályszinten. Mi mindenre gondolhattak az őskori rajzolók, amikor a látott műveket készítették? Milyen anyagokat, milyen eszközöket használhattak a képekhez?	**Kiemelt kompetenciák** Az egyetemes kulturális örökség őrzése és ápolása. Belső késztetés az alkotásra és a művészetek eszközeivel való önkifejezésre. A szépség és a funkció közötti kapcsolat megértése. Kreativitás, önálló tervezés és tárgyformálás. Személyes érzések gondolatok kifejezése a művészetek eszközeivel. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szóbeli önkifejezés. Matematikai kompetencia: rendszerezés, kategóriaalkotás. Szociális és állampolgári kompetencia: empátia, együttműködés csoportban.
		Mióta táncol és zenél az ember?	Filmvetítés osztályszinten. Különféle természeti népek körében felvett szertartási zenék és táncok megnézése. Beszélgetés osztályszinten. Vajon milyen hangszerekkel és milyen alkalmakkor zenéltek az ősi társadalmakban? Osztályszintű munka. Valamilyenfajta körtánc (pl. délszláv zenére) megtanulása – a csoport ügyességének megfelelő lépéskombinációkkal. A tánchoz kapcsolódó személyes élmények megfogalmazása.	
		Mióta alkot tárgyakat az ember?	Diavetítés osztályszinten. Ősi plasztikák és őskori kerámiák képeinek közös megnézése. Annak találgatása, hogy melyiknek mi volt a szerepe az emberek életében, és melyik hogyan készült.	

			Egyéni tapasztalatszerzés. A lábbal hajtott fazekaskorong használatának kipróbálása. Egy-egy kis edény felrakása agyaghurkákból, kézi korong használatával. Az egyéni tapasztalatok megbeszélése.	**Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Testi és lelki egészség Felkészülés a felnőttlétre **Műveltségi területek** Ember és társadalom Művészetek (ének- zene, dráma és tánc, vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret)
	b) Miért alkot az ember? **4 óra**	…mert nyomot akar hagyni a világban.	Csoportmunka. Olyan képsorozatok alkotók szerinti szétválogatása a stílusjegyek alapján, amelyekben minden művészt legalább három alkotása képvisel. Az egyes alkotók egyedi sajátosságainak megfogalmazása. Beszélgetés osztályszinten. Ki milyen módon szeretne nyomot hagyni a világban? Ki milyen jeleket választana magának, amelyekről úgy érzi, hogy kifejeznek valamit az ő személyiségéből? Egyéni alkotó munka. Személyes pecsétek tervezése és linómetszéssel való elkészítése. Egy-egy sorozat színes pecsét kinyomtatása mindenki számára.	
		…mert el akar mesélni valamit.	Páros, majd osztályszintű munka. A legkedvesebb gyerekkori mesék felidézése egy-egy percben. A beszélgetőtárs által említett történet egy-két mondatos felidézése az osztály egésze előtt. Beszélgetés osztályszinten. Milyen művészeti formák alkalmasak a leginkább történetek elmesélésére?	
		…mert ki akar fejezni valamit.	Beszélgetés osztályszinten. Mi minden fejezhető ki a művészet eszközeivel? Milyen művészeti formák alkalmasak a leginkább az érzések, hangulatok és indulatok megjelenítésére? Csoportmunka. Valamely kártyán kihúzott érzelmi állapot kifejezése többféle művészeti eszközzel – vizuális ábrázolással, énekes-zenei formában, illetve mozgással. Az alkotások bemutatása egymásnak.	

		…mert befolyásolni akarja a dolgok alakulását. …mert szebbé akarja tenni a környezetét.	Ötletbörze osztályszinten. Milyen feltételei vannak annak, hogy a művészetek nyelvén megfogalmazódó üzenetek hatást gyakoroljanak az emberek mindennapjaira? A felvetődő gondolatok rögzítése a táblán. Csoportmunka. Az előzőekben azonosított szempontok gondolati térkép formájában való rendszerezése. Azoknak a művészi kifejezési formáknak az azonosítása, amelyek a csoport véleménye szerint a leginkább képesek hatást gyakorolni az emberekre? Szimbólumok tervezése a kiválasztott formákhoz, majd ezek rárajzolása a plakátra. Az elkészült munkák bemutatása egymásnak. Egyéni interjúkészítés. Szülők vagy barátok megkérdezése arról, hogy számukra mi minden tud hozzájárulni ahhoz, hogy szépnek érezzék a világot. Személyenként 3-4 különféle elem összegyűjtése. Páros, csoport- és osztályszintű munka. A külön-külön kapott válaszok párokban, majd négyes csoportokban való összegzése s végül egy nagy közös csomagolópapíron való összefoglalása olyan módon, hogy minden lehetőség csak egyszer szerepeljen a plakáton. Egyéni alkotó munka. A személyesen legfontosabbnak érzett szépségforrás kiválasztása az előzőleg készült plakátról. Az adott elemet szimbolizáló ikon készítése színes filctollakkal. Az ikonok ráragasztása a közös lap megfelelő részeire. Beszélgetés osztályszinten. Milyen kép rajzolódik ki az osztály tagjainak személyes vonzódásairól? Kiben milyen gondolatokat indított el a feladat?	

2. Történetek **14 óra**	**a) Színjátékos történetek** **2 óra**	Hétköznapi történeteink.	Páros, majd osztályszintű munka. Olyan hétköznapi helyzetek párokban való felidézése, amikor történeteket szoktunk elmondani egymásnak. Az ilyen helyzetek közös összegzése, majd beszélgetés arról, hogy milyen szerepet töltenek be életünkben a történetek.	**Kiemelt kompetenciák** Képek és filmek értő befogadása. Szerepvállalás a művészi értékek és a kulturális örökség közvetítésében. Fogékonyság az európai kultúra értékeinek befogadására. Nyitottság a művészeti világ képviselőivel való kommunikációban. Tevékeny részvétel a közösségért végzett művészi alkotó munkában. Nyitottság a művészi kifejezési módokkal való kísérletezésben. Kreativitás és bátorság a művészi önkifejezésben. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szóbeli önkifejezés. Matematikai kompetencia: rendszerezés, kategóriaalkotás. Digitális kompetencia: szöveg- és képszerkesztő programok használata, prezentáció készítése. Szociális és állampolgári kompetencia: empátia, együttműködés
		Ünnepi történeteink.	Csoportmunka. A hazánkban honos és helyben is ápolt ünnepek (Karácsony, Húsvét, Pünkösd, Mikulás, Szent Márton napja stb.) történeteinek felidézése egy-egy hívókép segítségével. A történetek elmondása a többieknek. Vetítés osztályszinten. Karácsonyi pásztorjátékba, húsvéti misztériumjátékba bepillantó filmrészletek közös megtekintése és a látottak értelmezése. Osztályszintű munka. A karácsonyi vagy a húsvéti történetet megidéző ünnepi előadás megtervezése és megvalósítása az iskolában vagy egy olyan külső helyszínen, ahol a diákok örömet okoznak a szereplésükkel.	
		Hogyan jön létre egy színházi előadás?	Csoport-, majd osztályszintű munka. A diákokat érdeklő kérdések gyűjtése a színház világával és a színészi munkával kapcsolatban – előbb kisebb csoportokban, majd az összes kérdést rendszerezve és egy közös listán egyesítve. Vendéglátás. Osztályszintű beszélgetés egy meghívott színésszel, színházi rendezővel vagy drámatanárral – az előzőleg összegyűjtött kérdések felhasználásával arról, miként születik meg egy színházi előadás.	
	b) Mesélő képek **2 óra**	Hogyan „olvashatjuk” a képeket?	Osztályszintű munka. Egy nagyon mozgalmas kép (pl. Brueghel vagy Bosch valamelyik táblaképe, a	

			reneszánsz vagy a barokk mestereinek egy falképe) reprodukciójának kivetítése s annak találgatása, hogy miről szól a kép. Csoportmunka. Az előzőleg egyben látott kép egy-egy részletének tanulmányozása és mindannak leírása, ami a képen látható. A kép újbóli összerakása és az elemenkénti történések elmesélése, majd annak megbeszélése, van-e kötött sorrendje a képfejtés irányának, az elemek „összeolvasásának”.	párban és csoportban, reflektív gondolkodás. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: kreativitás, önállóság, egyéni feladatvállalás. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Hon- és népismeret Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Testi és lelki egészség Felkészülés a felnőttlétre **Műveltségi területek** Ember és társadalom Művészetek (ének-zene, dráma és tánc, vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret)
		Régi „képregények”.	Csoportmunka. Történetet elmesélő hosszú képsorozat (pl. a bayeuxi falikárpit vagy Traianus oszlopának domborműve) egységekre tagolása. A képeken megjelenő történetek megfejtése. A képekről kiolvasott események megfelelő sorrendben való elmondása a többieknek. A csoportos bemutatók vetített képekkel való illusztrálása, az elbeszélések szükség szerinti kiegészítése a tanár által.	
		Modern képregények.	Egyéni munka. A diákok körében ismert képregényfigurák egy-egy jellegzetes ábrázolásának összegyűjtése, s a lapok kinyomtatása az órán való felhasználásra, illetve az iskolai médiatár számára. Páros vagy csoportmunka. Egy-egy képregényfigura kiválasztása az elkészült képsorozatból, és néhány mondatban való bemutatása. A leírások felolvasása, szükség esetén közös kiegészítése. A végső változatként elfogadott jellemzések leírása szövegszerkesztő programmal, majd kinyomtatása. A kis szövegek ráragasztása a hozzájuk tartozó lapokra. A kész lapok fóliázása, majd ragasztógyurmával való felerősítése a terem falára. Csoportmunka. Képregénytörténetből vett azonos	

			lapok üres szövegbuborékjainak kitöltése a rajzokhoz illő mondatokkal. A csoportonkénti megoldási javaslatok egybevetése és a választások indoklása. Végül a képekhez tartozó eredeti szövegek megismerése. Beszélgetés osztályszinten. Kinek milyen személyes emlékei, élményei vannak a képregényekkel kapcsolatban? Ki szereti, ki nem szerei őket, és miért?	
	c) Életre keltett tárgyak és képek 4 óra	Átlelkesülő tárgyak. Feléledő árnyak.	Beszélgetés osztályszinten. Mi minden lehetséges a mesében? Mi minden lehetséges az írói fantáziával kitalált történetekben? Frontális tanári bemutatás. Egy olyan színpadi előadás történetének, képeinek és zenéjének megidézése, amelyben tárgyak kelnek életre (pl. Csajkovszkij Diótörő című mesebalettje). Egyéni fantáziagyakorlat. Egy-egy zsákból csukott szemmel kihúzott tárgy „legszebb emlékeinek” elmesélése. Csoportos tárgyjáték. Kártyán kihúzott jelenetek eljátszása az előző gyakorlatban szereplő tárgyak mozgatásával, beszéltetésével. Filmnézés osztályszinten. Érdekes, egyedi animációs technikát alkalmazó művészek egy-egy munkájának bemutatása (pl. Cakó Ferenc homok-animációs előadásai). Személyes reflexiók megfogalmazása. Egyéni kísérletezés. Árnyalakok – állatok és emberi figurák – árnyként való megjelenítése kézjátékkal, képes útmutatók alapján. A legjobban sikerült megoldások bemutatása. Páros improvizáció. Mozgásos kapcsolatok létesítése	

		Megmozduló rajzok	a kézjátékkal előállított különböző árnyfigurák között – önként vállalkozó játékosokkal. Vetítés osztályszinten. Tradicionális (pl. török vagy jávai) árnyjátékokból vett jelenetek közös megtekintése, majd annak találgatása, hogyan néznek ki, illetve miként mozognak az árnyjátékfigurák. Osztályszintű munka. Ismerkedés különféle árnybábokkal. Egy némajátékkal eljátszható történet közös döntés alapján való kiválasztása, majd jelenetekre bontása. Szereplőinek és díszleteinek árnyfiguraként való elkészítése; Zenék és zörejek választása a történethez. Az előadás bemutatása az iskolában vagy valamilyen külső helyszínen. Prezentációval kísért tanári bemutatás. Mikor és hogyan készültek az első rajzfilmek? Walt Disney világa. Néhány híres rajzfilmfigura megismertetése. Azoknak a változásoknak az érzékeltetése, amelyeket a számítógépes technika megjelenése hozott a rajzfilmgyártásba. Egyéni kísérletezés. „Mozgó” pálcikafigurák rajzolása kis blokkfüzetek átpörgethető lapjaira, a mozgásfázisok egyszerű ábrázolásával. Egymás munkáinak megtekintése. Egyéni munka. Közreműködés egy rajzfilmtörténeti összeállítás készítésében az interneten található képek és rövid videofelvételek segítségével, a filmek legfontosabb adatainak megadásával és a történetek vázlatos leírásával az iskolai médiatár számára. Páros kísérletezés. Ismerkedés különféle	

			számítógépes animációs eljárásokkal. Szabadon választott mozgássorok rögzítése valamilyen animációs programmal. Az eredmények egymással való megosztása a kivetítőn.	
	d) Népszerű filmes történetek **4 óra**	Televíziós szappanoperák.	Ötletbörze osztályszinten. Annak találgatása, mit jelent és honnan származik a szappanopera kifejezés. A szappanoperák műfaji jellemzőinek közös összegyűjtése. Differenciált csoportmunka. Egy aktuálisan futó és a diákok többsége által ismert televíziós sorozat elemzése. Az állandó szereplők képeinek összegyűjtése, alakjuk bemutatása egy-egy rövid jellemzéssel. A történet fő helyszíneinek bemutatása egy-egy képpel illusztrálva. A történet főbb szálainak rekonstruálása. A külön csoportokban összegyűjtött információk összefoglalása egy nagy közös poszteren. Beszélgetés osztályszinten. Vajon miért szeretik olyan sokan a vizsgált szappanoperát és általában a hosszú televíziós sorozatokat világszerte? Vajon miről lehetne a diákok által ismert környezetben játszódó szappanoperát írni? Csoport-, majd osztályszintű munka. Jelenetek kitalálása az előzőleg elképzelt szappanoperához. A megszületett ötletek ismertetése a többiekkel. A jelenetek egymáshoz fűzése – amennyire ez lehetséges. Közös gondolkodás arról, milyen elemekkel kellene kiegészíteni a történetet annak érdekében, hogy jó story alakuljon ki belőlük. Egyes jelenetek filmre vétele önként jelentkező szereplőkkel, a közösen kidolgozott ötletek megformálásával. A felvett jelenetek közös megnézése és értékelése.	

		3D-s mozifilmek.	Egyéni tájékozódás. Az adott időszakban futó 3D-s mozifilmek azonosítása. A legérdekesebbnek tűnő film kiválasztása, az erre vonatkozó alapvető információk megszerzése és egy kritika megismerése az adott filmhez kapcsolódóan. A külön-külön szerzett ismeretek egymással való megosztása a témát feldolgozó tanórán. Beszélgetés osztályszinten. Mi jellemzi a 3D-s mozifilmeket? Milyen vizuális és akusztikus élmények érik a nézőket? Milyen technikai titkaik vannak ezeknek az élményeknek? Osztályszintű munka. Egy közösen kiválasztott 3D-s film megnézése a moziban. Képekkel illusztrált ismertető poszter készítése a filmről az iskola egyik faliújságjára a többi diák számára – a történet, a főbb szereplők és helyszínek bemutatásával, valamint a személyes véleményeket megfogalmazó gondolatok lejegyzésével.	
	e) Egy opera keresztmetszete 2 óra	Személyes előképek. Ismerkedés egy operával.	Beszélgetés osztályszinten. Kinek mi jut eszébe az opera szó hallatán? Ki látott/hallgatott már végig egy operát? Kinek milyen élményei, érzései, vélekedései fűződnek az opera műfajához? Zenehallgatás osztályszinten. Egy olyan népszerű opera nyitányának megismerése, amelyik zeneileg viszonylag könnyen befogadható, történetét tekintve pedig lekötheti a diákokat (pl. Bizet Carmen vagy Puccini Tosca című műve). Annak találgatása, vajon miről szólhat az opera, amelynek bevezető dallamait hallották. Vetítés osztályszinten. A kiválasztott opera nyitó színpadképének közös megtekintése, és annak találgatása, vajon hol játszódhat a darab, és kik	

			lehetnek a fő szereplői. A valós információk tanári megerősítése. Zenehallgatás és beszélgetés osztályszinten. Az opera történetének lépésről lépésre való megismerése, egy-egy népszerű zenei betét, illetve ária meghallgatásával, színenként találgatva, vajon merre halad tovább a történet – egészen a végkifejletig. Egyéni látványtervezés. Színpad- vagy jelmezterv, illetve színvázlat készítése az opera szabadon választott részletéhez, ceruzával vagy krétával – az előzőleg megismert zenei részletek ismételt meghallgatása közben.	
3. Álomvilágok **6 óra**	**a) Furcsa képzettársítások** **2 óra**	Ők tényleg így látják a világot?	Csoportmunka. Egy-egy szürreális látásmódú festő (pl. Dali, Chagall, Bosch) képeinek tanulmányozása. A vizsgált képen látható részleteket magában foglaló fantasztikus történet kitalálása a képhez. A képek kivetítése és a történetek egymással való megosztása. Beszélgetés osztályszinten. Vajon milyen belső képek jelennek meg ezeknek a festőknek az alkotásain? Az álmaikat festették meg? Vagy tényleg így látják a világot? Csoportmunka. Újságokból kivágott képek átalakítása olyan módon, hogy a létrejövő új képek valamilyen furcsaságot ábrázoljanak. A képek kiállítása és egymás munkáinak értelmezése. Az alkotók reflektálása a társak vélekedéseire. Az eredeti szándékok és a befogadói értelmezések egybevetése. Beszélgetőkör osztályszinten. Valamikor látott, megélt különös emlékképek, álmok megosztása egymással – önkéntes alapon.	**Kiemelt kompetenciák** Nyitottság és képesség az európai kultúra értékeinek befogadására. Kreativitás és bátorság a művészi önkifejezésben. Képesség a műalkotások üzeneteinek befogadására. Saját érzések, gondolatok különféle eszközökkel való kifejezése. Nyitottság a művészi kifejezési módokkal való kísérletezésben. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szóbeli önkifejezés. Matematikai kompetencia: rendszerezés, kategóriaalkotás.

		Személyes látomások.	Egyéni alkotás. Egy furcsa saját álom vagy egy lírai látomás ábrázolása rajzzal vagy papírkivágásos – ragasztásos montázstechnikával.	Digitális kompetencia: zenei és videoszerkesztő programok használata.
	b) Egymásra úszó formák **2 óra**	A montázs fogalma. Film- és hangmontázsok. Személyes emlékek.	Ötletbörze osztályszinten. Mit jelent az a szó, hogy montázs? Kinek mi minden jut az eszébe róla? Mit jelenthet ez a szó a képek, a filmek és a hangok esetében? Vetítés osztályszinten. Különféle korszakokból való, montázstechnikával készült filmrészletek közös megtekintése (pl. Eizenstein vagy Bódy Gábor filmjeiből), majd a látottak értelmezése. Csoportmunka. Montázstechnikára épülő, egy-két perces videoklipek tervezése szabadon választott könnyűzenei számokhoz. A klipforgatókönyvének leírása és bemutatása a többieknek. Ötletek, tanácsok hozzáfűzése egymás terveihez. Egyik-másik videoklipterv gyakorlati megvalósítása számítógépes szerkesztő program segítségével. Az elkészült munkák megtekintése. A legjobban sikerült alkotások elhelyezése az iskola belső számítógépes hálózatán. Csoportmunka. Álomszerű történet hangjainak elképzelése – kártyán kihúzott leírás alapján. Szürrealista hangmontázs készítése zajok, hangfoszlányok, zenei betétek összevágásával. A felvételek bemutatása. Egymás munkájának értelmezése. Az eredeti szándékok és a vélekedések összevetése. Egyéni alkotás. Önálló montázsok készítése „Gyermekkorom világa” címmel saját fényképekből és különböző forrásokból származó képekből.	Szociális és állampolgári kompetencia: empátia, együttműködés párban és csoportban, reflektív gondolkodás. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: kreativitás, önállóság, egyéni feladatvállalás. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Testi és lelki egészség Felkészülés a felnőttlétre **Műveltségi területek** Ember és társadalom Művészetek (ének-zene, dráma és tánc, vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret)

	c) Előtűnő részletek, elmosódó kontúrok 2 óra	Hogyan használjuk? Ismerkedés a festékekkel, papírokkal és ecsetekkel.	Önálló alkotás. Egyéni választás szerinti színfoltok elhelyezése sűrű temperával, félbehajtott papírlap egyik oldalán. Szimmetrikus „festmények” létrehozása a lapok két oldalában egymásra simítással. A képek továbbfejlesztése egyéni elképzelések szerint – egy-egy további, kisebb kiegészítés ráfestésével. Az elkészült munkák címadása. A száradó képek felerősítése a falra. Egyéni kísérletezés. Tetszés szerinti módon összehajtogatott itatós papírok sarkainak, oldalainak finom bemártogatása különböző, vízfestékkel erősen megszínezett oldatokba – egészen addig, amíg már alig marad fehér rész a lapon. Az így létrejött színes lap kiterítése és megszárítása. Álomszerű képek létrehozása a színes foltokra építve. Egyéni kísérletezés. Festés vékony és vastag ecsettel nedves lapra, a színek egymásba folyatásával. Festés száraz lapra, és a megszáradt korábbi rétegekre. A próbálkozások tapasztalatainak megfogalmazása.	
		A mi tájaink.	Vetítés osztályszinten. Akvarell technikával készült, festői hatású tájképek közös nézegetése (pl. a holland kismesterek vagy Egry József alkotásai közül), a képekkel kapcsolatos személyes benyomások megfogalmazása. Egyéni alkotó munka. Olyan álombeli táj festése saját fantázia alapján, nedves vagy száraz festési technikával, ahová szívesen elmenne az alkotója. Osztályszintű munka. Az elkészült képek felerősítése a falra. Egymás munkáinak megnézése, majd annak közös megfogalmazása, hogy milyen táji elemek, milyen hangulatok jelennek meg az elkészült képeken.	

			Szabadon választott egyéni alkotó munka. Festés a természetben. Az elkészült képek bemutatása kis kiállítás keretében az iskolában.	
4. Hangulatok, érzések és indulatok **10 óra**	**a) A tánc mint kifejezőeszköz** **4 óra**	Milyen szerepet tölt be a tánc az ember életében? Régi társastáncok – régi hangulatok. A magyar nép táncai.	Vetítés osztályszinten. Különféle helyeket, korokat és stílusokat megidéző fényképek és reprodukciók közös nézegetése. Beszélgetés osztályszinten. Kinek a számára mit jelent a tánc? Fontos-e egy mai ember számára, hogy tudjon táncolni vagy sem? Személyes gondolatok, érzések megfogalmazása. A tánctanulással kapcsolatos emlékek felidézése. Osztályszintű gyakorlat. Ismerkedés különböző típusú régebbi társasági táncok (pl. keringő, tangó, twist) zenéivel. Annak próbálgatása – ráhangolódva a tempóra –, hogy miként lehet mozogni az adott zenékre. Az egyes zenék hangulatának megragadása. A mozgásos találgatást követően az adott táncokat bemutató filmrészletek közös megnézése. Retró klubdélután szervezése, amelynek célja valamelyik közösen kiválasztott régi társastánc alaplépéseinek a megtanulása. (Rendszerré tehető úgy, hogy a szervezést és tánctanítást mindig más-más csoport végzi.) Vetítés osztályszinten. Ízelítő a magyar nép különböző típusú, eltérő élethelyzeteket idéző táncaiból. Annak megbeszélése, melyik zene és tánc milyen hangulatú, s milyen élethelyzeteknek volt a részese az egykori paraszti világban. Tánctanulás osztályszinten. A filmek alapján kiválasztott egyik tánc alaplépéseinek a megtanulása	**Kiemelt kompetenciák** A művészetek társadalmi funkcióinak megértése. Nyitottság a művészi kifejezési módokkal való kísérletezésben. Önkéntes szerepvállalás a közösség kulturális értékeinek gyarapításában. Képesség a művészi alkotások hatásainak tudatosítására. Képesség a saját érzelmek művészi eszközökkel való kifejezésére. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szóbeli önkifejezés. Digitális kompetencia: zenei és videoszerkesztő programok használata. Szociális és állampolgári kompetencia: empátia, együttműködés párban és csoportban, reflektív gondolkodás. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: kreativitás, önállóság, egyéni feladatvállalás.

		Hogyan mondom el a tánc nyelvén?	– szükség esetén meghívott külső szakember vezetésével. Beszélgetés osztályszinten. Szükséges-e, hogy egy mai városi fiatal ismerje saját kultúrája paraszti világának legfontosabb táncait s e táncok alaplépéseit? Hol a helye a néptáncnak egy modern nép kultúrájában? Táncház szervezése alkalomszerűen vagy rendszeresen magyar, illetve más népek táncainak tanulására, gyakorlására. Csoportmunka. Képekből, zenékből és videofelvételekből álló prezentáció összeállítása az osztály és az iskolai médiatár számára, amely keresztmetszetet ad a mai fiatalok körében népszerű táncokról. Vetítés osztályszinten. Néhány modern táncjelenetet bemutató rövid filmrészlet közös megnézése, majd a mozgások kommunikációs szempontú elemzése. Mi mindent mondanak el a táncos gesztusok? Osztályszintű improvizáció. Táncos mozgások rögtönzése tanári instrukciók alapján, különböző hangulatú zenékre. A gyakorlatot követően az átélt személyes élmények megbeszélése.	**Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Hon- és népismeret Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Testi és lelki egészség Felkészülés a felnőttlétre **Műveltségi területek** Ember és társadalom Művészetek (ének-zene, dráma és tánc, vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret)
	b) A kép mint kifejezőeszköz **4 óra**	Hogyan hatnak ránk a képek?	Vetítés és beszélgetés osztályszinten. Expresszív hatású festők (pl. Munch, Nolde, Derkovits) képeinek közös nézegetése, majd a képeken megjelenő, általuk sugárzott érzelmek azonosítása. Játékos, vidám hangulatú képek (pl. Miro alkotásai közül) megismerése. Az ezeken megjelenő vonalak, színek, formák és kompozíciós eljárások hatásainak közös elemzése.	

			Vetítés és beszélgetés osztályszinten. A tibeti homokmandalák készítését bemutató kisfilm közös megnézése. Beszélgetés arról, vajon miért szánnak annyi időt a szerzetesek egy nem maradandó alkotás létrehozására.	
		Milyenek az érzéseink?	Csoportmunka. A diákok lelkében megjelenő különféle érzelmek (félelem, öröm, fájdalom, derű, bánat, ijedtség stb.) minél gazdagabb tárházának összegyűjtése. Az érzelmek csoportosítása. Az azonos csoportokba sorolt érzelmek sorba rendezése intenzitásuk szerint.	
		Ismerkedés néhány technikával.	Kísérletezés különféle színű tusokkal csoportmunka keretében. Mi történik, ha a tushoz vizet teszünk, illetve ha a vízbe tust cseppentünk? Minták formázása a víz tetején úszó tusfoltokból s ezek száraz papírral való levétele. Egyéni kísérletezés fekete tussal. A sűrű és a hígított tus, valamint metszett lúdtoll, fapálcika, rajztoll és puha ecset használatának kipróbálása különféle típusú papírokon. Az így szerzett tapasztalatok megosztása egymással. Egyéni kísérletezés égetett és préselt szénnel. Milyen papírra érdemes rajzolni a szénnel? Hogyan lehet foltokká alakítani a szénnel húzott vonalakat? Hogyan lehet világosítani a fekete foltokat gyurmaradírral? Hogyan lehet térbeli hatásokat elérni? Hogyan kell rögzíteni a szénrajzot a lapon? Egyéni kísérletezés a por- és az olajpasztellel. A kétfajta kréta sajátosságainak megismerése. Színek keverése. Világosítás, sötétítés.	

		Hogyan mondom el képekkel?	Egyéni alkotás. A közösen összeállított listából kiválasztott érzelmi állapot kifejezése levelezőlap méretű, figuratív vagy nonfiguratív tusrajzzal. A kis rajzok felerősítése egy nagy közös lapra. Annak találgatása, hogy ki milyen érzelmi állapotot akart megjeleníteni. Egyéni alkotás. A technika sajátosságaira építő, szabadon választott témájú vagy előnyomott vázlatot felhasználó rajz készítése szénnel vagy krétával. A megőrzendőnek minősített rajzok fixálása és kitűzése a terem falára. Egyéni alkotás. Az egyéni hangulatnak megfelelő átmenetes színkompozíció készítése tetszés szerinti méretű papírlap felhasználásával. A színek befedése fekete tussal. Száradás után egy saját érzéseket kifejező kép rajzolása kaparótűvel az így előkészített alapra. Egyéni vagy csoportos tevékenység. Mandala tervezése és/vagy színezése ceruzával, temperával vagy olajpaszetellel.	
	c) A zene mint kifejezőeszköz 2 óra	Hogyan születik a dal?	Beszélgetés osztályszinten. Mit jelentenek az életünkben a dalok? Ki az, aki már írt verset vagy dalt? Mi ösztönözte erre, kikkel osztotta meg? Osztályszintű munka. Kérdések összegyűjtése azzal kapcsolatban, hogy milyen módon születik meg a dal egy alkotóban. Vendéglátás osztályszinten. Találkozás egy olyan meghívott vendéggel, aki hivatásosként vagy műkedvelőként szokott dalokat írni. Beszélgetés a vendéggel az előzőleg megfogalmazott kérdések segítségével.	

		Hogyan mondom el zenével? A mi dalaink.	Osztályszintű munka. A táblára felírt egy-két soros ritmikus versrészlet felolvasása tanári instrukciók alapján, különböző érzelmi állapotokat kifejező módon (haragosan, vidáman, talányosan, döbbenten, ingerülten stb.) Osztályszintű munka. Rövid, szöveg nélküli dallamimprovizációk alkotása tanári instrukciók alapján, különböző érzelmeket kifejezve. Egyéni kísérletezés. Egy szabadon választott lelki állapotot tükröző rövid hangszeres szóló tervezése valamilyen számítógépes zenei szerkesztő programmal. Az elkészült etűdök (dallamok és/vagy ritmusok) bemutatása egymásnak. Annak kitalálása, hogy ki mit szeretett volna kifejezni a zenével. Beszélgetés osztályszinten. Kinek mi a kedvenc zeneszáma és miért? Ha az osztály összeállítana egy közös CD-t, amelyre mindenki csak egy számot javasolhatna, akkor ki mit ajánlana a gyűjteménybe? Választható önkéntes munka. Az osztály közös gyűjteményébe ajánlott dalok összegyűjtése, szükség szerinti megszerkesztése és CD-re írása mindazoknak, akik kérik.	
5. Hatáskeltés és befolyásolás 8 óra	**a) Az utca művészete 4 óra**	Előszobrok és utcazenészek.	Vetítés osztályszinten. Európai nagyvárosok turisták által látogatott helyein látható „élő szobrokról” készült képek és videofelvételek közös megtekintése. Beszélgetés arról, vajon hogy érzik magukat ezek az emberek a szerepükben. Szituációs gyakorlat csoportban. Élő szobrok alkotása kártyán kapott utasítás alapján. A mások által megformált alak, illetve jelenet értelmezése.	**Kiemelt kompetenciák** A művészi kifejezési formák és a társadalomra gyakorolt hatások kapcsolatának átlátása. Önkéntes szerepvállalás a közösség kulturális értékeinek gyarapításában. Nyitottság az európai kulturális örökség befogadására.

			Csoportmunka. Csoportalakítás az utcai zenészek tevékenységét megítélő véleményekkel való egyetértés alapján. Érvek felsorakoztatása a választott vélemény alátámasztására. Az érvek ütköztetése, majd az osztály közös álláspontjában megjelenő árnyalatok rögzítése.	Bátorság a művészi eszközökkel való önmegmutatásban. A művészi kifejezőeszközök tudatos használata. Reflektálás a környezetben megjelenő művészeti alkotásokra.
		Aszfaltrajzok a nagyvárosi utcákon.	Csoportmunka. Aszfaltrajzok keresése az interneten. A legszebbnek, legötletesebbnek tartott rajzok vetített bemutatása a többieknek. Választható önkéntes munka. Egy igényesen megszerkesztett prezentáció összeállítása a csoportok által gyűjtött aszfaltrajzokból az osztály, illetve az iskolai médiatár számára. Beszélgetés osztályszinten. Kinek mi a véleménye az utcai rajzokról és alkotóikról?	**Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szóbeli kommunikációs és önkifejezés. Digitális kompetencia: prezentációkészítés, zenei és videoszerkesztő programok használata.
		Plakátok – az utca képeskönyvének lapjai.	Ötletbörze osztályszinten. Kinek mi jut eszébe arról a szóról, hogy plakát? Diavetítés osztályszinten. Különféle tematikájú 19. és 20. századi plakátok nézegetése. Annak közös megfogalmazása, hogy melyek a látott plakátok legfontosabb témái és kifejezésbeli sajátosságai. Választható önkéntes munka. Az iskola vagy a lakóhely környékén látható óriásplakátok lefényképezése és prezentációba illesztése órai használatra, illetve az iskolai médiatár számára. Csoportmunka. Az osztály által közösen kiválasztott egyik óriásplakát üzeneteinek és eszközeinek elemzése a következő három szempont valamelyike szerint: Mire akar rávenni a plakát? Milyen képi eszközökkel? Milyen nyelvi eszközökkel? Az azonos	Szociális és állampolgári kompetencia: empátia, együttműködés párban és csoportban, reflektív és kritikai gondolkodás. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: kreativitás, önállóság, egyéni feladatvállalás. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Testi és lelki egészség

			szempont szerint megfogalmazott gondolatok összegzése és megosztása a többiekkel. Csoportos alkotó munka. Utcai plakát tervezése és elkészítése valamilyen közösen meghatározott akcióhoz, rendezvényhez kapcsolódóan.	Felkészülés a felnőttlétre **Műveltségi területek** Ember és társadalom Művészetek (ének-zene, dráma és tánc, vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret)
	b) A média-üzenetek világa **4 óra**	Hogyan hatnak ránk a reklámok? Nyomtatott reklámok.	Beszélgetés osztályszinten. Hol és milyen formákban találkozunk reklámokkal a mindennapokban? Mi mindent akarnak eladni nekünk és milyen sikerrel? Ki tudunk-e bújni a reklámok hatásai alól? Vita osztályszinten. Vajon szükség van-e reklámokra, vagy működne-e a világ nélkülük is? Melyek a reklámok pozitív, illetve negatív hatásai a gazdaság és az egyén szempontjából? Egyéni gyűjtőmunka. Reklámoldalak keresése olyan újságokban, amelyek az egyes diákoknak valamilyen forrásból a kezébe jutnak. Csoportmunka. Újságokból és magazinokból kivágott reklámoldalak elemzése. Az üzenetek megfejtése és mondatokká alakítása. A közvetítő képi-tipográfiai eszközök azonosítása. A reklámüzenetekkel kapcsolatos személyes reflexiók megfogalmazása. Páros munka. Interjú készítése olyan emberekkel, akiknek a háztartásába rendszeresen kerülnek különféle üzletláncok és szolgáltatók által küldött reklámújságok. Mi történik ezekkel a nyomtatványokkal? Hogyan befolyásolják a vásárlásaikat? Beszélgetés osztályszinten. Ki milyen tapasztalatokat szerzett az interjúk során? Vajon mennyi pénzbe kerül az, amíg egy-egy reklámújság eljut a postaládákig? Ki fizeti meg ennek a költségeit?	

		Rádióreklámok.	Választható önkéntes munka. Egy sorozat rögzítése az aktuálisan futó rádióreklámokból, az anyag megszerkesztése és adathordozón való rögzítése az osztály, illetve az iskolai médiatár számára. Osztályszintű munka. Néhány különböző hatásokkal dolgozó rádióreklám közös meghallgatása és elemzése. A hatásgyakorló eszközök kelléktárának (zene, hangszín, tempó, stílus, szóhasználat stb.) azonosítása. Csoportos alkotó munka. Félperces rádióreklám tervezése valamilyen termék vagy társadalmi szándék népszerűsítésére. A felvételek elkészítése és megszerkesztése. A kész munkák közös meghallgatása és értékelése.	
		Televíziós reklámok.	Választható önkéntes munka. Felvételek készítése az aktuálisan futó tévéreklámokból, az anyag megszerkesztése és adathordozón való rögzítése az osztály, illetve az iskolai médiatár számára. Egyéni megfigyelés és csoportos feldolgozás. Egy szabadon választott televíziós reklám megadott szempontok szerinti írásbeli jellemzése. Az azonos reklámot választó diákok meglátásainak egyeztetése csoportmunka keretében. A kiválasztott reklámfilmek közös megnézése és a hozzájuk kapcsolódó személyes gondolatok megosztása egymással.	

6. A környezet formálása **16 óra**	**a) Tájalakítás és kertépítészet** **2 óra**	Az ember és a természet kapcsolata. Egy saját álomkert.	Beszélgetés osztályszinten. Kinek mit jelent a természet? Ki az, aki szereti, ha a lakásból egy kertbe léphet ki? Ki az, aki szeret kirándulni? Milyen az a kert, milyen az a táj, amelyik a legkedvesebb a számára? Vetítés osztályszinten. Az ember tájgondozó munkáját bemutató képek nézegetése. Ismerkedés a legfontosabb történetileg kialakult kerttípusokkal (pl. angol- és francia-kert, japánkert stb.). Személyes vélekedések megfogalmazása az egyes megoldásokkal kapcsolatban. Egyéni vagy páros alkotó munka. Egy saját álomkert megrajzolása számítógépes kerttervező programmal. Az elkészült tervek bemutatása egymásnak és a választott megoldások indoklása.	**Kiemelt kompetenciák** Nyitottság az európai kulturális örökség befogadására. A környezet esztétikai szempontok mentén való alakításáért érzett felelősségérzet és igény a környezeti szépségre. Reflektálás a környezetben megjelenő művészeti alkotásokra. Belső késztetés és igény az alkotásra. Kreativitás és bátorság a művészi önkifejezésben. A művészet egyéni és közösségi életben játszott szerepének megértése. A művészi alkotásra épülő közösségi szerepvállalás. Nyitottság a művészi eszközökkel való kísérletezésben. Önkéntes szerepvállalás az iskolai és a helyi közösség kulturális értékeinek gyarapításában. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szóbeli kommunikáció és önkifejezés. Digitális kompetencia: prezentációkészítés, zenei, kép- és videoszerkesztő programok használata.
	b) Képek a falakon **4 óra**	Milyenek az épületek falain látható képek?	Ötletbörze osztályszinten. Milyen fajta épületeken találhatók képek? Hol vannak ezek: a belső vagy a külső terekben? Milyen fajtáit ismerjük ezeknek a képeknek? Vetítés osztályszinten. A dekoratív festészet legszebb példáiból vett freskók (válogatás az ókori egyiptomi, a knósszoszi, a thérai, az etruszk és a pompeji falfestményekből, az európai reneszánsz templomok képeiből és a modern mexikói falfestményekből), mozaikok (pl. római és bizánci alkotások) és üvegfestmények (pl. gótikus és szecessziós üvegablakok) gyűjteményének nézegetése. A nagyméretű képek közös ábrázolásbeli jellemzőinek felismerése. Beszélgetés osztályszinten. Minek tekinthetők a nagyvárosi falakon látható graffitik? Művészetnek vagy rongálásnak? Mitől függ a megítélésük?	

		Hová kerülhetnének falképek a környezetünkben? Stílusgyakorlatok.	Páros terepmunka. Fényképek készítése az iskola környékén olyan épületekről, amelyek megszépíthetők lennének azzal, ha valamilyen díszítő festés kerülne a falaikra. A fényképek bemutatása egymásnak, majd minden kiválasztott épület legjobban sikerült képének kinyomtatása fekete-fehérben. A képek felerősítése a terem falára. Egyéni vagy páros alkotás. Graffitik tervezése egy elképzelt építési területet körülvevő, „legál-falnak" minősített betonkerítés egy-egy szelvényére A/3-a méretben, figuratív vagy nonfiguratív stílusban, tetszőleges technika felhasználásával. A képek bemutatása egymásnak és folyamatos csíkban való felragasztása a terem falára. Csoportos alkotó munka. A dekoratív ábrázolásmód jegyeire épülő közös képek készítése falemez, ragasztó és többféle színű dekorációs homok felhasználásával. Annak elképzelése, hogy egy-egy kép nagyméretű változatát a fényképeken szereplő melyik környékbeli épületen helyezné el legszívesebben a csoport. Csoportos alkotó munka. Mozaik tervezése valamilyen elképzelt, de konkrét funkciójú helyszínre A/3-as méretben. A kép elkészítése mozaikhatást keltő, pecsételő technikával vagy színes papírnégyszögek és papírragasztó használatával. Egyéni vagy páros alkotó munka. Dekoratív képek készítése átlátszó fóliára lehúzható üvegfestékkel, közösen meghatározott tematika szerint. A jól sikerült képek elhelyezése az iskola kiválasztott üvegablakain.	Szociális és állampolgári kompetencia: empátia, együttműködés párban és csoportban, reflektív gondolkodás. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: kreativitás, önállóság, egyéni feladatvállalás. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Testi és lelki egészség Felkészülés a felnőttlétre **Műveltségi területek** Ember és társadalom Művészetek (ének-zene, dráma és tánc, vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret)

	c) Szobrok és kisplasztikák körülöttünk 4 óra	Miből és hogyan készülhetnek szobrok? Szobrászok munkái a környezetünkben. Ismerkedés a szobrászat hagyományos anyagaival és eszközeivel.	Csoportmunka. Kis- és nagyméretű plasztikákról készült képek rendszerezése – először aszerint, hogy mintázással vagy faragással jöttek-e létre, majd e kategóriákon belül egyéni elgondolás szerint. Beszélgetés osztályszinten. Hogyan készülnek a szobrok? Milyen módon és milyen anyagokból jöhetnek létre? Mitől függ, hogy egy térbeli alakzatot szobornak tekintünk vagy sem? Vetítés osztályszinten. A mintázás és a faragás alapkategóriáiba be nem sorolható modern alkotások nézegetése. Reflektálás a látottakra. Ki hol, milyen térben felállítva tudná elképzelni az adott szobrokat? Páros terepmunka és közös feldolgozás. Különféle szobrászati technikákkal készült épületrészletek és köztéri szobrok lefényképezése a lakókörzetben vagy az iskola környékén. Közös, nyomtatott album szerkesztése az elkészült képekből. Egyéni gyűjtőmunka. Különféle típusú pénz- és egyéb érmék összegyűjtése és rajzolataik, feliratai megvizsgálása, ha szükséges, nagyítóval. (Ha túlságosan értékes darabról van szó, az érem mintájának levétele grafitos vagy alumínium fóliás satírozással.) Egyéni kísérletezés. Változatos felület kialakítása fülönféle formák (tengeri kagylók, geometrikus alakzatok, érdekes nyomot hagyó tárgyak stb.) sima agyaglapba való nyomkodásával. Az így megmintázott lap körbe kerítése és gipsszel való kiöntése. A pozitív gipsz domborművek letisztítása és a felület patinázása szabadon választott módon. Egyéni kísérletezés. Kőfaragó és fafaragó eszközök	

		Éremkészítés.	kipróbálása – egy-egy felületrész megmunkálása egy nagyobb kőtömbön, illetve kivágott fatörzsön. Beszélgetés osztályszinten. Ki milyen tapasztalatokat szerzett a próbálkozások során? Mi volt nehéz, és mi okozott jó érzést? Kinek lenne kedve komolyabban is foglalkozni az egyes szobrászati technikákkal? Egyéni tapasztalatszerzés. Agyaglenyomatok készítése egy-egy kiválasztott éremről, a negatív formák jellemzőnek tanulmányozása. Különböző típusú bemélyedések vágása kisméretű sima gipszlapokba. A negatív mintázatok pozitív párjainak megvizsgálása a formára simított puha agyag segítségével. Egyéni alkotó munka. Szabadon választott témájú plakett készítése kisméretű gipsz korongokba való negatív faragással és a pozitív kép agyagba való lenyomtatásával. A jól sikerült munkák kiégetése. Szabadon választható kiegészítő tevékenység. Kisméretű érmek készítése negatív faragással, a legszebb munkák bronzba való kiöntetése.	
	d) Belső tereink és berendezési tárgyaink **4 óra**	Terek, ahol jól érezzük magunkat.	Belső képalkotás. Egy olyan ideális belső tér elképzelése, ahol az adott pillanatban mindenki a lehető legjobban érezné magát. Az elképzelt tér megmutatása a többieknek – önkéntes alapon. Beszélgetés osztályszinten. Mi minden szükséges ahhoz, hogy egy zárt térben jól érezzük magunkat? Mi mindentől függ, hogy milyen környezetre vágyunk? Mit tudunk saját magunk megtenni azért, hogy a környezetünk a lehető legkomfortosabb legyen?	

		Stílusgyakorlatok. Sokszor apróságok is számítanak…	Csoportmunka. Otthonos belső terek tervezése különböző korú emberek számára különféle áruházi katalógusokból és újságokból kivágott képek felhasználásával. Egyéni munka. Fekete-fehér kontúros rajzokkal megjelenített ifjúsági szobabelső színekkel való életre keltése és olyan hangulatúvá alakítása, amilyet ki-ki szívesen elfogadna a maga számára. Csoportos alkotás. Puritán jellegű, csak néhány bútorral berendezett belső tereket ábrázoló képek kiegészítése megfelelően elhelyezett textíliák, képek, növények és dekorációk jelzéseivel. A változtatások bemutatása egymásnak és azok indoklása. Választható kiegészítő tevékenység. Az iskola klubszobájának vagy más közösségi sarkainak szebbé tétele kisebb átalakításokkal, illetve kiegészítőkkel. Vetítés osztályszinten. Különböző jellegű ünnepi terítékeket bemutató képek nézegetése. Beszélgetés arról, hogy számít-e, milyen külsőségek között fogyasztunk el egy vacsorát. Mikor igen, mikor nem? Osztályszintű munka. Különböző szalvétahajtogatási formák megtanulása. Választható önkéntes munka ♦ Ünnepi terítékeket bemutató képek gyűjtése. Kiegyensúlyozott elrendezésű lapok szerkesztése a képekből, majd azok füzet formájában való összefűzése az iskolai könyvtár számára. Vetítés osztályszinten. Különböző alkalmakra készült virágkompozíciókat ábrázoló képek nézegetése. Annak találgatása, hogy melyiket milyen helyzetben	

			használhatták. Beszélgetés a virágok szerepéről az életünkben. Egyéni alkotás. Virágkompozíciók készítése szivacs alapra az idénynek megfelelő élő vagy száraz virágokból. Választható kiegészítő tevékenység. Annak megfelelően, hogy melyik évszakban zajlik, illetve melyik ünnepkörhöz esik időben legközelebb az adott foglalkozás, őszi, karácsonyi vagy húsvéti lakásdekorációk készítése délutáni műhelyfoglalkozás keretében.	
	e) Önmagunk „dekorálása” 2 óra	Testfestés. Öltözködés.	Diavetítés osztályszinten. A világ különféle részein megtalálható, növényi festékekre épülő testdíszítő eljárások és motívumok közös tanulmányozása. Személyes benyomások megfogalmazása. Egyéni alkotó munka. Hennatetoválás tervezése fiatal nő vagy férfi részére színes növényi tinta és vékony ecset használatával. A motívumok közös füzetbe való beragasztása. Egyéni gyűjtőmunka és csoportos feldolgozás. Divatos öltözeteket bemutató képek kivágása fiataloknak szóló színes magazinokból. A képek csoportosítása néhány szempont szerint (pl. férfi vagy női; sportos, hétköznapi vagy alkalmi ruha). Az azonos csoportban sorolt képek felragasztása egy-egy tablóra. Választható önkéntes munka. Egész alakos, egyszerű világos ruhájú fényképek készítése az osztály tanulóiról. Az egyes képek kinyomtatása két példányban, fekete-fehérben mindenki számára.	

		Ékszerek.	Egyéni tervezőmunka. Az előzőleg készül fényképek saját „öltöztető babaként” való használata. Egy-egy olyan, az egyéni ízlésnek megfelelő sportos, illetve alkalmi öltözet tervezése, amilyet ki-ki szívesen viselne, ha nem kellene arra gondolni, hogy mennyi az ára. A figurák „felöltöztetése” a ruhákba ragasztással, majd a képek sorba állítása a terem falán mint képzeletbeli kifutón. Diavetítés osztályszinten. Régi egyiptomi zománcékszereket, népvándorlás kori germán és magyar csatokat és ékszereket, európai koronaékszereket, különféle természeti népek díszeit és mai modern ékszereket ábrázoló képek nézegetése. Beszélgetés osztályszinten. Mi a közös a bemutatott ékszerekben? Vajon miért fontos az embereknek minden korban és a világ minden részén, hogy ékszerekkel díszítsék magukat? Ki milyen fajta ékszereket visel szívesen? Választható kiegészítő tevékenység. Nyakláncra fűzhető tűzzománc medálok tervezése és elkészítése.	
7. Alternatív kiegészítő tevékenységek 12 óra	**a) Ahol a művek születnek (lehetőség és igény szerint)**	Bepillantás az alkotók műhelyébe.	Látogatás a helyi lehetőségek függvényében: • egy festő vagy egy szobrász műtermében, • egy zenekari vagy egy színházi próbateremben.	**Kiemelt kompetenciák** Nyitottság az európai kulturális örökség befogadására és a közösségi életben való részvételre. Önkéntes szerepvállalás az iskolai és a helyi közösség kulturális értékeinek gyarapításában. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szóbeli önkifejezés
	b) Ahol a művek megtekinthetők (lehetőség és igény szerint)	Ahogy a közönség találkozik a kész alkotásokkal.	Részvétel egy helyben megtekinthető vagy kevés utazással elérhető • kiállításon, • hangversenyen és/vagy • színházi előadáson.	
	c) A kísérletező tevékenységekből kinövő projektek (lehetőség és igény szerint)	Egy igazi „nagy mű” létrehozása.	Részvétel egy közös élményt nyújtó, valódi alkotási folyamatban. • Az egyik megismert technikára épülő képző- vagy iparművészeti projekt megvalósítása. • Egy színpadi előadás megvalósítása.	

				Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés csoportban, nyitottság Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: önálló célok megvalósítása **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Felkészülés a felnőttlétre **Műveltségi területek** Ember és társadalom Művészetek

11. évfolyam

Óraszám: 18 óra

Témakör	Téma	Tartalom	Tevékenységek, tanulásszervezési eljárások, módszerek, eszközök	Kiemelt kompetenciák, kapcsolódások (kulcskompetenciák, kiemelt fejlesztési feladatok, műveltségi területek)
1. Tekintsünk vissza! **6 óra**	**a) Személyes emlékeink**	Mi hagyott leginkább nyomot bennünk? Mi mindent rögzített a vendégkönyv?	Beszélgetőkör osztályszinten. Közös felidézése annak, hogy milyen művészeti tevékenységekkel találkoztak az elmúlt két év során és kinek milyen személyes élményei fűződnek ezekhez. Osztályszintű munka. Közös lapozgatás az osztály vendégkönyvében, amelybe az órai kiállítások kapcsán született megjegyzések kerültek. Annak felelevenítése, hogy melyiket ki írta és miről.	**Kiemelt kompetenciák** A műalkotásokhoz való személyes viszony tudatossága. Önkéntes szerepvállalás az iskolai és a helyi közösség kulturális értékeinek gyarapításában. Kreativitás és bátorság a művészi önkifejezésben.

		Kedvenc zenéink.	Osztályszintű munka. Az elmúlt két év során használt zenék felidézése – az azokat rögzítő CD-k között válogatva. A CD-k sorba állítása szavazással aszerint, hogy milyen sorrendben kerüljenek majd a lejátszóba a következő manuális munkák ideje alatt.	**Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szóbeli kommunikációs és önkifejezés. Matematikai kompetencia: rendszerezés. Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés csoportban. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: önállóság, kreativitás, a saját alkotások vállalása. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Testi és lelki egészség Felkészülés a felnőttlétre **Műveltségi területek** Ember és társadalom Művészetek
	b) Az osztály kiállítása **4 óra**	Hogyan adhatnánk képet az elmúlt két év munkájáról? Mi az, amit szívesen megmutatnánk belőle másoknak?	Osztályszintű munka. Azoknak a munkáknak az előkeresése a személyes mappákból és az iskolai médiatárból, illetve a fényképes dokumentumok közül, amelyek a megelőző két év művészeti óráin születtek vagy azokhoz kapcsolódóan jöttek létre. A rendelkezésre álló anyagok tematikus rendszerezése. Beszélgetés osztályszinten. Mit érdemes mindebből megmutatni egy iskolai kiállítás keretében? Hogyan kell előkészíteni a munkákat a bemutatásra? Csoportmunka. A kiválasztott alkotások és fényképek megfelelő alapra helyezése, majd aláírásokkal való ellátása a bemutatáshoz. Osztályszintű munka. Az osztály kiállításának megrendezése az iskola folyosóján vagy valamely közösségi terében.	
2. Az alkotó ember **10 óra**	**a) Alkotás a munkában** **6 óra**	Lehet-e valami jó és csúnya, szép és rossz egyszerre? A funkció és a forma kapcsolata a tárgyalkotásban.	Egyéni gyűjtőmunka. Egy-egy olyan tárgy összegyűjtése, amely besorolható a következő kategóriákba: szép és jól használható; szép, de nem jól használható; jól használható, de csúnya; csúnya és nem is használható jól. A tárgyak bemutatása egymásnak. Csoportmunka. Igaz állítások megfogalmazása a funkció és a forma kapcsolatáról a tárgyak világában. A gondolatok közös poszteren való összegyűjtése.	**Kiemelt kompetenciák** Belső késztetés és igény az alkotásra. A funkció és a forma kapcsolatának megértése. A környezet esztétikai szempontok mentén való alakításáért érzett felelősségérzet, és igény a környezeti szépségre. Reflektálás a környezetben

			Szituációs gyakorlat csoportban. Olyan jelenetek rögtönzése szerepkártyák alapján, amelyekben egy ügynök tetszetős, de kevéssé használható terméket akar eladni valakinek.	megjelenő művészeti alkotásokra. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szóbeli önkifejezés. Matematikai kompetencia: rendszerezés, általánosítás. Digitális kompetencia: tájékozódás az interneten. Szociális és állampolgári kompetencia: empátia, nézőpontváltás, véleményalkotás, együttműködés csoportban. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: önálló alkotás, egyéni tájékozódás. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Aktív állampolgárságra és demokráciára nevelés Testi és lelki egészség Felkészülés a felnőttlétre **Műveltségi területek** Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek (dráma és tánc, vizuális kultúra,
		Az ipari formatervező és a designer munkája.	Szakértői mozaik csoportmunkában. A formatervezői tevékenységet bemutató szövegek és képek megismerése s a megszerzett ismeretek továbbadása másoknak. Vetítés osztályszinten. Igényesen tervezett tárgyak képeinek közös megnézése, majd személyes gondolatok fűzése a látottakhoz.	
		Mikor jó egy alkotás/termék a saját szakmánkon belül?	Páros munka. Minőségi elvárások megfogalmazása a saját szakterülethez kapcsolódó egyes termékekre vonatkozóan. Az elvárások közös poszteren való összegzése.	
		Hogyan lesz szép is az, ami jó?	Egyéni tervezőmunka. Formatervek készítése szabadon választott technikával valamelyik tárgyhoz, amely előzőleg a csúnya, de jól használható kategóriába sorolódott.	
		Milyen lehetőségeket kínál számomra az alkotó élethez a választott szakmám?	Egyéni gondolkodás. A saját szakmán belüli kreativitás lehetőségeire vonatkozó gondolatok felírása kis cédulákra. Az egyéni gondolatok közös poszteren való egyesítése. Beszélgetés osztályszinten. Milyen lehetőségeink lesznek a munkán belülii kreativitásra? Várhatók-e esetleg ezzel kapcsolatban nehézségek? Ha igen, hogyan lehet ezeket leküzdeni?	
	b) Alkotás a magánéletben 4 óra	Milyen kapcsolatban vagyunk a világunkkal? Az értékekhez való viszonyunk.	Filmnézés és beszélgetés osztályszinten. Fiatalokat bemutató rövid filmrészletek megtekintése. A szereplők csoportosítása aszerint, hogy az adott jelenetekben fogyasztói, rombolói vagy alkotói-	

		Milyen lehetőségei vannak az embernek az alkotó életre a munkáján kívül? Milyen lehetőséget kínál a helyi társadalom az alkotótevékenységekhez?	gyarapítói az őket körülvevő világnak. Beszélgetés a különféle magatartási módokról. Csoportmunka. A fiatal felnőttek élettereinek feltérképezése (munka, család, szabadidő). Annak átgondolása, hogy melyik területen mi kell a boldogsághoz. A külön-külön született gondolatok összegzése. Beszélgetés osztályszinten. Milyen kapcsolatban van a személyes boldogság a kreatív-alkotó tevékenységekkel? Önálló, egyéni tájékozódás. Olyan személy keresése a saját környezetben, aki boldog és alkotó életet élő embernek tekinthető. A kiválasztott személy bemutatása a többieknek. Szakértői mozaik csoportmunkában. A világ különböző részein élő hobbiművészek tevékenységének megismerése és bemutatása a többieknek. Páros munka. Tájékozódás az iskola vagy a lakóhely környékén. Annak felderítése, hogy milyen művészeti csoportok működnek a közelben. Információgyűjtés ezek tagságáról és tevékenységéről helyszíni beszélhetéssel vagy az internet segítségével. Az egyik csoport toborzó plakát formájában való bemutatása.	mozgóképkultúra és médiaismeret)
3. Személyes filozófiák – saját utak **2 óra**		Mit ad nekem a világ? És mit adok én a világnak? Önvizsgálat.	Egyéni munka. Annak átgondolása és az eredmény kis papírokon való rögzítése, hogy kinek mit ad a jelenlegi világ, illetve ő mivel teszi többé a mai világot. A válaszok két oszlopban való felragasztása. Beszélgetés osztályszinten. Milyen tételek szerepelnek az egyik, illetve a másik oszlopban? Mi a diákok véleménye minderről?	**Kiemelt kompetenciák** Belső késztetés és igény az alkotásra. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szóbeli és írásbeli önkifejezés.

		Mit tehet egy mai fiatal azért, hogy jobb és szebb legyen a világ? Milyen nyomot szeretnék hagyni a világban? Személyes perspektívák.	Csoportmunka. A munkához és a magánélethez kapcsolódó lehetőségek számbavétele. Valamilyen vizuális szimbólum keresése vagy tervezése, amely jól jelképezi a közösen megfogalmazott gondolatokat. A szimbólum bemutatása és a gondolatok megosztása a többiekkel. Egyéni munka. Személyes válaszok megfogalmazása a feltett kérdésre. A gondolatok e-mailben való elküldése a tanárnak egy azokhoz illeszkedő kép kíséretében. A tanár közös, képekkel illusztrált albumot készít a kapott anyagokból, és azt búcsúzáskor nyomtatott és összefűzött formában átadja minden diáknak.	Digitális kompetencia: a szövegszerkesztő és az e-mail használata. Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés csoportban. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Felkészülés a felnőttlétre **Műveltségi területek** Művészetek Életvitel és gyakorlati ismeretek

Kulcsfogalmak

9. évfolyam

Kommunikáció. A kommunikációs helyzet alapelemei: adó, üzenet, kód, csatorna, vevő. Érzelem, indulat, hangulat. Arcjáték (mimika), testtartás, gesztus. Érzékelés, érzékszervek. Művészet.

Befogadás. Pont. Vonal. Forma. Szín, alapszín, kevert szín. Árnyalat. Árnyék. Vetett árnyék és önárnyék. Kompozíció. Ritmus. Szerkezet. Egyensúly. Szimmetria, ellentét. Perspektíva. Előtér, háttér. Nézet. Lényegkiemelés, egyszerűsítés. Motívum. Reprodukció.

10. évfolyam

Történet. Színház, színész, rendező. Képregény. Tárgyjáték, árnyjáték. Rajzfilm. Kifejezés, hangulat, érzelem, indulat. Hatáskeltés. Film, szappanopera, 3D-s film, montázs. Opera. Rajz. Tus, ecset. Rajztoll. Égetett szén, préselt szén, kréta. Linómetszet, akvarell. Plakát. Freskó, graffiti, mozaik, üvegfestészet. Tájkép. Szobrászat, mintázás, faragás, érem. Tánc, társastánc, néptánc. Zene, dallam, ritmus. Reklám.

11. évfolyam

Kiállítás. Funkció és forma, formatervezés. Művészeti csoport. Hobbiművészet.

Mintamodul

10. évfolyam/Hatáskeltés és befolyásolás/A médiaüzenetek világa

A modul célja: A nyomtatott és az elektronikus médiában megjelenő különféle reklámok értelmezésének gyakorlása, a reklámok hatásai által kiváltott pszichés kiszolgáltatottság csökkentése az eszközök tudatosítása és az eszköztár alkotó módon való használata révén.

Időkeret: 2 dupla tanóra (+ az előzetes gyűjtőmunka, illetve a szabadon választható önkéntes munka időtartama)

Módszertani ajánlás

A modul megvalósítása során ügyelni kell arra, hogy senki ne kerüljön hátrányba amiatt, ha esetlegesen kevesebb információforráshoz tud hozzájutni, mint a társai. A külön-külön gyűjtött újságreklámokat ezért célszerű egy nagy közös halomba tenni, és érdemes az elemzésre kerülő rádiós és televíziós reklámokat is – az előkészítés fázisában – közös gyűjteményekben egyesíteni. Tekintettel arra, hogy az alkotás során nem mindenki egyformán ötletes, a kreatív munkát érdemes kisebb csoportokban végeztetni. Így azok is sikerélményhez juthatnak, akik egyedül nehezebben oldanának meg ilyen feladatokat. Az egyéni véleményalkotás azonban mindenkitől elvárható.

	Lépések, tevékenységek	Kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
E	**ELŐKÉSZTÉS I.**			
E1	**Reklámoldalak az újságokban**	**Kiemelt kompetenciák** Nyitottság a környezeti művészeti információk befogadására. A művészeti kifejezési formák befogadásának tudatossága. Képesség a reklámok üzeneteinek, eszközeinek és hatásainak tudatos elemzésére. A művészeti kifejezőeszközök tudatos használata. Önkéntes szerepvállalás az iskolai és a helyi közösség kulturális értékeinek gyarapításában. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: szóbeli kommunikációs és		
	Minden tanuló összegyűjt néhány reklámoldalt valamilyen általa elérhető újságból vagy színes magazinból.		Egyéni gyűjtőmunka	A tanulók által elérhető különféle újságok és magazinok
E2	**Reklámújságok a postaládákban**			
	A tanulók párban dolgozva rövid interjúkat készítenek néhány olyan emberrel, akinek a háztartásába rendszeresen eljutnak különféle üzletláncok és szolgáltatók reklámújságjai. Megtudakolják, mi történik ezekkel a nyomtatványokkal, s befolyásolják-e azok valamilyen módon a vásárlásaikat. Az egyes interjúk tapasztalatait kis cédulákon rögzítik.		Páros interjúkészítés	Néhány kérdést tartalmazó kis lapok az interjúkhoz – megfelelő mennyiségben sokszorosítva
1.	**RÁHANGOLÓDÁS**			
1a	**A reklámújságok sorsa**			
	A tanulói párok sorban beszámolnak arról, hogy milyen tapasztalatokat szereztek az interjúk készítése során. Közben a cédulákat tartalmuk jellemzői alapján csoportosítják. Végül általánosítják a reklámújságokkal kapcsolatban a válaszok nyomán kirajzolódott képet.		Osztályszintű munka – beszámoló a tapasztalatokról	A diákok által az interjúk során kitöltött lapocskák

1b	**Ki viseli a költségeket?**	önkifejezés. Matematikai kompetencia: rendszerezés, kategóriaalkotás. Digitális kompetencia (zenei és videoszerkesztő programok használata) Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés párokban és csoportban, reflektív és kritikai gondolkodás. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: önállóság, kreativitás. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Énkép, önismeret Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Testi és lelki egészség Felkészülés a felnőttlétre **Műveltségi területek** Ember és társadalom Művészetek (vizuális kultúra, mozgóképkultúra és médiaismeret) Életvitel és gyakorlati ismeretek		
	A tanár irányításával a diákok arról beszélgetnek, vajon mennyi pénzbe kerülhet egy-egy „ingyenes” színes áruházi reklámújság, és ki fizeti meg ennek az árát.		Osztályszintű irányított beszélgetés	--
2.	**REKLÁMOLDALAK AZ ÚJSÁGOKBAN**			
2a	**A reklámoldalak csoportosítása**			
	A tanulók elővesszik azokat a reklámokat tartalmazó lapokat, amiket különféle újságokból gyűjtöttek össze. Miközben ki-ki bemutatja a többieknek, amit talált, megpróbálnak belőlük tematikus csoportokat alkotni. Az egyformák közül kiválasztják azt, amelyik nyomdatechnikailag a legjobb, a többit pedig félrerakják. A képeket ragasztógyurmával felerősítik a falra, majd sorban megpróbálnak olyan igaz állításokat megfogalmazni róluk, amelyek valamennyi képre érvényesek.		Osztályszintű munka – gyűjtött információs anyag csoportosítása és beszélgetés	A diákok által gyűjtött újságkivágások és színes magazinoldalak Ragasztógyurma
2b	**A reklámoldalak elemzése**			
	Minden diák húz egyet a szétvágott reklámképek darabjaiból. Azok alkotnak 3-4 fős csoportokat, akiknek a darabjai egy-egy egész képet adnak ki. Minden csoport választ magának egyet az előzőleg megnézett reklámképek közül, és elemzi azt a feladatlapon kapott kérdések szempontjai szerint. A diákok megpróbálják megfejteni, és mondatokká alakítani az adott reklám üzenetét. Azonosítják az ezt közvetítő képi-tipográfiai eszközöket, majd megfogalmazzák a vizsgált reklámoldallal kapcsolatos személyes véleményüket. A szóvivők ismertetik a csoport gondolatait a többiekkel.		Csoportalkotás Feladatmegoldás és véleményalkotás csoportmunka keretében	Kartonra ragasztott, szétvágott reklámképek a csoportalkotáshoz Csoportos feladatlap
2c	**Újságreklám tervezése**			
	A tanár kitesz egy üres asztalra egy sorozat olyan képet, amely valamilyen éppen divatos használati tárgyat ábrázol. Minden csoport kiválaszt közülük egyet, majd egy A/4-es méretű lapon elhelyezve, reklám-környezetet tervez hozzá – tetszőleges technikát használva. A kész reklámoldalakat kiragasztják a terem falára és mindenki megnézi a többiek munkáját.		Csoportos alkotó munka Kiállítás	Divatos használati tárgyakat ábrázoló képkivágások A/4-es méretű papírlapok, ollók, ragasztók, színes ceruzák, zsírkréták, festékek Gyurmaragasztó

2d	**Önkéntes feladatvállalás**			
	A tanár irányításával a diákok átgondolják, hogy milyen helyszíneken, milyen formákban találkoznak még reklámokkal a mindennapjaik során. A felmerülő ötleteket a táblán rögzítik. Ezt követően a tanár megkérdezi, kinek lenne kedve részt venni egy-egy rádiós, illetve televíziós reklámgyűjtemény összeállításában. Akik jelentkeznek, azokkal megbeszéli a feladat részleteit. (Itt ér véget az első dupla óra)		Ötletbörze osztályszinten Egyéni feladatvállalás	Hagyományos tábla, aktív tábla vagy csomagolópapír, illetve a nekik megfelelő írószer
E	**ELŐKÉSZÍTÉS II.**			
E3	**Rádióreklámok közös gyűjteménye**			
	A téma iránt érdeklődő néhány önként jelentkező diák felvételeket készít a különféle rádiós csatornákon aktuálisan futó reklámokból. Ezek minőségét szükség szerint javítja valamilyen számítógépes szerkesztő programmal, majd jól kezelhető formában CD-n rögzíti az elkészült anyagot az osztály, illetve az iskolai médiatár számára.		Szabadon választható önkéntes csoportmunka	Internet, számítógép, hanglejátszó, hangrögzítő és hangszerkesztő program, CD és CD-író
E4	**Televíziós reklámok közös gyűjteménye**			
	Az előzőekhez hasonlóan egy másik önként jelentkező diákcsoport az aktuálisan futó televíziós reklámokból állít össze egy gyűjteményt az osztály, illetve az iskolai médiatár számára.		Szabadon választható önkéntes csoportmunka	Internet, számítógép, videolejátszó, -rögzítő és -szerkesztő program, CD és CD-író
3.	**RÁDIÓREKLÁMOK**			
3a	**Néhány rádióreklám közös meghallgatása**			
	A diákok egymást követően meghallgatnak néhány, különböző hatásokkal dolgozó rádióreklámot az előzőleg elkészült gyűjteményből. Aki kedvet érez hozzá, az egyes reklámok után megfogalmazhatja a véleményét a hallottakról. Végül kézfeltartásos szavazással döntenek arról, hogy melyik legyen az a reklám, amelyet alaposabban elemezni fognak.		Rádióhallgatás és beszélgetés osztályszinten	Az önként vállalkozó diákok által előzőleg összeállított és CD-n rögzített rádiós reklámgyűjtemény, illetve a lejátszására alkalmas eszköz

3b	**Egy rádióreklám közös elemzése**			
	A diákok közösen meghallgatják a kiválasztott reklámot, és megfogalmazzák, mire akarja rábeszélni a hallgatóságot. Ezután megpróbálják azonosítani, hogy milyen eszközöket (szöveg, tempó, hangszín, stílus, zene stb.) állít a cél szolgálatába. Számkártyák segítségével annyi csoport alakul az osztályban, ahány szempontot akarnak alaposabban is megfigyelni. Ezután még egyszer meghallgatják a reklámot, és minden csoport lejegyzi az észrevételeit a saját nézőpontjából. A szóvivők ismertetik a csoport megfigyeléseit, majd a tanár összegzi, amit a rádióreklámok eszköztáráról közösen megállapítottak.		Reklámhallgatás és beszélgetés osztályszinten Csoportmunka – adott szempont szerinti megfigyelés	Számkártyák csoportalkotáshoz
3c	**Rádióreklám tervezése**			
	A diákok ugyanazokban a csoportokban dolgoznak tovább. Mindegyik csoport húz két kártyát. Az egyik egy terméket, a másik egy társadalmi szándékot mutat be. A feladat az, hogy tervezzenek meg egy félperces rádióreklámot az egyik vagy a másik kártyán szereplő dolog népszerűsítésére – az előzőleg azonosított eszközökre építve. Miután elkészültek, a szóvivők bemutatják a csoport munkáját a többieknek.		Csoportos alkotó munka	Feladatkártyák – egy-egy népszerűsítendő termék vagy társadalmi szándék leírásával
4	**TELEVÍZIÓS REKLÁMOK**			
4a	**Személyes reklámélmények**			
	Az osztály arról beszélget, hogy kiben milyen hatást kelt az a tény, hogy a televíziós filmeket gyakran reklámok szakítják félbe.		Beszélgetőkör osztályszinten	--
4b	**Néhány tv-reklám közös megnézése**			
	Az osztály közösen nézi meg a gyűjteményből kiválasztott reklámfilmeket – olyan módon, hogy a tanár mindig filmhez új megfigyelési szempontokat ad. Az egyéni észrevételeket filmenként, lépésről lépésre haladva osztják meg egymással a diákok.		Filmnézés, egyéni megfigyelés és beszélgetés osztályszinten	Az önként vállalkozó diákok által előzőleg összeállított és CD-n rögzített rádiós reklámgyűjtemény, illetve a lejátszására alkalmas eszköz
4c	**A tv-reklámok eszköztára**			
	Mindegyik diák húz egyet a kártyák közül. Azok, akikhez azonos reklámfigura képe került, csoportot		Csoportalkotás Feladatmegoldás	Reklámfigurákat ábrázoló csoportalkotó kártyák

	alkotnak. A feladatuk a televíziós reklámok különféle (képi, szövegek, animációs stb.) eszközeinek összegyűjtése a közösen látottak és saját emlékeik alapján, egy feladatlap segítségével. Miután végeztek, a csoportok megosztják egymással a gondolataikat, a lap kérdései szerint haladva.		csoportban Szóforgó	Csoportos feladatlap a televíziós reklámok eszköztárának feltérképezéséhez
5.	**ÖSSZEGZÉS, LEZÁRÁS**			
5a	**Szükség van-e a reklámokra?**			
	A tanár két feliratot helyez el a terem két egymástól távoli pontján. Az egyiken ez áll: „Reklámokra mindenképp szükség van a mai világban”. A másikon: „A reklámok teljesen feleslegesek”. A diákok az egyik vagy a másik állásponttal való azonosulásuk mértéke szerint helyezkednek el a térben a két pont között. Ezt követően a tanár sorban megkérdezi őket, ki mért állt épp az adott helyre.		Egyéni véleményalkotás mozgással kifejezve	--
3d	**Választható házi feladat**			
	Amelyik csoport kedvet érez hozzá, a következő órára elkészítheti a tervezett rádióreklám felvételét is – saját hangokkal és számítógépes szerkesztőprogrammal.		Választható csoportos alkotó munka	Számítógép, hangfelvevő berendezés és szerkesztőprogram

Mintaprojekt

Egy falfestmény közös elkészítése

A projekt céljai

- A dekoratív festészet egyik kifejezési módjának és technikájának megismerése a gyakorlatban.
- A tanulócsoportban esetlegesen meglévő, közösségi tulajdon rongálására irányuló hajlamok fékezése és pozitív mederbe terelése.
- Egy alkotási folyamat teljes megélése a tervezéstől a mű átadásáig.
- Az alkotóként való megbecsültség érzésének átélése.

Időkeret: minimum 8 tanóra (+ a helyszíni kivitelezéshez szükséges, önkéntes délutáni munkaidő)

Módszertani ajánlás

A projekt a 10. évfolyam anyagához, *A környezet formálása* című nagy tartalmi egység *Képek a falakon* című témaköréhez kapcsolódik. Részben magában foglalja annak tanítási anyagát, de kibővül a konkrét helyszínen való alkotómunka megtervezésére szánt kontakt iskolai órákkal, illetve a munka helyszíni megvalósításához szükséges időkerettel.

A közösen elkészítendő faliképet befogadó helyszínt – előzetes és körültekintő tanári egyeztetéssel – úgy érdemes kiválasztani, hogy a diákok tevékenysége semmilyen formában ne tehessen kárt a helyszínben, és az azt használó személyek örömmel fogadják a megszülető alkotást. Ez utóbbi szempontból jó lehetőséget kínálhatnak az iskola közelében lévő óvodák és idős otthonok, de akár a saját iskola is.

A munka egy része mindenki számára egységes, kötelező tanítási időnek tekintendő. A projekt megvalósítása során azonban számos olyan részfeladat is adódik, amely önkéntes munkaként, egyéni vállalás alapján, szabad időben valósul meg. Ezt a fajta önkéntes közösségi szerepvállalást érdemes ösztönözni, és a helyi szokásoknak megfelelő formában külön is lehet értékelni.

	Lépések, tevékenységek	Kapcsolódások	Munkaformák, módszerek	Eszközök
1.	**ISMERKEDÉS A TÉMÁVAL**	**Kiemelt kompetenciák** Önkéntes szerepvállalás az iskolai és a helyi közösség kulturális értékeinek gyarapításában. A művészeti kifejezőeszközök tudatos használata. A környezet esztétikai szempontok mentén való alakításáért érzett felelősségérzet és igény a környezeti szépségre.		
1a	**Mi az, hogy falfestmény?**			
	A diákok közös gondolattérképet készítenek a szó kapcsán eszükbe jutó kifejezésekről, formákról és témákról – miközben lépésről lépésre kialakítják a téma fogalmi hálóját.		Brainstrorming, gondolattérkép készítése	Csomagolópapír, cellux ragasztó és vastag színes filctollak
1b	**Falfestmények és falfirkák körülöttünk**			
	A diákok – a technikai lehetőségektől függően – párosan vagy csoportosan körbejárják az iskola vagy a lakóhely környékét – falakat díszítő vagy csúfító rajzokat, festményeket keresve, s lefényképezik azokat.		Páros vagy csoportos terepmunka, fényképezés	Digitális fényképezőgépek, számítógép, projektor, vetítésre alkalmas falfelület

	Az összegyűlt képekből egy-két önként jelentkező diák prezentációt készít, melyet a tanulók közösen megnéznek. A gyűjteményt a tanár kiegészíti néhány általa kiválasztott, igazán attraktív graffiti bemutatásával. Ehhez kapcsolódóan a következő kérdésekről beszélgetnek: Minek tekinthető a graffiti, művészetnek vagy rongálásnak? Milyen szempontjai lehetnek a megítélésnek? Melyek a graffiti legfontosabb stílusjegyei?	A művészet egyéni és közösségi életben játszott szerepének megértése. A művészi alkotásra épülő közösségi szerepvállalás. Kreativitás és bátorság a művészi önkifejezésben. **Kulcskompetenciák** Anyanyelvi kommunikáció: beszélgetés, szövegértés, szövegreprodukció, képolvasás, kérdések fogalmazása, célzott információkeresés. Matematikai kompetencia: viszonyítás, tipizálás, kategóriák alkotása. Digitális kompetencia: digitális képek készítése, szerkesztése, prezentáció készítése. Szociális és állampolgári kompetencia: együttműködés kooperatív csoportban, közös alkotás, megfelelő stílusú véleményalkotás egymás munkájáról, közös döntés meghozatala és elfogadása. Kezdeményezőképesség és vállalkozói kompetencia: önálló tervek és rajzok, festmények létrehozása, egy	Prezentáció készítése önkéntes feladatvállalással Diavetítés és beszélgetés	Prezentáció egy különösen dekoratív, művészi értékkel rendelkező graffitisorozat darabjaiból
1c	**Páros alkotó munka**			
	A diákok szimpátiaválasztás alapján párokat alkotnak. Közösen megterveznek egy olyan A/3-as méretű képet, amely általuk kedvelt formákból és színekből áll, s részét alkothatná egy építési területet körbevevő, „legál-falnak” minősített palánkkerítésen elhelyezhető graffitisorozatnak. Temperatechnikával elkészítik a műveket, melyeket száradás után lakkal fújnak le. A csoport közösen megtervezi a képek sorrendjét, és egy kerítést imitáló hosszú csíkban felerősítik azokat a terem falára.		Festés temperával páros munka keretében Közös kiállításrendezés Munka közben közösen választott zene hallgatása	A/3-as méretű rajzlapok A párok számának megfelelő mennyiségű temperafesték-készlet Ecsetek, vizes edények, törlőrongyok és bútorvédő fóliák a szükséges mennyiségben A képek felerősítéséhez szükséges gyurmaragasztó vagy rajzszegek
1d	**A falfestés legnagyobb mesterei**			
	A diákok közösen megnézik a falfestés különféle korszakaiból származó diaképeket, és miközben reflektálnak rájuk, megpróbálják kitalálni, a világ melyik részéről származhatnak és milyen régiek. Végül közösen összegyűjtik a falfestés általánosnak tekinthető stílusbeli jellemzőit.		Vetítés, reflektáló beszélgetés és közös általánosítás	Prezentáció a falfestészet legszebb alkotásaiból (pl. ókori egyiptomi, knósszoszi, thérai, etruszk és pomfeji falfestmények, indiai buddhista templomképek, reneszánsz freskók és 20. századi mexikói mesterek képei)
1e	**A falra festés egyik technikája**			
	A diákok a kivetített képek kártyányi változatai közül húznak ki egy-egy lapot. Az azonos korszakot képviselő lapok tulajdonosai 4-5 fős csoportokat alkotnak. Mindegyik csoport megkapja a száraz falfelületre készülő festmény technikáját bemutató leírás egyik részletét. A diákok aláhúzással kiemelik saját lapjuk legfontosabb információit, majd sorban megosztják tudásukat a többiekkel. Az osztály végül		Csoportmunka A tudás ellenőrzése csoportos teszttel	A kivetített képekkel megegyező tartalmú kártyacsomag A száraz falra való festés technikáját bemutató, részekre vágott, nyomtatott segédlet

	közösen meghatározza, milyen technikai lépéseket kell követniük, ha időtálló falfestményt akarnak készíteni.	teljes kivitelezési folyamat átlátása, megtervezése, nyomon követése és megvalósítása. **Kiemelt fejlesztési feladatok** Európai azonosságtudat - egyetemes kultúra Aktív állampolgárságra, demokráciára nevelés Felkészülés a felnőttlétre **Műveltségi területek** Ember és társadalom Életvitel és gyakorlati ismeretek Művészetek (vizuális kultúra)		
2.	**A KÖZÖS MUNKA MEGTERVEZÉSE**			
2a	**Hogy kezdjünk hozzá?**			
	A tanár elmondja a diákoknak, hogy (az iskola vezetőitől, a közeli óvodától vagy bármilyen más megrendelőtől) felkérést kaptak arra, hogy egy szép, hangulatos képet fessenek egy viszonylag nagy falfelületre, és a munkához kedvet csinálva, ismerteti velük az adott helyszín legfontosabb jellemzőit. Kérdéseket fogalmaznak, amelyekre választ kellene kapniuk a hely és az azt használók sajátosságairól, illetve a rendelkezésre álló erőforrásokról annak érdekében, hogy a lehető legjobban oldják meg a feladatot.		Frontális tanári ismertetés, majd irányított tervezői beszélgetés Kérdéssor közös összeállítása	Valódi lehetőség egy nagy falfelület közös kifestésére
2b	**A szükséges információk összegyűjtése**			
	A diákok csoportokat alkotnak, és a kérdések alapján összegyűjtik a munkához kapcsolódó különféle információkat az alábbi szempontok szerint • A helyszín adottságai (falméret, védelemre szoruló burkolat és berendezési tárgyak stb.). • A helyszín használóinak igényei (szükségleteik és kéréseik). • A rendelkezésre álló erőforrások (pénz, eszközök, anyagok, munkaerő, idő).		Csoportos információgyűjtés interjú, illetve helyszíni megfigyelés formájában	--
2c	**A kép megtervezése**			
	A diákok felidézik a dekoratív falfestéssel kapcsolatban korábban tanultakat. Ennek, illetve a helyszínen megszerzett információknak a figyelembevételével közösen átgondolják, milyen motívumok kerüljenek a képre és milyen eljárást használjanak majd. Önállóan vagy párokban dolgozva, vonalas vázlatokat készítenek, melyeket bemutatnak egymásnak. A megrendelő képviselőjével közösen döntenek arról, hogyan nézzen ki végül a rajz, s egyvalaki elkészíti a végleges változatot.		A rendelkezésre álló ismeretek közös felidézése és rendszerezése Egyéni vagy páros rajzos tervezés	A/4-es rajzlapok a tervezéshez Fénymásoló papír a kiválasztott vázlat sokszorosításához Sokféle színt tartalmazó, jó minőségű zsírkréta vagy olajpasztell-készlet – 4-5 fős csoportonként egy-egy doboz

	Az ábrát annyi példányban fénymásolják, ahány diák van az osztályban. Zsírkréta vagy olajpasztell használatával mindenki készít egy színvázlatot a faliképhez. Zsűriként ismét bevonják a megrendelő képviselőjét, akivel közösen eldöntik, melyik változatot tekintik a „tervpályázat” győztesének.		Véleményalkotás és részvétel a közös döntéshozatalban	
2d	**A folyamat megtervezése**			
	A diákok csoportokat alkotnak, és átgondolják, milyen részfeladatai vannak a tervezett munkának, milyen esetleges problémák merülhetnek fel a megvalósítás során. Gondolataikat szóforgóval osztják meg. A körvonalazódó teendőket nagy közös poszteren rögzítik, amelyen megjelölik a határidőket. Mindenki jelzi, hogy a munka melyik fázisában szeretne leginkább részt venni, és mi az, amit vállalni tud. A tanár felírja a neveket a poszterre, amely a munka időtartama alatt kint marad a falon, és lehetővé teszi a megvalósulás nyomon követését.		Csoportos feladatelemzés, szóforgó A munka közös megtervezése	Csomagolópapír, cellux vagy gyurmaragasztó, vastag színes filctollak
3.	**A MUNKA MEGVALÓSÍTÁSA**			
	A diákok az előzetesen közösen elfogadott tervek szerint irányítják a szükséges anyagok és eszközök beszerzését, a helyszín és a felület előkészítését. Projektor segítségével kivetítik a falra a festmény vonalas vázlatát, és halvány kontúrokkal megrajzolják azt. A technológiai normák követésével, csoportos munkával elkészítik a festményt. A munka végeztével rendbe teszik a használt eszközüket, összetakarítják a helyszínt, és előkészítik azt az ünnepélyes átadásra.		Csoportos kivitelező munka a közösen rögzített tervek szerint	A közösen elfogadott munkaterv és a vázlat Számítógép, projektor Festékek, festőeszközök, rongyok és védőfóliák
4.	**A PROJEKT LEZÁRÁSA**			
4a	**A kép ünnepélyes átadása a helyszínen**			
	Az alkotódiákok képviselői kis ünnepség keretében adják át munkájukat a helyszín használóinak.		Közös ünneplés a megrendelőkkel	Az aktuális helyi szokásoknak megfelelő kellékek

4b	**Zártkörű ünneplés**			
	Az osztály azon tagjai, akik kevésbé voltak részesei a manuális alkotómunkának és a folyamatot a háttérből követő tanár „zártkörű fogadást” adnak az alkotók és a közös siker megünneplésére. Ennek keretében mindenki felidézi a projekthez kapcsolódó élményeit, és kap egy olyan emléklapot, amelynek külső borítóján az elkészült közös alkotás látható. Belül a tanár köszönő sorai olvashatók, a munkafolyamatot felidéző néhány hangulatos kép kíséretében.		Zártkörű ünneplés – egybekötve a projekt közös értékelésével és lezárásával	Szendvicsek, üdítőitalok A projekt keretében született művet megörökítő emléklapok – az osztály létszámának megfelelő mennyiségben

Értékelés

A művészeti alkotótevékenység terén a tanulói értékelés alapja nem valamilyen külső normának való megfelelés, hanem a tanulási folyamatban való részvétel minősége, a megismert művek iránti befogadói nyitottság, az alkotói próbálkozások igényessége és bátorsága. A tanév folyamán mindez jól dokumentálható és nyomon követhető egy olyan mappa segítségével, amelyben egyénenként összegyűjthetők a diákok papír alapú munkái, illetve az önálló plasztikai próbálkozásokról készült fotók, valamint az esetleges kiállítás-, színház-, hangverseny- és műterem-látogatásokhoz kapcsolódó emlékeztetők.

Az egyéni mappák mellett érdemes egy olyan közös elektronikus mapparendszert is kialakítani az osztály egésze számára, amelyben közös felületen gyűjthetők össze – és mindenki számára egyformán elérhetők – az egyéni, páros vagy kiscsoportos kutató-rendszerező munka nyomán született különféle tematikus képgyűjtemények és prezentációk.

Az értékelés megfelelő formája a művészeti tevékenységek esetében – az osztályzattal történő minősítés helyett – a különböző formákban megvalósuló önértékelés, a csoporttársak és a pedagógus szóbeli, illetve a tanár írásbeli szöveges értékelése az alábbi szempontok figyelembevételével.

1.	**Művészi alkotások befogadása**	
	Megfelelt	A tanuló előzetes ítéletektől mentesen, nyitottan és kíváncsian tekint azokra a művészeti alkotásokra, amelyekkel a hétköznapokban, illetve kiállító- és előadóterekben találkozik.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló korábbi élményeire támaszkodva, érzékenyen tudja befogadni a különféle művészi alkotásokat, és meg tudja fogalmazni, hogy azok milyen hatást gyakorolnak rá.
2.	**A művészetek nyelvének ismerete**	
	Megfelelt	A tanuló ismeri és megfelelő formában használja a művészetek egyik vagy másik részterületének néhány alapvető kifejezési formáját.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló a művészetek több részterületének számos kifejezési formáját ismeri, és képes ezeket saját gondolatai, érzései közvetítésének szolgálatába állítani.
3.	**Önkifejezés a művészetek eszköztárára építve**	
	Megfelelt	A tanuló külső ösztönzésre a tanuló ki tudja magát fejezni a művészetek egyik vagy másik ágának eszközeire támaszkodva.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló szívesen használja a művészetek különféle ágainak formanyelvét saját érzései, gondolatai kifejezésére, és külső ösztönzés nélkül is él ezekkel a lehetőségekkel.
4.	**A kísérletezés bátorsága és a kreativitás**	
	Megfelelt	A tanuló kipróbálja azokat az eljárásokat, amelyekre az órai tevékenység során felszólítást kap, de nem lép túl a tanári instrukciók végrehajtásán.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló szívesen és bátran kísérletezik a művészeti kifejezésmódok különféle lehetőségeivel, önálló ötletei és kreatív megoldásai vannak.
5.	**Részvétel a közös alkotó munkában**	
	Megfelelt	A tanuló együttműködik a többiekkel a csoportos alkotó munka során, de nem tesz hozzá többet a közös munkához annál, ami a tanári instrukció alapján minimálisan elvárható.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló aktív, a közös munka sikeréért felelősséget érző és a többieket is alkotásra serkentő tagja a csoportnak.
6.	**Esztétikai minőségek keresése és megőrzése a mindennapokban**	
	Megfelelt	A tanuló nem rongálja a környezetében lévő tárgyakat, és törekszik azok épségének megőrzésére.
	Kiválóan megfelelt	A tanuló törekszik arra, hogy saját környezetét a szépség és a jól használhatóság esztétikai normái szerint alakítsa, a maga és környezete örömére.

A Magyar Közlönyt a Szerkesztőbizottság közreműködésével a Miniszterelnöki Hivatal szerkeszti.
A Szerkesztőbizottság elnöke: dr. Petrétei József, a szerkesztésért felelős: dr. Tordai Csaba.
A szerkesztőség címe: Budapest V., Kossuth tér 1–3.
A Határozatok Tára hivatalos lap tartalma a Magyar Közlöny IX. részében jelenik meg.
A Magyar Közlöny hiteles tartalma elektronikus dokumentumként a http://kozlony.magyarorszag.hu honlapon érhető el. Felelős kiadó: dr. Tordai Csaba.
A Magyar Közlöny oldalhű másolatát papíron kiadja a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó.
Felelős kiadó: dr. Kodela László elnök-vezérigazgató.